

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Dette er en digital utgave av en bok som i generasjoner har vært oppbevart i bibliotekshyller før den omhyggelig ble skannet av Google som del av et prosjekt for å gjøre verdens bøker tilgjengelige på nettet.

Den har levd så lenge at opphavretten er utløpt, og boken kan legges ut på offentlig domene. En offentlig domene-bok er en bok som aldri har vært underlagt opphavsrett eller hvis juridiske opphavsrettigheter har utløpt. Det kan variere fra land til land om en bok finnes på det offentlige domenet. Offentlig domene-bøker er vår port til fortiden, med et vell av historie, kultur og kunnskap som ofte er vanskelig å finne fram til.

Merker, notater og andre anmerkninger i marginen som finnes i det originale eksemplaret, vises også i denne filen - en påminnelse om bokens lange ferd fra utgiver til bibliotek, og til den ender hos deg.

Retningslinjer for bruk

Google er stolt over å kunne digitalisere offentlig domene-materiale sammen med biblioteker, og gjøre det bredt tilgjengelig. Offentlig domene-bøker tilhører offentligheten, og vi er simpelthen deres "oppsynsmenn". Dette arbeidet er imidlertid kostbart, så for å kunne opprettholde denne tjenesten, har vi tatt noen forholdsregler for å hindre misbruk av kommersielle aktører, inkludert innføring av tekniske restriksjoner på automatiske søk.

Vi ber deg også om følgende:

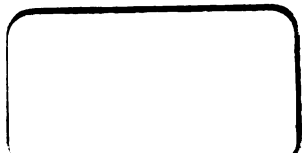
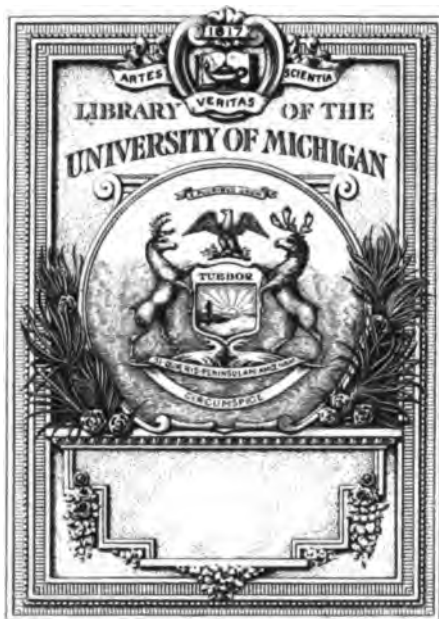
- **Bruk bare filene til ikke-kommersielle formål**
Google Book Search er designet for bruk av enkeltpersoner, og vi ber deg om å bruke disse filene til personlige, ikke-kommersielle formål.
- **Ikke bruk automatiske søk**
Ikke send automatiske søk av noe slag til Googles system. Ta kontakt med oss hvis du driver forskning innen maskinoversettelse, optisk tegngjenkjenning eller andre områder der tilgang til store mengder tekst kan være nyttig. Vi er positive til bruk av offentlig domene-materiale til slike formål, og kan være til hjelp.
- **Behold henvisning**
Google-"vanmerket" som du finner i hver fil, er viktig for å informere brukere om dette prosjektet og hjelpe dem med å finne også annet materiale via Google Book Search. Vennligst ikke fjern.
- **Hold deg innenfor loven**
Uansett hvordan du bruker materialet, husk at du er ansvarlig for at du opptrer innenfor loven. Du kan ikke trekke den slutningen at vår vurdering av en bok som tilhørende det offentlige domene for brukere i USA, impliserer at boken også er offentlig tilgjengelig for brukere i andre land. Det varierer fra land til land om boken fremdeles er underlagt opphavsrett, og vi kan ikke gi veiledning knyttet til om en bestemt anvendelse av en bestemt bok, er tillatt. Trekk derfor ikke den slutningen at en bok som dukker opp på Google Book Search kan brukes på hvilken som helst måte, hvor som helst i verden. Erstatningsansvaret ved brudd på opphavsrettigheter kan bli ganske stort.

Om Google Book Search

Googles mål er å organisere informasjonen i verden og gjøre den universelt tilgjengelig og utnyttbar. Google Book Search hjelper leserne med å oppdage verdens bøker samtidig som vi hjelper forfattere og utgivere med å nå frem til nytt publikum. Du kan søke gjennom hele teksten i denne boken på <http://books.google.com/>

B 1,423,271

839.68

S670

P11

11.50

**Snorre Sturlason
og Sturlungerne**

Foss paa sydlandet, øst for Odde.

Fredrik Paasche

Snorre Sturlason

og Sturlungerne

Kristiania

Forlagt av H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard)

1922

Copyright
by H. Aschehoug & Co.
Kristiania, Norway.

EMIL MOESTUE A/S BOKTRYKKERI

Scandinavia
Tanner
7-8-38
36632

FORORD

Alle vet vi, at Snorre Sturlasons Heimskringla har været en magt i norsk historie. Mindre har vi visst om Snorre selv, og om den tidsalder da Heimskringla blev til. Denne bok skal fortælle Snorres og tidsalderens historie.

Jeg har søkt at løse ut av forsteningen det drama, som findes i den saakaldte Sturlungasaga, en samling av sagaer fra det 12. og 13. aarhundredes Island. Til hjælp har jeg tat en række andre kilder, sagaerne om Islands biskoper, Ravn Sveinbjørnssons saga og Aron Hjørleivssons, sagaen om Haakon Haakonsson, gamle kvad, gamle brev, lovbøker, annaler og meget andet. Mest mulig har jeg søkt at skildre og dømme fra tidsalderens eget standpunkt av, ikke fra det 20. aarhundredes. Og jeg har i nogen grad holdt paa „sagastilen“; i fortællingerne er det blit mere av den end i den ræsonnerende fremstilling; men jeg haaber, at det ikke er kommet til et ødelæggende stilbrudd. Overalt har jeg tat op i sproget norsk-islandske ord, som uten videre kan forstaaes. Jeg tror, de kan forsvare sin plads; mangen gang ligger de likesom tæt under overflaten i moderne norsk ordføring og dukker op igjen, bare der røres ved dem.

Jeg er opmerksom paa, at navnene er blit mange. Men jeg tror, at læseren snart vil se, hvad det er for navn, fortællingen vil han skal holde fast paa.

Det maa huskes, at navn som Borgarfjord, Skagafjord,

VI

Eyjafjord brukes baade om selve fjorderne og om *bygden*, som ligger indenfor. Et Islands-kart med de fleste av tekstens stedsnavn staar foran i boken. I teksten er avstand og retning ikke altid nævnt med fuld nøiagtighet — ofte vilde det tat for meget plads — men det kan knapt være vanskelig at finde frem paa kartet.

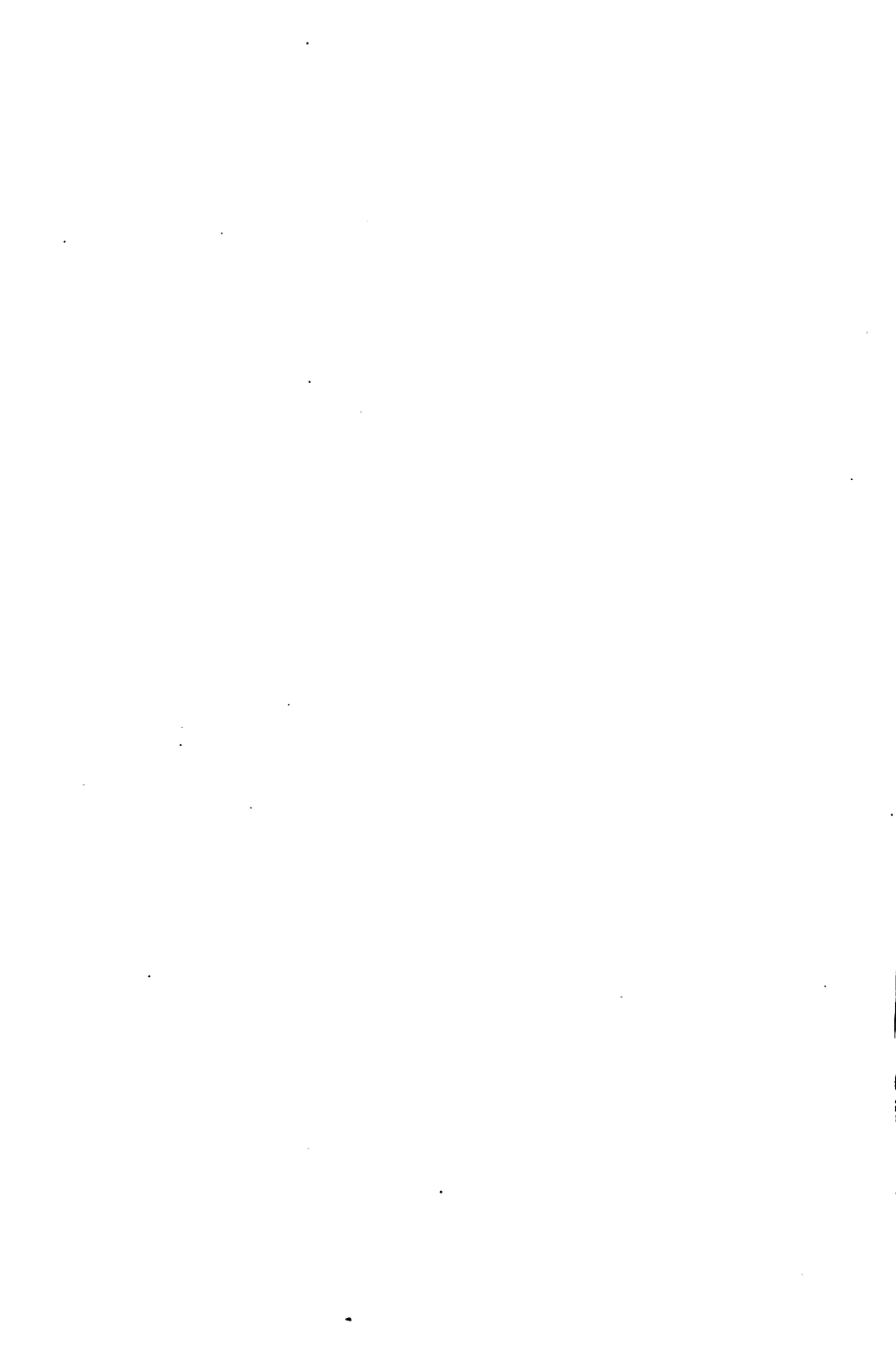
Et „Tillæg“ med en del litteratur-henvisninger og nærmere forklaringer og litt polemik er stillet efter den sammenhængende tekst og korresponderer med den ved at angi tekstsiden og ved at citere fra tekstsiden. Efter tillægget følger Sturlungernes ættetal og et register.

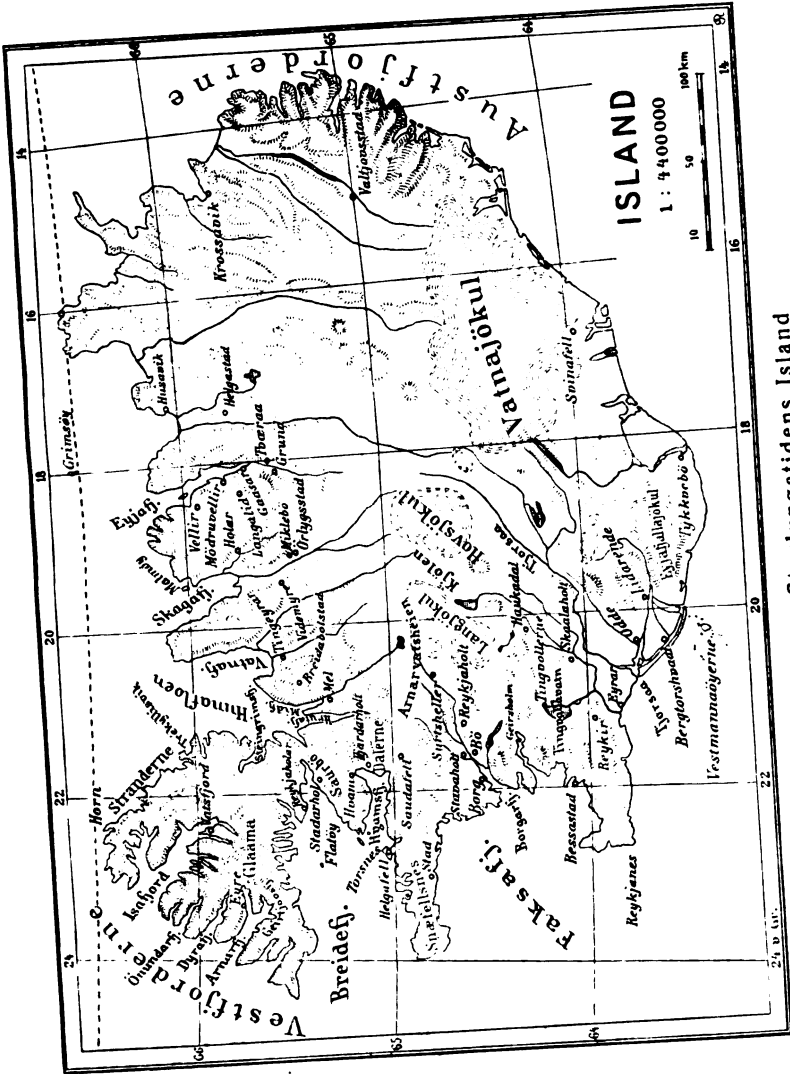
* * *

Mellem de forskere og utgivere jeg skylder takk, vil jeg ha nævnt to: *Kr. Kålund* og *Finnur Jónsson*. Mange impulser har jeg faat fra venner hjemme og ute; det ligger nær for mig at nævne islendingerne *Sigurður Nordal*, professor i Reykjavík, og *Ógmundur Sigurðsson*, skolestyrer i Hafnarfjörður, min fører paa Island.

INDHOLD

Forord.....	V
Indledning	1
Havlide Maarsson og Torgils Oddeson	4
Sturla Tordsson.....	36
Snorre Sturlasons barndom og første ungdom	65
Islands kirke	83
Gudmund Areson	101
Ravn Sveinbjørnsson	137
Snorre Sturlasons Norges-færd	149
Islands stat.....	168
Eyjolv Kaarsson og Aron Hjørleivsson	176
Sturla Sighvatsson	196
Biskop Gudmunds sidste dager.....	246
Gissur Torvaldsson.....	257
Snorre Sturlasons fald	293
Snorre Sturlason og hans verk	307
Tillæg	337
Sturlungernes ætte-tal	346
Register	347

Kart over Sturlungatidens Island

I en saga fra det 14. aarhundrede er det talt paa følgende vis om Island:

„Denne ø maa sies at bære sit navn med rette, ti der er is nok baade paa landjorden og vatnet. Paa sjøen ligger hav-iser, som strækker sig saa vide, at de fylder alle nordhavene, og paa høifjellene i landet ligger jøkler som aldrig smelter og er av saa overvættes høide og vidde, at det maa synes utrolig for alle som er født i fjernhet fra dette land. Fra disse fjell-jøkler kan der falde strid strøm med vældig flom og den styggeste lugt, saa at fugler dør av det i luften og folk og dyr paa jorden.¹ Andre fjell kaster ut en skræmmelig ild, som følger av det strideste stenkast, saa der høres døn og brak over hele landet indenfor de 14 tylvter sjømil, som er dets omkreds om der seiles i like linje fra nes til nes. Naar disse skræmmeligheter staar paa, kan der komme saa stort mørke med vinden, at det selv ved høisommers-tid og midt paa dagen ikke er mulig at se en haand for sig. Til slike forunderligheter slutter sig denne, at i selve havet, en sjømil syd under landet, er ild gaat op og har bygget et stort fjell, mens et andet sank ned, — et som i sin tid var kommet op paa samme vis. Kokende kilder og svovl er der nok av i landet. Av skog er der ikke andet end bjørk, og den er smaavoksen. Korn vokser paa faa

¹ Der er tænkt paa den gjennemtrængende svovllugt som følger en jøkeelv som *Fálilækur* (*Jökulsá á Solheimasandi*).

steder søndenlands, men bare byg. Sjødragen fisk og melkemat er folks føde. Denne ø ligger saa langt mot nord under dyrekredsen, at nordlandet paa somme steder har stadig dag med klart solskin, i en maaned eller mere, — i slutningen av den tid solen staar i Tvillingerne og i førstningen av Krebsens tid. Men om vinteren naar solen staar i Stenbukken, er hun oppe bare litt over 4 timer av den naturlige dag, selv om hverken fjell eller skyer stænger. Landet er videst bygget langs sjøen; det er smalest mot øst og vest. Der er 2 biskopsstoler, hver i sin del av landet; de er av de 10, som staar under erkestolen i Nidaros, hvor den navnkundige Guds mand, herre Olav konge Haraldsson, hviler.“

Utlendinger grundet meget over de merkelige ting, de hørte om Island. De trodde, at vulkanerne var aapninger til helvede. For islendingerne selv kunde denne tro ikke være hyggelig, og de delte den ikke. Og i Norge levet i Snorre Sturlasons dager, eller litt tidligere, en mand som skrev, at ingen skulde holde merkværdighetene paa Island for at være naturstridige, — selv om mennesker ikke klart kan skjønne dem. „Med sit underlige væsen,“ skrev han, „tjener de paa herlig vis kjenderen av alle ukjendte ting, den uomskiftelige grundlægger av alt det skiftende, og følger i ett og alt naturen. Men siden den lille ild i vort trange sind paa alle hold er omgitt av tætt og kvælende mørke og ikke har styrke nok til at vise vei gjennom det dypeste dype, saa skal vi bede til ham, som med erkjendelsens aand lægger mørkets avgrund i lys, at han tænder sin flamme i os.“

*

*

*

Nord-Island ligger tætt op mot polarkredsen, det sydligste av øen omtrent paa Trondhjems breddegrad. Flateindholdet er tredjeparten av Norges. I 1920 var folketallet 93 000, og i det 12. og 13. aarhundrede har det knapt været meget mindre, — visstnok mellem 70 000 og 80 000.

Landet var i gammel tid delt i fjerdinge: Sunnlendinga-fjerdingen og Nordlendinga-fjerdingen, Vestfirdinga-fjerdingen og Austfirdinga-fjerdingen. Staten var et høvdingstyret bondesamfund. Høvdingernes værdighet kaldtes godord, de selv goder eller godordsmænd. Goderne stod i spidsen for de lokale tinglag; deres underordnede kaldtes deres tingmænd. Et godord var eiendom; det gik i arv; og det kunde sælges eller paa anden vis avhændes.

Hver sommer holdtes Alting. Der møtte bønder fra hele landet; men ledelsen laa hos goderne. De utnævnte dommere til fjerdings-domstolene, og de hadde magten i lagretten, den forsamling som gav landet lov og valgte en lovsigemand til at sie loven frem og ha tilsyn med ting-arbeidet.

Øens bispesæter var Skaalaholt i syd og Holar i nord. Holar bispedømme var det yngre og mindre; det omfattet bare Nordlendinga-fjerdingen, resten av landet laa til Skaalaholt. Biskoperne blev valgt av høvdinger og bønder og oftest mellem de ætt-største mænd paa øen. Vigselen hentet de utenlands, fra først av i Tyskland, mellem 1106 og 1152 hos erkebiskopen av Lund, senere hos erkebiskopen av Nidaros. Men selv til Norge var det mere end 100 mils vei over havet.

Havlide Maarsson og Torgils Oddeson.

Vatnafjord kaldtes i gamle dager en arm av Hunafloen, den vestligste og største av alle de mægtige fjorderne paa Islands nordkyst. I landet indenfor ligger Vesterhopsvatn, en lang men ikke bred sjø, som strækker sig fra syd mot nord. Langs østsiden av sjøen stryker et aasdrag, men i vest er der bygget land mellem vatnet og bergene. Her ligger gaarden Breidabolstad, med Sotafell over; fjellet har navn efter Sote, den første som tok land i Vesterhopsbygden.

I de dager, da Sigurd Jorsalafarer og Eystein var konger i Norge og Øssur erkebiskop i Lund og Gissur Isleivsson og Jon den hellige biskoper paa Island, bodde høvdingen Havlide Maarsson paa Breidabolstad. Havlide var gift med en brordatter av biskop Gissur. Han var en gammel mand ved den tid sagaen om ham tar til.

Faa høvdinge stod saa høit i folks omdømme som Havlide. Det var Altingets vedtak, da Islands lover først skulde skrives i bok, at arbeidet skulde ske paa Breidabolstad, hos Havlide. Kyndige mænd sat da længe sammen hos ham og blev færdige med den del av lovboken, som hadde drapsaker til emne. Det var vinteren 1117—1118.

Havlide var av god og velkjendt ætt. Maar, hans far, hadde i unge dager tjent i væringeflokken, hos keiseren

i Miklegard, og der møtt Harald Sigurdsson, som siden blev konge i Norge. Ellers het det sig, at Maars og Havlides egen ætt kom fra konger: landnaamsmanden Ævar den gamle, farfars farfar til Havlide, kaldtes dattersøn av Harald gullskegg, konge i Sogn.

Havlide holdt meget paa sine frænder. Men hans troskap mot ætten drog ham ind i en ufred, som litet stemte med agt og ønske hos denne kloke og retsindige mand. Det tok til netop ved den tid loverne blev ført i bok paa Breidabolstad.

* * *

Maar het en brorsøn av Havlide. Han var ilde likt av alle, lumsk av sind og ulik sine gode frænder. Maar hadde noget gods, men tok daarlig vare paa det. Om vinteren gik han ofte paa Breidabolstad og var til bry for farbroren.

Men en vaar kjøpte han sig en skute og fór op i havet og vilde fiske. Han holdt sig paa vestsiden av Hunafloen og kom til Stranderne, en kyst med fjell og jøkler, saa langt mot nord at det snart er aapne sjøen utenfor. Trékylisvik heter en kort og bred fjord paa Stranderne. Dit la Maar ind og kom til bonden Hneite paa gaarden Aavik. Hneite var en mand av god ætt, drev stort fiske og stod sig godt; han hørte til i det tinglag, hvor Havlide var høvding, og tok vel imot hans brorsøn.

de tider var det mange som vilde prøve fisket der paa Stranderne og ønsket at finde Hneite. En dag kom en mand, som kaldte sig Olav Hildeson. Han hadde stort haar som faldt i lange lokker, noksaa tykfalden var han og ikke vakker. Manden var vel klædd, men hadde ellers ikke andet at fare med end sine vaaben og en kiste med klæder. Han vilde gjerne være ombord hos Hneite; men der var det mandskap nok i forveien. Saa vendte han sig til Maar og bad om rum i hans skute. Maar saa paa Olav og sa: „Hvor er redskapen din og færdematen din? Slikt bruker folk at ha, naar de søker sig skute-

rum?" Olav maatte svare som sandt var at han ingen av delerne hadde. Da sa Maar, at det ikke var hans skik at ta imot mænd som stelte sig saa uvettig; og han la til, at han syntes Olav saa noksaa ilde ut. Men tilslut hørte han paa Hneite, som bad for manden, og tok imot Olav; men vilkaaret var, at for arbeide og løn skulde Maar raade som han vilde.

Det hændte en gang om sommeren at arbeidet gik traat for Olav, og Maar var ikke blid paa ham. Siden kom der baade det ene og det andre mellem dem, og det gik saa vidt, at Olav gav onde svar. Om høsten fór de tilbake til Aavik og hadde stor fangst. Da spurte Olav, hvad han skulde ha til løn; men Maar sa at han ingenting skulde ha og ingenting var værd. Olav svarte, at han ofte hadde møtt ættstore mænd, men aldrig før lidt overlast av nogen. „Nu har jeg ikke hørt paa maken," sa Maar; „det maatte være merkelig om jeg skulde ta imot ond-ord av dig." Og Olav maatte bøte med det lille han eide, vaabnene, kisten og klæderne. Han bar saken frem for Hneite, og Hneite gik til Maar, men kom ingen vei med ham. Litt senere syntes Hneite, at Maar hadde altfor meget at tale om med datteren i huset, og det endte med at han bad gjesten fare. Men Maar sa, at han brydde sig ikke om hvad ord der gik mellem smaa-bønderne der paa Stranderne.

Olav Hildeson fór bort fra Aavik og hadde mistet alt sitt. I hans barneaar var hans far gjort til skoggangsmand, og de som fældte férans-dommen¹ over den fredløses gods hadde stelt det saa vel eller saa ilde for sønnen, at han skulde gaa paa omgang hos bønderne der i fjerdingen. Dette underhold hadde Olav havt til han fylgte sit tolvte aar. Siden var han kommet til høvdingen Torgils Oddeson paa Stadarhol og hadde været hos ham til han for vindings skyld la ut paa denne færd til nordhavet og Aavik. Nu søkte han tilbake til Torgils.

Stadarhol ligger i en dal langt i vest for Breidabolstad,

¹ Féransdom = eksekutionsdom over forbrutt gods.

saa langt mot vest at det bare er kort vei ned til Breidefjord, den nordligste av de to vældige havs-botnerne paa Islands vestkyst. En elv som bærer navn efter gaarden løper tæt forbi den, gjennom vakker, græsrik bygd. — Torgils Oddeson paa Stadarhol var en høvding med store tiltak og raadet for meget gods. Han hadde altid mange folk omkring sig, og stort gik det til i mange maater der paa gaarden. Torgils hadde gode frænder; høvdingen og presten Are frode var en tremening av ham. Og mellem sine forfædre regnet han landnaamsmanden Geirmund heljarskinn, som kaldtes søn av en konge paa Hordaland.

Det var kveld, da Olav Hildeson kom til Stadarhol, og stort uveir over dalen; Torgils og hans mænd sat ved ilden og varmet sig. Straks Olav steg ind, merket Torgils at det var daarlig stelt med ham. Først trodde han, manden hadde solgt sine vaaben og klæder, og vilde trøste ham: „Nu skal vi vel ikke trænge at kjøpe fisk hos andre end hos dig,“ sa han. „Det er værre end som saa,“ svarte Olav. Han blev der om natten; siden fortalte han Torgils om sin ufærd og bad om hjælp. Torgils fik da Kolfinna, sin hustru, til at finde frem nogen klæder til ham. Det var hans raad, at Olav skulde fare tilbake til Aavik og søke opreisning hos Maar. „Men jeg ser, at det skorter dig paa vaaben,“ sa han, og stak en stor øks i haanden paa Olav. Han saa paa ham og la til: „Du kunde høve til stimand.“

Saa skiltes de, og Olav fór nordover til han kom til Aavik. Det var endnu dag da han kom. Hneite var ikke i stuen, men mange andre. Paa en bænke sat bonde-datteren, og en lang og mager svarthaaring i lodden kaape laa med hodet i fanget paa hende. Det var Maar. Straks han kjendte Olav, reiste han paa sig og hadde det ene ben utenfor bænken. Han var i daarlig lag og dulgte det ikke. Olav nævnte sit erende og den hjælp han hadde faat hos Torgils Oddeson, men brukte varsomme ord.

Maar svarte, at han paa ingen vis vilde gi Olav bot for hans gods, og sa at Torgils ikke skræmte ham.

Da løftet Olav Hildeson øksen og hugg efter Maar. Siden sprang han ut. Men hugget var ikke gaat dypt, og Maar reiste sig straks og vilde sat efter, om ikke en av Hneites mænd hadde tat godt tak paa ham og klemt ham ned i bænken. Han stred imot og var saa harm, at han knapt vilde la kvinderne stelle med saaret. Litt senere spratt han op og hugg ned den mand som hadde holdt paa ham.

Straks Hneite kom hjem, jog han Maar bort. Han fór nu tilbake til Breidabolstad, til Havlide, sin frænde, og fortalte ham, hvad der var hændt paa Aavik. Havlide blev ilde til mode og sa at Maar længe hadde været en stor unytting, og at mænd som han med rette kunde kaldes frænde-skam. — Siden kom ogsaa Hneite til Havlide og fik pengebot for manden, Maar hadde dræpt. Hneite blev nogen tid paa Breidabolstad.

Men en av dagerne var Maar borte. Snart spurtes det, at han var kommet til Aavik i følge med en landstryker, at han nu holdt hus der paa gaarden, og at han selv hadde søkt seng med bondens datter, landstrykeren med husfruen. Straks Hneite hørte det, brøt han op fra Breidabolstad og vilde komme uventet til Aavik. Men Maar fik vite om hans færd, og den morgen Hneite kom, var han nyss faret væk fra gaarden. Hneite satte efter og naadde Maar ved aaen, som der løper. Den var aapen midt i strømmen, men ved begge bredderne laa fast is, og Maar som var en snar og fotmyk mand berget sig over med et sprang. Men hans fælle fik Hneite hugg paa, netop som han laget sig til at sætte efter.

Der gik en tid; saa kom Maar igjen og hadde lokket en anden mand til følge med sig. Den morgen blev Hneite dræpt. Siden fór Maar for anden gang fra Aavik til Breidabolstad og fortalte sin frænde Havlide de nye hændelser. Havlide lot ham høre, at der stod meget ondt av ham og at han sa sig ut av sin gode ætt. Men allike-

vel kjendte han sig bundet av frændskapet til ikke at skille sig fra Maars sak.

En gang Torgils Oddeson hadde et erende paa Stranderne, kom Hneites hustru Bjørg til ham og bad ham ta sig av hendes sak. Endda Hneite hadde været i tinglag hos Havlide, vilde hun ikke vende sig til ham, mest fordi Maar fik gaa paa Breidabolstad. Og Torgils Oddeson var i frændskap med Hneite. Torgils sa, at det ikke vilde bli let at føre sak mot saa mægtig en mand som Havlide var; men han kunde ta det paa sig, om Bjørg vilde nøie sig med en ringere bot nu paa stedet og siden la Torgils faa det retssaken kunde kaste av sig. Om dette vilkaar blev de enige. Men da Havlide fik høre det, syntes han at alt hadde vendt sig til det værre, mere end han hadde tænkt sig; han sa, at Bjørg ikke hadde vist ham skyldig hæder, og at det hadde været hans agt at gi hende større bot end den hun nu hadde faat.

Torgils lot søksmaalet gaa til Altinget; til gjengjæld reiste Havlide sak mot Olav Hildeson, som hadde saaret hans frænde Maar, og som nu var paa Stadarhol hos Torgils. Om sommeren red begge høvdinger til Altinget. Da var det netop gaat et aar siden vedtaket om at loverne skulde skrives ned hos Havlide, prester traadte frem for ting-almuen og læste høit av lovboken, og alle likte det arbeide som var gjort.

I sakerne mellem Torgils og Havlide blev det sterkt raadet til forlik, og begge høvdinger lot folk vite at de ikke var uvillige, — endda hver av dem nok drog sin sak frem, Torgils drapet paa Hneite, en god bonde og en frænde av ham, Havlide aataket paa Maar. Det blev til forlik. For drapet fik Torgils en stor bot av Havlide, langt større end den han selv hadde git Hneites hustru. Men ogsaa for Maars saar skulde der bøtes, om end ikke meget, og Olav Hildeson, som hadde git ham saaret, skulde ha fredhelg bare naar han var paa Torgils Oddesons grund eller i følge med Torgils, men ellers være fredløs mand paa Island.

Venner av Stadarholfolkene laget viser om forliket. I dem var det nævnt, gang efter gang, hvordan Havlide maatte gi bøter for Stranda-Hneite; Torgils var kaldt hæderens herre, men om Havlide, „den djærve sværd-Balder“, het det at han var ræd Oddes søn. Slike ord var ikke til støtte for venskapet mellem høvdingerne; men den største fare laa i vedtaket om Olav Hildeson, som skulde være fredløs, men endda — under visse vilkaar — fredhellig. Torgils søkte at faa ham ut av landet med en nordmand, en skald som hadde været i Jorsaler med kong Sigurd, og nu laa seilfærdig. Nordmanden var villig nok; men en islending som hadde været hans fælle helt siden Jorsalafærden sa nei og kastet Olav i sjøen straks han viste sig paa skibet. Han fór da tilbake til Stadarhol og blev hos Torgils, men sat ikke trygt.

Sommeren efter — det var i 1119 — blev Torgils Oddeson bedt i stort bryllup. Det stod hos presten Ingemund Einarsson i Reykjaholar. Han var søskenbarn til Torgils, var en stor glædemand og en god skald og hadde i utlandet faat løn for sine kvad. Han kunde fortælle sagaer ogsaa, og sie frem hvad andre hadde kvædet. Vennesæl var han som faa baade hos almuen og mægtige mænd. Nogen rik mand var han ikke, men gavmild allikevel, og om det hændte at hans venner sendte til ham mænd som var kommet i vanskelighet, tok han altid vel imot dem.

Reykjaholar, Ingemunds gaard, ligger ikke lang vei fra Stadarhol: det er ned til Breidefjord og over den nordlige arm av denne store havsbotten. Gaarden ligger paa et nes, paa en bakke midt i grønne marker, med rykende kilder omkring og med lier og fjell bakom og en krans av skjær og holmer utenfor. Hundrede aar før Ingemunds tid hadde Tormod Kolbrunarskald og Grette den fredløse fundet tilhold hos høvdingen paa Reykjaholar. Dengang var en staselig skaale reist der paa gaarden, og den stod endnu. Her holdt Ingemund stort gilde hver sommer ved

Olavsmesse;¹ i de tider, heter det, var marken saa god paa Reykjaholar, at den kunde brukes til akerland, og naar gildet stod, var nyt mel jævnlig en av merkeligheterne ved maten som blev budt. Denne sommer var Olavsgildet slaat sammen med bryllupet, Ingemund holdt.

Mange gjester kom til bryllupet; de gjæveste var Torgils Oddeson og en anden gode², Tord Torvaldsson fra Vatsfjord. Tord var gift med en datter av Havlide Maarsen og likte sig ikke, da han fik se Torgils; men hans venner sa, at saa mange gode mænd som her var samlet, trængte han ikke at være ræd for sin hæder, og Tord var da glad med de andre.

Nu blev bordene sat frem, og folk sat trangt paa bænkene, — Tord og hans følge ret imot Torgils Oddeson og Ingemund prest selv. Det skortet ikke paa god mat og drik. Ingemund talte og bad Torgils nævne mindebægrene, som skulde drikkes; men Torgils viste til Tord og vilde at han skulde raade for dem. Da blev Tord endda blidere; han sa nok denne hæder fra sig, men lovet at være med paa hver god glæde, de andre vilde ha frem. De drak nu meget, og drikken gjorde dem snart høie. Tord var ingen stor drikkemand og maatte være varsom med mat; han var tilaars og hadde et indre mén, og derfor var han ikke saa mat-heil som andre. Værst var det naar han skulde ete slag; han fik opstøt av det, og hans aande blev da noget ram. Ellers var han værdig at se til som han sat der; øinene var store, og de laa vakkert. Men han var noksaa snau foran, og ellers stry-haaret; blikket vendte oover og han skalv litt paa hodet.

Folk drak nu saa tæt, at det gik noget indpaa dem alle. Der blev da stort skvalder, og den ene skjemtet grovt med den andre. Ingemund prest sat lutet over sin bænkfælle; med ett hørte Tord at han kvad:

¹ 29. juli.

² Gode = høvding.

„Hvor kommer denne lugt fra?“
— Tord sander der borte!

Der blev da stor latter. Da den var stilnet, syntes Tord han maatte kvæde imot og svarte:

Ikke er Ingemunds egen
aande god over bænkerne.

Nu tok glæden til at graane noget; flere kvædlinger kom frem og gjorde det ikke bedre. Da blev dette kvædet til Tord:

Høit i høvdingens
hals det tuter.
Skarp falder glansen
fra godens skalle.

Tord lo meget til denne kvædling og kvad straks imot:

Værrer de blaaser
derborte paa bænken,
ram er aanden
fra rapende munder.

Nu smilte Torgils Oddeson; men ellers holdt han sig utenfor disse ord-kast. Ingemund prest sa, at en av bænkefællerne skulde lage en vise imot Tord. Da var der en, som blandet skjæmtten med noget av den værdige ordføring han mindtes fra gamle kvad og viser:

Det er vel intet
under at andre
ogsaa kan rape
ved oksekjøttet,
naar Tord raper
— Torvalds søn,
Kjartans sønnesøn —
mæt over matskaalen.

Tord vendte sig efter lyden; visen kom fra en før mand med stort haar. Tord lot husfruen hente og spurte hende hvem han var, den langlokk-manden, som sat paa løsbænken ved Torgils Oddesons langbænk, og pekte paa ham. Hun sa: „Det er Olav Hildeson.“ Det blev for

meget for Havlide Maarssons maag¹. „Ikke skal han og jeg sitte længe sammen ved denne veitsle,“ sa Tord; „send ham bort til en anden gaard, du; ellers skal jeg ride bort.“ Husfruen lette efter svaret; tilslut sa hun: „At du er her tykkes os en hæder; men ikke kan jeg ta det raad at vise bort fæller av Torgils, og Olav skal ikke gjøre dig harm med sine ord.“ Nu hørte andre, at de talte sammen, og Torgils spurte hvad de hadde for sig. Husfruen nævnte hvad det var og bad saa vakkert hun kunde, at Olav skulde sendes bort, saa glæden ikke spildtes for gjesterne. Torgils svarte: „Saa var vedtaket om Olavs fredhelg, at fredhellig skal han være hos mig, men fredløs andre steder. Og jeg vil ikke sende nogen av mine mænd til bane-hugg. Tord han gjøre som han vil med sin bortfærd; men Olav skal ingensteds fare. Og Tord skal faa være i fred for os.“ Da steg Tord op fra bordet, og det var let at høre paa pusten, at det faldt tungt for ham at reise sig. Da blev dette kvædet:

Kjøttet, han i sig kjørte,
hele dagen førte
ond aande op fra
brystet paa Berses ætling.
Folk klemte fingrene
fast om næsen, naar godens
gap stod paa gløtt og lugten
vokset mellem væggerne.

Det vites ikke, at Tord kvad imot længer. Men som han gik ut og alle hans mænd fulgte efter, kom der endnu en kvædling:

Goden rapet saa,
da han ut fik gaa
— stridt stod nakkens stry —
at hver mand sa: fyl

Det er sagt, at med denne kvædling blev Tord sluppet ut; men det er ikke fortalt, at han fik gaver ved av-

¹ „Maag“ er her = svigersøn. Men ordet brukes i det gamle sprog om alle slags svogerskaps-forhold.

færden. Han og hans mænd tok sine vaaben og klæder, og det fik de hjælp til. Saa red de bort og var paa en anden gaard om natten. Men efter dette maatte det være visst, at Tord Torvaldsson ikke vilde spare sig, om det blev kaldt paa ham fra Torgils Oddesons uvenner.

Men Torgils og de andre som sat efter i veitslen tænkte ikke stort længer end til den gammen de hadde havt av Tord, da han gik sin vei. I syv faste og fulde dager stod gildet paa. Der var nu stor glæde og god skjæmt og mange slags leker, dans-leker ogsaa. Folk tok tak med hverandre, og de som kunde det fortalte sagaer. Rolv av Skalmarnes fortalte en saga, han selv hadde sat sammen, en med mange viser i; det var om Hrongvid viking og Olav hærmands-konge og om Hromund Gripsson, som brøt op Traain berserks haug. — Denne saga blev senere fortalt for kong Sverre, og han sa da, at slike løgnsagaer var de morsomste. — Ingemund prest fortalte sagaen om Orm Barrøy-skald; den endte med et kvad, som Ingemund selv hadde laget.

Om høsten samme aar holdtes lek paa Stadarhol. Dit kom da ogsaa en av grannerne, en ung mand som het Grim Snorreson; hans far var druknet i en fjell-aa, og et sne-skred hadde tat de mænd, som skulde sokne efter liket. Grim Snorreson og Olav Hildeson lekte ofte med hverandre. Olav var god i lek, sterk og voldsom; Grim var ilter, men det var litet magt i ham, saa han jævnlig laa under for Olav, som slog ham og føiet haansord til slagene. Om Grim sa til Olav og de andre, at slikt var litet mandig færd, blev de bare endda lystigere og bedret sig ikke.

Over jul fór Grim østover til Breidabolstad, til Havlide Maarsson, som tok vel imot ham, ti en kvinde av Grims slegt hadde været Havlides første hustru. Der var mange gjester paa gaarden og god glæde mellem dem; ikke noget steds hadde Grim Snorreson likt sig saa godt som her, og han syntes, at lykkelig maatte den mand være, som længe fik holde til paa Breidabolstad. Da han til-

slut skulde fare, fulgte Havlide ham et stykke paa veien. De hadde alt sagt farvel til hverandre, da syntes Grim, det var ilde — nu han skulde vestover igjen — at han ikke hadde kommet sig til at tale om Olav Hildesons overmod. Han vendte, og naadde Havlide og bad om at faa tale mere. De satte sig ned, og Grim nævnte den harm han bar paa, og sa at han var faret den lange vei, fordi han trængte at være viss paa Havlides hjælp, Havlide sa: „Jeg skjønner hvad du sier; men ikke vil jeg egge dig frem til ugagns-verk. Men du skal staa mig saa nær som min egen søn, hvad der end hænder dig.“ Siden steg Grim til hest og bad Havlide leve vel.

I hjembygden fik Grim høre nye haansord; paa Stadarhol blev det sagt, at han var løpt væk fra lekene, fordi han var ræd. Grim gav ikke videre agt paa det.

I fasten fór Torgils Oddeson bort fra Stadarhol og hadde sat Olav Hildeson til at passe hesterne, mens han var borte. I paaske-uken søkte mange folk til kirken der paa gaarden. Skjærtorsdagskvelden, efter nat-sangen, kom Grim Snorreson bort til Olav og sa: „Er det ikke du som skal gjemme hesterne til Torgils? Nu er de i vort land, og ingen gir agt paa det.“ De gik da begge ut i halvlyset og vilde finde hesterne. Olav sa: „Uvarlig farer jeg nu, naar jeg gaar ene med dig om nætterne; ingen vet hvor han møter en uven, eller hvad lykke han gaar ut med.“ Grim svarte: „Ikke kan det nu være stor fare; jeg har en stav i haanden, og du har en øks; og det har jeg da fundet før, at ikke engang naar jeg var jævn-rustet, kaldte du mig jævn-god til at slaas.“ Olav sa: „Nu skal vi lægge ned det som kan ha været oppe i lekene mellem os; nu er det de hellige tider, da slikt skal være glemmt.“ De kom til en aa og til myrer, der en mængde hester hadde gaat om vinteren. Olav vilde lægge bitsel paa en hingst Torgils eide, mens Grim drev de andre hesterne sammen. Men hingsten blev urolig, saa Olav fik stræv med at holde den og mistet øksen. Da kom Grim til, tok øksen og gav Olav banesaar og

red hjem. Paaskelørdagen var han paa Breidabolstad, hos Havlide Maarsson, og uken efter sendte Havlide ham til Austfjorderne, til en mand som hadde været gift med en søster av vildstyringen Maar; han hjalp Grim bort fra landet.

Langfredagen kom Torgils Oddeson hjem; han lot Olav Hildesons lik lægge i viet jord, ti det var hans agt at vise, at Olav var fældet i fredhelg. Vel var han ikke paa Stadarhols grund, da han blev dræpt, men i alle fald paa grund som Torgils eide: Torgils hadde nylig kjøpt Grim Snorresons land, selv om Grim hadde faat bo der fremdeles, og nu vilde han ha det til, at vedtaket om Olav Hildesons fredhelg paa hans grund skulde gjælde ogsaa paa det nye land. Torgils regnet Grim Snorreson for fuld drapsmand og reiste søksmaal mot Havlide, som hadde tat sig av ham.

Sommeren 1120 red begge høvdingerne i stort følge til Altinget. Enhver hadde sitt at holde frem, Torgils at Olav Hildeson var fældet i fredhelg, Havlide at han var dræpt som fredløs mand, siden han ikke var falden paa Stadarhols grund, men paa land som ingen hadde tænkt paa, dengang fredhelg hos Torgils blev lovet ham. Havlide sa: „Jeg vil gi Torgils saa meget som værdien av 8 kyr for hans høie stillings og hans hæders skyld; men da skal det kaldes gave og ikke bøter.“ Men Torgils vilde ha det som bøter og ikke som gave. Og da hver av dem mente, at deres hæder ikke var til at skille fra navnet paa utredslen, kunde det ikke komme til forlik mellem dem.

Tirsdagen den 29. juni, Petersmessedagen, gik alle flokkerne til kirke, mens evangeliet blev læst, og stod med vaaben foran kirken. Havlides flok stod nord for kirkedøren, og syd for den stod mange av hans venner, mellem dem en mand som hadde en egen aarsak til fiendskap med Torgils Oddeson, — det var Tord fra Vatsfjord. Torgils og hans flokk stod i midten, ret imot kirkedøren.

Da sa Torgils Oddeson til Bødvar Asbjørnsson, sin maag: „Nu kunde min øks ta sig frem til Havlide Maars-son, og da blev det mere at tale om end værdien av 8 kyr.“ Bødvar sa: „Du er fra vettet“ og holdt paa ham og brukte haarde ord. „Visst har jeg mit vett,“ sa Torgils. „Nei,“ svarte Bødvar, „det var sandt det jeg sa; du ser ikke ret paa det. Du skal huske, hvor vi staar, og at dette skal være et forliksmøte med Gud, og at vi har søkt ham paa hellig kirkegrund for at bede om hans miskund, og at slikt vilde være ran fra kirkefreden og den største ugjerning. Du skal ogsaa mindes at den helg, som følger denne dag, staar over os og at vi har faat al hjælp av den, og at Gud den almægtige selv saa stort lot sin mildhet og miskund skinne og lyse frem paa denne dag. Det er ogsaa at nævne at fred er sat paa tinget, og tinghelgen staar over os, og derfor vilde dette være det største lovbrudd.“ Bødvars ord heftet Torgils og han lot Havlide være. Paa veien hjem til tingboderne¹ sa han til Bødvar: „Det sier folk om dig, maag, at du ingen tro har og at du ikke er mellem de første til at ville andre vel. Men ikke viste du det nu!“ Bødvar svarte: „Det er sandt, det du sier, og det var ikke troen som drev mig til at holde dig væk fra aataket paa Havlide. Det var heller saa, at jeg agtet paa mere end det vi talte om, og jeg saa at flokker stod nær os baade paa høire haand og paa venstre. Vi var i kvéen og jeg saa, at om dette fór frem, da vilde det straks bli slag og alle vi fæller bli dræpt for føtterne paa hverandre. Men det sa jeg ikke til dig, for jeg kjendte dit sind og visste, at paa en slik grund vilde du ikke gi agt. Men om den ikke var, vilde jeg aldrig hindre at du dræpte ham, det kunde være baade i kirkefred og i tinghelg.“ Torgils mindtes ordene.

Den dag hans søksmaal mot Havlide skulde op, gik han i stort følge til retten og bar frem saken om drapet

¹ Høvdingerne hadde „boder“, bygget av sten og torv, og tjædet med vadmél, paa tingpladsen.

2 — Paasche: Snorre Sturlason.

paa Olav Hildeson. Han var i brynje, men over den bar han en sælskindskofte, som var stukket ned i broken; i haanden holdt han en øks.

Havlide tok ogsaa øks med sig, da han gik fra tingboden til retten. Det hadde ikke før været hans vane; mandsterk og frændestor som han var, hadde han raadet ene i næsten alle saker, hvem han saa hadde at gjøre med. Rannveig, hans hustru, sa til ham: „Hvad skal det være til, Havlide, at bære vaaben nu, mere end det før var din vane? Hold du paa din gode skik!“ Han svarte noksaa haardt og sa at hun ingenting hadde med det og kastet endnu nogen ord til hende.

Han kom til retten med stor folkestyrke og vilde sætte magt mot et søksmaal, han kaldte vrangt i sig selv og fremmet med vold, og vilde sprænge retten. Torgils kom da i stor trængsel og førtes frem og tilbake i folkemængden, han og hans mænd. Slik gik det en stor del av dagen; flokkerne skjøv hverandre, men vaaben blev ikke brukt. Vettige mænd raadet nu til forlik, og Havlide kom med det samme tilbud som før, at han vilde gi Torgils en gave. Torgils lot som om han ikke hørte ordene og kom sig nærmere, saa der tilslut bare stod faa mænd mellem Havlide og ham. Havlide stod med øksen løftet, mens han talte og vilde vise at han hadde magten. Da hugg Torgils over akselen paa en mand; hugget kom i Havlides Maarssons haand, der den holdt om økseskaftet, og tok av hele langfingeren og knuste knoken paa lillefingeren og fingeren imellem dem. Folk stimet nu tæt sammen om Havlide, og i trængselen gled øksen ut av haanden paa Torgils. Men han rev straks til sig en anden, fra en mand i Havlides flokk som het Tormod og var læge.

Havlide gik hjem til tingboden straks han hadde faat hugget, og alle hans mænd fulgte ham. Havlide steg ind og gik ret bort til Rannveig, sin hustru, og sa: „Ofte har jeg prøvet at jeg er vel gift, og atter har jeg faat se, at du er en klok kvinde, og denne gang har du næsten været synsk; ti ikke vilde jeg kommet ut for denne skade,

om jeg hadde agtet paa dit raad.“ — Tormod læge bandt Havlide Maarssons haand; de to fingrer som var knust la han op i næven og læget saaret paa den tredje finger.

Siden gik Havlide op paa Lovberget, der alt ting-nytt skulde gjøres kjendt, og lyste aataket paa ham og vilde at retten skulde ta sæte igjen, men fik ikke flere domsmænd end dem som hørte til i hans egen flokk. Tre ganger førte han sine domsmænd ind paa domsstedet, men aldrig fik de saa meget fred, at retten kunde bli sat. Da tok Havlide vidner paa, at retten ingen vei kunde komme for Torgils Oddesons voldsfærd; og siden flyttet han domsmændene ut i steinmarken øst for Tingvollerne, til et sted der dype revner var vagt paa tre av siderne, en virkesvoll paa den fjerde. I denne ret blev Torgils Oddeson gjort til fredløs skoggangsmand¹; det var den eneste sak som fik fremgang av dem som var lagt i dom. Siden gik hele flokken tilbake til Lovberget, og nu blev det sagt fra om Torgils Oddesons fredløshet.

Da folk kom hjem til tingboderne igjen, blev det spurt hvordan det stod til med Havlides saar. Torgils sendte ut Ingemund prest fra Reykjaholar og Bødvar Asbjørnsson, sin maag — manden som gik for at være uten tro — og vilde at de skulde høre efter. Da de kom tilbake, spurte folk om tidender. Ingemund prest kvad:

Tre fingrer har hugget
tat av høvdinghaanden.
Mange vil kalde det mere
ilde, det ikke var flere.

Før tinget sluttet gav Torgils sin maag Bødvar gode gaver: en hest som het „Flekket-kind“ og et gulddrevet spyd. Bødvar var hans bedste støtte og en mand med stor magt. Han holdt til i en tingbod, en anden eide, men hadde allikevel mere at sie der i boden end den andre. Derfor var det et ordtak om de to, at Bødvar nok sat bakerst paa hesten, men allikevel hadde tømmerne og raadet for hvor færden skulde gaa.

¹ Skoggangsmand eller „skogmand“ = fuldt fredløs.

Nu red folk hjem til herrederne, og Torgils sat paa sin gaard, som om ingen dom var gaat over ham. Han hørte, at Havlide agtet sig vestover for at holde féransdom¹ paa Stadarhol, og samlet da straks folk omkring sig, mere end 400 mand. Havlide fór hjemmefra med mindre mandskap; men det var en utvalgt flokk og godt rustet.

Bygden hvor Stadarhol staar heter Saurbø og ligger slik til, at sjøen — Breidefjord — er grænsen i nord og vest, mens fjell og heier stænger i syd og øst. Havlide red søndenfra op i fjellmarken, men naadde ikke frem. Han møtte Torgils Oddeson og hans flokk ved en aa, hvor høie hamrer var paa ene siden, bratte sandmæler paa den andre, og saa trangt at to mand knapt kunde ride i bredd. Dit var ogsaa andre høvdinger kommet, og vilde berge freden. Havlide og hans mænd steg da av hesterne og tok vidner paa, at længer kunde de fareløst ikke komme, og fældte féransdom der paa stedet, endda det ikke var Stadarhols grund, — som loven vilde. Siden red Havlide hjem og holdt god vagt om sommeren; og det samme gjorde Torgils. Dette aar bygget Torgils en ny skaale paa sin gaard, og noget tømmer som laa efter ved en av fjorderne nordpaa var det eneste Havlide fik av alt hans gods.

Vaaren efter fór Havlide Maarsson sydover under jøklerne som skiller nordlandet fra sydlandet, og kom til Haukadalsdal, hvor Hall Teitsson bodde, bror til hans hustru. Det var den 1. mai, apostlerne Filipps og Jakobs messedag og aarsdagen for Haukadalskirkens vigsel. Da gudstjernen var slut, stod Havlide frem og talte om saken mellem ham og Torgils. Han talte længe og godt, bad bønderne om tingfølge og Hall om trofast hjelp, og talte ogsaa til presterne og vilde, at de skulde bede til Gud for dem alle. De skulde bede om en god utgang paa saken, sa han, en som gagnet hele landsfolket og ikke gik hans

¹ Féransdom, eksekutionsdom over forbrutt gods; den skulde egentlig holdes i pileskuds avstand fra den fredløses heime-mark.

hæder imot. En mand, som het Torstein, svarte: „Det tykkes mig, du kan trænge stort til, at vi støtter dine ord; Torgils har længe været dig til skaar i din lykke, og stor skade har du taalt av ham.“ Hall Teitsson syntes ikke ordene var de rette. „Torstein, min fælle!“ sa han, „la os tie stille! Det bedste vi to kan gjøre er at høre paa. Du vil vel, men evner ilde. Havlide har aldrig taalt nogen skade av ham; men like fuldt er dette en stor sak for ham, og ene den er min ven, som lar sin hjælp følge ham.“

Baade Havlide og Torgils rustet sig nu til dette aars tingfærd. Den 23. juni i 1121, dagen før Johannesmesse, red Havlide ind paa tingstedet, sammen med Hall, sin maag.¹ De tok veien til Torgils Oddesons tingbod og brøt ned den til grunden. Det var tidlig paa morgenen. Siden vilde Hall ride og møte Torgils med den styrke de kunde faa, og kaldte det lovløshet og en stor skam at fredløs mand red ind paa helget ting. De ventet Torgils nordenfra; saa søkte de op paa Ørevollerne, som ligger nord for Tingvollerne. Mange vilde videre, men andre raadet til varsomhet og talte om forlik. De steg da av hesterne og biet. De var flere end 1400.

Altingsstedet ligger i Sunnlendinga-fjerdingen, inde i landet og langt vestpaa. Det ligger i græsgrodd lava-mark, øst for den vældige revne Almannagjaa og ved bredderne av elven Øksaraa, som fra vest av i høi foss har kastet sig ned i revnen, men bare for snart at bruse ut av den mot øst og saa strømme frem paa Tingvollerne og tilslut — forbi Tingvallakirken — ut i det store Tingvallavatten. Ørevollerne, hvor Havlide vilde værge tinghelgen, ligger tæt ind til Almannagjaa og saa langt oppe, at Øksaraa endnu gaar paa vestsiden av revnen eller saavidt er fosset ned i den. Endnu længer oppe, mot nord og øst og vest, staar fjell i ring; gjennom et skar i denne fjellheim førte alfarveien nordfra, og den vei var det Havlide Maarsson ventet Torgils.

¹ „Maag“ er her = svoger.

Nu red folk hjem til herrederne, og Torgils sat paa sin gaard, som om ingen dom var gaat over ham. Han hørte, at Havlide agtet sig vestover for at holde féransdom¹ paa Stadarhol, og samlet da straks folk omkring sig, mere end 400 mand. Havlide fór hjemmefra med mindre mandskap; men det var en utvalgt flokk og godt rustet.

Bygden hvor Stadarhol staar heter Saurbø og ligger slik til, at sjøen — Breidefjord — er grænsen i nord og vest, mens fjell og heier stænger i syd og øst. Havlide red søndenfra op i fjellmarken, men naadde ikke frem. Han møtte Torgils Oddeson og hans flokk ved en aa, hvor høie hamrer var paa ene siden, bratte sandmæler paa den andre, og saa trangt at to mand knapt kunde ride i bredd. Dit var ogsaa andre høvdinger kommet, og vilde berge freden. Havlide og hans mænd steg da av hesterne og tok vidner paa, at længer kunde de fareløst ikke komme, og fældte féransdom der paa stedet, endda det ikke var Stadarhols grund, — som loven vilde. Siden red Havlide hjem og holdt god vagt om sommeren; og det samme gjorde Torgils. Dette aar bygget Torgils en ny skaale paa sin gaard, og noget tømmer som laa efter ved en av fjorderne nordpaa var det eneste Havlide fik av alt hans gods.

Vaaren efter fór Havlide Maarsson sydover under jøklerne som skiller nordlandet fra sydlandet, og kom til Haukadalsdal, hvor Hall Teitsson bodde, bror til hans hustru. Det var den 1. mai, apostlerne Filipps og Jakobs messedag og aarsdagen for Haukadalskirkenes vigsel. Da gudstjernen var slut, stod Havlide frem og talte om saken mellem ham og Torgils. Han talte længe og godt, bad bønderne om tingfølge og Hall om trofast hjelp, og talte ogsaa til presterne og vilde, at de skulde bede til Gud for dem alle. De skulde bede om en god utgang paa saken, sa han, en som gagnet hele landsfolket og ikke gik hans

¹ Féransdom, eksekutionsdom over forbrutt gods; den skulde egentlig holdes i pileskuds avstand fra den fredløses heime-mark.

hæder imot. En mand, som het Torstein, svarte: „Det tykkes mig, du kan trænge stort til, at vi støtter dine ord; Torgils har længe været dig til skaar i din lykke, og stor skade har du taalt av ham.“ Hall Teitsson syntes ikke ordene var de rette. „Torstein, min fælle!“ sa han, „la os tie stille! Det bedste vi to kan gjøre er at høre paa. Du vil vel, men evner ilde. Havlide har aldrig taalt nogen skade av ham; men like fuldt er dette en stor sak for ham, og ene den er min ven, som lar sin hjælp følge ham.“

Baade Havlide og Torgils rustet sig nu til dette aars tingfærd. Den 23. juni i 1121, dagen før Johannesmesse, red Havlide ind paa tingstedet, sammen med Hall, sin maag.¹ De tok veien til Torgils Oddesons tingbod og brøt ned den til grunden. Det var tidlig paa morgenen. Siden vilde Hall ride og møte Torgils med den styrke de kunde faa, og kaldte det lovløshet og en stor skam at fredløs mand red ind paa helget ting. De ventet Torgils nordenfra; saa søkte de op paa Øvrevollerne, som ligger nord for Tingvollerne. Mange vilde videre, men andre raadet til varsomhet og talte om forlik. De steg da av hesterne og biet. De var flere end 1400.

Altingsstedet ligger i Sunnlendinga-fjerdingen, inde i landet og langt vestpaa. Det ligger i græsgrodd lava-mark, øst for den vældige revne Almannagjaa og ved bredderne av elven Øksaraa, som fra vest av i høi foss har kastet sig ned i revnen, men bare for snart at bruse ut av den mot øst og saa strømme frem paa Tingvollerne og tilslut — forbi Tingvallakirken — ut i det store Tingvallavatten. Øvrevollerne, hvor Havlide vilde værge tinghelgen, ligger tæt ind til Almannagjaa og saa langt oppe, at Øksaraa endnu gaar paa vestsiden av revnen eller saavidt er fosset ned i den. Endnu længer oppe, mot nord og øst og vest, staar fjell i ring; gjennom et skar i denne fjellheim førte alfarveien nordfra, og den vei var det Havlide Maarsson ventet Torgils.

¹ „Maag“ er her = svoger.

Mens han sat der paa vagtholdet med sin store flokk kom en mand, som de alle kjendte, og vilde tale med Havlide. Det var en mand av mellemhøide, med lysbrunt haar over et langt og ikke vakkert ansigt. Det var biskopen av Skaalaholt, Torlak Runolvsson, som for tre aar siden var blit biskop Gissurs eftermand. Han hadde til erende at be Havlide fare hjem til tingboderne og siden gaa til forlik med Torgils. Havlide, den store lovmand, gav til svar: „Denne sak, at fredløse mænd rider ind paa helget ting og saaledes bryter landets lov, er for stor og kommer mig for nær, til at jeg kan lægge den i raad. Om det gaar godt for denne mand, skal vi snart faa se, at flere gjør som han.“ Da sa biskopen: „Det er sandt, det du sier. Men er det ikke ogsaa sandt, det som er kommet mig for øre, at du iaar har bedt om hjælp i alle bygder, hos høvdinger og smaafolk og fattigfolk, ja hos kjærringen paa sykesengen?“ Havlide negtet det ikke. Biskopen sa: „Det var ydmykt av dig, slik mand som du er, at be alle og enhver med sine tanker og bønner følge dig paa færd. Men dog vil det bli sagt, at her har en klok mand været missynt tilgagns, siden du vil ha alle de ringeste mennesker med dig paa veien, men ha imot dig den ypperlige mand, som eier messedagen imorgen, og som kanskje er den gjæveste av alle Guds hellige mænd, efter Guds eget vidnesbyrd. Hans vrede ligger over dig, og du vil faa den, om du helder ut saa mangen mands blod for denne sak. Men om du for fredens skyld lar dette fare nu i høitiden, da tror jeg Gud og kjæmpen Jon baptista vil unde dig hæders-loddet i saken. Men dette er endda ingenting værd imot det at du i andre heimen vil faa løn for det du nu gjør for Guds skyld og Jon baptistas.“ Havlide svarte: „Slikt er sand tale; men endda kan vi ikke faa os til at holde ting i saa stor lovløshet, at fredløse mænd rider ind paa tinget.“

Da forbød biskopen alle lærde mænd at gaa i flokk med Havlide og bad alle som var der gjøre som han og

lægge sig imellem i ufreden, og mange sa sig rede til det. Somme red imot Torgils Oddesons flokk for at sie Torgils, hvor langt det nu var kommet.

De fandt ham oppe i fjellmarken, nord for et litet vatten; han laa og ventet paa en venneflokk som skulde komme efter fra Gilsbakke, engang Gunnlaug ormstungas gaard. Da denne hjælp var kommet, hadde Torgils indpaa 1000 mand. Alle vestlandshøvdingerne fulgte ham, — undtagen Tord fra Vatsfjord; han var hos Havlide. De holdt nu raad, og de fleste vilde ikke videre, mange fordi Havlide hadde større flokk, somme fordi freden kunde komme i fare. Da sa Torgils: „Det er mit erende paa tinge at byde Havlide fuldgodt og hæderlig forlik; men om det blir negtet, da vil jeg nyte godt av de mange og gjæve venner i mit store følge.“ Styrme fra Gilsbakke svarte: „I dette bør alle dine urædde venner hjelpe dig.“

Foran sig sendte de mænd, som skulde speide; men hovedstyrken red i fylking sydover, Torgils forrest. Veien bar over aaser og sandsletter og skar, tilslut ned paa kratgrodde stier. Det gik langsomt; ti folk hadde meget at raadslaa om. Ingemund prest red med i følget og kvad en vise og priste Oddes søn og hans færd.

Under det høie Aarmannsfell, ret i nord for Almannagjaa, møtte Torgils sin maag Bødvar Asbjørnsson, som hadde mere end 100 mand til hjælp for ham. Bødvar red paa hesten „Flekket-kind“ og bar sit gulddrevne spyd, — de gaver Torgils hadde git ham paa forrige Alting. Mens de talte sammen, kom nogen mænd ridende søndenfra, nogen av speiderflokken Torgils hadde sendt foran sig. De fortalte at de var kommet med fred igjennem Havlides flokk og ned til Tingvollerne, og at den mand som hadde ført dem, høvdingen Baard den svarte, længe hadde været i samtale med biskop Torlak og nu var efter hos ham. Men ellers saa det fiendtlig ut, sa de; Havlide holdt endnu til paa Øvrevollerne, og Torgils Oddesons tingbod var revet ned til grunden.— Da sa Bødvar: „Det

syner sig i slikt, at Havlide ikke er sparsom naar han vil gi vore hænder noget at hævne. Og nu burde det ikke være langt borte, at han fik prøve om vi duger til mere end til at bygge op boden for Torgils, for nu klør næverne vore.“ De tok da til at slaa sine vaaben mot skjoldene. „Nu rider vi,“ sa Torgils; „og færden faar bli som den kan.“

Straks biskop Torlak hadde talt med Baard den svarte, høvdingen som Torgils hadde sendt ut med speiderflokken, og faat vite at det var tanken at byde Havlide fuldgodt og hæderlig forlik, kaldte han til sig de lærde mænd og gik for anden gang op paa Øvrevollerne, til møte med Havlide. Han hilset ham og spurte: „Er det endnu saa, Havlide, at du ikke vil agte paa nogen mands ord og ikke vil gaa hjem?“ Havlide svarte: „Saa blir det for denne gang.“ Da sa biskopen: „Saa vil vi gaa hjem til kirken; og med det vælde som Gud gav Peter apostel til at binde og løse alle ting paa jorden og i himlen, og som han gav til Clemens pave og den ene siden tok i arv efter den andre, og som Øssur erkebiskop gav mig, — med dette hellige vælde forbyder jeg eder at sitte her og negte forlik og slite freden sønder. De ord er kommet til mig fra Torgils, at han vil gi sømmelige tilbud for sig.“ Biskopen sa, at han vilde sætte dem i ban, om de ikke red hjem; han endte sin tale slik: „Om mine ord og vore bønner kan staa sig for Gud, da ber jeg, Havlide, at han paa dommens dag skal bønne dig saa villig, som du bønner mig nu.“ Havlide svarte: „Saken mellem Torgils og mig vil faa den utgang, som er sat for den, og hver faar værdsætte den som han synes. Men efter de ord du nu har talt, vil jeg ikke kjæmpe, mens denne dag er oppe, om de mænd, som her er, lover at de ikke vil skilles fra min sak, før den er endt paa sømmelig vis;“ — „og helt lagt i dine hænder,“ kom det fra hans maag Hall Teitsson. Havlide fik det tilsagn han vilde ha. Siden gik han og hans mænd ned til tingboderne.

Snart efter red ogsaa Torgils Oddeson ind paa Tingvollerne og bort til sin revne bod. Mange kom og bød

ham andre boder; men han sa nei og vilde ikke andet end reise sin egen bod. Som han skulde ta til med arbeidet, kom en liten flokk, ført av en gammel mand, og vilde hjelpe. Torgils kjendte manden vel; faa hadde et bedre navn end han som her var kommet, kanske hadde ingen været en større nyttemand for Guds kristendom der i landet, helt visst var ingen lærdere end han, klerken som hadde studeret i Parisiusborg, i landet som stod i saa stort lærdomsry, — høvdingen Sæmund den frode fra Odde. Hele lange lyse midtsommernatten bygget de nu paa boden, reiste væggerne av sten og torv og tjældet over med vadmæl og før ottesangen Johannesmessedagen stod boden bygget.

Den dag taltes der længe om forlik; Havlide vilde ha den hæder som kaldes selvdømme — at dommen i saken helt skulde være hans egen; men Torgils vilde ikke høre andet end at al slags fredløshet og tapet av høvdingdømme og hovedbø skulde være skilt ut fra selvdømmet, saa Havlide bare fik retten til at raade for en bot. Slik blev saken staaende helgen ut.

Men dagen efter messedagen, sent paa kvelden da de fleste hadde lagt sig, kom en gjest, en enøiet mand, ind i boden til Havlide. Det var en prestvgid høvding fra nordlandet, Ketil, sønnesøns søn av Gudmund den mægtige paa Mødruvellir.

Ketil blev vel fagnet og kom straks frem med sit erende. „Stort mén vil Eders venner kalde det,“ sa han til Havlide, „om det ikke blir til forlik, saa saken løses med det gode, og mange synes nu, at det er ute med al vón, eller nær saa det. Noget raad har jeg ikke at gi dig; men en dømme-saga vil jeg fortælle dig.“

„Vi sæsken vokset op i Eyjafjord; og det blev sagt at vi var evnerik ungdom. Og jeg fik det gifte, som tyktes være det bedste, Groa, datter av Gissur biskop. Men det blev sagt, at jeg ikke var den eneste hun saa paa. Det tyktes mig ilde at slikt blev sagt, der blev søkt efter sandheten og alt faldt vel ut. Men like fuldt tyktes det

mig ilde med al den tale som la sig paa saken. Og derfor la jeg fiendskap paa manden. Og en gang han og jeg møttes paa alfarvei, løp jeg paa ham og vilde hugge til. Men han rendte ind paa mig, før jeg kunde hugge, saa jeg faldt og blev liggende underst. Da stak han mig i øiet med kniven, saa jeg mistet synet paa det ene øie; siden lot han mig staa op. Dette utfald lignet ingenting, syntes jeg; for jeg hadde to mands styrke imot han, og slik manne-mon syntes jeg der var mellem os i andet ogsaa. Og nu vilde jeg med min store frændehjælp ta den haardeste hævn og gjøre manden fredløs; og vi reiste søksmaalet. Men han fik hjælp hos nogen mægtige mænd, og mit søksmaal førte ikke frem, — som det kan være ogsaa nu, Havlide, at der er nogen til at hjælpe Torgils, endda din sak er retfærdigere. — Og da det nu hadde tat denne vei for mig, kom de andre og bød mig bøter for saaret. Jeg tænkte da paa, hvad der var hændt mig og hvor tungt alt var gaat for mig og vilde ingen pengebøter ha. Og jeg saa, at det eneste hjælp-raad var at skyte saken ind under Guds miskund, siden det ene gik tyngre end det andre naar jeg selv søkte min hæder. Og jeg skjønte, at det var Mødruvellingernes vildsind og overmod, som gik igjen i mit tunge hat. Jeg fandt ogsaa det, naar jeg tænkte paa menneskers dom, at der vilde ikke bli git mig slike bøter som kunde være til hæder for mig. Jeg gjorde da saa, for Guds skyld, at jeg eftergav manden hele saken. Jeg visste det, at da vilde jeg faa igjen den løn, som kunde komme mig til størst gagn. Siden bød jeg manden hjem til mig; og længe efter var han hos mig. Og da snudde ordskvaldret sig straks, og dermed folks dom. Og siden blev alle ting mere end før til gagn og godt navn for mig. — Og jeg venter av Gud, at saa vil det gaa dig ogsaa. Og ta nu saa meget av mine ord, som du tror det er nytte i!“

Ketils fortælling gik sterkt ind paa Havlide. Han kjendte sig ydmygere i sindet og mere vendt til forlik end før. Han gav Ketil god takk for hans ord og sa: „En

stor sak har været i tale her paa tinget, og det er hvem vi nordlendinger skal kaare til biskop efter biskop Jon; og de fleste har latt det gaa til mig, at vælge. Men for disse retssakernes skyld maatte avgjørelsen staa ut. Men nu trænger vi ikke længer at se paa dette valg; som-meren lang skulde ingen faa mig forlikt om andet end at du skal kaares til biskop; og det vet jeg, at da er det sørget paa bedste vis for landsfolket, om du blir biskop.“ Ketil svarte: „Jeg er uværdig til dette erende; alle kan se den lyte jeg maa ha i menneskers øine; men langt større lyter bærer jeg dog for Guds aasyn; han ser at jeg ikke er skikket til biskops høihet.“ Men omsider kom det til at Ketil sa: „Om forliket mellem Torgils og dig kunde komme nærmere paa det, vil jeg ikke negte at ta denne byrde, — om da andres vilje er som din.“

Efter dette blev det paany talt om forliket, og velsin-dede mænd gik imellem begge høvdingerne. Hall Teits-son var meget trægere i saken end Havlide selv. Men tilslut blev de forlikt om Torgils Oddesons tilbud, at Hav-lide skulde ta saa stor en bot han vilde for sin saarede haand, men alle slags fredløshet og tapet av høvding-dømme og hovedbø skulde være skilt ut fra hans selv-dømme. Da dette var avgjort, blev der kvædet viser om saken; i dem var Havlides maag Hall — „hall“ er det samme som sten — i dem var han haanlig kaldt „smaasten“, og med glæde var det nævnt, at han ikke kunde hindre „de stygge saker“ fra en god utgang. Det var Halls mening, at Havlide hadde gods nok for sin alderdom, og at det var større sak for ham ikke at faa noget skaar i sin hæder. Derfor var han saa træg til forlik.

Paa tredje dag før tingløsningen gik begge flokker frem for at høre vilkaarene for forliket. Havlide satte boten til „80 hundrede tre-alens ører“¹; den kunde ut-redes i jorder nord i Nordlendinga-fjordingen, i guld og sølv, norske varer, smedarbeide, hester som ikke var ældre

¹ 80 hundrede tre-alens ører = 80 mark sølv; denne sum sættes i kjøpekraft = 24000 kroner (før krigen 1914).

end 12 vintre og ikke yngre end 3, hingst og hoppe sammen; utredselen skulde ske foran døren til Havlides tingbod, eller godset skulde føres hjem til ham, og han skulde selv vurdere det.

Da Havlide hadde sagt boten op, ropte presten Skapte Torarinsson, samme mand som engang tok Egil Skallagrímssons ben op av jorden og med et hammerhugg prøvet hvad hodeskallen kunde taale: „Dyr maatte hele Havlide bli, om hvert lem paa ham skulde værdsættes efter dette.“ Og Bødvar, Torgils Oddesons maag, kom med disse ord: „Nu steg en storsjø under stavnen!“

Havlide saa paa Skapte og sa: „Ikke vilde *den* tunge røre paa sig, om jeg blev dræpt og trængte en eftermaalsmand. — Men naar jeg nu tar gods, saa er det fordi det mere er gaat som Bødvar Asbjørnsson og andre av mine uvenner vilde end efter min egen tanke, og forliket har jeg laget mere efter mine venners bøn end for pengekjærhets skyld.“ Da sa Bødvar: „Siden du viker dette hen til mig mere end til andre, saa faar jeg svare; og jeg maa usande dine ord, for jeg under dig den skade du har faat eller en større, men pengerne ikke.“ Nu tok Torgils Oddeson selv til orde: „La os høre paa Havlide og være stille,“ sa han; „nu har baade han og jeg faat den lod, vi kan slaa os til ro med.“

Siden takket hver av dem sine følgesmænd for hjælp og følge og al hæder. Men før Torgils kom hjem fra tinget, hadde han faat tredjedelen av bøterne i gave fra venner og frænder. I alle bygder i landet var der mange som bød ham hjem til sig og gav ham kostelige gaver, naar han fór bort. Siden, da han hadde utredet hele boten til Havlide, la han selv hædrende gaver til, fem hester i flokk, en fingerring av guld og en prydfeld. Da sa Havlide: „Nu ser jeg at du vil fuldt forlik mellem os to; og nu skal vi se os for, bedre end før, saa vi ikke faar skilt sak mere.“

*

*

*

Biskop Torlak av Skaalaholt kunde være glad, da han sommeren 1121 red den korte vei fra Altinget østover til sin bispegaard. Freden var reddet. Aldrig før hadde saa store flokker staaet med vaaben mot hverandre paa Island. En ulykke og en skam var avværget.

Torlak var tidlig kommet til hæder. Han var bare 32 aar, da biskop Gissur, gammel og syk, kaaret ham til sin eftermand. Sin lærdom hadde han faat i Haukadal hos biskopens bror Teit, samme mand som lærte Are frode og fortalte ham saa meget om Islands fortid. Paa Gissurs ord var han faret til Lund og hadde søkt vigselen hos erkebiskop Øssur. Litet vakker som han var, hadde han i utlandet faat høre, at det maatte være smaamt med mandevalget paa Island, siden *han* skulde bli biskop. Men da hadde han git det ydmyge svar, at der var mænd nok at vælge paa, og naar han var kaaret, var det fordi han bedre hadde gjemt sine lyter for menneskene end for Gud. Da hadde folk faat mere ærefrygt for ham, og erkebiskop Øssur selv hadde straks set hvad mand han var.

Knappt var han kommet tilbake til Island, før striden mellem Havlide og Torgils tok til. Nu var den vendt til fred, og Torlak hadde selv sin gode del i utfaldet. Men endda var det meget som kunde ængste ham. Denne strid var kommet op mellem to mænd, som hver for sig var ypperlige nok. En vakker dag kunde uklokere og voldsommere høvdinger staa rustet mot hverandre, og hvad vilde da hände?

Der var en feil ved selve grundlaget for statslivet. Der fandtes ikke nok av samlet og samlende myndighet i landet. Lovsigemanden var jo intet av en hersker, hans stilling var en hædersstilling og knapt mere. Det var goderne¹ som raadet, baade paa Altinget og i bygderne, og kom der uvenskap mellem dem, blev der straks fare for ufred i landet. Lov og ret stod nok over dem, men ingen mand eller myndighet med magtmidler til at hævde lov og ret. Magtmidlerne hadde de selv, hver for sig, og de

¹ Gode = høvding.

øvet tryk paa domstolerne, om det trængtes, saa processen blev som en del av feiden. Slik hadde baade Torgils og Havlide ført den, støttet til de store flokker, som fulgte dem.

Og selv hvor en sak blev lagt i forlik, var det ikke altid retfærdigheten som seiret. Først og fremst blev der set paa byrd og rikdom og magt. Havlides brorsøn Maar kunde slippe med bøter for det lumske drap paa bonden Hneite; men Olav Hildeson, som var fattig og frændeløs, maatte finde sig i fredløshet, fordi han hadde saaret den høibyrdige Maar. Her var rum for den vildeste vilkaarlighed.

Men staten og loven var fædrenes stat og lov, og i de tider laa det dypt i menneskenes sind, at den gamle lov, det var den gode lov. Og om en og anden følte, at hele ordningen var vrang, saa kjendte han ikke nogen anden og visste ikke at berge landet ut av den, som var.

Selv kirkens mænd rørte ikke meget ved fædrenes lov; det de mest rensset den for var den ytre arv fra hedenommen; og den nye lov de skapte holdt sig i det væsentlige til skik og bruk, som kristendommen førte med sig, og søkte ikke magt over statslivet, ja ikke engang frihet for kirken. Kirkeretten var en del av statsretten.

Og Islands kirke var verdslig at se til. Kirkebygningerne stod paa storgaardene, og høvdingen eller bonden raadet for dem og for det gods som var lagt til dem; han kaldte ogsaa prest til sin kirke, — om han ikke selv var prest der. Men om han det var, hindret det ham ikke fra at være med til den verdsligste færd. Gladelig hadde Ingemund prest fra Reykjaholar redet i krigersk følge ved Torgils Oddesons side, og den prestvigde Hall Teitsson hadde været en stridere motstander av fredelig forlik end Havlide Maarsson selv.

Og dog var det kirken, som var fremskridtsmagten paa Island; den hadde føling med den øvrige kristenhet, den hadde grobund for utsæd, den kunde en dag træde

frem med nye krav, nye idéer; og den hadde allerede utrettet store ting paa øen, ikke saa meget gjennom lov som gjennom de enkelte personligheters magt.

Naar biskop Torlak tænkte tilbake paa dens historie der i landet, var det to mænd, som over alle andre maatte stige frem for hans syn. Det var biskoperne Isleiv og Gissur, hans forgjængere i Skaalaholt. Isleiv var søn av den mand, som i aaret 1000 hadde drevet kristendommen igjennem paa Altinget, og alt fra barnsben tænkt til at tjene kirken. Hans far hadde sat ham i skole hos abbedissen Godesti i Herfurda i Saksland, han var kommet hjem og hadde faat sine landsmænds tillit og efter deres ønske søkt biskopsvigselen. Paa en pintsedag hadde han mottat den, og det var paven selv, som hadde valgt den hellige Aands dag for hans vigsel, — til godt varsel for Islands folk. Og Isleiv hadde trofast tjent dette folk og søkt at tæmme dets overmod og gi det nye og nyttige lærdommer. En av hans læresveiner, Jon som siden blev den første biskop i Holar paa nordlandet, kunde aldrig høre en mand rost, uten at han maatte sie: „Saa var Isleiv, min fosterfar, han var den vakreste av alle mænd, den dugeligste og den bedste.“ Og naar andre da sa: „Hvem talte nu om ham?“ — saa svarte biskop Jon: „Jeg maa altid tænke paa ham, naar jeg hører en god mand nævnt.“

Efter Isleiv var Gissur, sønnen, blit biskop. Og med ham var der rundet saa lykkelig en tid for Island, som øen aldrig hadde havt. Saa sterk var magten i hans personlighet, at han fik alle til at bøie sig hvor de møtte hans klokskap, retsind og fredsvilje. Han hadde gjort ættegaarden Skaalaholt til fast bispesæte paa øen, han hadde reist en ny kirke der og viet den til den hellige Petrus, han hadde git Nordlendinga-fjerdingen en egen biskop, saa øen nu hadde to, og han hadde drevet igjennem den gode lov, at tiende skulde utredes til underhold for biskoper, presteskap, kirker og fattige. Saa vel hadde han fredet landet, at ingen store trætter kom op mellem

høvdingerne, og alle vegne kunde vaabnene lægges bort. Og over hans grav hadde Islands folk staat i sorg, — som Romaborgs mænd over pave Gregors grav.

I 1118, det aar han døde, var onde varsler kommet. Det var uaar, og store uveir gik over hav og land. I den stille uke hadde der raset en storm, som paa langfredagen blev saa sterk, at den kastet en knar høit i luften og sendte den ned med kjølen i veiret; paa paaskedagen var stormen saa voldsom, at faa kunde søke til kirke og somme av dem som gjorde det omkom paa veien. Gissur døde den 28. mai; dagen efter var der kommet et veir som brøt ned kirken paa Tingvollerne, den kirke Olav den hellige og Harald haardraade hadde sendt tømmer til; og av de 35 skibe, som denne sommer fór ut til Island, naadde saa faa frem, at der blev hungersnød i flere av bygdeme.

Biskop Gissur efterlot sig ingen fast ny-ordning. Det var manden selv, som hadde virket. Og nu spurtes det, hvor meget bærekraft mindet om ham kunde ha, og hvor langt hans venner kunde bøte paa tapet.

Mere end 100 aar var gaat siden kristendommens indførelse. Men det hadde vist sig mangen gang under striden mellem Torgils og Havlide, at dens seier ikke var det samme som en sikker seier over hedensk vildsind og voldsomhet, ikke det samme som et liv i lyset av kristen tro.

Hedensk vildsind og voldsomhet, kristen tro — var det dette som var motsætningerne? Var linjerne saa klare? Om de det hadde været, vilde stillingen blit oversigtligere og lettere at mestre. Men i virkeligheten var den mere floket end som saa. Hedendom, det var ikke bare vildsind; der kunde ogsaa være storsind i den. Naar Torgils stod paa Breidabolstad og gav Havlide gaver atpaa den vældige botssum, han utredet til ham, da var der ældgammel kultur i det, god arv fra hedendommens dager. Og den kristne tro? Hvor mange var det som skjønte

den tilbunds og saa at den var en fiende av selvkjær, voldsom færd?

Nei, stillingen var den, at den bedste del av arven fra hedendommen, ridderligheten i tænkesæt, friheten i personlighetslivet, laa ypperlig tilrette for det dypeste i kristendommen. Og like let kunde hedensk list og lavsind finde ly hos det formvæsen og det smaasind, som fulgte den nye tro — ved siden av det store, den kom med.

Kampen i sindene var da ingen enkel og liketil kamp mellem „hedendom“ og „kristendom“. Den stod mellem det høie og selvglemmende i begge religioner mot det lave og selviske i dem begge, mellem kræfter, som tok næring fra to kulturer, og kræfter som snyttet paa dem begge. Eller det kunde sies — siden hedendommen nu var gaat op i kristendommen — at kampen stod mellem Krist og det selviske i sinnet, mellem ham og hans egne bekjendere. Det var mere end en historisk avgrænset kamp; det var en dypt menneskelig.

Denne gang hadde Krist seiret, — gjennom de strenge og de milde ord hans tjenere hadde talt til Havlide. Men vilde der altid være en Havlide til at lytte? Som et bud fra en forsonligere og visere verden hadde han virket, Sæmund den frode, der han stod gammel og graa i midtsommernatten og bygget paa Torgils Oddesons revne bod. Men tider kunde komme, da oprørte sind saa forbi en slik mand og en slik handling. Der var hændt ting under striden mellem Torgils og Havlide, som ikke varslet godt for fremtiden.

*

*

*

Biskop Torlak fik i aarenes løp vanskeligheter nok med høvdingerne; men freden holdt sig stadig, og landets kaar var endnu lykkelige. En hjælper hadde Torlak i nordlendingernes nye biskop, Ketil av Holar, høvdingen som hadde fortalt Havlide Maarsson sin vakre og sterkt virkende dømme-saga. Det skyldtes biskoperne Torlak og

Ketil, at Island i disse aar fik en skreven „kristenret“; og til dem og Sæmund viet Are frode sin Íslendingabók, det ældste av alle historieverker paa norrønt maal, og fik deres raad til en ny nedskrift av verket.

Torlak døde i 1133, natten til Brigidamesse. Paa dødsleiet lot han læse for sig av *Cura pastoralis*; denne bok har pave Gregor skrevet, og der er det nøie sagt hvordan den mand skal være, som er styringsmand over andre. Og det syntes de, som stod hos, at det faldt biskopen lettere at dø efterat denne bok var læst for ham.

Biskop Ketil av Holar var arvtaker efter en anden ypperlig mand: biskop Jon hadde havt stort skolehold i Holar og været omgitt av gode mestere og villige læreseiner; han var brændende i troen og av Gud prydet med evnen til at fatte varsler og se hellige drømmesyner. Og endnu var Jons læsesvein Kløng i Holar, han som skrev prydeligere bøker end nogen anden mand, endnu bodde Hild, einsæte-konen¹ i sin hytte syd for kirkens kor. Og inde i selve kirken var hun stadig at se, Rannveig, konen som vaaket over likene og altid sa den samme bøn: „Tag mig, Krist! Tag mig snart!“

Paa Tingeyrar i Nordlendinga-fjerdingen hadde biskop Jon lagt grunden til et kloster, det første paa Island. I Ketils dager blev det færdig og fik i 1133 sin første abbed; siden reistes det ene kloster efter det andre paa øen.

Sommeren 1145 fór Ketil, som nu var mere end 70 aar, til Altinget og traadte frem paa prestestævnet som holdtes der og bad alle de lærde mænd om at slutte ham inde i sine bønner. Biskop Magnus av Skaalaholt, Torlaks eftermand, bød ham hjem til sig, til stort gjestebud. Fredagen den 6. juli, like efter kveldsverden, gik begge biskoperne til bad, — nær Skaalaholt findes mange hete kilder. Men Ketil fik slag i badet og døde i solnedgangen. Mellem gjesterne var sorgen stor. Men biskop Magnus' overtalelser og den gode drik hjalp dem over

¹ Einsæte-kone = eneboerske.

den, hurtigere end det ellers kunde været mulig. Biskop Ketil av Holar blev gravlagt i Skaalaholt, og der levet senere hans hustru Groa, biskop Gissurs datter, som ein-sætekone.

Ingemund prest i Reykjaholar blev en gammel mand og døde ikke før 1169. Presten og høvdingen Hall Teits-son, Havlide Maarssons maag, blev i 1149 valgt til biskop av Skaalaholt. Han var saa maalkyndig en mand, at i alle land, hvor han kom, talte han landets maal saa vel, som om han var barnefødt der. Hall døde i Trekt¹ i 1150, før han endnu hadde faat vigselen.

Havlide Maarsson døde i 1130. Hans ætt var stor og er ofte nævnt, nedover gjennom tiden. Men ingen av hans ættmænd hadde magt som han.

Torgils Oddeson paa Stadarhol levet længe. En vinter hadde han til gjest en nordmand, som ikke gav sit sande navn til kjende. Det hændte om høsten under saueslagtningen, at en av sauerne løp bort til denne mand, som om den søkte hjelp hos ham. Han slap den straks ut av indhegningen og lot den løpe op i fjellet og sa: „Det er ikke mange som søker hjelp hos mig; men den som gjør det skal faa.“ Ingen kjendte til at manden var lærd; men lørdagen før paaske gav han sig til at synge sammen med presten. Om sommeren, før han fór sin vei, bad han Torgils huske paa at sende venlige hilsninger til Sigurd slembe. Torgils spurte: „Er det langt mellem dig og ham?“ Da svarte han: „Jeg er Sigurd slembedjakk, søn av kong Magnus.“²

Torgils Oddeson fik opleve at se en ny mand reise sig til magt i grannelaget. Det var Sturla Tordsson fra Hvam, Sturlungernes ætt-fader.

¹ Trekt = Utrecht.

² Sigurd slembedjakk („den slemme diakon“), norsk tronkræver d 1139.

Sturla Tordsson.

Sturla Tordsson er Snorre Sturlasons far. Han blev født i 1115 paa en gaard ved Breidefjord og fostret hos en smaabonde, som hadde lagt stor elsk paa barnet.

Sturlas fars-ætt var ikke meget kjendt i landet; men hans mor var en frændkone av biskop Ketil, og med farmoren, som stammet fra Snorre gode, en av Islands mægtigste mænd i Olav den helliges dager, var „Snorrungerne“'s godord eller høvdingdømme kommet ind i ætten. Tord, Sturlas far, er nævnt mellem de høvdinge som søkte at forlike Havlide Maarsson og Torgils Oddeson fra Stadarhol.

En sommer Sturla var paa Altinget beilet han til Ingebjørg, som kaldtes den veneste kvinde paa Island. Hun var en frændkone av Torgils Oddeson, tremenning til hans barn; hendes far var gode og bodde i Eyjafjord langt nordpaa. Han holdt Sturla for at være en dugelig mand og et godt høvdingemne og gav ham sin datter. Sturla fór nordover til bryllupet og 30 mænd med ham, mellem dem Torgils Oddeson.

Men venskabet mellem Sturla og hans hustrus frænder paa Stadarhol varet ikke længe. Sturla blev aarsaken til, at Stadarholsmændene mistet sin magt.

Skegge het en bonde, han hørte til i Sturlas tinglag.

En sommer blev han uven med en arbejdskar han havde, Odalrik, søn av en utenlandsk prest. Skegge trodde, at Odalriks følge-kone hadde stjaalet noget lerred som var blit borte paa gaarden. Selv var hun nyss faret nordover til Saurbø for at samle mat-tang¹ og bodde i sauehusene nær tangstranden. Skegge vendte sig da til Odalrik og vilde at han skulde bære jern for hende og gjennem denne gudsdøm vise, om hun var saa skyldløs som Odalrik sa. Da rømte Odalrik fra gaarden og fandt tilhold hos Odde, ældste søn av Torgils Oddeson. Siden hændte det, en gang om høsten da Odde og bonden Skegge var sammen paa et bygdemøte, at Odalrik kom ind og drev omkring paa gulvet; da han kom foran Skegge, drog han en øks frem under kappen og satte den i hodet paa bonden, saa den sank dypt i, og ropte: „Slik kan jeg bære jern!“ Skegge løp op ved hugget, men satte sig straks ned igjen. Da sa Odde: „Dette er en ond hændelse.“ Skegge la til: „Men ikke langt fra det I kunde ønske.“ Og det er ikke fortalt om flere ord fra ham. Odalrik var løpet op i fjellet efter drapet og søkte nu østover.

Sturla tok ettermaalet efter Skegge, sin tingmand² og ven, og sa det var ilde, om stimænd skulde faa overfalde gode bønder. Til Odalrik spurtes i førstningen intet; men næste vinter over jul, mens folk drev og lekte paa Sturlas gaard, kom en nordlending, som fortalte, at i hans hjembygd mente folk, det maatte være gode lekere i vestbygderne, for derfra var en mand kommet, som var blit forgangs-mand i lekene nordpaa. Sturla spurte hvad navn manden bar, og gjesten sa, at det var et underlig navn, baade hans og farens. „Het han Odalrik Gunnfardsson?“ spurte Sturla. Og det var det rette navn. Om vaaren fór Sturla nordover og vilde vite mere. Av det han fik høre trodde han at skjønne, at Odde Torgilsson stod bak de mænd, som længe hadde berget Odal-

¹ Mat-tang, spiselig tang.

² En høvdings „tingmand“, hans undergivne i tinglaget.

rik. Og nu blev venskapet mellem Sturla og Stadarholsetten noget fliset. Om sommeren tok Sturla saken frem paa Altinget; her fandt ingen mand sig tjent med at støtte Odalrik, og han blev gjort fredløs og rømte siden fra landet, og de som hadde hjulpet ham gav bøter for det paa Altinget. Dette var Sturlas første tingtrætte.

Da han kom hjem fra tinget, kjøpte han gaarden Hvam og flyttet nu dit; der fødtes, mange aar senere, hans søn Snorre.

Hvam ligger paa den store halvø, som fra øst skyter sig ut i havsbotnen Breidefjord; ved sjøen i nord bærer den Saurbøbygden, hvor *Stadarhol* staar, nær sjøen i syd *Hvam*; fjellmarken, som fylder det indre av halvøen, gjør det langt mellem gaardene. I denne fjellmarken var det sagahelten Kjartan Olavsson hadde fundet døden, her var det Havlide Maarsson hadde søkt at ta sig frem til Stadarhol og møtte Torgils Oddeson og de høvdinger, som vilde vaake over freden, — mellem dem Sturlas far.

Gaarden hvor Snorre Sturlason er født ligger i dyp dal, lavt i frodig li, og paa østsiden av en aa, som skummer ned fra sneklædte fjell og ved Hvam bare har kort vei syd til dalmundingen og fjorden. Ved Hvamselvens ós bodde i landnaamstiden Aud den dyptænkte; hun var kristen og reiste kors ute i marken i det hedenske land og vilde ikke ligge i uvigd jord, men i fjæren som vigsles av den renende sjø. Til selve Hvam kom i heddendommens sidste dager Torvald vidfarle og hans ven biskop Fridrek fra Saksland, og Torvald prædiket troen, mens husfruen var inde i hovet og blótet, og den ene hørte hvad den andre sa, og sveinea Skegge, som var søn paa gaarden, lo av dem begge.

Ved den tid Sturla Tordsson flyttet til Hvam, fór Torgils Oddeson nordover og gav sig i kloster hos munkerne paa Tingeyrar, ikke langt fra Breidabolstad, hvor Havlide Maarsson, engang hans uven, men senere hans ven, hadde bodd. Hans sønner overtok nu hans godord og hans gaard. Vinteren efter gik der stor sykdom; da døde

Odde, den ældste av sønnerne, og det syntes et stort tap; ti Odde var en mand med godt vett og mere maalsnill end de fleste; han var prestvigd, og Sæmund frode hadde fostret ham. Utpaa vaaren, efter Oddes død, blev ogsaa Torgils, hans far, syk og døde; det var i 1151.

Den nye mand paa Stadarhol blev Oddes yngre bror Einar Torgilsson. Han var en mægtig høvding; ti han havde mange støtter, frænder og maager og de venner hans far hadde vundet sig. Det skortet ham ikke paa fremfærd og vaagemod; men han var ingen lovmand, han læspet og var meget nærsynt. Einar fik det ord paa sig, at han ikke holdt sig for god til at hjælpe tjuver og ugjerningsmænd, om det høvet ham, — folk av skræmmelig ætt, Geir, søn av Torgerd lyge-kjærring, som gik gaardimellom og tigget, Vidkunn, søn av Galman og Stutta-Lina, og Tore, som kaldtes „den trollkyndige“. Disse mennesker gjorde ugagnsverk i bygden og folk fik verge sig som de kunde. Snart blev det sagt, at det var andet til bygdestyre, da Einars far sat paa Stadarhol. Og somme søkte sig eiendom andetsteds, hvor de trodde det var større vón om støtte.

Det var en vinter, at Sturla Tordssons maag Torvard, en bror av hans hustru Ingebjørg og som hun en tremenning til Einar paa Stadarhol, var gjest i Hvam. Torvard var meget sammen med sin frændkone Yngvild, Einars søster. Hun hadde været gift, men kunde ikke elske sin mand, og det hadde været smaat med samlivet mellem dem. Tilslut var manden faret utenlands og sydover i pilgrimsfærd og var død paa færd. Yngvild, enken, bodde nu i Sælingsdal øst for Hvam, paa gaarden Tunga; der er utsyn sydover til fjellknauserne hvor Aud den dyp-tænkte satte sine kors, og til Hvamsfjorden og de hvite fjellpigger tværs over fjorden.

Yngvild og Torvard, hendes frænde, møttes ofte ved den varme laug i Sælingsdal, kilden hvor Kjartan Olavsson saa mangen gang hadde møtt Gudrun, sin elskede, i deres lykkes dager. Det hændte en gang da Torvard

skulde ride fra laugen og tilbake til sin søster og maag i Hvam, at han faldt av hesten og fik en saarskade i foten og blev mødige av blodrasen. De fór da til Tunga med ham, og han blev efter der, og Yngvild bandt om foten. Torvard holdt nu længe til paa Tunga, og om vaaren var han skiftevis der og i Hvam hos Sturla, sin maag. Det ord kom ut, at Torvard og Yngvild hadde mere at tale om, sig imellom, end andre folk; men deres venner negtet det, og kunde synes at ha nogen ret. Ti Torvard var 17 vintrer gammel, Yngvild meget ældre; og om kristen lov skulde tages paa ordet, var de for nære frænder til at gifte sig med hverandre.

Utpaa vaaren — dette var i 1157 — fór Torvard hjem til Eyjafjord, hvor hans ætt var. Ogsaa Yngvild flyttet fra Tunga, men ikke langt, bare til en gaard længer vest, paa utsiden av halvøen hvor Hvam ligger. Der lot hun indrede et sovehus for sig og var der lange stunder. Hun hadde en fotskade om sommeren og kunde litet føre tilsyn med hussyslerne. Tidlig paa høsten kom en kone fra Eyjafjord dit til gaarden og hadde ikke været der længe, før hun fødte et barn. Som far til barnet nævnte hun en nordlendsk mand, og om en tid fór hun nordover igjen og hadde barnet med. Men ikke desto mindre hadde folk sin mistanke ute og talte saa ymse om forholdet mellem Torvard og Yngvild, og mente at barnet nok kunde være deres barn.

Da Einar Torgilsson paa Stadarhol fik høre den tale som gik om hans søster Yngvild, tok han sig nær av den og søkte Torvard og bad ham sie sandheden om saken. Men fra Torvard kom det svar, at han negtet alt. Da sommeren kom, gik saken til jernbyrd paa Altinget. Biskop Kløng skulde vaake over jernbyrden og skjønne om utfaldet av den.

Kløng var en frænde av Yngvild Torgilsdatter og Einar Torgilsson. Han var biskop av Skaalaholt, den andre efter Torfak Runolvsson. Erkebiskop Aaskel av Lund hadde git ham vigselen, i 1152; men samme aar hadde nord-

mændene faat sin egen erkebiskop i Nidaros, og nu lød de islandske biskoper under ham. Kløng var en mand i 50-aarene, vakker og maalsnill, en god lærdomsmand og skald, sine venners ven og en almisse-god mand mot fattigfolk. Det blev sagt om biskopen, at han var haard mot sig selv i nattevaak og faster og at han ofte gik barføtt i sne og frost om nætterne. Men paa samme tid syntes han en glad og livlig mand og var meget skjemt-som i sine ord. Som ung svein hadde han gaat i skole hos biskop Jon, som var den første biskop i Holar, og hadde havt utenlandske prester til at lære sig. Der var det hændt ham den skam, at biskop Jon var kommet over ham, mens han læste i en vers-bok av mester Ovidius, som heter *de arte amatoria*; men i den bok taler mester Ovidius om kvinders kjærlighet og lærer hvorledes man skal beile til dem og faa sin vilje. Da hadde biskop Jon forbudt ham boken og sagt at mandens natur var mere end nok vendt til kjødelig elsk, om han ikke ogsaa tændte den med urene og syndige dikt. Men siden var alt gaat vel for Kløng; ingen kunde skrive vakrere i bok end han, og i den idræt hadde han faat mange lære-sveiner, som det endnu kunde sees paa de mange fagre bøker ved Holar bispesæte. En god prest var han blit og hadde prædiket meget i Holarkirken under biskop Ketil. Straks han selv fik bispestolen i Skaalaholt, bygget han en ny og vakker kirke der; tømmeret hadde han latt hugge i Norge, og det førtes ut paa to skibe. For denne kirke lot biskopen skrive nye messebøker og gav en guldkalk prydet med kostelige stener til alteret, og paa kirkens vigselfdag holdt han dagverd for mange hundrede gjester og lot alle værdighets-mænd fare hjem med store gaver.

Biskop Kløng stod nu hos, mens gloende jern blev baaret for Torvard. Det var en nordlendsk mand, Grim, som bar jernet paa hans vegne. Straks han det hadde gjort, blev haanden bundet, og tre dager efter, da den blev løst igjen, var det biskopens dom at jernbyrden var

ene hos den andre; men ingen av dem kunde sætte dommen i verk.

Sommeren 1160 red de begge til Altinget; men Einar vendte paa veien sydover, fór op til Hvam og kom der om natten. Da sa Einar: „Nu vilde jeg gjerne, at vi skulde ilde godt i Hvam denne nat, saa de kan mindes, at vi har været her.“ De fleste av hans mænd var ogsaa slike som ikke raadet meget fra i dette. Da de kom til Hvam, førte de alle folkene ind i kirken, ryddet godset bort og brændte hele gaarden. Siden red Einar til tinget. Da Sturla fik høre de nye tidender, sa han, at denne ene nat idetmindste hadde Einar ildet ulastelig. Folk vilde nu ha forlik mellem høvdingerne. Biskop Kløng blev bedt om at dømme i saken, og baade Einar og Sturla sa sig villige til at følge hans dom. Men Sturla mistrode allikevel biskopen, ikke saa meget fordi Kløng var Einars frænde — frændskapet hadde jo ikke hindret ham, dengang han skjønte om jernbyrden og la bøter paa Einar; værre var det at biskopen, slik folk nu tænkte og talte om jernbyrdssaken, kunde ha uvilje mot Sturla. Og derfor krævet Sturla en dyr ed av Kløng, paa at han skulde gjøre samme ret til begge sider. Et slikt krav var ikke hædrende for den mand, det blev reist til; men for frendens skyld gik biskopen med paa det. Et stævne blev holdt paa kirkegaarden ved Tingvallakirken, og her fældte Kløng sin kjendelse. Sturla skulde ha sit røvede gods tilbake og faa bøter for branden i Hvam, men med fradrag av bøter, han selv skulde gi til Einar for brøde mot ham, og fradraget var saa stort, at vindingen blev liten for Sturla. Straks biskopen hadde sagt frem dommen, lot han den følge av eden, Sturla hadde fordret. Da Sturla: „Jeg agter biskopens ed saa høit som en påskemesse; slikt kan jeg ikke værdsætte i penger; det er bare til hæder; men folk flest vil vel sie, at dommerne er smaa og kjendelsen ikke gavmild.“

Siden fór folk hjem fra tinget, og biskopen ble forlikt at kalde. Einar rettet paa de

Hvam, men ikke fuldt ut. Sturla bygget sig nye hus om sommeren, og før vinternætterne stod gaarden der igjen, og var ikke daarligere end før. Ingebjörg, hans hustru — Torwards søster — blev syk og døde, før saken mellem Sturla og Einar var ført til ende. Nogen aar senere blev Sturla gift for anden gang. Den nye hustru i Hvam het Gudny Bødvarsdatter. Hun var ættet fra den store skald Markus Skeggeson, lovsigemand ved aar 1100, og fra en endnu større skald, Egil Skallagrímsson; og hun er mor til Snorre Sturlason. — Gudny var meget yngre end sin mand og overlevet ham i 38 aar.

Med Yngvild Torgilsdatter og Sturlas maag Torvard gik det saa, at de aldrig blev gift, endda barnet som var født hos Yngvild nu kaldtes deres barn. De kom begge tilbake fra Norge, Torvard fik en anden til hustru, og hadde mange barn med hende, og med andre kvinder ogsaa; én av hans døtre blev gift med en dattersøn av Sigurd slembedjakk. Men med Yngvild gik det saa underlig, at hun blev gift med biskop Kløng, som engang hadde vaaket over jernbyrden for Torvard og hende, — og det endda han var en like nær frænde av hende som Torvard var.¹

Mellem Sturla i Hvam og Einar Torgilsson paa Stadarholmlidde forholdet ikke bedre sig. Meget hændte i Bygdebygderne, som satte skille mellem høvdingerne, og som fortalt og smaat er fortalt om det.

En hustru, som var enke da hun blev gift med Einar, hadde faat en stesøn, som het Einar og som blev gift med hende efter moren. Mellem ham og Stadarholmlidde var der fort uvenskap. Først trættet de om det, men der kom ingen paa nogen fjord-øer nord for Stadarholmlidde. Denne trætte voldsomt frem, Einar og Stadarholmlidde, som hørte hans navne til, og som var mot folk og fæ. Siden gjaldt det om het Sigurd kjærringnæse og var en fremmenning av Yngvild.

tingmand¹ hos Einar Torgilsson. Einar Ingebjørgsson hadde bundet sin hest ved Sigurds dør og staat i hans stue og talt venlig med hans vakre følge-kone, mens manden selv var utenfor og likte sig daarlig og tilslut fik den tanke at ta bitslet av Einars hest, saa den løp sin vei. Da var Einar kommet ut og hadde spurt hvad meningen var med dette, og Sigurd kjærringnæse hadde været stor-ordet og hadde sagt, at Einar høvet vel til at løpe omkring og jage efter hesten sin. Saa hadde Einar git ham et slag med øksehammeren og spurt om han vilde ha ett til, og siden var Sigurd løpet til Stadarhols-Einar, sin høvding.

I slike saker støttet Hvam-Sturla sin stesøn Einar Ingebjørgsson; men ogsaa andet blev til uvenskap mellem Sturla og Einar Torgilsson. En høst kom en gammel prest, som het Torgrim, til Hvam og fortalte Sturla, at han hadde været paa Stadarhol; men der hadde en av huskarlerne tat Aalov, hans kone, fra ham og sagt at det aldrig skulde hände mer, at en gammel mand flekket saa vén en kvinde, og hadde ogsaa tat hans hest, som het Maane og var bedre end hester flest. Sturla sa, at til slikt krævdes ikke meget manddom, og at Einar Torgilsson gjorde ilde, nu som før, naar han støttet ugjerningsmænd og bandt sin hæder til deres sak. Denne høst kom nogen skibbrudds-mænd, som hadde mistet alt sit, og bad Sturla om hjælp og fik være i Hvam om vinteren. Til takk fór en av dem i Sturlas erende til Stadarhol og saaret den mand, som hadde tat Torgrim prests kone og hest. Og efter dette fór konen bort fra Stadarhol og kom til Hvam, og siden sa Sturla til Torgrim, at nu fik han se efter hesten sin ogsaa. Presten fór da nordover til Saurbøbygden og sat og ventet til han fik tat hesten i en snebyge.

Det tok til at bli urolig paa Island, og ikke bare ved Breidefjord. Sommeren 1163 hadde der staat en kamp med stener i selve lagretten paa Altinget. Der var Stur-

¹ En høvdings tingmand, hans undergivne i tinglaget.

las maag Torvard blit saaret og en prest dræpt, og saa har sand-ordede mænd sagt, at folk *kastet* med stener, som de efter kampen knapt orket at *løfte*. Da hadde nogen villet, at Altinget skulde sitte sammen ut over tiden; men Torwards far hadde sagt, at det ikke var mening i at lægge en slik byrde og skade paa folk, det var desuten den allervisseste vei til mere ufred. Og alle høvdingerne hadde fulgt hans raad og var faret hjem.

Sommeren 1170, mens Sturla og Einar Torgilsson var paa Altinget, fik de bud om, at hjemme hadde en kamp staat mellem Stadarholsfolkene og Einar Ingebjørgsson, Sturlas stesøn. Flere mænd var dræpt, Einar var haardt saaret og paa skjold baaret ut av kampen og flyttet hjem til den ypperlige læge Helge prest, som i denne tid blev søkt av mange.

Nu blev det stort opstyr paa Altinget, og høvdingerne drog flokker sammen. Og det faldt sig saa ilde, at landets to biskoper kom paa hver sin side. Biskop Kløng var hos Einar Torgilsson; men biskop Brand av Holar støttet Hvam-Sturla; biskopen var Sturlas frænde. Men tilslut blev forlik fastsat, og Kløng skulde raade for vilkaarene sammen med Bødvar, som var far til Sturlas hustru Gudny. De dømte nu i saken; men Sturla fandt dommen skakk og unyttig og fulgte den ikke. Om vinteren lot han bygge et virke om husene i Hvam og sat med stor flokk. Ogsaa paa Stadarhol var der mange folk; de kjendte sig fuldt trygge mot en jævnsterk flokk, og mente at de nok kunde vinde paa sine uvenner, om de saa skulde møte dem med halv styrke av deres. Der kom mange ord, men ingen kamp.

Sommeren 1171 blev det nyt forlik paa Altinget; Sturla skulde bøte fordi han ikke hadde holdt det forrige forlik, og ellers skulde kjendelsen fra fjoraaret staa ved magt. Denne sommer var Torvard, bror av Sturlas første hustru, igjen paa Altinget. Han sa, at hans søstersøn Einar Ingebjørgsson gjorde sig til en tulling, slik han lot sig bruke til at gaa foran og være eggings-

mand der vestpaa, og vilde ikke høre andet, end at Einar skulde fare nordover med ham. Og saa blev det. Einar fór siden til Norge og var hos kong Magnus Erlingsson og hadde et godt navn der, men faldt paa Ilevollerne imot kong Sverre.

Heller ikke denne gang var Sturla tilsinds at holde forliket. Ingjald paa Skarvstad, som var gift med hans datter, hadde med haandslag staat inde for at han skulde gi de bøter, som var fastsat; men nu fik heller ikke Ingjald lov til at utrede noget, og baade han og Sturla kunde da vente sig, at Stadarholsfolkene vilde hente godset selv. Sturla bad Ingjald flytte til Hvam; men det vilde han ikke. Søndagen i vinternætterne kom han dit til messe. Da sa Sturla: „Jeg vilde gjerne kjøpe til slagt nogen av alle saubokkerne dine; det tykkes mig litet varsomt, at du farer med saa mange saubokker, ti jeg har spurt at Saurbøingerne jævnlig lover ondt over dig og dit gods.“ Men Ingjald vilde ha sit fé og svarte ikke Sturla og vendte sig fra ham.

Dette var søndag; paa tirsdagen hændte ting, som gav Sturla den tanke, at ikke alt var trygt i grannelaget. Efter kveldsverden sa han til Gudny husfrue, at folk skulde slaa ring-lek;¹ og det gjorde de. Sturla sa, at de skulde se ut av og til og høre godt efter; ti det var stilt veir og let at høre. Det blev vaaket til midnat eller mere; men ingen merket at noget var paa færde.

Men samme nat red Einar Torgilsson med 14—15 mand i følge op i fjellmarken og videre sydover gjennom Sælingsdal, saa vestover forbi Hvam til grannegaarden Skarvstad, hvor Ingjald bodde, Sturlas maag. Ingen var vaaken paa gaarden; de løste kyrene som stod paa fjøset og tok sauene ut av sauehusene og drev hele bølningen med sig, og fór utenom Hvam og kom ved daggyr op i Sælingsdal.

Ved denne tid stod en kone op paa Skarvstad og vilde gaa til bøn-huset, som fandtes der paa gaarden.

¹ Ringlek, ringdans.

Da hørte hun, at det rautet fra fjøset. Men da hun kom ind der, saa hun at alle nautene var borte, — saa nær som en eneste kvige, og den var det som stod og rautet. Straks efter var Ingjald og to mænd med ham paa vei til Hvam, til Sturla.

Sturla var staat op, straks det lyste av dag, og var gaat til sine høistakker. Det hadde været en vaat sommer, og høiet stod ute og spildtes for folk; men nu var det nordenvind og frost, og Sturla og hans huskarler nyttet veiret. De saa, at tre mænd kom ridende søndenfra, og da de kom ind paa tunvollen kjendte de dem. Da sa Sturla: „Idag synes jeg Ingjald, min maag, ser ut som om han vilde sælge mig saubokkerne.“

Ingjald kom og fortalte om ranet. Sturla svarte ikke og gik tiende ind og bort til sengstokken og tok skjold og øks. Gudny husfrue var vaagnet og spurte, hvad nye tidender der var. Sturla svarte: „Endnu er det ikke andre, end at Einar Torgilsson har ranet alt gangendefé fra Ingjald.“ Saa løp han ut av døren. Gudny sprang straks op av sengelukket og frem paa gulvet og ropte: „Op nu, alle mand! Sturla har tat sine vaaben og er gaat bort, og de har ranet fra Ingjald.“ Folkene kom sig i klæderne og rustet sig, men i hast. Da de fór avsted, var det bare to av dem som hadde spyd, ellers bar de øks, og av hester fik de ikke flere, end at det var to mand om hver. Og ikke var de mange selv heller, bare 19 alt i alt, for somme av heime-mændene var faret bort fra gaarden ved denne tid. De kom nu saa langt, at de fik se Stadarhols-Einar og hans flokk oppe i Sælingsdal. Da sa Sturla, at de skulde holde økseskafterne varme, saa det ikke la sig is paa dem; og han bad dem være dugelige mænd og sa, at nu var det ett av to at vælge mellem, stor hæder eller bane for gode drenger.

Einar og hans mænd saa at folk red efter dem. Da vilde én av dem, at de skulde la ung-féet bli efter og bare drive med sig den buskap som var villigere til at gaa. Men andre sa, at de trængte ikke at være saa var-

somme, for det var ikke store flokken som red efter dem. Da sa Olav Klakkason: „Jeg er en skarpsynt mand, og jeg tror at se, at de fleste av dem rider to paa én hest.“ Men Einar Torgilsson vilde ikke gi sig. „Vi skal holde paa hvert lam, saa længe det kan gaa,“ sa han. Men hele tiden gik det sent med dem; bu-féet var heim-fúst, og Sturla halet godt indpaa dem. Tilslut kom de op i snedriver, og da blev det for alvor ilde.

Paa Sælingsdalsheien, en smal ryg som skiller mellem Sælingsdal og Stadarholsdalen, Einars bygd, kom det til kamp mellem flokkerne. Det første som hændte var at Olav Klakkason saaret Ingjald, Sturlas maag, til bane. Men snart efter fik Olav selv ulivssaar, et spyd kom i siden paa Einar, saa han mistet meget blod, og rundt omkring sank hans mænd for huggene. Da ropte Einar til Svein, en frillesøn av Hvam-Sturla: „Vi vilde gjerne at du skulde gi os fred, ti du har jævnlig søkt at gjøre det bedre mellem os!“ Men Svein svarte: „Min far raader for freden.“ Da satte Einar sig ned, for blodfaldet hadde gjort ham mødig. Sturla bad sine fiender lægge vaabnene fra sig; men det vilde de ikke. Allikevel sa Sturla: „Fred skal I faa.“ Siden skiltes flokkerne; Sturla fór hjem og førte Ingjalds lik og hans buskap med sig. Den vinter sat baade han og Einar paa sine gaarder, og det var alle mænds dom, at kampen oppe paa heien hadde skiftet hæderen mellem høvdingerne og git den til Sturla.

Paa næste Alting la Sturla og Einar sin sak i hænderne paa to av landets andre goder. Den ene av dem var Jon Loptsson fra Odde i Sunnlendinga-fjerdingen, Islands mægtigste høvding i de dager, Sæmund frodes sønnesøn. Som Sturla stod der nu, med stort navn efterat han hadde ydmyget sin fiende, kunde han vente en bedre kjendelse end han før hadde faat i sine saker. Og Jon var saa klok, at han fældte en varsom dom; et forlik, som kunde holde, var det han vilde skape.

Fra nu av er det litet sagt om Einar Torgilsson.

Sturla vendte sig mot andre, mænd som bodde fjernere. Altid blev det talt om ham viden om.

I Hitardal, syd for Hvamsfjorden og nærmere Faksafjord, den sydlige av de to havsbotnerne paa Islands vestkyst, bodde goden Torleiv „beiskalde“. Hos ham var i 1148 hændt den ulykke, som er kaldt den største paa Island, at en herjende ild var kommet op natten efter Mikælsmesse og at biskop Magnus av Skaalaholt, Kløngs formand, var brændt inde, og sammen med ham 72 andre. Torleiv var en hæderlig mand; da striden mellem Einar Torgilsson og Sturla tok til, hadde han støttet Einar, men like fuldt holdt ham tilbake en gang han stod med overmagt og vilde slaa ned sin fiende.

Det var trætte mellem høvdingernes tingmænd, som førte til uvenskap mellem dem selv. Det endte med, at Torleiv samlet folk og fór nordover og vilde stævne for retten en mand Sturla holdt sin haand over. Einar Torgilsson blev med i hans følge, og da hadde han mere end 300 mand. Da de kom til Hvam med stævningen, sa Sturla, at Torleiv altid hadde store saker for sig, om end ingenting kunde jøvnføres med det at han brændte inde biskop Magnus, men selv blev draget graatende ut av ilden. Torleiv sa: „For ingen har den hændelse kjendtes haardere end for mig; men endnu er du og jeg ikke kommet dit hvor vi faar vite, om den av os, som er like sæl med altsammen, staar sig bedst. Ikke mindes du nu, at du vilde blit dræpt ved gaarden din som en ræv ved hulen sin, om ikke jeg hadde staat i veien for det. Men det er mit haap, at færre skal gaa hovedløse frem paa domsdagen for min skyld end for din, der du staar og ler av dine ugjerninger.“

Noget senere fór en stor sykdom over bygderne. En kveld kom en „sumrung“ — en som stryker omkring om sommeren — til Hvam, og Sturla gav sig i prat med ham. „Var du i Hitardal?“ spurte høvdingen. „Ja,“ sa færdemanden. „Hvordan hadde Torleiv det?“ spurte Sturla. „Som vel er, hadde han det godt,“ sa manden.

ene hos den andre; men ingen av dem kunde sætte dommen i verk.

Sommeren 1160 red de begge til Altinget; men Einar vendte paa veien sydover, fór op til Hvam og kom der om natten. Da sa Einar: „Nu vilde jeg gjerne, at vi skulde ilde godt i Hvam denne nat, saa de kan mindes, at vi har været her.“ De fleste av hans mænd var ogsaa slike som ikke raadet meget fra i dette. Da de kom til Hvam, førte de alle folkene ind i kirken, ryddet godset bort og brændte hele gaarden. Siden red Einar til tinget. Da Sturla fik høre de nye tidender, sa han, at denne ene nat idetmindste hadde Einar ildet ulastelig. Folk vilde nu ha forlik mellem høvdingerne. Biskop Kløng blev bedt om at dømme i saken, og baade Einar og Sturla sa sig villige til at følge hans dom. Men Sturla mistrodde allikevel biskopen, ikke saa meget fordi Kløng var Einars frænde — frændskapet hadde jo ikke hindret ham, dengang han skjønte om jernbyrden og la bøter paa Einar; værre var det at biskopen, slik folk nu tænkte og talte om jernbyrdssaken, kunde ha uvilje mot Sturla. Og derfor krævet Sturla en dyr ed av Kløng, paa at han skulde gjøre samme ret til begge sider. Et slikt krav var ikke hædrende for den mand, det blev reist til; men for fredens skyld gik biskopen med paa det. Et stævne blev holdt paa kirkegaarden ved Tingvallakirken, og her fældte Kløng sin kjendelse. Sturla skulde ha sit røvede gods tilbake og faa bøter for branden i Hvam, men med fradrag av bøter, han selv skulde gi til Einar for brøde mot ham, og fradraget var saa stort, at vindingen blev liten for Sturla. Straks biskopen hadde sagt frem dommen, lot han den følge av eden, Sturla hadde fordret. Da sa Sturla: „Jeg agter biskopens ed saa høit som en paaske-messe; slikt kan jeg ikke værdsætte i penger; det er mig bare til hæder; men folk flest vil vel sie, at selve utred-slerne er smaa og kjendelsen ikke gavmild av sig.“

Siden fór folk hjem fra tinget, og høvdingerne var nu forlikt at kalde. Einar rettet paa de fleste av ranene i

Hvam, men ikke fuldt ut. Sturla bygget sig nye hus om sommeren, og før vinternætterne stod gaarden der igjen, og var ikke daarligere end før. Ingebjørg, hans hustru — Torwards søster — blev syk og døde, før saken mellem Sturla og Einar var ført til ende. Nogen aar senere blev Sturla gift for anden gang. Den nye hustru i Hvam het Gudny Bødvarsdatter. Hun var ættet fra den store skald Markus Skeggeson, lovsigemand ved aar 1100, og fra en endnu større skald, Egil Skallagrimsson; og hun er mor til Snorre Sturlason. — Gudny var meget yngre end sin mand og overlevet ham i 38 aar.

Med Yngvild Torgilsdatter og Sturlas maag Torvard gik det saa, at de aldrig blev gift, endda barnet som var født hos Yngvild nu kaldtes deres barn. De kom begge tilbake fra Norge, Torvard fik en anden til hustru, og hadde mange barn med hende, og med andre kvinder ogsaa; én av hans døtre blev gift med en dattersøn av Sigurd slembedjakk. Men med Yngvild gik det saa underlig, at hun blev gift med biskop Kløng, som engang hadde vaaket over jernbyrden for Torvard og hende, — og det endda han var en like nær frænde av hende som Torvard var.¹

Mellem Sturla i Hvam og Einar Torgilsson paa Stadarhol vilde forholdet ikke bedre sig. Meget hændte i Breidefjordsbygderne, som satte skille mellem høvdingerne, og baade stort og smaat er fortalt om det.

Med sin første hustru, som var enke da hun blev gift i Hvam, hadde Sturla faat en stesøn, som het Einar og kaldtes Ingebjørgsson, efter moren. Mellem ham og Stadarhols-Einar blev det stort uvenskap. Først trættet de om retten til at holde sauer paa nogen fjord-øer nord for Stadarhol, og fór i denne trætte voldsomt frem, Einar Ingebjørgsson mot sauerne, som hørte hans navne til, Stadarhols-Einar baade mot folk og fæ. Siden gjaldt trætten en mand som het Sigurd kjærringnæse og var

¹ Ogsaa biskopen var tremening av Yngvild.

tingmand¹ hos Einar Torgilsson. Einar Ingebjørgsson hadde bundet sin hest ved Sigurds dør og staat i hans stue og talt venlig med hans vakre følge-kone, mens manden selv var utenfor og likte sig daarlig og tilslut fik den tanke at ta bitslet av Einars hest, saa den løp sin vei. Da var Einar kommet ut og hadde spurt hvad meningen var med dette, og Sigurd kjærringnæse hadde været stor-ordet og hadde sagt, at Einar høvet vel til at løpe omkring og jage efter hesten sin. Saa hadde Einar git ham et slag med øksehammeren og spurt om han vilde ha ett til, og siden var Sigurd løpet til Stadarhols-Einar, sin høvding.

I slike saker støttet Hvam-Sturla sin stesøn Einar Ingebjørgsson; men ogsaa andet blev til uvenskap mellem Sturla og Einar Torgilsson. En høst kom en gammel prest, som het Torgrim, til Hvam og fortalte Sturla, at han hadde været paa Stadarhol; men der hadde en av huskarlerne tat Aalov, hans kone, fra ham og sagt at det aldrig skulde hænde mer, at en gammel mand flekket saa vén en kvinde, og hadde ogsaa tat hans hest, som het Maane og var bedre end hester flest. Sturla sa, at til slikt krævdes ikke meget manddom, og at Einar Torgilsson gjorde ilde, nu som før, naar han støttet ugjerningsmænd og bandt sin hæder til deres sak. Denne høst kom nogen skibbrudds-mænd, som hadde mistet alt sit, og bad Sturla om hjælp og fik være i Hvam om vinteren. Til takk fór en av dem i Sturlas erende til Stadarhol og saaret den mand, som hadde tat Torgrim prests kone og hest. Og efter dette fór konen bort fra Stadarhol og kom til Hvam, og siden sa Sturla til Torgrim, at nu fik han se efter hesten sin ogsaa. Presten fór da nordover til Saurbøbygden og sat og ventet til han fik tat hesten i en snebyge.

Det tok til at bli urolig paa Island, og ikke bare ved Breidefjord. Sommeren 1163 hadde der staat en kamp med stener i selve lagretten paa Altinget. Der var Stur-

¹ En høvdings tingmand, hans undergivne i tinglaget.

las maag Torvard blit saaret og en prest dræpt, og saa har sand-ordede mænd sagt, at folk *kastet* med stener, som de efter kampen knapt orket at *løfte*. Da hadde nogen villet, at Altinget skulde sitte sammen ut over tiden; men Torwards far hadde sagt, at det ikke var mening i at lægge en slik byrde og skade paa folk, det var desuten den allervisseste vei til mere ufred. Og alle høvdingerne hadde fulgt hans raad og var faret hjem.

Sommeren 1170, mens Sturla og Einar Torgilsson var paa Altinget, fik de bud om, at hjemme hadde en kamp staat mellem Stadarholfolkene og Einar Ingebjørgsson, Sturlas stesøn. Flere mænd var dræpt, Einar var haardt saaret og paa skjold baaret ut av kampen og flyttet hjem til den ypperlige læge Helge prest, som i denne tid blev søkt av mange.

Nu blev det stort opstyr paa Altinget, og høvdingerne drog flokker sammen. Og det faldt sig saa ilde, at landets to biskoper kom paa hver sin side. Biskop Kløng var hos Einar Torgilsson; men biskop Brand av Holar støttet Hvam-Sturla; biskopen var Sturlas frænde. Men tilslut blev forlik fastsat, og Kløng skulde raade for vilkaarene sammen med Bødvar, som var far til Sturlas hustru Gudny. De dømte nu i saken; men Sturla fandt dommen skakk og unyttig og fulgte den ikke. Om vinteren lot han bygge et virke om husene i Hvam og sat med stor flokk. Ogsaa paa Stadarhol var der mange folk; de kjendte sig fuldt trygge mot en jævnsterk flokk, og mente at de nok kunde vinde paa sine uvenner, om de saa skulde møte dem med halv styrke av deres. Der kom mange ord, men ingen kamp.

Sommeren 1171 blev det nyt forlik paa Altinget; Sturla skulde bøte fordi han ikke hadde holdt det forrige forlik, og ellers skulde kjendelsen fra fjoraaret staa ved magt. Denne sommer var Torvard, bror av Sturlas første hustru, igjen paa Altinget. Han sa, at hans søstersøn Einar Ingebjørgsson gjorde sig til en tulling, slik han lot sig bruke til at gaa foran og være eggings-

mand der vestpaa, og vilde ikke høre andet, end at Einar skulde fare nordover med ham. Og saa blev det. Einar fór siden til Norge og var hos kong Magnus Erlingsson og hadde et godt navn der, men faldt paa Ilevollerne imot kong Sverre.

Heller ikke denne gang var Sturla tilsinds at holde forliket. Ingjald paa Skarvstad, som var gift med hans datter, hadde med haandslag staat inde for at han skulde gi de bøter, som var fastsat; men nu fik heller ikke Ingjald lov til at utrede noget, og baade han og Sturla kunde da vente sig, at Stadarholsfolkene vilde hente godset selv. Sturla bad Ingjald flytte til Hvam; men det vilde han ikke. Søndagen i vinternætterne kom han dit til messe. Da sa Sturla: „Jeg vilde gjerne kjøpe til slagt nogen av alle saubokkerne dine; det tykkes mig litet varsomt, at du farer med saa mange saubokker, ti jeg har spurt at Saurbøingerne jævnlig lover ondt over dig og dit gods.“ Men Ingjald vilde ha sit fé og svarte ikke Sturla og vendte sig fra ham.

Dette var søndag; paa tirsdagen hændte ting, som gav Sturla den tanke, at ikke alt var trygt i grannelaget. Efter kveldsverden sa han til Gudny husfrue, at folk skulde slaa ring-lek;¹ og det gjorde de. Sturla sa, at de skulde se ut av og til og høre godt efter; ti det var stilt veir og let at høre. Det blev vaaket til midnat eller mere; men ingen merket at noget var paa færde.

Men samme nat red Einar Torgilsson med 14—15 mand i følge op i fjellmarken og videre sydover gjennom Sælingsdal, saa vestover forbi Hvam til grannegaarden Skarvstad, hvor Ingjald bodde, Sturlas maag. Ingen var vaaken paa gaarden; de løste kyrene som stod paa fjøset og tok sauene ut av sauehusene og drev hele bølningen med sig, og fór utenom Hvam og kom ved dagry op i Sælingsdal.

Ved denne tid stod en kone op paa Skarvstad og vilde gaa til bøn-huset, som fandtes der paa gaarden.

¹ Ringlek, ringdans.

Da hørte hun, at det rautet fra fjøset. Men da hun kom ind der, saa hun at alle nautene var borte, — saa nær som en eneste kvige, og den var det som stod og rautet. Straks efter var Ingjald og to mænd med ham paa vei til Hvam, til Sturla.

Sturla var staat op, straks det lyste av dag, og var gaat til sine høistakker. Det hadde været en vaat sommer, og høiet stod ute og spildtes for folk; men nu var det nordenvind og frost, og Sturla og hans huskarler nyttet veiret. De saa, at tre mænd kom ridende søndenfra, og da de kom ind paa tunvollen kjendte de dem. Da sa Sturla: „Idag synes jeg Ingjald, min maag, ser ut som om han vilde sælge mig saubokkerne.“

Ingjald kom og fortalte om ranet. Sturla svarte ikke og gik tiende ind og bort til sengstokken og tok skjold og øks. Gudny husfrue var vaagnet og spurte, hvad nye tidender der var. Sturla svarte: „Endnu er det ikke andre, end at Einar Torgilsson har ranet alt gangendefé fra Ingjald.“ Saa løp han ut av døren. Gudny sprang straks op av sengelukket og frem paa gulvet og ropte: „Op nu, alle mand! Sturla har tat sine vaaben og er gaat bort, og de har ranet fra Ingjald.“ Folkene kom sig i klæderne og rustet sig, men i hast. Da de fór avsted, var det bare to av dem som hadde spyd, ellers bar de øks, og av hester fik de ikke flere, end at det var to mand om hver. Og ikke var de mange selv heller, bare 19 alt i alt, for somme av heime-mændene var faret bort fra gaarden ved denne tid. De kom nu saa langt, at de fik se Stadarhols-Einar og hans flokk oppe i Sælingsdal. Da sa Sturla, at de skulde holde økseskafterne varme, saa det ikke la sig is paa dem; og han bad dem være dugelige mænd og sa, at nu var det ett av to at vælge mellem, stor hæder eller bane for gode drenger.

Einar og hans mænd saa at folk red efter dem. Da vilde én av dem, at de skulde la ung-féet bli efter og bare drive med sig den buskap som var villigere til at gaa. Men andre sa, at de trængte ikke at være saa var-

somme, for det var ikke store flokken som red efter dem. Da sa Olav Klakkason: „Jeg er en skarpsynt mand, og jeg tror at se, at de fleste av dem rider to paa én hest.“ Men Einar Torgilsson vilde ikke gi sig. „Vi skal holde paa hvert lam, saa længe det kan gaa,“ sa han. Men hele tiden gik det sent med dem; bu-féet var heim-fúst, og Sturla halet godt indpaa dem. Tilslut kom de op i snedriver, og da blev det for alvor ilde.

Paa Sælingsdalsheien, en smal ryg som skiller mellem Sælingsdal og Stadarholsdalen, Einars bygd, kom det til kamp mellem flokkerne. Det første som hændte var at Olav Klakkason saaret Ingjald, Sturlas maag, til bane. Men snart efter fik Olav selv ulivssaar, et spyd kom i siden paa Einar, saa han mistet meget blod, og rundt omkring sank hans mænd for huggene. Da ropte Einar til Svein, en frillesøn av Hvam-Sturla: „Vi vilde gjerne at du skulde gi os fred, ti du har jævnlig søkt at gjøre det bedre mellem os!“ Men Svein svarte: „Min far raader for freden.“ Da satte Einar sig ned, for blodfaldet hadde gjort ham mødig. Sturla bad sine fiender lægge vaabnene fra sig; men det vilde de ikke. Allikevel sa Sturla: „Fred skal I faa.“ Siden skiltes flokkerne; Sturla fór hjem og førte Ingjalds lik og hans buskap med sig. Den vinter sat baade han og Einar paa sine gaarder, og det var alle mænds dom, at kampen oppe paa heien hadde skiftet hæderen mellem høvdingerne og git den til Sturla.

Paa næste Alting la Sturla og Einar sin sak i hænderne paa to av landets andre goder. Den ene av dem var Jon Loptsson fra Odde i Sunnlendinga-fjerdingen, Islands mægtigste høvding i de dager, Sæmund frodes sønnesøn. Som Sturla stod der nu, med stort navn efterat han hadde ydmyget sin fiende, kunde han vente en bedre kjendelse end han før hadde faat i sine saker. Og Jon var saa klok, at han fældte en varsom dom; et forlik, som kunde holde, var det han vilde skape.

Fra nu av er det litet sagt om Einar Torgilsson.

Sturla vendte sig mot andre, mænd som bodde fjernere. Altid blev det talt om ham viden om.

I Hitardal, syd for Hvamsfjorden og nærmere Faksafjord, den sydlige av de to havsbotnerne paa Islands vestkyst, bodde goden Torleiv „beiskalde“. Hos ham var i 1148 hændt den ulykke, som er kaldt den største paa Island, at en herjende ild var kommet op natten efter Mikaelmesse og at biskop Magnus av Skaalaholt, Kløngs formand, var brændt inde, og sammen med ham 72 andre. Torleiv var en hæderlig mand; da striden mellem Einar Torgilsson og Sturla tok til, hadde han støttet Einar, men like fuldt holdt ham tilbake en gang han stod med overmagt og vilde slaa ned sin fiende.

Det var trætte mellem høvdingernes tingmænd, som førte til uvenskap mellem dem selv. Det endte med, at Torleiv samlet folk og fór nordover og vilde stævne for retten en mand Sturla holdt sin haand over. Einar Torgilsson blev med i hans følge, og da hadde han mere end 300 mand. Da de kom til Hvam med stævningen, sa Sturla, at Torleiv altid hadde store saker for sig, om end ingenting kunde jævnføres med det at han brændte inde biskop Magnus, men selv blev draget graatende ut av ilden. Torleiv sa: „For ingen har den hændelse kjendtes haardere end for mig; men endnu er du og jeg ikke kommet dit hvor vi faar vite, om den av os, som er like sæl med altsammen, staar sig bedst. Ikke mindes du nu, at du vilde blit dræpt ved gaarden din som en ræv ved hulen sin, om ikke jeg hadde staat i veien for det. Men det er mit haap, at færre skal gaa hovedløse frem paa domsdagen for min skyld end for din, der du staar og ler av dine ugjerninger.“

Noget senere fór en stor sykdom over bygderne. En kveld kom en „sumrung“ — en som stryker omkring om sommeren — til Hvam, og Sturla gav sig i prat med ham. „Var du i Hitardal?“ spurte høvdingen. „Ja,“ sa færdemanden. „Hvordan hadde Torleiv det?“ spurte Sturla. „Som vel er, hadde han det godt,“ sa manden.

„Ja,“ sa Sturla, „det kan jeg tro; ti det er vel saa, at alle kvaler skal være opspart for ham — til andre heimen.“ Med dette skiltes de, og næste morgen fór færde-
manden videre og vestover. Henimot vinter kom han tilbake til Hvam, hvor Sturla nu laa syk, og snart efter var han sydpaa i Hitardal igjen. Torleiv hadde lyst til at fritte efter nyt. „Er du kommet fra Vestfjorderne?“ spurte han. Færdemanden sa ja. Torleiv spurte: „Hvordan er aaringen der borte?“ Manden svarte, at aaringen var god; „men det gaar stor sykdom der.“ „Hvordan hadde Sturla bonde det?“ spurte Torleiv. „Han hadde det vel, da jeg fór vestover,“ sa manden; „men han laa nu da jeg kom vestenfra og var meget tat av sykdommen.“ „Det kan jeg tro,“ sa Torleiv; „han har det nok ilde nu; men dobbelt saa ondt vil han faa det siden.“

Meget hændte, som øket uvenskapet mellem høvdingerne. Men alt gik vel for Sturla, indtil Jon Loptsson, høvdingen fremfor alle andre, fik stanset ham.

For Jon Loptssons magt og kloke raad var det vanlig at alle bøiet sig. Sit gode skjøn og sin trygge ro brukte han netop ved denne tid til at rette paa en stor skade.

Nord i Vatsfjord bodde goden Paal Tordsson, en uvanlig vakker og dugelig mand, dattersøn av Havlide Maarsson, og søn av Tord Vatsfirding, som fik høre saa stygge viser i bryllupet paa Reykjaholar. Paal bortførte en høibyrdig og vakker og i alle maater merkelig kvinde, som het Hallgerd og var gift med presten Olav Sølveson paa Helgafell, en mand av høvding-ætt. Paal hadde lang vei nordfra, først gjennom fjellmark, siden over hele Breidefjord. Han kom frem om natten og gik straks ind i skaalen og tok Hallgerd op av sengen og bar hende ut, mens hans mænd holdt Olav prest fast. Dette spurtes viden om, og alle fandt Paals færd meget usømmelig.

Om sommeren, paa Altinget, blev Jon Loptssons hjælp søkt i denne sak. Han var en god ven av Olav prest og en frænde av Hallgerd, hans hustru. Ved denne tid

stod hans ry paa sit høieste, og alle store saker blev skutt hen til ham. Straks Olav hadde fortalt ham om sin uhæder, sa han, at visst var dette en stor usømmelighet og voldsomhet, og lovet sin hjelp. Men vanskeligheten var den, at Hallgerd var faret noksaa godvillig bort med Paal fra Vatsfjord. Jon Loptsson valgte den bedste utvei; han lot Hallgerd kalde til sig til en samtale, — hun var selv tilstede paa tinget, sammen med Paal. Men Jon brukte ikke haarde ord; han søkte bare at vise Hallgerd, hvor ilde dette sømmet sig, og bad hende vende sin hug bort fra et slikt uraad. „Det har længe været vel mellem os,“ sa han, „og jeg vilde gjerne at du skulde komme til rette med din husbond. Selv om du synes det er stor forskjel paa de to mænd, — større er allikevel det ansvar som følger saken; det som her er hændt vil faa et ondt utfald; og det sømmer sig bedre for dig, at du selv-villig viker bort fra dette raad, end at andre skal nøde dig til at skilles fra det; ti jeg tror ikke du kan vente lang glæde av dette. For denne gang vil jeg ikke trænge mere ind paa dig; jeg sier dig bare hvad som staar paa spil. Men om du agter paa mine ord og farer hjem med din husbond av egen vilje, da er alting godt. Og det vil jeg love dig, om du nu gjør efter mit ønske, at jeg helt ut skal være dig til hjelp, om du nogen gang trænger hjelp av mig. Men vil du ikke, kan du aldrig vente støtte hos mig.“ Hallgerd svarte: „Da vælger jeg at finde dig, hvor venner er til huse.“ Siden bad Jon, at Olav prest skulde ta sin hustru tilbake; og saa forliktes saken.

Litt senere drømte Paal fra Vatsfjord, at han var klædt i en skinnende linkjortel. Og straks efter druknet han i Isafjord, nær sin gaard, og nogen andre mænd med ham; og da blev drømmen tydet saa, at linkjortelen var de store, hvite bølger, som væltet over ham. Dette hændte i 1175.

Det varet ikke længe, før Hallgerd, Olav prests hustru, fik bruk for den hjelp Jon Loptsson hadde lovet hende.

Og denne sak var det, som første gang voldte uvenskap mellem ham og Hvam-Sturla. Sturlas frillesøn Svein ranet en datter av Hallgerd, og derav randt stor ufred. Hallgerd vendte sig nu til Jon og mindet ham om hans tilsagn. Han sa, at det hadde hun ret til; og siden sendte han sin søn Sæmund og nogen mænd med ham nordover til Hvam. Torleiv beiskalde i Hitardal og Einar Torgilsson fra Stadarhol sluttet sig til, før Sæmund naadde frem, saa flokken blev stor. Da Sturla drog kjendsel paa følget, ropte han: „Er Sæmund der?“ En mand svarte: „Jeg tror nok, du har mig her.“ Sturla sa: „Du er vel en altfor vettig mand, Sæmund, til ikke at vite, om det er dig eller en anden?“

Siden stævnet komme-mændene Svein Sturlason for retten. Hele denne sak kom under Jon Loptssons dom paa tinget; han raadet som han vilde, og de fleste likte hans raad.

Næste gang blev det værre for Hvam-Sturla at møte ham. Det var i den sak som endte med, at Snorre, Sturlas søn, blev sendt til Odde for at fostres hos Jon Loptsson.

I Reykjaholt, høit mot nordvest i Sunnlendinga-fjerdingen, tæt op mot Vestfirdinga-fjerdingen, bodde presten og goden Paal Sølveson. Paal prest i Reykjaholt hadde en datter som het Torlaug; hun blev meget rikt gift, men da hendes mand var av langt ringere byrd, fik han kjøpe hende dyrt. I gaver til Paal prest og til kirken i Reykjaholt maatte han gi like meget, som han selv fik i medgift med sin hustru, og halvdelen av sit gods skulde han overgi til hende.

Paal prests datter Torlaug vilde gjerne fare i pilgrimsfærd til Rom. Hendes husbond hadde liten lyst til at bytte sine gode dager med farende mands kaar; men for den kjærlighet han bar til sin hustru blev han med. De var en vinter i Trondhjem og en anden i Bjørgvin. Siden, i 1176 — samme aar som Sverre Sigurdsson kom til Norge — fór de sydover. Efter en tid kom en islendsk

prest fra pilgrimsfærd og fortalte at han hadde møtt Torlaug paa vei til Romaborg; men hun var alene, for hendes mand var død i Luccaborg, og hun hadde det noksaa snaut med penger og var syk.

Ved den tid dette spurtes nordpaa, døde et litet barn, som Torlaug og hendes mand hadde latt efter i Norge. Da var Torlaug i live, — saa meget var visst, for snart kom endnu en pilgrim hjem og hadde møtt hende. Men dette var sidste gang noget spurtes til Torlaug.

Nu blev det tale om arven efter hende og hendes mand. Hendes far, Paal prest, vilde ha det hele, ikke bare den halvdel Torlaug hadde eiet. Han kaldte hendes lille søn, som var død i Norge, arving efter sin far, men Torlaug arving efter sønnen og sig selv arving efter Torlaug, sin datter.

Der var andre — frænder av Torlaugs mand — som ogsaa reiste krav og vilde ha del i arven. I denne sak blev Hvam-Sturla blandet ind; ti den mand, som først og fremst yppet trætte om arven, stod ham nær: det var Bødvar, far til hans hustru.

Paa Altinget, sommeren 1179, blev det talt om saken. Bødvar negtet at Paal prest hadde ret til mere av arven end den halvdel, hans datter hadde eiet i fællesboet; men for fredens skyld vilde han like fuldt indrømme ham to tredjedeler av hele boet. Jon Loptsson blev valgt til at dømme mellem Paal og Bødvar; han gav Paal ret, men vilde at han like fuldt, for fredens skyld, skulde avstaa fra en del penger, — én tolvtedel av den samlede arv. Paal var villig; men Bødvar likte ikke avgjørelsen. Han hadde om vaaren uten videre slaat sig ned paa gaarden Tunga, hvor Torlaug Paalsdatter og hendes mand hadde bodd, hit vendte han nu tilbake og her blev han rolig sittende.

Gaarden Tunga, som senere er kaldt Deildartunga, „tvistens Tunga“, ligger i samme dal som Reykjaholt. Utpaa vaaren 1180 blev det livlig i dalen. Mange mægtige mænd samlet sig i Reykjaholt, omkring Paal prest,

mellem dem biskop Brand av Holar, Hvam-Sturlas frænde; men Hvam-Sturla selv var paa Tunga, hos Bødvar, sin hustrus far, og stod helt paa hans side.

En dag fór Reykhyltingerne til Tunga og skulde stævne Bødvar for retten. De fandt et virke reist omkring gaarden og mange mænd indenfor. Nogen av Bødvars folk vilde bære vaaben paa komme-mændene; men Sturla fra Hvam sa, at dette var uraad, saa stor styrke som de andre hadde. Han sa, at det var bedre at sende dem like mange motstævninger, som de selv hadde stævninger at fare med, og vælge til paaskudd alt som bare kunde falde en ind. Saa stævnet de hverandre gjensidig. Før det hele var over, hadde Sturla Tordsson held til at faa vist en av komme-mændene en venlighet. Han gik bort til en av dem, en mand som het Jon og som var i følge med sin mægtigere bror, høvdingen Gudmund dyre fra nordlandet. „God dag, Jon!“ sa Sturla. En mand spurte, hvorfor han ikke hellere hilste paa Gudmund selv. Sturla svarte: „Jon er jo den største av dem — i ondskap.“ Jon var skald og svarte med et vers:

Djævelen staar hos Sturla,
hvisker ham ondt i øret.
Selve den ordsluge Satan
griner frem bakom goden.

Paa Altinget samme sommer blev arvesaken vist hen til et forliksmøte, som skulde holdes i Reykjaholt, Paal prests gaard, om høsten efter Mikaelsmesse. Til fastsat tid kom Bødvar til stede og hadde Sturla, sin maag, og andre mænd med sig. Det var godt veir, og folk sat ute paa græsvollen syd for husene i Reykjaholt. Paal prest talte for sin sak; men Bødvar holdt paa sitt og vilde nu som før ha tredjedelen av hele boet.

Det trak i langdrag; da var der en som mistet taalmodigheten, Torbjørg, Paal prests hustru; hun hadde et voldsomt sind. Bak Bødvars ord hørte hun Sturlas raad, og med ett løp hun frem mellem mændene og hadde

kniv i hånden og stak efter Sturla. Hun sigtet efter øiet og ropte: „Hvorfor skal jeg ikke gjøre dig lik den mand, du helst av alle vil ligne, — og det er Odin!“¹ En mand fik tak paa hende, saa stikket gik skakt og kom i kindet; men det blev et stort saar. Sturlas mænd løp op og fik vaabnene frem, og heller ikke Bødvar var blid. Men der var én, som ikke mistet sin ro, og det var Sturla selv. „Sit ned!“ ropte han til sine mænd, „og la os tale videre om forliket! Her er ikke aarsak til at gaa fra vettet. Kvinder kjender saa mange slags veier til at vække kjærligheten, og mellem Torbjørg og mig har ven-skabet længe været stort.“ Sturla la haanden op i ansigtet og gned blodet ut over kindet, saa det rigtig skulde vises, og sa: „Det er god vón om, at Paal og jeg kan forlikes om denne sak, og andre trenger ikke at blande sig i det.“ Han bad Paal sitte ned med de andre og kaldte ham „Paal maag“, — ti Gudny Bødvardsdatter, Sturlas hustru, var frændkone til Paal prest i Reykjaholt.

Men som Sturla stod der nu med haanden i ansigtet og hadde faat et stygt saar paa Paals grund og av hans egen hustru, var det ingen let sak for presten at holde paa sin ret mot ham og mot Bødvar. Det varet ikke længe, før han gav efter og sa fra sig den tredjedel av arven, Bødvar hadde krævet. Nu gjorde komme-mændene sig rede til at ride bort; men Paals venner fandt det ikke trygt, at Sturla fór sin vei, før det var talt mere om knivstikket, og vilde at Paal skulde tilbyde ham selvdømme. Paal sa, at det hadde han liten lyst til; han ventet sig ikke andet end uretfærd av Sturla, selv om han talte fagert. Han vilde prøve sig frem og gik bort til Sturla og bad ham ha takk, fordi han hadde styrt sit sind saa vel ved dette stævne. Men ordene var nok ikke de rette. Sturla sa: „Jeg hører det her, at folk synes ikke det har stort at sie, hvad slags medfærd jeg faar; og jeg kan ikke merke andet, end at du synes det samme.“ Da skjønnte Paal, at der ingen utvei var, og sa: „Om

¹ Odin er enøiet.

det kan bøte paa uheldet, da vil jeg, at du skal vælge slik opreisning som du selv liker.“ Sturla svarte: „Du skal agte dig, naar jeg selv skal værdsætte mig; I kunde finde det for drygt.“ Men han tok imot tilbudet.

Nu gik vinteren; og næste vaar fik Paal prest bud, at Sturla ventet ham og vilde sie frem vilkaarene for forliket. Det var Korsmesse-dag, 3. mai, de møttes. Da Paal kom, spurte Sturla: „Hvor mange mennesker vil du ta med i forliket mellem os?“ Paal sa: „Mig og mine sønner og min hustru.“ „Ikke flere?“ spurte Sturla. Paal tænkte, det var tryggest at ta med nogen av dem som mest hadde hjulpet ham i arvesaken, og nævnte nogen navn. Det var det Sturla hadde ventet paa; han vilde straks ha det til, at nu visste han, hvem knivstikket egentlig kom fra. „Vil du ta disse mænd med,“ sa han, „saa vil jeg skille dem ut; for nu har jeg vidnesbyrd om, hvem der har sittet i svig-raad mot mig.“ Da tok Paal prest mod til sig: „Det er min tro,“ sa han, „at i de raad har ingen været med, uten den alene som selv stod for det, og disse mænd nævnte jeg, bare fordi ingen har vist sig mere rede til at hjelpe mig. Nu vil du vel ikke gjøre begge deler: baade skille mænd ut fra forliket, og samtidig fastsætte det som du selv vil og hélt til din egen hæder!“

Sturla gik nu over til selve vilkaarene og sa: „Hvorfor skulde vi gjøre anderledes end den viseste mand, Havlide Maarsson, da han blev saaret og kom til skade? For din hustrus aatak paa mig skal du utrede 2 hundrede hundreder;¹ det skal være varer og bu-fé, guld og brændt sølv og andre fuldgode værdisaker.“ Paal prest blev ikke glad. Av arven efter sin datter og hendes mand hadde han maattet gi tredjedelen til Bødvar, og nu krævet Sturla, Bødvars maag, saa meget gods at det var halvdelen av den samlede arv. Det blev da litet nok tilbake

¹ „2 hundrede hundreder“ (alen vadmél) = 80 mark sølv; denne sum sættes i kjøpekraft = 24000 kroner (før krigen 1914); Havlide Maarsson hadde krævet samme bot av Torgils Oddeson (se s. 27).

for ham selv. Paal sa: „Visst har din uretfærd længe lagt sig ut, men dette er dog den tykkeste knute paa den.“ Og han lot Sturla vite, at utredslen kom ikke med det første. Det blev talt meget den dag, og ikke i myke ordelag, og alle fandt det uhørt, at det kunde falde Sturla ind at reise et slikt krav.

Straks Paal prest kom hjem, talte han med sine sønner, og én av dem red sydover til Odde for at sætte Jon Loptsson ind i saken og søke hans hjælp. Snart efter var det tiden for Altinget, og høvdingerne fra hele Island møttes paa Tingvollerne. Da Paal kom, gik Jon Loptsson ut av sin tingbod og hilste ham og bød ham velkommen til Odde-mændenes bod. Paal takket, men vilde til sin egen tingbod, og bad at de heller skulde sitte sammen ved drikken. Og saa blev det. Da sendte Hvam-Sturla Bødvar, sin hustrus far, til Jon Loptsson; han skulde sie, at Sturla ventet, det var usandhet naar folk fortalte, at Jon var hans motstander i denne sak. Jon svarte, at det var gaat frem med stor voldsomhet mot Paal, og at det sømmet sig ikke for mægtige høvdinge at egge sig op imot gamle og gjæve prester. Da sa Bødvar: „Saa sier mig hugen min, at nogen av Paals venner kan faa hodet haardt eftersøkt, om vilkaarene skal minke for Sturla.“ Jon svarte: „Det er noget alle vet, at Sturla ikke altid gaar av veien for manddrap; men der er flere end han, som skjønner sig paa at la dræpe folk; og det sier jeg dig, Bødvar, at for hver mand Sturla lar dræpe for Paal, skal jeg la tre dræpe for Sturla!“ Efter dette skiltes de. Og folk holdt nu godt øie med hverandre paa tinget; hver flokk hadde vagthold ute. Sturla var oftest hjemme i tingboden, og gik han ut var det ikke langt. Ogsaa Paal prest var varsom. Biskop Torlak av Skaalaholt, Kløngs eftermand, vilde at han skulde bære vaaben. „De andre er mægtige mænd,“ sa biskopen, „og til kolde raad er de vant.“ Paal gjorde efter biskopens ønske; men naar han gik hjem fra Tingvalla-kirken, hændte det ofte, at vaabnene laa

efter derinde, og slik viste han, hvor uvant han var til at bære dem.

Ogsaa biskop Brand av Holar — Sturlas frænde, men Paals maag — var hélt paa prestens side. Da Sturla saa, hvor overmagten laa, tok han det raad at gi efter. En dag da folk strømmet til Lovberget, gik han frem paa virket, som var reist foran hans tingbod, og tok til orde i sin sak. Han nævnte aataket paa ham i Reykjaholt, og forliket som fulgte og selvdømmet han fik. Saa kom han til de indsigelser, hans krav hadde møtt: „Mellem de mænd, som nu har bundet sig til saken, nævner jeg først Jon Loptsson, som er den ypperste mand i dette land og som alle skyter sine saker hen til. Da vet ikke jeg, om andet kan være til større gagn for mit gode navn end at prøve hvad hæder han vil unde mig. Det kan jo være, at jeg selv ikke har vett nok til at se mit eget gagn; men min hæder vilde jeg gjerne berge.“ Da ropte biskop Brand: „Ingen mand lægger dig til last, at du har litet vett; men dit retsind har folk mere mistro til!“

Jon Loptsson sa, at Sturla hadde talt som en klok mand og dermed gagnet mange. „Men boten Paal skal ut med maa sættes ned, — ti høit var den reist.“ Jon satte den til ottende-delen av hvad Sturla hadde krævet.

Men han vilde ikke skilles fra den slagne høvding uten at være viss paa, at forliket skulde bli holdt. Og før tinget sluttet, søkte han Sturla og gav ham et ærefuldt tilbud: at fostre hans yngste søn Snorre, et barn paa to aar, hos sig paa Odde gaard. Han bad Sturla ta barnet med sig og komme til Odde paa aarsdagen for Oddekirkens vigsel, — den 8. juli, messedagen for de hellige som fandt døden på Selja. Sturla tok imot tilbudet; han fór sydover med Snorre og fik store gaver hos Jon Loptsson før de skiltes.

Siden bad Paal prest Jon hjem til sig; da var drikken god der paa Reykjaholt gaard. Paal lot tre okser lede frem og bad sin gjest vælge, enten den ene som var 6 vintrer eller begge de andre, som var ældre. Jon Loptsson saa paa dyrene og valgte seksvintringen. Da sa Paal prest:

„Det var ret; ti denne ene har kostet mig jævnmeget med de to andre.“ Saa drog han en guldring ned over hornet paa oxen og nævnte andre gode gaver, som skulde følge den.

En tid efter spurte Sturla, at Torbjørg, Paal prests hustru, som hadde ført knivsticket mot ham, var død. Det er fortalt, at da han hørte denne tidende la han sig til sengs; saa var hans vane, naar han var hug-syk. Folk vilde vite, hvad aarsaken var nu. Hansa: „Den tidende jeg har spurt tykkes mig værd at tænke paa.“ Da svarte de som stod omkring: „Vi hadde ikke trodd, du skulde bære sorg for det, at Torbjørg døde.“ Nu sa Sturla: „Aarsaken er en anden; jeg sørger, fordi jeg hadde tænkt, at saalænge Torbjørg var i live kunde det altid bli raad til at faa strid i gang med hendes og Paals sønner. Men nu hun er død, kan det vel ikke sømme sig at gaa paa mot dem.“

Sturla døde i Hvam den 23. juli i 1183, to vintre efter nederlaget paa Altinget. Han blev 68 aar gammel. Ved hans dødsleie sat Gudmund Areson, en brorsøn av hans første hustru, senere biskop i Holar — og et motsigelsens tegn for alt Islands folk.

* * *

I sagaen om Sturla Tordsson er det sagt: „Ofte var det Sturlas skik at holde lange taler om sine saker; ti manden var baade klok og tunge-myk, og det var hans ønske, at hans navn jævnlig skulde være mere vidspurt end alle andre mænds.“

Det han kaldte sin „virding“, sit ry mellem menneskene, var maalet for hans veier og krokveier. De ytre forhold gav ham liten hjelp i at naa det; saa gode folk han end var ættet fra, hans far hadde allikevel ikke hørt til de rikeste eller mægtigste eller mest navngjetne høvdinge i landet. Sturla Tordsson var noget av en opkomling.

Men om han maatte hjelpe sig selv, saa hadde han ogsaa meget at ta av. Hans vett var stort og opfindsomt,

i sin maalsnillhet hadde han et ypperlig vaaben, og han brukte det godt; i en trang vending var han en mester til at finde de ord, som likesom kunde bli liggende efter i luften, naar han gik, og gi motstandere som stod der med større mandskap den kjensle at de allikevel var ydmyget. Ofte var hans kolde raad roten til uvenskap mellem andre mænd; derfor blev det sagt, at han vilde ligne Odin, guden som sætter splid mellem menneskene.

Men det som hjalp Sturla Tordsson mest og var den store side ved ham, — det var den magt han hadde over sig selv. Han la ikke seiren øde ved overmodig færd, men gav Einar Torgilsson fred da han efter aar av fiendskap fik ham i sin vold. Han lot sig aldrig krænke saa dypt, at det sløvet hans sans for stundens krav; han var den eneste mand i flokken, som ikke mistet likevekten, da Paal prests hustru hadde ført kniv mot ham. Siden, da han idømte presten den vældige bot for knivstikket, spændte han buen for høit. Men han kunde ellers ha grund til at ta kraftig i: der var nok av dem som glædet sig over at høre Sturla jævnført med Odin, hedning-guden, djævels-aanden, og se ham saaret av en kvinde. Saken gjaldt hans „virding“, hans ry, og bots-kravet kom ikke av griskhet. I pengesaker var Sturla rimelig. Hans glæde var at vinde hæder; og han tvang sine fiender i knæ, men han utplyndret dem ikke.

Han blev aldrig nogen rik mand; men i Hvam var det velstelt nok til at høvdingen vinteren over kunde huse et skibsmandskap, som hadde mistet skute og gods. Om arbeidsmanden Sturla har sagaen fortalt: den morgen Stadarhols-Einar raner bu-féet fra Ingjald, hans maag, er han staat op straks det lysnet av dag og nytter nu nordenvinden og frosten til at berge høiet, som regnsommeren har villet ødelægge for ham.

Han var i al sin færd en jordvendt mand. Om Sturlas forhold til troen er litet eller ingenting fortalt; i de utsagn av ham, som sagaskriveren har tat vare paa, er Guds navn ikke nævnt. Han taler engang om sin agtelse for

paaskemessen, men paa halvt skjemtsom vis, og det er ikke frit for at han spøker med helvede ogsaa. Men endda kan han nok ha frygtet baade gud og djævel. I de tider var de faa, de mænd som ingen tro hadde, og ingensteds er det fortalt at Sturla hørte til dem.

Som skald eller sagamand er Sturla Tordsson aldrig nævnt; men friskheten og lunet hos ham kunde tyde paa et sind, som har glæde av skalden og sagafortælleren. I Hvam danset hans folk „ring-lek“ om kvelderne, og de har nok havt anden god underholdning ogsaa. Det er sagt, at Sturla „lot skjemte sig“, og sikkert har ikke Havlide Maarsson været den eneste av fortidens mænd, som han kjendte og hadde til forbillede.

At Sturla var nogen drikkemand, sies ikke, og det vilde heller ikke høvet med hans aarvaakenhet. Han hadde frille-barn; men om et løselevnet, folk kunde ta forargelse av, er der ikke tale.

Gudny Bødvarsdatter, hans anden hustru, Snorre Sturlasons mor, var av et andet sind end sin husbond. Straks han var død, fik hun en ven i høvdingen Are den sterke, sønnesøn av Are frode, og en gammel motstander av Sturla. Gudny var ødsel med gods; farsarven, som sønnen Snorre skulde ha, brukte hun op for ham. Hun er oftere nævnt sammen med sine barn, og én gang er det sagt, at hun holdt Tord, sin ældste søn, tilbake fra voldsfærd. Gudny hadde drømmer, som varslet sandt om fremtiden. Og fortidens liv kjendte hun til; hun var i Sælingsdals-tunga, da Snorre godes ben blev tat op av jorden og sammen med benene av hans nærmeste frænder flyttet til den nye kirkegaard der, og hun la godt merke til alt hvad hun saa og kunde fortælle om det siden. Dette er nævnt i sagaen om Eyrbyggjerne; hun fortalte, staar der, at Snorres ben var en mellemhøi mands, og at benene av Tordis, hans mor, var smaa og saa svarte som om de var svidd; men om benene av Børk den digre, Snorres far-bror, sa hun at de var mer end almindelig store. Det er trolig, at Gudnys sønnesøn Sturla Tordsson, som tillike

var hendes fostersøn og som har skrevet sagaen om sine nærfrænder, har faat en god del av sin kundskap fra farmoren, Markus Skeggesons og Egil Skallagrimssons ætling.

Og det kan være, at arven i Snorre Sturlason er denne: ærelyst og klokskap fra faren, et rummeligere sinds motagelighet og uro fra moren. Synet for det svundnes liv kan begge forældrene ha havt; men fra Gudny og Gudnys ætt maa kunstner-evnen være kommet til Snorre.

Snorre Sturlasons barndom og første ungdom.

Da Sturla Tordsson døde var Tord, den ældste av hans og Gudnys sønner, 18 aar gammel, Sighvat, den mellemste, 13, Snorre, den yngste, 5 aar. Snorre var i Odde, de to ældste i Hvam hos sin mor.

Efter Sturlas død vendte Are den sterke sine færder til Hvam, og mellem ham og Gudny blev der stor kjærlighet. Sommeren 1186 fór de utenlands sammen. Det hændte en gang i Norge, at Are og nogen mænd med ham skulde bære en langskibs-raa; nu vilde de andre se en prøve paa Ares styrke, og med ett slap de raaen. Are bar da paa den alene; men efter dette blev han syk, og døde den 18. juni 1188. Da fór Gudny tilbake til Island og overtok gaarden i Hvam.

Tord, hendes ældste søn, hadde giftet sig med Helga, Are den sterkes datter. Med hende fik han Ares gode-dømme og gaarden Stad, hvor Are hadde bodd. Stad ligger paa Snæfellsnes, den lange halvø, som skiller Breidefjord fra Faksafjord. Fjell og skinnende jøkler stryker gjennem halvøen; men i syd falder fjellene brat ned mot sletteland, og her paa sletten, mellem sjø og blaafjell, ligger Stad.

Sighvat Sturlason, Tords yngre bror, var mere paa

flytning. I 1185 døde Einar Torgilsson paa Stadarhol; en uven, han var i trætte med, hadde hugget ham to saar i hodet, og endda Helge prest, som var den bedste læge og hadde søkning like fra nordlandet, tok Einar i pleie, stod han ikke til at berge. Efter Einars død kjøpte Sighvat Sturlason sig ind paa Stadarhol; men han kunde ikke trives der og flyttet saa ut til Stad, til Tord, sin bror; ti dengang var det saa stor kjærlighet mellem brødrene, at den ene knapt kunde være den andre foruten. Men omsider fik Sighvat egen gaard igjen. Det var Hjardarholt i Laksaadal, ret i øst for Hvamsfjord og ikke langt fra Sighvats barndomshjem i Hvam. Gaarden ligger i stor og bakket mark, nord for Laksa, med vid utsigt over dalen og til snefjellene paa andre siden av aaen. Det var en gaard med ry fra sagaen; i Hjardarholt bodde i gammel tid Olav paa, far til Kjartan, og her bygget han den navngjetne skaale, hvor rike utskjæringer i træverket fortalte om Tor som drog midgardsormen op av sjøen, om gudernes ridt til Balders baalfærd og om svømmekampen mellem Heimdall og Loke, — det hele saa ypperlig utført, at det syntes langt vakrere inde i skaalen, naar væg-tepperne ikke var hængt op.

Sighvat søkte sig nu et godt gifte og fik Halldora, søster av høvdingen Kolbein Tumeson, som hadde en rad med godedømmer paa nordlandet. Samlivet mellem Halldora og Sighvat blev lykkelig; de fik meget gods og hadde godt navn. Sighvat overtok nu det godord, som var arvelig i hans ætt og som Hvam-Sturla, hans far, hadde havt.

Grunden til sit ry la han, da han kom i trætte med folkene paa Odde og fik fremgang for sin sak. En mand, som het Markus Skeggeson, hadde lagt sig ut med sine nærmeste granner, og det gik saa vidt, at de dagen lang stod med vaaben ved alle utgangerne til hans hus, saa han ingen vei kunde komme — ikke i nogetsomhelst erende. Markus hevnet sig siden og dræpte en av grannerne og saaret en anden. Han var ven og tingmand til

Sæmund Jonsson, Jon Loptssons søn, den nye mand paa Odde, og kjendte sig tryk nok. Da reiste Sighvat Sturlason søksmaal mot ham for overfald og drap. Om denne sak blev det talt meget i landet; ti det tyktes alle den største nyhet, at nogen vilde vaage en ting-trætte med Oddeverjerne. Men Sighvat fik god støtte hos Kolbein Tumeson, sin maag, og paa Altinget blev saken avgjort saa, at Markus skulde fare utenlands og aldrig komme tilbake.

*

*

*

Snorre, den yngste av brødrene, vokset op paa Odde i Sunnlandinga-fjærdingen. Gaarden ligger midt imellem to aær, som begge heter Rangaa, i lav bakkehældning og med sletteland rundt omkring. Men mot syd er der — over myrer, sandmoer og en og anden græsmark og havnløs, skummende kyst — utsigt til de høie, kvass-tindede Vestmanna-øyer. Og mot de andre himmelstrøk, nærmere eller fjernere, stiger fjell; i sydøst løfter Eyjafjellene sin skinnende jøkel over sjø og land, og mot nord kommer, blaa og hvit, den brede Hekla.

Det er gammelt sagaland. Øst for Odde, hvor hav og jøkler gaar nær sammen, ligger Lidarende, hvor Gunnar Haamundsson hadde sin fagre li, den som paa oppbruddets dag drog ham tilbake til hjemmet, der farer og død ventet ham. Og syd for Odde, paa sletterne ut mot havet, ligger Njaals og Skarphedins Bergtorshvaal. Paa selve Odde var det Skarphedin tok den første hævn over dem, som hadde overfaldt og dræpt Gunnar paa Lidarende.

Ellers er Oddes ry skapt i kristen tid og staar i nær sammenheng med fortællingen om en ny kulturs fremvækst paa Island. Manden, som først gav gaarden dens gode navn, var Sæmund frode, Ragnvald Mørejarls ætling og frænde av Are frode og mangan anden merkelig mand mellem de samtidige islendinger. Sæmund var født i 1056; i hélt unge aar var han i Frakkland, i skole hos

gode mestere, og længe spurtes ingenting til ham paa Island. Men saa en sommer kom han uventet hjem til sin fosterjord, i følge med en frænde, som hadde fundet ham i sydlandene, — Jon, som siden blev biskop av Holar og kaldes den hellige. Sæmund slog sig nu ned paa Odde og var høvding og prest paa én gang. Han øket sit gods og blev en rik mand. En stor kirke lot han bygge paa Odde og viet den til den hellige Nikolas, alle færdemænds skyddshelgen, hvis legeme netop ved denne tid blev flyttet fra østerland til Bari i Italia, hvor en pragtfuld helligdom reistes til hans ære. Sæmund holdt prædikener i Odde og hadde skole der. Og paa Altinget viste han, at han hadde lært, hvad der er nyttig skik i andre land, hvor kristne mænd bygger: han var mellem de fremste til at drive igjennem loven om at folket skulde gi tiende til underhold for biskoper, prester, kirker og fattige.

Store frasagn gik om hans kundskaper. Det er fortalt, at da Jon, hans frænde, fandt ham, var han i skole hos en mester som lærte ham *astronomia*, det er stjerneidræt. Men tilnavnet „den frode“, den meget vitende, bar han for sit kjendskap til fortidens liv. Det er ofte nævnt i sagaerne, at Sæmund er hjemmelsmanden for det som fortælles. En del av sin kundskap la han ned i et latinsk verk om Norges konger fra Halvdan svarte til Magnus den gode.

Sæmund frode døde i 1133. Siden sat hans søn Eyjolv paa Odde gaard; ogsaa han var en stor høvding og en ypperlig lærd, en klok mand og en god mand. Hans læresvein biskop Torlak den hellige vidnet ofte, at han knapt hadde møtt et menneske saa herlig som han, og naar andre roste hans egen godhet, sa han ofte at han hadde lært av Eyjolv Sæmundsson, sin fosterfar.

Eyjolv hadde en bror som het Lopt og var prestvigd som han selv. Lopt fór til Norge og blev gift der i landet. Senere kom det op, at Tora, hans hustru, var datter av Norges konge Magnus barfot. Lopts og Toras

søn Jon, som fødtes i 1124, blev fostret i Norge, i byen Konungahella, hos en prest som var en meget merkelig mand. Da Jon Loptsson var 11 vintre gammel — saa har Snorre Sturlason fortalt — hændte det i Konungahella en nat like over paaske, at stort gny hørtes i stræterne over hele byen, omtrent som naar kongen fór der med hele sin hird, og hunderne bar sig saa ilde, at man ikke kunde holde dem i husene; men naar de kom ut, blev de saa galne, at de bet alt levende de møtte. Av slike varsler kom der flere utover vaaren, og mange mennesker skræmtes bort fra byen, saa Andres prest, Jon Loptssons fosterfar, maatte staa frem i kirken paa hvitesøndagen, den 26. mai, og be folk ikke lægge denne dyrebare stad øde, men heller bede til Gud om miskund.

Lopt, Jons far, var kommet til Konungahella. Utpaa sommeren fór han til Bjørgvin med sin søn Jon. Alt i alt var det 13 byrdinger¹, som seilet vestover; men paa Lavransmessedagen² sank de 12 av dem. Bare det skib Lopt og hans søn var paa naadde velberget frem. — Og samme dag som byrdingerne sank kom en vender-hær til Konungahella og brændte byen. Men den dyreste skat, som fandtes i den, fik Andres prest berget; det var kors-splinten, som Sigurd Jorsalafarer hadde faat av kong Baldvine av Jorsaler.

Som moden mand kom Jon Loptsson, kong Magnus barfots dattersøn, oftere til Norge; han var i Bjørgvin, da erkebiskop Eystein kronet hans frænde Magnus Erlingsson til Norges konge. Men ellers var det paa Island, Jon hadde sin plads; han arvet Odde gaard, som i hans tid blev „den høieste hovedstad paa Island“. Selv gik han for at være den ypperste lægmand paa øen, alle vanskelige saker blev skutt hen til hans avgjørelse, og sin klokskap la han mangan gang for dagen, — ogsaa da han viste Hvam-Sturla den hæder at ville fostre hans søn Snorre.

Odde var ogsaa i Jons dager et lærdomssæte. Det

¹ Byrding = lasteskib.

² 10. august.

er sagt om en av hans sønner, at han blev vel oplært allerede i unge aar og blev dygtig baade til at skrive og til andet, og lignende ros har Jons barnebarn faat. Ogsaa sansen for den norske historie var endnu levende paa Odde, rimelig nok, siden høvdingen var en norsk konges dattersøn. Til Jons ære blev i kong Sverres dager kvædet et digt om Jons forfædre, Norges konger. Den første del av dette kvad bygger paa Sæmund frodes skrift om kongerne, og siden føres fortællingen videre frem like til „den navngjetne, kampriske Sverre, som nu raader ene for riket“. Saa nævner digtet Tora, Magnus barfots sønnesæle datter, som i en lykkestund for islendingerne kom til deres land, og tilslut prises Jon, hendes og Lopt Sæmundssons søn, mændenes hjerteprude ven, den lykkelige, og skalden beder Krist glæde ham nu og alle dager.

Hos en saa høibyrdig og merkelig mand og i nærheten av en historisk tradition, som sterkt pekte over mot Norge, fik Snorre Sturlason vokse op, — han som engang skulde skrive Norges kongers sagaer.

Jon Loptsson døde i 1197, den 1. november; Snorre hans fostersøn, som var født tidlig i 1179, var op imot 19 aar gammel dengang. Den nye mand i Odde blev Jons søn Sæmund. Han førte stort hus paa farsgaarden og drev mange andre gaarder ogsaa. Sæmund var ugift; egteskap hadde været paa tale mellem ham og Langliv, en datter av den mægtige Orknøy-jarl Harald Maddadsson; men det strandet paa uenighet om, hvor bryllupet skulde holdes, — Sæmund vilde ikke fare i bryllupsfærd til Orknøyerne og jarlen vilde ikke uten videre sende datteren til Island. Og siden kom Sæmund aldrig til at gifte sig. Men han hadde barn nok, med forskjellige kvinder.

Sæmunds navn var længe det største paa Island; men mest var det hans fars ry, som hjalp ham. Han var en hæderlig mand, og hans sind var vendt til fred, men han hadde ikke omsyn og fast vilje nok til altid at berge freden for sig og for andre. Og naar han stundom tok

voldsomt i, savnet han styrke til at holde ut. Saa blev Oddes magt i hans dager mere et navn og en overtro end virkelighet. Sæmund maatte se andre mænd, og mellem dem Snorre, sin fosterbror, gaa foran sig.

Snorre blev hos Sæmund den første tid efter Jon Loptsons død, og Sæmund sørget for et godt gifte til ham. Hans hustru blev Herdis, datter av Berse prest den rike. Berse eiet „8 hundrede hundreder“¹, og det kom vel med for Snorre, siden Gudny, hans mor, hadde ødslet farsarven bort for ham. Hun gav nu ut gaarden Hvam som brudkjøpssum for sønnen, og Snorres og Herdis Berse-datters bryllup stod i Hvam. Det var sommeren 1199. Mellem gjesterne var presten Gudmund Areson, som 16 aar i forveien hadde sittet ved Hvam-Sturlas dødsleie. Nu skulde Snorre føre hus sammen med sin mor; men allerede om høsten drog han tilbake til Odde og blev der endnu en tid og hadde sin hustru hos sig.

I 1202 døde hendes far, Berse den rike, og Snorre tok nu arv efter ham og flyttet til hans gaard. Det var Borg paa Myrerne, vestpaa ved Borgarfjord, en arm av Faksafjord. Gaarden ligger i en liten vik, med grønne enger mellem husene og sjøen. Ovenfor den staar „borgen“, det fæstningsformede berg den har navn efter. Her er utsigten vid; ret imot gaarden, paa sydsiden av Borgarfjord, stiger blaasvarte fjell, saa høie at de selv om sommeren staar med sneflekke, — samtidig som de har foten klædt i grønt; og mot nordvest kan en staa og se i solnedgangen, over kratgrodde myrer, en lang rad av topper like ut til Snæfells-jøkelen ytterst paa Snæfellsnes.

Borg var rikt paa minder, og i nogen mon vedkom de Snorre Sturlason. Ti den mand, som først satte bo her, var Skallagrim, ættfader til Gudny, Snorres mor. Efter ham hadde Egil, hans navngjetne søn, bodd paa gaarden Borg, og siden sønnesønnen Torstein, som her fostret Gunnlaug ormstunga sammen med sin datter Helga den

¹ Regnet i alen vadmæl antages summens kjøpekraft at ha været — ca. 100 000 kroner (før krigen 1914).

fagre. Til denne ætt — Snorres henfarne frænder — hørte ogsaa en senere, vidkjendt eier av Borg, skalden Einar Skuleson, som ved midten av det 12. aarhundrede i selve Kristkirken i Nidaros sa frem sit ypperlige Olavskvad „Geisli“ og hadde erkebiskopen og de norske kongebrødre, Harald gilles sønner, mellem tilhørerne.

Paa dette gamle høvdingsæte søkte nu Snorre Sturlason magt som han alt hadde rikdom. I grannelaget bodde en morbror av ham, høvding som han selv. Han var netop ved denne tid meget ublid paa en anden av sine søstersønner, Snorres bror Tord paa Stad, fordi Tord tok hans tingmænd fra ham, og vilde nu søke støtte hos Snorre. Men han fik snart det syn paa saken, at her var han kommet galt avsted: Snorre viste sig mindst like magtlysten og voldsom som Tord, endda morbroren hadde git ham sit halve godedømme for at faa ham til tryg hjælper.

Det er fortalt, at en av de vintrer Snorre bodde paa Borg, hadde han til gjest en kjøpmand fra Orknøyerne, som het Torkel hvalros og var brorsøn til øernes biskop, skalden Bjarne Kolbeinsson, som har kvædet om Jomsvingernes kamp mot Haakon Ladejarl. Torkel og Snorre kom ikke godt utav det med hverandre; en gang om vinteren lot Snorre ta noget mel fra kjøpmanden og vilde selv raade for prisen og hørte ikke paa Torkel, som mente, at det maatte tilkomme ham at fastsætte, hvor dyrt han vilde sælge sine varer. Snorres folk tok melet ut av stabburet, mens Torkel stod og saa paa. Da dette hændte, laa Hvam-Sturlas frillesøn Svein netop i banesott paa Borg. Han sa, at dette ran skulde aldrig skedd, om han hadde været paa benene, og at Snorre vilde faa liten hæder av det. Og om sommeren, da orknøyingerne var rede til at fare, bar Torkel hvalros vaaben paa den mand, som hadde været den værste, da melet blev tat, og gav ham ulivssaar og søkte siden ned til sit skib. Da Snorre spurte dette, sendte han bud efter sine brødre Tord og Sighvat og egget dem til at holde frem mot kjøpmændene.

Sighvat var let at overtale, Tord mere uvillig; men det endte med at de samlet mandskap og fik sig fartøier. Saa la de frem mot orknøyingerne, som laa med skibet for landtaug paa andre siden av Borgarfjord. Sturla-sønnerne rodde ind mot fremstavnen og vilde hugge taugene, men kjøpmændene hadde vundet jerntraad omkring dem og verget sig som gode drenger med skud og stenkast, saa de andre ikke kom nogen vei og tilslut maatte lægge fra igjen. Siden fik orknøyingerne bør og seilet tilhavs. Men stormen drev dem snart tilbake til kysten, og da visste ikke Torkel hvalros anden raad end at fare til Odde og be Sæmund Jonsson om hjelp for sig og sine fæller. De fik hjelp og blev paa Odde om vinteren; Sæmund var nok Snorres fosterbror, men han var ogsaa en god ven av biskop Bjarne, farbror til Torkel. Snorre glemte allikevel ikke hævnen efter manden, Torkel hadde dræpt. Han sendte tre stimænd i flokk til Odde; men de fik ikke gjort orknøyingerne noget ondt. Og da sommeren kom, forlot Torkel hvalros Island og kunde være glad til.

Snorre blev ikke mange aarene paa Borg. Han fik lyst paa gaarden Reykjaholt, hvor frænder av hans mor bodde, samme gaard, hvor Sturla, hans far, var blit saaret av Paal prests hustru. Nu var det Paals søn Magnus som bodde der. Han overdrog Reykjaholt, med ættens gode-dømme, til Snorre Sturlason mot løfte paa at Snorre skulde forsørge ham og hans hustru for levetiden og hjelpe frem deres to sønner, som ikke syntes skikket til at ta gaard.

Mellem Snorres heime-mænd var en ætling av Egil Skallagrimsson og andre „Myra-menn“, — saa kaldtes de gamle eiere av Borg; denne mand het selv Egil. Ved den tid hans husbond laget sig til at flytte bort, drømte han en nat, at Egil Skallagrimsson kom til ham og var meget ublid og spurte: „Er det saa, at vor frænde Snorre agter sig bort herfra?“ „Saa sies det,“ fik han til svar. „Ja, han agter sig bort,“ sa drømmemanden; „men det gjør han ilde i; ti liten magt fik andre over os Myra-

menn, saalænge vi var her og trivdes, og han skulde ikke se ned paa denne gaarden.“ Skalden kvad en vise tilslut:

Høvdingen sparer paa huggene,
blekt maa hans blod være.
Jeg var født i jerntid,
jord jeg vandt med sverdet,
jord jeg vandt med sverdet.

Saa blev synet borte, og manden vaagnet av drømmen.

Snorre flyttet nu til Reykjaholt. Gaarden ligger i Nordre Reykjardal indenfor Borgarfjord; det er en dal med noksaa lave sider og med sletteland omkring aen, som kroker sig frem gjennem den. „Holtet“, som bærer Reykjaholt gaard, ligger paa dalsletten, og har ved foten Skrivla, en av de mange hete, rykende kilder, som Reykjardal har navn efter.

Reykjaholt var ingen gammel gaard; men andre gaarder i dalen hadde saga-ry. En av dem var Skaanøy, hvor Skalde-Ravn og Gunnlaug ormstunga møttes første gang efter Ravns bryllup med Helga den fagre fra Borg; oppe i fjellet like ovenfor blev, i det 10. aarhundrede, høvdingen Tungu-Odd gravlagt: han vilde ligge saa høit, fordi han ønsket at se ut over det land, han hadde eiet. Odd hadde bodd paa Breidabolstad, grannegaarden til Reykjaholt, og her var det hans datter blev dræpt av sin egen mand, fordi hun elsket en anden høiere, og ikke vilde følge sin husbond bort fra farsgaarden.

Som mange andre islandske høvdinggaarder, mellem dem Stadarhol og Odde, var Reykjaholt i navnet kirke-gods, det vil sie gaarden var i sin tid skjænket til den kirke, som stod der, men vedblev i virkeligheten at være arvelig og avhændelig gods i giverens ætt og en indtægtskilde for den mand, som til enhver tid bodde der og hadde tilsyn med kirken og enten selv var prest for den eller lot kalde prest til den.

Til Reykjaholt kirke laa heimemarken med stor buskap

av sauer, kyr og hester, og dertil skogland og torvmyr og sætermark. Kirken var viet til Maria og Peter apostel og til Dionisius biskop, som blev pint under Domitianus, paa *mons martirum* ved Parisiusborg, og siden gik 2 mil med sit avhuggede hode i hænderne, — og til den hellige Barbara mø, som blev Krist's blodvidne under Maximianus og i mørkestuen, hvor hun sat fangen, hadde set vor drottin selv. Kirken var vel utstyrt med bøker og messeklæder og al slags kirkeskrud. Krucifikset, som var stillet over høialteret, og Maria og Johannes ved korsets fot, og bindet om den hellige tekstbok som laa paa alteret var gaver fra Magnus prest, den mand som raadet for Reykjaholt, før Snorre overtok gaarden. Da Snorre var kommet, skjænkete han og Magnus i fællesskap det skrin, som gjemte kirkens skat av relikvier.

Det er ikke fortalt, at Herdis Bersedatter, Snorres hustru, fulgte sin husbond til Reykjaholt; det kan være at hun blev efter i Borg, ti der er hun nævnt mangfoldige aar senere, men aldrig er det sagt, at hun og Snorre var sammen mere. Snorre delte sin elsk paa flere kvinder og hadde barn med andre end sin hustru.

Snorre blev nu en mægtig høvding, ti han hadde gods nok til at optræde med pragt og omgi sig med et stort følge. Han skjønnte sig godt paa at stelle med penger og skaffet sig ogsaa andre gaarder end Borg og Reykjaholt.

*

*

*

Det var ikke i nogen god tid for Island, Snorre Sturlason var barn og ung. Mere end én gang gik der stor sott om vintrerne, snart mellem mennesker, snart mellem bu-fé. Der var græsløyse-somrer og frostvintrer med stor is, og der var oversvømmelser i elverne. Der var jord-skjælv og sneskred, som tok mange liv, og skibbrudd som tok flere. I Hekla, som hadde havt sit første kjendte utbrudd i 1104 og sit andet i 1158, kom ild op for tredje gang. Det var i 1206.

Men av stort nyt, som spurtes, var det meste allikevel om uro og ufred i bygderne. Mens Snorre vokset op i Odde kom der jævnlig bud om drap og overfald, og mest fra fjorderne nordpaa. Det er den mørke og uhyggelydte saga, som er knyttet til navnet Gudmund dyre, navnet paa en av de mægtigste mænd i Nordlendingafjordingen.

En mand het Teit og hadde gaard øst for Eyjafjorden. Oddkatla het hans hustru; hun var ættet fra Havlide Maars-son. Uaarsvinteren 1184—1185 hadde de tre nordmænd til gjester. Teit likte dem godt, og da han ikke før hadde været utenlands, fik han lyst til at følge dem til Norge og blev med dem over havet, sommeren 1185.

Det var sedvane, at biskop Brand av Holar hver sommer drog omkring i Nordlendingafjordingen og gjestet kirkerne i bispedømmet. Sommeren 1186 kom han til Teits gaard, hvor Oddkatla, husfruen, hadde samlet venner og frænder. Den dag biskopen var gjest hos hende, til-drog sig det under, mens konerne bød dagverden omkring, at Oddkatla gang efter gang syntes se sin fraværende husbond sitte mellem mændene. Men naar hun saa nøiere efter, var han borte, og hun kunde ikke se nogen som lignet ham heller. Men hændelsen gik saa sterkt indpaa hende, at hun ikke orket at gaa med dagverden. Og før gjesterne drog bort, bad hun sin far og andre, som hun hadde tillit til, foreta skifte mellem hende og hendes husbond Teit. Det syntes dem underlig, ti de visste ikke andet end at egtefællerne elsket hverandre. Men da Oddkatla hadde fortalt om det syn, hun hadde havt under dagverden, fandt hun dem mere villige til at skifte, og nu blev det fastsat, hvad hun skulde ha i land og løsøre. Men Oddkatla la til, at om Teit bare kom tilbake, da vilde hun ikke skilles fra ham hverken til eiendom eller seng.

Samme sommer, da skibene kom fra Norge, fik hun vite, at Teit var død om vaaren. Næste vaar satte Odd-

katla i verk det skifte, som var foretat hos hende og flyttet med alt sitt hjem til sin fars gaard.

Men om den del av boet, som var faldt paa hendes husbands lod, blev der uenighet mellem arvingerne. Det gik saa langt tilslut, at flokk stod mot flokk i saken, og det vilde kommet til kamp i bygden, om ikke goden Gudmund dyre hadde lagt sig imellem og tilslut skapt forlik. Andre høvdinger misundte Gudmund den hæder han vandt paa denne sak, og nye ting kom til og øket uroen i Eyjafjordsbygderne.

En mand het Simon; han giftet sig med en kone, som het Gudrun og hadde gaard paa vestsiden av Eyjafjord. Gudrun var ung og vakker og førte sig vel, men var ustadig av sind. Den første vinter hun var gift med Simon, fandt hun det vanskelig at leve sammen med ham og var snart borte fra gaarden, snart hjemme igjen. Simon var alltid like sagtmodig mot hende. Og andre vinteren gik det bedre med samlivet mellem dem, og Gudrun holdt sig da i ro. Da fastetiden kom, var det smaat med fastemat i huset, og Gudrun bad Simon seile nordover og hente noget fisk han hadde liggende vest for fjordmundingen. Han seilet avsted; men skuten gik paa et skjær, og Simon druknet.

Om sommeren samme aar blev Gudrun gift med en mand, som het Ravn; og det blev sagt, at hun løp ut av sengen den første nat, da Ravn blev ført ind til hende. Det gik ikke vel mellem dem senere heller. Gudrun rømte fra gaarden og var en tid hos far til Simon, sin første mand; hun kom dit graatende og sa at hun elsket al ting der i huset for Simons skyld. Simons far, som bodde nordpaa ved havet, hadde til vane at seile ind gjennom Eyjafjord om sommeren og sælge fastemat til bønderne, og Gudrun blev nu med ham paa skuten. Men da han kom til hendes og Ravns gaard satte han hende av der.

Gudrun blev nu hos sin husband, men hadde jævnlig en gjest hos sig, en mand hun hadde møtt, da hun var

med Simons far. Og det var en høibyrdig mand, Haakon Tordsson, brorsøn til høvdingen Gudmund dyre. Hele vinteren igjennem vendte Haakon sine færder til Ravns og Gudruns gaard; men tilslut sa Gudrun til ham, at hun ikke vilde ha ham der, saalænge Ravn var i live. „Siden kan du gjøre som du vil,“ la hun til. En dag sat hun og Haakon paa tværbænken og talte sammen med lav røst, mens Ravn sat paa langbænken og snittet en træ-ske. Da reiste Haakon sig med ett og gik gjennom stuen og stak efter Ravn med et kortskaftet spyd, han bar i haanden, og saaret ham i brystet og løp ut. Ravn vilde sætte efter, men Gudrun holdt paa ham og bad at han ikke skulde gaa. Ravn svarte: „Kort blir gangen nu, selv om jeg slaar stort paa.“ Tre nætter efter døde han.

Gudmund dyres uvenner mellem høvdingerne vilde nytte denne sak til at komme Gudmund tillivs, — drapsmandens farbror. Men Gudmund skyndte sig at gi bøter paa brorsønnens vegne, saa saken blev forlikt, før høvdingerne fik blandet sig i den. Siden giftet Haakon sig med Gudrun. Han var haard mot hende, og sa at det ikke skulde hænde *ham*, at mænd hun vilde ha fik hans liv i sin haand. Og dog blev dette utgangen.

Stadig spurtes ondt nyt fra Eyjafjordsbygderne. Det var drap og hævndrap og kvinderan og troskapsbrudd. Gudmund dyre søkte gjerne at vaake over freden; men de som misundte ham magten egget ham hvad de kunde. Det gik saa vidt, at høvdingen Ønund Torkelsson, som bodde paa Langalid i samme dalstrøk som Gudmund dyre, lot en fredløs mand rane hester paa Gudmunds land og tok imot baade hesterne og den fredløse. Da sa Ønunds mænd, at nu kunde Gudmund sitte paa sin fredsstol oppe i dalen; de skulde lægge hans hæder under torven, sa de. Den sommer fór Gudmund aldrig til møte med andre mænd, og ikke til lek om vinteren. Og paa Langalid gik der fremdeles haansord om ham: han var en kollet hun-sau, som hadde mistet ulden, blev det sagt. Men vaaren efter — det var i 1197 — bares det skræmmende

bud over Island, at Gudmund dyre og hans frænder, mellem dem hans brorsøn Haakon Tordsson, en stormnat hadde brændt Ønund Torkelsson inde paa Langalid gaard. Det var den første mordbrand paa Island, siden Flose brændte Njaal og hans sønner inde paa Bergtorshvaal, og dit var det næsten 200 aar. Det hadde ikke først været Gudmunds tanke at bære ild paa husene; men Ønund hadde valgt at verge dem bak lukkede dører, og da Gudmund ingen vei kunde komme, hadde han tat ilden til hjælp. Men mange hadde faat lov til at gaa ut, saasnart husene luet, andre hadde selv brutt sig vei, og de eneste som var omkommet i flammerne var Ønund og en god bonde som var gjest hos ham og paa ingen vis vilde gaa ut, endda brenne-mændene hadde bønfuldt ham om at berge sig. Svaret han hadde git dem var dette: „I har længe ledd av, at jeg var glad i et varmt bad og ofte drak têt; nu er her høve til bad, — mere uvisst kan det rigtignok være med mjøddrikningen.“ Siden hadde stormen ført ilden mot kirken; men da hadde Gudmund dyre lovet at gi en ko til den, om den kunde berges, og det hadde hjulpet. Og tilslut hadde brenne-mændene edelig lovet hverandre, at den ene skulde hævne den andre, om nogen av dem fik lide overlast for denne færd. Bare en av dem hadde negtet eden og sagt, at han ikke vilde vaage sin velfærd for at hævne hver kjeltring, som kunde være med i det store følge.

Om sommeren kom saken frem paa Altinget. Snorre Sturlason var tilstede der; men hans fosterfar Jon Loptson, som nu var 73 aar gammel og døde senere paa aaret, hadde holdt sig hjemme. Han syntes u-undværlig i denne vanskelige sak, og der gik bud til ham. Han var harm over det hele og gav det uvillige svar, at han duget ikke til at løse en sak som denne, ti aldrig hadde han været ute for maken til den. Men det blev sagt ham, at han for Guds skyld maatte komme, og tilslut kom han. Dommen blev lagt i hans hænder, og han fældte den.

Somme av brenne-mændene skulde forlate landet, to

av dem paa livstid. Gudmund dyre og mange med ham slap med bøter, men saa vældige bøter, at folk mente, de aldrig kunde bli utredt og bare vilde spille forliket. Folk fik uret; endnu en gang syntede sig, at Jon Loptsson visste, hvad han gjorde. Hele sommeren igjennem strævet Gudmund dyre med utredslerne. Det var ellers en ond sommer, stort uaar og is i fjorderne, og ikke et eneste skib kom fra Norge til Nord-Island.

De som brøt forliket var Ønund Torkelssons frænder; de vilde ha hævn. Høsten 1198 var Ønunds sønner til gjest hos en gift søster. Hun satte en enkel dagverd frem for dem, sauebein som var svidd over ilden, og intet andet. Hendes husbond fandt kosten ussel. Men hun sa: „jeg faar nu saa ofte slikt som er svidd!“ Da skjønnte de, at hun vilde minde dem om branden i Langalid. Samme dag drog hendes husbond ut og kom hjem med 10 hundreder brunstripet vadmél som han hadde ranet hos Haakon Tordsson, Gudmund dyres brorsøn. Men hans hustru stod i døren, da han kom med denne vare, og sa at hun ikke vilde huse ranet gods. Det var hævn, hun vilde.

Og straks efter blev Haakon Tordsson overfaldt og tat til fange av Ønund Torkelssons maag og sønner. Han bar sin lod som en mand. Han kunde berget sig ind i en kirke, men vilde det ikke, fordi det endnu — saa nær efter mordbranden i Langalid — var ham forbudt at søke det hellige kirkehus. Haakon bad, at de skulde hugge av ham haand og fot og siden la ham fare i pilgrimsfærd for sine og andres synder. Men hans fiender svarte, at de vilde ikke pine ham saaledes. Da bad han om den tyngre død: at bli stukket til bane, ikke hugget, — og vilde sone for den synd, at han selv hadde stukket ned en mand i attraa til hans hustru. Men de andre sa, at han skulde hugges. Der var bare ingen, som hadde lyst til at utføre verket. Men tilslut kom en mand, som het Sigurd og hadde været i Miklegard og derfor kaldtes Sigurd „græker“, og sa sig villig til at hugge. Og da

kom det for dagen, at det allikevel skulde bli Haakon Tordssons lod at falde for en mand, hans hustru Gudrun vilde ha. Ti Haakon sa til Sigurd græker: „Du er netop den mand jeg vilde vælge til verket; ti mot ingen som her er tilstede har jeg mindre skyld end mot dig. Jeg tok imot dig, da du som fattig mand kom ut til Island, og lot dig bo hos mig; men tre ganger fandt jeg dig i seng hos Gudrun, min hustru.“

Mange blev dræpt sammen med Haakon. To brødre, som het Torstein og Snorre, gjorde sig rede til døden paa den vis, at de kjæmmet sit haar og tvættet sine hænder, som om de skulde gaa til gildesglæde. Snorre sa: „La mig bli dræpt først av os brødre; ti Torstein er slik, at han lettere end jeg kan tilgi eder, om han ser en bror bli dræpt.“ De andre talte om at fæste noget for øinene paa dem; men de svarte, at de trængte ikke baand for øinene — som tjyver — og at de ofte hadde set vaaben.

Ved denne tid var Jon Loptsson død; paa Odde gaard sat hans søn Sæmund og hans unge fostersøn Snorre Sturlason. Og nu viste det sig straks, at Sæmund Jons-son var en langt usikrere mand end sin far. Da Haakon Tordssons drapsmænd søkte hans hjelp, fik de et halvveis løfte paa den, og først etterpaa gik det op for Sæmund, at deres brudd paa det forlik, hans far hadde fastsat, var en haan mot Jon Loptssons minde og dermed mot Sæmund selv. Han drog sig da ut av hele saken.

Men nordpaa blev det ved at være urolig. Stridigheterne endte med seier for Gudmund dyre. Hans fiender overfaldt ham paa hans gaard en høstnat, og kom langt; men da dagen randt, fik de et mis-syn, som med ett skræmte dem bort: i den tætte taake, som laa over dalen trodde de at skimte store flokker, som stimet frem mot dem fra alle sider, — men det var torvkasser og høistakks-gjærder og aasdrag som svømmet i taaken.

Siden kom Gudmund helt ovenpaa; men det varte ikke længe før han godvillig gav slip paa sin store magt

og søkte frelse for sin sjæl i klostret paa Tingeyrar. Der døde benediktinermunken Gudmund dyre i aaret 1212.

I Norge kong Sverres strid, paa Island den vilde kamp nordpaa, — det var de store hændelser i de aar Snorre Sturlason vokset op paa Odde gaard. Og hans fosterfars høie stilling førte med sig, at han fik et nært indblik i de vanskelige saker, nordlendingerne hadde at fare med.

Første gang han selv, som styrende høvding, kom op i stor strid, gjaldt det en særegen sak og en særegen mand. Det gjaldt kirkens frihet og biskop Gudmund av Holar, — presten Gudmund Areson, som hadde sittet hos hans far, da han døde, og som 16 aar senere hadde været gjest i Snorres bryllup. Det gjaldt kristendommens ret og magt i landet, mente Gudmund Areson selv.

Islands kirke.

Det var ingen staselig kristendom Gudmund dyre hadde, da han stod foran det brændende Langalid og saa sin fiende omkomme i flammerne og lovet at gi en ko til kirkebygningen, om ilden, som dræpte, bare vilde skaane gudshuset. Ærefrygten for det vigslede kirkerum gik trøstig sammen med hedensk vildsind, og fra Gudmunds gode løfte var veien ikke lang til trolldoms-troen.

Det hændte, at folk fór i voldsfærd, visse paa at ha Krist til forbundsfælle; det var naar de trodde sig i retfærdig sak; da sa de at Gud var med dem, — som det ogsaa er hændt andre end islendingerne. Slog de urimelig haardt til, kunde angeren komme efterpaa, og om de ikke kjendte sig trygge paa sin ret, kunde de alt i første stund ha den tanke, at deres gjerning var Krist imot. Men allikevel fik den ha sin gang, ti verden krævet sitt.

Kirken talte fredens sak, den lærte mildhet og tilgivelse, den kaldte ugjerningsmanden til skrifte og bot. Skriftemaalet skulde vække skyldkjenslen, om den ikke fandtes, og utdype den, om den paa forhaand var der; men hensigten blev ikke altid naadd. Dels kunde kirkens egne tjenere ta saken meget let, og dels kunde uskjønsomme mænd faa den kjensle, at boten som blev paalagt tok det fulde personlige ansvar bort og gjorde det nogenlunde overkommelig at kjøpe retten til ugjerningen. De kunde

glemme, at det ogsaa spurtes efter viljen til et nyt sind, at knæfaldet for presten skulde ha virkning fremover og være mere end en undskyldning for gjort gjerning.

Det som faldt i øinene var tilgivelsen, det lette forlik med kirken. Slik kunde den ytre kristendomsform gi ly for hedensk list og lumskhet og virke opløsende paa det som var etisk værdifuldt i arven fra hedendommen, paa en ældgammel kulturs uskrevne lov. Den kristne mand var ikke sin egen lovgiver og sit eget ideal i samme grad som hans ættfader i hedendommens dager. Og saa længe den nye lov var uten fuldt tak paa ham og det nye ideal ikke var levende for ham, maatte han bli usikker i sin livsføring. Han selv og hans like var ikke det høieste længer, kirkens myndighet skulde være det høieste for ham. Men fæstet han sig ensidig ved tilgivelsen, som kirken bød ham, da kunde han komme i vildrede med, hvad den egentlig krævet av ham, og bare kjende sig avlastet for ansvar.

At kristendommen føiet Island ind i det europæiske kultursamfund var paa mange maater et gode; men det hadde sine farlige sider ogsaa. Ti den europæiske kultur var rummelig; meget av den laa høit, men meget laa lavt, — lavere end den kultur, som hadde været den herskende paa Island i hedendommens dager. De gamle islendinger hadde elsket hevnen, og fienders fald hadde været deres glæde. Men de hadde agtet de levendes ret til frihet og til frihetens fulde bruk. De hadde møtt sine fiender i kamp og hadde stundom kjæmpet med dem paa en lumsk maate; men det hadde ikke været deres skik at rane fra dem eller at ta dem til fange for siden at sende dem vergeløse under bøddel-øks, til bane eller lemlæstelse. Den frie mand og hans fulde kraft hadde været det gjæveste de visste. Skjæmmet mand en anden mand, var det et av-vik fra god sedvane og ikke til hæder for ens egen manddom. Og der fandtes ikke den ytre myndighet, som stod saa høit, at den kunde ta bort noget av skylden.

Men nu spurtes det fra rikerne øst og syd for havet,

stundom fra Norge ogsaa, at slik var ikke tankegangen og skikken der. I kampene som rystet disse riker blev mands eiendom, mands frihet og mands kraft ikke agtet; gods blev ranet, mennesker blev sat i mørkestue eller blindet eller lemlæstet, kvinder og barn blev ikke sparet. Ja, der fandtes de samfund — til dem hørte somme av de frie stæder i Italia — hvor selve loven bød at hugge haand og fot av folk som hadde sat sig op mot den.

Meget av dette smittet til Island, det Island hvor manden stod i indre usikkerhet, fordi han ikke længer var sin egen lovgiver og sit eget ideal og endnu ikke hadde grepet de nye idealer og godvillig bøiet sig under den nye lov. Den tid var nu kommet, da troskapen skulde ta av mellom mand og mand, og mellom mand og kvinde, da ridderligheten i kamp skulde bli sjeldnere end i den gamle sagatid, grusomheten større, smaaligheten mægtigere.

Det gjaldt at drive frem de gode kræfter, som kunde stanse og overvinde oppløsningen av en gammel og sikker og hjælpsom kultur og bygge videre paa det grundlag, denne kultur kunde bli. Og saa floket var stillingen, at disse byggende kræfter maatte komme fra samme kilde som de opløsende, fra kirken og det kristne Europa. De var magter paa godt og ondt; de tok, — men samtidig gav de.

Om ærefrykten for gudshuset blev inderliggjort, kunde den bli til ærefrygt for Gud. Troen paa den gode gaves trolldomsmagt gjemte en spire til selvforsagelse, kunde fremelske evnen ogsaa til det store offer. Om skriftemaal og bot blev rigtig oppfattet, av presten som av brotsmanden, kunde de bli en hjelp til at skjønne Guds bud og krav. Og fortællingen om Krist og hans kjæmper de hellige apostler og martyrer, som levet for sin drottin og i livet og døden svigløst vidnet om ham, kunde gjennemtrænge det bedste i norrøn aand, frimodigheten og ærligheten, med ny varme, den som utgaar fra det grepne sind. Krist og hans kjæmper, det var den nye livsmagt. Og

hvor fattigslig og skrøpelig kirken end var, og hvor tve-tydig dens formvæsen end kunde synes, gjennom kirken var det allikevel den nye livsmagt virket.

Kristendommen var i arbeide, opløsende og byggende paa én gang, og tiden blev de voldsomme motsætningers og braa omkastningers tid. Den forvirret sindene eller førte dem ut av likevegt. Den skapte mennesker tilsyne-latende saa ulike hverandre som det gjerne var mulig, og ulikheten kunde fylde dem med fiendskap mot hverandre. Men faa stod trygt, der de stod, ti der kunde reise sig strid i menneskenes indre ogsaa, og veien til en omvæltning i deres tankeliv og kjenslev var ikke altid lang. Den kraft og storhet, som kunde findes i det hedenske vildsind, kom fra et levende og lydhørt hjerte og kunde i gjennombruddets stund stille sig til tjeneste for de strengeste krav i kristendommen. Gudmund dyre, som ruget over hævnens, til han paa hedenske mænds vis faldt over sine fiender med ild og sværd, Gudmund dyre som stred for magten og ryet og „mere end de fleste mænd var hjemsøkt av den last, at han elsket andre kvinder end sine egne“, kunde en dag gaa bort fra hele herligheten og bare tænke paa sin sjæl og søke frelse for den bak klostermurene.

Samtidig som uroen og kampene tok til, var den kristne kultur i sterk fremvækt paa øen. I takk til Krist gav høvdinger og bønder land til underhold for kirker og fattige; klostrene blomstret op og fortalte om mænds evne til at forsage verden og leve med Krist. Det livlige samkvem med det øvrige Europa banet vei for nye idéer, ny kundskap og en rik boklig kultur.

Der blev skrevet flittig, og kirkens mænd hadde den største del i det. De skrev om stjernernes gang over himlen, og om fjerne sydland de hadde set, om helligdommerne og underne derute; de skrev om sit eget sprogs merkværdigheter, og om Olaverne, Norges konger, som hadde kristnet Norge og Island, og om øens biskoper,

som hadde tjent Guds kristendom med sin lære og sit liv; de oversatte sagaer om hellige mænd og kvinder, de oversatte prædikener og lærebøger i kristendom og den latinske dyre-bok, som forklarer hvorledes al skabningen vidner om Gud og Krist. Og somme av dem fandt i kvadets form uttryk for inderligheten i sin tro og alvoret i sit liv.

Der blev kvædet om Placitus, den fromme hedning, som elsket retfærdighet og hjalp fattige, og som midt i verdens lyst fik kaldet fra frelseren og blev lokket ind paa ensomme skogdyp og ført til omvendelse; ti en dag da han jaget en hjort, langt og længe, stanset hjorten med étt og stod der, stor, med et skinnende krucifiks mellem hornene og talte til Placitus, som Herren engang talte til Paulus: „Hvorfor forfølger du mig?“ Og der blev kvædet om Maria, kvisten av Jesse rot, og om Krist, det rene eple, som har lægedom for alle sjælens saar; og Leidarvisan blev kvædet, det lange digt, som lovpriser drottinsdagens høihet og hellighet og nævner alt det store som er hændt paa denne fred-navnkundige dag, englernes skapelse, Krists fødsel, Krists opstandelse og meget andet, som er merkelig og sand-hellig.

Den største av alle skalderne var Gamle, som levet i den urolige og onde tid, da Sturla Tordsson og Gudmund dyre kjæmpet, og var munk i Tykkvebø kloster i Austfirdinga-fjordingen. Dengang var det flere skalder, som gjerne vilde hædre Guds ven apostelen Johannes med den kunst, som var git dem av Gud, og broder Gamle var en av disse mænd. Den signede Johannes hadde forsaget den kvinde han elsket, paa selve bryllupsdagen var han gaat ut av brudehuset, straks han visste at Krist stod utenfor og ventet paa ham. Derfor blev Guds rikes hemmeligheter aabenbaret for ham mere end for andre, derfor blev han værdig til at kaldes Guds moders søn. Og han, den renlivede, blev til styrke og trøst for alle som gik efter ham i forsagelsen.

I sin Jonsdraapa fulgte broder Gamle de første kristne

skalders skik og kaldte Krist solens konge. Men han kaldte ham ogsaa barmhertighetens konge; ti paa denne tid var Krist kommet menneskene nærmere, og de tok til at skjønne, at sindene hører hans kongerike til, like meget som sol og stjerner.

Broder Gamle digtet ogsaa et Krist-kvad, og fordi Krist hadde været solen i hans sorgers mørke, kaldte han kvadet Harmsol. Der bad han først sin sterke og miskund-somme skaper om naade til at finde de rette ord:

Dig, som dypet har grundet,
himmelringen har rundet,
vælger jeg til fører
gjennem digtets dører.
Und mig du de myke
ord, som viker syke
hjerter hjem fra egen
hjælp, til dig — til lægen!

Du som vakte de véne
jordlands liv, din rene
aand skal min tanke tænde,
mørke til morgen vende.
Skilt fra dig har manden
træls-kaar, — ingen anden
end din aand kan gi ham
sindets fred og fri ham.

Du som stormens bolig
bygget, hjælp mig trolig!
Fredens miskundsomme
skat til skalden komme!
Herre, la verdens røster
tie naar du trøster, —
endda maa jo mit veke
hjertes ord bli bleke.

Og nu saa broder Gamle paa sig selv og fandt egen-vilje og kjærlighetsløshet, menneskefrygt og dømmesyke, og han saa hvor langt han var kommet bort fra sin liv-giver, sin elskende drottin. Og han skjønnte, at den har et grundt sind, som ikke gir ham sin kjærlighet tilbake. Han kvad om alt dette, han kvad om Krist, som blev

slaat og bundet og naglet til et træ mellem onde mænd og endda elsket menneskene. Og han skjønte, at om vi virkelig bar kjærlighet til Krist, da kunde vi ikke ugraa-tende stille os hans kval for øie.

Og han saa fremover til det store ting paa domsdagen:

Visst skal anden sinde
fyrsten veien finde
hit fra himlens haller, —
høit hans lurer gjalder!
Graadig glød skal raade,
gridske skal bølgerne fraade,
ætterne i mulde
vaakne óttefulde.

Litet vil der trættes
paa det ting som sættes.
Ingen mand vil møte
urædd frem og bôte:
Herren over skyens
borg ser himmelbyens
egen fylking, selve
englehæren skjælve.

Se i dommerstolen
han som styrer solen!
Stortungt vil det være
slik en stund at bære.
Ti i skyen, venner!
Herrens kors vi kjender,
og vor dommers røde
saargap ser vi bløde.

Og efter dette hadde skalden bare én vei at vise menneskene hen til, de botfærdiges vei, den David gik, og Petrus og Maria Magdalena, Herrens elskede venner, som rensset sig med den sande angers graat og gjenreiste sig fra synd.

Og broder Gamle kvad om den verden, han engang hadde trodd var venne-fast. Nu trodde han det ikke længer, nu visste han at svig ligger til den, og at det bare er Gud, som gir tryghet. Og han bar sine bønner frem for ham i kvadet; om retfærdighet vaaget han ikke

at bede, men om miskund bad han. Og han vendte sig til Guds milde moder efter trøst — ti han visste, at ingen mand spilder sin frelse, som dyrker kvindernes blide høvding — og han bad hver himlens helgen gi ham sin hjælp og forbøn hos den sande hæders konge, saa han ingenting skulde ha ubøtt, naar menneskenes elskende fyrste vilde kræve hans sjæl av ham. Og tilslut bad han: la ingen være din miskund foruten, du solens sorg-fjernende konge! Herre, du sky-teltets høie vagtmand, la alle døbte mænd møtes, hvor fryd og fred aldrig tar slut! —

Samtidig som broder Gamle kvad, gjorde Islands kirke sig rede til at ryste av sig ufrihetens og verdslighetens skam.

Mere end 100 aar var gaat, siden pave Gregor den 7. reiste kampen for kirkens frihet, og het hadde den siden staat, rundt om kristenheten. Det var kirkens strid for frit bispevalg og frit prestevalg, for retten til fuld raadighet over kirkegodset og for domsmyndighet i saker som vedkom kirken og dens mænd. Og kravet paa den ytre løsrivelse fra verdslig magt gik sammen med fordringen paa en frigjørelse indenfra: ugift liv skulde gjøre det aandelige kald til alt for presterne og stille dem utenfor de frændskaphensyn, som ellers er de sterkest bindende.

Til Island naadde i Sturla Tordssons dager rygtet om mænd som med heltesind gik foran i kampen for kirkens frihet. Det var paven selv, Aleksander den 3., lovgiveren og fromhetsmanden, som med stort taalmod og i aarelang landflygtighet bar sine fienders avind, og det var hans vigself-søn, erkebiskopen av Kantaraborg Tomas Becket, som blev pint baade til sjæl og legeme; ti kong Henrik drog imot ham med alt sit raad og rike og med støtte av hans egne biskoper og bød ham først utlændighets kaar og gav ham siden en smertefuld død foran Guds eget alter.

Og der var kommet bud fra Norge, at en kardinal hadde gjestet landet og git det en egen erkebiskop og

sørget for at kirken fik tilsagn om større frihet end kanske i noget andet rike. Og siden var den norske kirke gjennem erkebiskop Eystein av Nidaros traadt frem som en fredsmagt i landet og hadde været med til at ta bort den gamle lov om alle kongsætlingers like ret til kongsmagten, den lov som i de senere aar hadde voldt ufred og store ulykker i Norge.

Men paa Island var kirken ufri som før. Høvdingerne og bønderne raadet for bispevalg og prestevalg, det gods som kaldtes kirkens stelte de med, som om det var deres eget, og paa Altinget blev kirkelige saker avgjort og kirkens mænd stillet til doms. Det ugifte liv var bare en fordring en og anden kirkens tjener satte til sig selv, — i denne sak stod heller ikke den norske kirke langt fremme.

Men ellers var det fra Norge og fra den norske erkebiskop, som var sat til styresmand over Islands kirke ogsaa, at tiltaket kom til en ny ordning paa øen, en ordning med større frihet for kirken og med strengere kirkelig tilsyn, hvor det gjaldt seder og skik i landet. Med sorg hadde Eystein hørt om ufreden paa Island og om den del kirkens mænd tok i den og om det useds-liv som førtes paa øen. Saa skrev han i 1173 et brev til Islands biskoper og høvdinger og folk.

„Jeg er paa Guds vegne sat til vogter over eder,“ skrev han, „og det vilde være en glæde for mig, om min vagt kunde være slik, at Gud syntes godt om den og vi alle fik gagn av den. Nu kan I synes, at eders land længe har været hjemsøkt av kamp; men efter kampen følger Guds miskund, ti større er eders misgjerninger mot Gud end hans hævn over eder. Jeg vet at det er nok av gode mænd i eders land, mænd som vil vel; men fordi denne verden ikke vet at skille nøie mellem ondt og godt, da maa mange gode idelig undgjælde for det onde.“

Saa skrev erkebiskopen om det onde. „Det er kommet mig for øre, at der i eders land er mænd som har

banket prester, eller saaret dem, eller dræpt dem. Somme har forlatt sin hustru og tat horkoner i hendes sted, og somme har baade hustru og horkone i huset. Men om biskoperne vil revse i slike saker og drage mænd bort fra den evige død, da tykkes det en hæder at staa dem imot og ikke gjøre bot for slikt uraad. Og naar denne ulykke er bliit saa gammel i eders land, er det fordi de bærer høvdings navn, de lærde eller ulærde mænd som lever et slikt liv. Jeg kunde nævne mange som staar i store synder; men for denne gang vil jeg ikke blotstille dem for almuen. Men længe vil jeg ikke bære ansvaret for deres synd; ti nu kjender jeg baade den og navnene paa dem som har syndet.“

Saa forbød erkebiskopen de klerker, som hadde gjort sig skyldig i drap, at lede en gudstjeneste, og alle kirkens tjenere forbød han at ta paa sig søksmaal, naar det ikke var for fattige frænder eller farløse barn eller værgeløse kvinder. „Mangen mand,“ skrev han, „har for et søksmaals skyld samlet flokk og gaat voldsomt frem og har mistet baade dette liv og livet i andre heimen.“ Han nævnte, at mange islendinger efter kirkens lov stod i ban for sine misgjerninger, han bad biskoperne gjennemføre bannet, om de skyldige ikke gik til bot, og evnet de ikke at gjennemføre det, skulde de komme til møte med ham og med kongen. — Det var to nye magter, som her paa én gang viste sig: erkebiskopen og *Norges konge*. Det lød som om øens frihet ikke var sikker længer.

Snart fik erkebiskop Eystein en mand efter sit hjerte til at vaake over kirkens hæder og kirkens ret paa Island. Det var biskopen av Skaalaholt, Torlak Torhallsson, senere kaldt den hellige.

Torlak var født i 1133; skolelærdommen fik han i Odde, hos Sæmund den frodes søn Eyjolv, og kundskap om ætter og mænd tok han hos sin mor. Som ung fór han utenlands for at se andre folks seder, blev borte i 6 aar og var først i Paris, siden i Lincoln. Han kom til-

bake og tænkte at gifte sig. Da saa han en nat i drømme en mand som hadde et værdig aasyn og var klædt i staselige klæder, og denne mand sa til ham: „Du bærer ogsaa en anden brud i hugen, en som er meget høiere, og nogen anden end hende skal du ikke ha.“ Da Torlak vaagnet, skjøjnte han, at kirken skulde være hans brud, og han kom aldrig til at beile til en anden.

Torlak var i nogen vintre abbed i Tykkvebø kloster; men i 1178 blev han biskop Kløngs eftermand i Skaalaholt. Det var erkebiskop Eystein, som gav ham vigselen, og han kom i venskab baade med erkebiskøpen og med kong Magnus og hans far Erling jarl. Kong Sverre, som „baade var troværdig i sin tale og vis i sin tanke,“ sa mangel gang senere, at kongen og jarlen aldrig hadde mere held under kampen mot ham end i den tid biskop Torlak var i landet og i venskab med dem.

Biskop Torlak var haard mot sig selv, men god mot andre, og mest mot fattigfolk. Han klædte dem og gav dem mat, ti han visste at efter disse ting skal der spørres paa domsdagen; og under de store høitider kaldte han til sig fattige mænd, 12 eller 9 eller 7 i følge, og tvættet deres føtter, som Krist tvættet sine apostlers føtter. — Saa varsom i sine ord var biskop Torlak, at han aldrig lastet veiret, som mange andre gjør, og aldrig sa han, at han længtet til en anden tid end den som var. Han klaget ikke meget over noget, undtagen over Altinget og over de dager han skulde vie klerker til kirkens tjeneste: over Altinget klaget han, fordi han syntes, at mangel mand, som ellers var meget værd, fór vild i tingtræterne, — men over de dager han skulde vie klerker, fordi han kjendte det som et tungt ansvar, at han mangel gang maatte gi vigselen til mænd, som hadde liten lærdom eller paa anden vis var litet skikket til hellig embede.

Det var erkebiskop Eysteins bud til Torlak, at han skulde ta under sin egen magt alle kirkerne og alt kirkegodset i sit bispedømme og ikke taale, at høvdinger og bønder raadet for den hellige kirkes eiendom. Og Torlak

bar frem erkebiskopens bud. „Det er ikke ret og kan ikke taales,“ sa han til høvdingen paa Svinafell gaard i Austfirdinga-fjordingen, „at dette fattige land ikke skal staa under den samme lov, som nu har faat fremgang i Norge.“ Og han nævnte, at denne lov kom fra paven selv og var tænkt til at gjælde for hele kristenheden. Da svarte høvdingen: „Norske mænd, eller utenlandske, har ikke magt til at ta fra os vore rettigheter.“ Men tilslut gav han allikevel sin kirke og det gods den eide i biskopens haand.

Anderledes gik det, da Torlak bar sit krav frem for Jon Loptsson i Odde. Endda Jon var djakn av vigsel og en stor sangmand i kirkehuset og klerk nok til at han vel kjendte kirkens lov, gav han Torlak dette svar: „Jeg hører erkebiskopens budskap; men jeg har tat det raad, at jeg paa ingen vis vil følge det, og ikke tror jeg, at Eystein har bedre vilje og vett end mine forfædre, Sæmund den frode og hans sønner. Jeg vil ikke være med paa at dømme de gamle biskopers færd her i landet; de agtet landets skik og lot lægmænd raade for de kirker, deres forfædre hadde git til Gud og tilkjendt sig selv og sit avkom raadigheten over.“ Torlak truet Jon med kirkens ban, men kom ingen vei med ham og maatte gi efter.

Erkebiskop Eystein søkte at hjelpe ham med brev han sendte ut til øen. Han verget sine „nymæle“, han sa at vi alle skal skille os fra used, selv om den er arv fra vore forfædre, og han mindet høvdingerne om, at der kommer en dag, da alt vil vise sig at være forfængelighet, undtagen det vi har gjort i Guds tjeneste. Men hjælpen fra Eystein blev ikke varig. Snart kom harmelige tider fra den kant, hvor Torlak ventet at faa trøst. Ti kong Sverre seiret over Erling jarl og kong Magnus, og erkebiskopen gik i landflygtighet til England. Og da maatte kravet paa kirkegodset lægges ned for biskop Torlaks dager.

Men med kraft søkte biskopen at bøte paa useds-livet

i landet. Han viste stor iver for at holde sammen dem, som var bundet til hverandre i hellig egteskap, og la tunge bøter paa slike som brøt det. Men det gods, de bøtet med for sin synd, lot han aldrig lægge til andet kirkegods; han brukte det til hjælp for slike egtefolk, som levet vel sammen, men var fattige, og vilde paa den vis styrke det gode samliv dem imellom.

Jon Loptsson i Odde var meget lagt for kvinde-elsk og hadde Ragnheid, biskop Torlaks egen søster, til frille; de hadde elsket hverandre fra barndommen. Torlak sa til Jon: „Det er utaaelig nok, at du efter landets sed unndrager biskoperne styret over kirken, men endda utaaeligere er det, at de ikke faar tat fra dig de horkoner, du imot al lands-sed holder.“ Jon maatte gi biskopen ret. „Men,“ sa han, „ikke Eders ban og ikke nogen mands magt kan skille mig fra mine vanskelige kaar, før Gud selv har aandet det ind i mit bryst, at jeg godvillig skilles fra dem.“ Og det meste han vilde love biskopen var at fare bort fra kristne mænds samkvem og være alene med Ragnheid, saa længe han likte det. — Faa maaneder senere sa han hende fra sig, og baade hun og han gik til skrifte hos biskopen og fik forlatelse. Men det blev aldrig andet end ublidt mellem Torlak og Jon. Den høvding, som Snorre Sturlason vokset op hos, kunde ha stort navn og være dugelig nok og være en vellært klerk og-saa; men den nye og strenge aand i kirken var ikke til huse hos ham.

Aarene gik, saa kom der atter brev fra den norske erkebiskop, denne gang fra Eirik Ivarsson, Eysteins eftermand. Han paala biskoperne at vaake over egteskapets helg, og sa at ingen som forlot sin hustru skulde faa ta en anden, og at mand og kvinde, som stod hverandre nær i frændskap eller maagskap, ikke skulde faa leve sammen. Og erkebiskopen skrev om presterne, og bød at de skulde være fredsommelige mot ulærde mænd og aldrig bære vaaben. Han satte bans straf for brudd paa kirkefred og kvindefred og aatak paa klerker eller

munker. Og fordi ingen med rette kan bære prests navn og samtidig tjene denne verdens flokede saker, saa fastsatte erkebiskopen til slutning, at godords-mænd ikke kunde faa prestevigsel. Hans formand, Eystein, hadde i et av sine strenge brev med sterke og tydelige ord vendt sig til Jon Loptsson og sagt ham sandheten om hans liv. Ogsaa i et av brevene fra Eirik var han nævnt, men denne gang for sin store magts skyld: erkebiskopen sendte Guds og sin hilsen til biskop Brand og biskop Torlak, til Jon Loptsson og alle andre høvdinger, til bønder og bu-tegner og hele almuen paa Island.

Eirik kom i strid med kong Sverre om kirkens frihet og gik i landflygtighet til Danmark. Faa aar senere døde biskop Torlak, dagen før juleaften i 1193. Paa dødsleiet sa han til sine venner, som stod hos og sørget: „Jeg vil trøste eder med, at jeg med visshet tykkes vite, at Gud ikke vil dømme mig til helvedesmand.“ Og i den tale høvdingen og lovsigemanden Gissur Hallsson holdt over biskopens grav sa han at faa maatte ha frelses-vón, om ikke Torlak skulde være fuldsalig. Nogen aar senere blev han prydet med helgennavnet og fik sin egen messedag.

Hans eftermand i Skaalaholt blev Paal, søn av hans søster Ragnheid og Jon Loptsson i Odde. Paal hadde været i skole i England og stod langt fremme i klerkekundskap, hadde læst meget og var en mester i at skrive latinske vers. Vigselen maatte han søke i Danmark, siden erkebiskopen nu var der; men paa veien til ham var Paal længe i Norge, først i Nidaros, siden paa Oplandene; der møtte han kong Sverre, og kongen fagnet ham saa vel, som om det var hans egen søn eller bror som var kommet. Paal var endnu ikke prest-vigd, men blev det nu, i biskopskirken i Hamarkaupang, av biskop Tore, kongens ven. Til Lund kom han første paaskedag i 1195; 3 uker senere mottok han kirkens høieste vigsel, og siden erkebiskop Eirik hadde faat den ulykke at miste sit syn, blev det erkebiskop Absalon som gav ham den. Paa hjem-

veien møtte han atter kong Sverre og fór i kongens følge til Bjørgvin. Alle vegne stod det stas av den kloke og høibyrdige mand, som hadde saa lyst et ansigt og saa vakre øine under det lokkede haar, og som sang med fagre røst end nogen anden. Det skib som bar ham hjem, tok land i Eyjafjord; der holdt Paal straks et stort gilde for biskop Brand og andre venner og satte vin frem for dem og meget andet godt.

Skjærtorsdagen i 1203 blev Paal, som da sat i Skaalaholt, gjestet av Jon, grønlandingernes biskop, som var en fostersøn av kong Sverre, og de to biskoper hadde mange fortrolige og lærdomsrike samtaler. Jon gav islendingerne raad om, hvordan kræke-bær kan brukes til at lage vin av; men det hadde han selv lært hos kong Sverre, sin fosterfar, og i grannelaget til Skaalaholt blev der laget slik bærvin samme sommer.

Biskop Paal var nær knyttet til sine store og mægtige frænder og vilde ikke reise kirkelige krav, som gik dem for meget imot. Men han øket bispedømmets hæder ved at pryde kirken i Skaalaholt. Da han kom hjem fra vigselen, førte han med sig to glasvinduer til sit gudshus, og senere lot han den mand, som av alle islendinger var den hændigste til at arbeide i træ, skalden Aamunde Arneson, bygge en støpul¹, som blev jævnfager med kirken selv. Til denne støpul kjøpte biskopen ypperlige klokker hos en norsk mand, som het Koll, og siden skaffet han endda flere klokker, mellem dem to, som altid skulde ringe samtidig. Han lot reise en trappegang til støpulen, og høit oppe, hvor trappegangen endte, lot han bygge og indrede et litet kapell. Han fik Atle prest, som var billedmaler, til at male takstol og vægger i støpulen og lot ham henge tæpper nederst, og baade kirken og støpulen prydet han med bænker og lamper, billeder og kors og al slags biskopsskrud. Han lot ogsaa lage en stenkiste, som blev hugget med stor kunst og som han selv skulde ligge i efter døden, og over hver av gravene

¹ Støpul = taarnhus, klokkehus.

i støpulen lot han ridse ind hvem som hvilte der. Den mand som av alle islendinger var den hændigste til at arbeide i metal, Torstein, fik han til at lage et skrin for den hellige biskop Torlaks legeme. Til dette arbeide blev der git saa meget guld og brændt sølv og egte stener, at det var likt med „4 hundrede hundreder“¹, og skrinet blev mere end 3 alen langt, mens de største av de andre relikvieskrin paa Island bare var alenlange.

Med gjæve mænd utenlands stod biskop Paal i gaveveksling. Erkebiskop Tore av Nidaros, Eiriks eftermand, sendte ham sommeren 1210 en guldsømmet biskopshuve, en kostbar guldring og vakre hansker, og næste sommer fik han sendt fra Nikolas Arneson, biskopen av Oslo, krisma-balsam og en guldring med en kostbar sten i. Selv sendte Paal falger og andre gode ting til sine venner. Til erkebiskop Tore sendte han en biskopsstav, som var skaaret av hvalros-tand og med saa stor kunst, at ingen mand hadde set dens jævnning paa Island. Den var skaaret av en kvinde, Margret hin hage, som av alle islendinger var den hændigste til at arbeide med knivs-odd. Biskop Paals sidste tiltak var, at han vilde pryde høialtervæggen med en tavle, og Torstein som hadde smidd den hellige Torlaks skrin blev sat til at være tavle-smed. Biskopen gav guld og sølv til arbeidet og Margret hin hage grov i hvalros-tand til det. Samme sommer, den sidste biskopen oplevet, fik han sendt en ladning bygningsved, som han hadde latt hugge i Norge, og som skulde brukes til at reise en baldakin over høialteret.

Vaaren 1207 hændte den ulykke, at Herdis, biskopens hustru, og Halla, hans datter, druknet i en aa de skulde sætte over. Da fik alle se, at Gud visste, hvad Paal kunde bære. Han hadde ikke søvn og kunde ikke nyte mat; men endda søkte han av al magt at glæde dem som var omkring ham og sørget med ham. Før han blev biskop, hadde han været en mand som i mange maater

¹ „4 hundrede hundreder“ (alen vadmel) antages at ha samme kjøpekraft som 48 000 kroner (i 1914).

stred for sit eget; men hans vigsel hadde gjort ham til en anden.

Uroen paa Island søkte Paal at stille, som han visste og kunde. Og fra høieste sted i kirken fik han paa-mindelse om sin pligt. Den 30. juli i 1198 skrev pave Innocentius den 3. til biskop Paal av Skaalaholt og biskop Brand av Holar og alle Islands klerker, og det var et strengt brev, de fik. Paven bad dem mindes, at selv om deres ø laa langt borte fra Rom, stod de allikevel ikke utenfor det apostoliske tilsyn; og var han end fra-værende i legemet, saa var han like fuldt nærværende i aanden og kunde omfavne dem med sin kjærlighets armer. Han skrev, at en sendemand fra biskoperne lykkelig var kommet frem til ham; brevene de hadde git ham med paa veien hadde han mistet i livsfare paa sjøen, men paven hadde hørt paa ham og skjønt, at islendingerne hadde mange sedvaner, som med flid maatte renskes ut av Herrens aker, om ikke evangeliets utsæd skulde kvæles under torner. „Hvad skal vi sie,“ skrev paven, „om manddrapene, indebrændingerne og hors-livet, og om at I tillater Eder at omgaaes banlyste, og fremfor alt Sverre, den bansatte apostata, som har gjort sig til en fiende av Gud og hans helgener?“ Vi er bedrøvet, vi sørger, skrev han. Og han nævnte botemidler; han paala de lavere værdighetsmænd i kirken at være lydige mot de høiere, og alle klerkerne paala han at tale til folket om dets synd og ikke længer være stumme hunder, ute av stand til at bjæffe.

Det blev ikke biskop Paal av Skaalaholt, som kom til at gaa foran i kirkens strid paa øen; det blev heller ikke biskop Brand av Holar; *han* var gammel og skrøpelig nu og hadde været høvding like meget som biskop, — i alt en mand av den gamle skole. De nye retninger fik sin talsmand i Gudmund Areson, Brands efterfølger i Holar.

Han vilde bringe fred og han bragte sværd. I ekstatisk hengivelse arbeidet han for kirkens frihet, og hans arbeide

trængtes, om kirken skulde faa den indre styrke, som kunde skape ærefrygt og bli en hjælp til at frede og sede landet. Men veien kom til at gaa gjennem avind og hat og fiendehær. Gudmund Aresons livsgjærning blev i første omgang en kilde til ny ufred paa Island, og selv blev han en martyr for sin brændende vilje og for sin kjensle av at eie det hellige kald fra Gud.

Gudmund Areson.

Ved midten av det 12. aarhundrede bodde høvdingen Torgeir Halleson under Hvassafell nord i Eyjafjord. Han var ættet fra landnaamsmanden Helge den magre og kunde regne sig i frændskap med mange av fortidens stormænd. En datter av Torgeir var Ingebjørg, som blev Hvam-Sturlas første hustru; en søn av ham var Torvard, som en vinter var gjest i Hvam og der kom i kjærlighet med Yngvild Torgilsdatter fra Stadarhol. Siden blev Torvard en mægtig høvding paa nordlandet og en god skald.

Torgeir hadde ogsaa andre sønner. En av dem het Ingemund; han blev prest og var en gjæv mand, men likte sig bedst hos sine bøker. En het Are og lignet mere sin bror Torvard; Are hadde barn med den kone som het Rannveig, og en av deres barn var Gudmund Areson.

Gudmund blev født i 1161, tirsdagen den 26. september. Ved den tid fór hans far til Norge og fulgte Erling skakke i hans kampe. Da Gudmund var 6 vintrer gammel, kom det bud til Island, at Are var falden i Norge; Torvard, bror til den faldne, digtet et arvekvad om ham og syntes det var den bedste trøst at prise hans mandsmod i kvad som gik vide.

Gudmund kom nu til Ingemund prest, sin farbror; av

ham lærte han at læse, og siden han ikke var født i egteskap, blev det al den fars-bot og farsarv han fik, at han blev banket til boken. Gudmund likte ikke læsningen og var meget stridig. Alle kunde se, at høvding-ættens styrke rev og slet i ham, ti han vilde raade, hvem han saa hadde at gjøre med, og derfor var Ingemund prest haard mot ham.

Gudmund var ofte i lek med sit søskenbarn Øgmund Torvardsson og andre smaasveiner. Men den lek endte altid slik, at til Gudmund laget de mitra og biskopsstav og messeklæder, kirke og alter, og han skulde være biskop i leken, men Øgmund fik øks og skjold og skulde være hærmand.

Da Gudmund var 14 aar, blev han viet til messedjajn. I 1180, da han var 19 aar, skulde han følge sin fosterfar Ingemund prest til Norge, og de gik ombord i et norsk skib, som laa ved Gaasar i Eyjafjord. Søndagen den 28. september la skibet tilhavs, og de var allerede kommet langt mot nordøst paa kysten, da de møtte et voldsomt veir. De drev for vinden en ukes tid, sjøerne kastet med skibet og førte det like til Horn-stranderne, det høie og øde land længst mot nordvest paa kysten; men selv kunde de ikke med visshet sie, hvor langt de var drevet. Da spurte en av mandskapet, om nogen kunde fortælle ham, hvor de brændinger var, som heter Tuvabrændingerne, og fik til svar, at de laa ut for Stranderne. „Jeg har drømt,“ sa han, „at dit er vi nu kommet.“ Det var kveld, da dette hændte, og de sat ved matbordet, under telttaket som var spændt over skibet. En nordmand, som het Aasmund, løste nu paa teltkanten og vilde se ut over sjøen. Da ropte han: „Vær stille nu! Av med tjældene! Op alle mand! Der er brændinger overalt forut, skyt bordene til side og tænk ikke paa maten!“ Da sprat alle op og kastet tjældene av og var rædde og trodde det tryggest at gaa til forlik med Gud. Styres-manden Haavard ropte: „Hvor er skibs-presten vor?“ Dette var sagt til Ingemund prest, og Ingemund svarte: „Det trænges ikke at

lete længe efter ham; men hvad vil I ham?" De ropte: „Vi vil gaa til skrifte!" Men Ingemund syntes, de kunde ha andet at gjøre. „Ikke er det bedre at gaa til skrifte nu end det var i høst," sa han; „hver drottinsdag bad jeg eder for Guds skyld gaa til skrifte; men I vilde aldrig lyde. Nu maa Gud skrifte eder; ti nu er sjøen like nær os allesammen. Vær nu snare og urædde!" Men de andre vilde ikke slippe taket paa ham; han var jo Guds mand der i nøden, og maatte vel ha nogen trøst for dem; ti nu skræmte deres synder dem meget. „Prest!" sa de, „saa vil du vel love pilgrimsgang og andre stor-løfter sammen med os, for nu er der ikke hjælp i noget andet?" „Visst vil jeg ikke," svarte Ingemund; „skal jeg være med at love, saa vil jeg selv raade for løftet; ti nu vil jeg like litet ha eders omsorg for mig, som I vilde ha min i høst." „Hvad vil du love da, prest?" ropte de. Ingemund sa: „Jeg vil kalde paa den almægtige Gud og det hellige kors og fru sancta Maria og alle helgener og love at gi tiende-delen av alt, som kommer frelst i land, til kirker og fattige." De svarte: „Du skal raade, prest! Ti nu kan vi ikke være din omsorg foruten." Saa gav de haandslag paa dette løfte. Men nu var de drevet like indpaa brændingene, og der blev stor trætte om hvad raad de skulde ta, og hver vilde sitt. Somme vilde heise seil og løp hen for at gjøre det. Men Haavard styresmand tænkte stadig, at det var bedst at vende sig til den al-vældige Gud og søke at faa magt over hans øre. Og han tænkte, at i denne høieste nød gjaldt det at nævne Gud med det høieste og sterkeste av alle hans mange navn. Men det var saa ilde, at han mindtes ikke navnet selv og maatte spørre Ingemund prest, om han kjendte Guds høieste navn. „Jeg kan nogen navn paa Gud," svarte Ingemund, „og jeg tror det er sandt som Paal apostel sier, at ikke noget er helligere end navnet Jesus; men ikke vet jeg, hvad du kalder det høieste." Haavard styresmand visste ikke meget; men det visste han, at Jesus-navnet, som han hver dag hørte,

ikke kunde være det høieste av Guds navn, og han blev harm og sa til Ingemund: „Ikke kalder jeg slikt prester, som ikke kan navnene paa Gud.“ Han ropte paa Hallstein styresmand og spurte: „Kan du det høieste navn?“ „Gud er mit vidne,“ svarte Hallstein, „at jeg tror ikke jeg mindes det nu i stunden, og det er ilde; men Tord kraaka kan det visst.“ Haavard ropte: „Tord kraaka! kan du navnet?“ Tord svarte: „Det er værre, fælle! at det er gaat mig av minde; men Torbjørn humla maa kunne det.“ „Ja, ja! det er godt, det er godt,“ ropte Haavard; „si navnet, Torbjørn humla, om du kan det!“ Torbjørn svarte: „Jeg vilde nok gjerne kunne det; men jeg tror at jeg aldrig har hørt det navn; men jeg kan vise til den mand som jeg tror maa kunne det, og det er Einar vipa.“ De talte da til ham, og han nævnte det navn, som var det rette.¹

Men det hjalp ingenting. Store sjøer brøt ind over skibet og tok skanseklædningen med sig paa begge sider og skyllet bort alt, som laa løst paa lasten, og for og agter maatte folk øse for at holde fartøiet flytende. Ingemund prest fik se, at hans brorsøn Gudmund Areson laa urørlig oppe i skibsbaaten, med høire foten hængende utenfor. Ingemund spurte, hvorfor han ikke stod op; men han svarte, at det maatte ligge noget tungt paa ham, for han kjendte det, som om han ikke kunde røre paa sig. De gjorde ham fri av seilet, som hadde slaat sig om foten; men han kunde ikke staa op nu heller, og sa at han stadig kjendte en tyngsel over foten. Ingemund skulde nu se nøiere efter, og da var benet knust mot baatkanten og tærne vendte dit hvor hælen skulde være. De laget da et leie til Gudmund oppe i baaten.

Nu savnet Ingemund prest sin bokkiste, for den var slaat overbord, og det tyktes ham et haardt hugg; ti hvor bøkene var, der var al hans glæde; og nu var ogsaa den mand lemlæstet, som han elsket mest. Men endda

¹ Hvad navn det var, er ikke sagt; middelalderen kjendte mange navn paa Gud, — hebraiske, græske og latinske.

takket han Gud og syntes, at nu hadde den drøm faat fremgang, som han hadde drømt natten i forveien, at han var kommet til erkebiskop Eystein, som tok vel imot ham, men sa: „Jeg synes ikke det gaar snart med din færd, og den gjør mig ikke let i hugen.“ Den drøm hadde Gudmund Areson tydet saa, at en erke-bysn, en stor forfærdelse, skulde komme over dem.

Utpaa natten fik de kastet anker, og næste morgen berget de sig i land fra skibet paa noget tømmer. Det blev talt om, hvordan de skulde faa Gudmund med sig. En mand som het Berse og kaldtes „lik-kjøt“, fordi hans ene kind var blaasvart, mente at de hadde nok med at berge sig selv, om de ikke ogsaa skulde fare med en fotbrudde mand, og han vilde at de skulde kaste Gudmund overbord. Men Torarin roste kaldte ham en usling og sa, at om ret var, skulde de hive Berse lik-kjøt selv overbord. Nu flyttet skibet paa sig og blev staaende paa grund; de la da Gudmund i vadmel og firet ham ned langs skibssiden, og to mand tok imot ham og bar ham mot land, mens andre gik like efter og tok av for sjørne. Hver gang dragsuget kom, holdt det paa at føre dem til havs; men naar brændingen bar indover, blev den til hjælp for dem, og omsider naadde de land. Straks efter kastet skibet sig ut mot dypet, og brotnet; alt som var ombord skyllet tilhavs, og bare litet drev siden i land.

Paa det sted bodde en mand, som het Snorre og var lægekyndig. Han tok imot Gudmund og førte ham hjem til sig og stelte med ham, som han bedst kunde; ti han var nok en fattig mand, men hans vilje var god. Der kom meget folk fra de nærmeste bygder og vilde hjelpe skibbrudds-mændene og berge deres gods. Da gav Ingemund prest Gud et løfte, forat hans bokkiste og bøker skulde komme til land, og faa nætter senere spurtes det, at kisten var drevet op litt østenfor og var uskadt, for vel hadde sjøen brutt av to av hasperne til den, men den tredje hadde holdt. Ingemund drog nu avsted for at

tørke sine bøker, og da han kom tilbake fandt han at Gudmunds fot var grodd sammen. Men Gudmund maatte endnu ligge længe i pleie, og Ingemund tok vinter-ophold paa en anden gaard, i Steingrimsfjord syd for Stranderne. Dit kom Gudmund Areson gaaende paa sine ben tre uker før paaske i 1181; men da var foten brutt op, og legg-benet hadde skaaret sig ut. Saasnart paasken var omme, maatte Gudmund fare vestover til Breidefjord og søke den ypperlige læge Helge prest. Helge gned foten, og to mænd drog benstumpen ut med en tang. Siden læget Helge saaret, og Gudmund blev hos ham utover vaaren, til han hélt var kommet sig.

Den vinter Gudmund Areson laa syk oppe paa Stranderne, hadde han ikke ro hverken nat eller dag, slik længtet han til sin fosterfar, ti nu skjønte han hvor meget godt Ingemund hadde gjort ham. Det var, som om han skiftet sind i den tid; og siden var det, som om hvert aar gjorde ham til en bedre mand.

Sommeren 1183 hadde han en sak paa Altinget og fik en drapsmand dømt til skoggang, men maatte senere taale, at andre støttet hans „skogmand“ og gav ham fredly. Han fór da til Hvam og vilde ha hjælp hos Sturla Tordsson, men Sturla laa i sin banesott, da han kom, og døde to dager senere. Gudmund blev i Hvam til Sturla var gravlagt, og hadde nu mistet den trøst, hans vón hadde staaet til. Men sin iver hadde han ikke mistet. Da saa han nøiere paa sin sak og syntes den var meget vanskelig. Ti om han opgav den, gik det ut over hans hæder; og om han holdt frem med den, kunde han miste vigsler og presteskap paa det. Da fandt han raad hos den, som var hans hjælper, og det var den almægtige Gud; av ham fik han kraft til bøn, og han lovet at gi Gud det gods han skulde ha hos den fredløse, om saken kunde faa en utgang, som ikke blev til sjælefare for ham. Senere kom store ulykker over hans skogmand; men Gud vaaket over Gudmund, saa han hverken hadde lagt ord eller gjerning til det, som hændte, og blev uten skyld. —

Og den 16. mars i 1185 mottok han den hellige prestevigselse av biskop Brand av Holar. Ingemund, hans fosterfar, var tilstede, og da de skiltes, gav han Gudmund et sæt messeklæder og sine bedste og mest lærerike bøker.

Samme aar fór Ingemund til Norge og kom til Nidaros og møtte erkebiskop Eystein; ti to aar i forveien var erkebiskopen vendt hjem fra landflygtighet i England og hadde opgit Magnus Erlingssons sak og bøiet sig for kong Sverre, og nu var kong Magnus falden, og Eystein og Sverre stod i godt forlik med hverandre.

Ingemund bodde i herberge i Nidaros; men under de store høitider var han erkebiskopens gjest, og Eystein gav ham et kapell til at holde gudstjeneste i, Jonsstuken ved selve Kristkirken.¹ Da grønlendingernes biskop døde, vilde erkebiskopen gi Ingemund biskopsvigselse og sende ham til Grønland, men kunde ikke faa ham overtalt. Vaaren 1188 fór Ingemund i kjøpfærd til England og lastet sit skib med vin og honning, hvete og klæder og kom til Bjørgvin med varene. Den følgende vaar vilde han fare hjem til Island og seilet ogsaa ut og hadde mange i følge, baade nordmænd og islendinger; men storm drev skibet op mot det land, Ingemund ikke vilde til, Grønland, og i ubygden langt mot nord døde han og alle hans fæller. Dette kom for dagen 14 aar senere, ti da blev skibet fundet; og da fandtes ogsaa 7 mænd under et fjell som lutet utover, og mellem dem var Ingemund prest. Og der laa en vokstavle, hvor han hadde ristet runer ind og fortalt hvordan alt var gaat for sig. Han var den andre i ætten som omkom paa Grønland. En bror av ham, som het Einar, var ogsaa drevet op i ubygden der, og mandskapet paa hans skib hadde delt sig i to flokker, som slo om maten de førte med, og Einar var undkommet selv tredje og hadde søkt til bygden,

¹ Jonsstuken — det kapell i tværskibet, som Eystein den 26 nov. 1161 hadde indviet til *Johannes døperen* og martyrerne Vincentius og Silvester?

men var kommet op paa jøklerne og døde da han bare hadde én dags-vei igjen til bygget land.

Samme aar som Ingemund og hans fæller mistet livet, kom et merkelig skib med 13 mand ombord fra Grønland til Island: de hadde ikke meget jern i havet der vest; saa var skibet sømmet med trænegler og bundet sammen med senetraad. Næste sommer la mandskapet ut igjen; men siden spurtes ikke mere til det skib.

I 1185, da Ingemund prest fór til Norge, var den bedste ven Gudmund Areson hadde, biskop Brands søn Torgeir, i følge med ham. Han bodde hos erkebiskop Eystein om vinteren. Frem paa vaaren vilde han vende tilbake, men blev syk paa overfærden og døde da han kom i land. Hans lik blev ført til Holar, og biskopen, hans far, visste ikke at han var død, før de kom med liket. Disse hændelser gik sterkt indpaa alle Torgeirs frænder; men den som sørget mest var Gudmund Areson, hans ven. Det blev nu klart for alle, at han var blit en anden mand; ti Torgeirs død gjorde saa sterkt et indtryk paa ham, at han samlet alt sit liv om det som hører Guds rike til. Hans tro gjorde ham saa ivrig i bønnehold og gudstjeneste og almissegodhet og haardlevned, at somme fandt det overdrevet og mente at han ikke kunde taale det. Han tok klerker hjem til sig og lærte dem, og hver dag mellem kirketidene underviste han og skrev han. Han ransaket folks bøker, og naar han fandt ting han ikke hadde i sine egne, skrev han det av og optok meget i sin tro, som ingen mand hadde kjendt til tidligere. Hvert aar gav han det offer, han fik, til mat og klæder for fattige frænder. Men det merkeligste var, at Gudmund Areson vigslet kilder og brønder med hellig sang og gav dem lægedoms kraft. Han fik mange avindsmænd, og de vilde ikke høre ham rost; en av dem sa, at ingen kunde vite, om de relikvier, Gudmund lot folk kysse under høitidene, var helgenben eller hesteben. Men almuen elsket ham og kaldte ham Gudmund den gode. Og en dag han stod foran alteret og hadde læst evan-

geliet og vendte sig om og fremsa *Dominus vobiscum*¹, da saa en kvinde, som var i kirken, at en ildslue, lysere end nogen hun før hadde set, fór op fra hans mund og blev borte under taket.

Vaaren 1191 blev Gudmund kaldt til prest paa gaarden Vellir i Svarvadardal, vest for Eyjafjord; dalen gaar fra kysten indover mot sydvest og er gjennemstrømmet av en aa, er 2 mil lang, og frodig, men har bratte fjell paa begge siderne. Vellir hadde ved aar 1000 været sæte for høvdingen Valla-Ljot, som der gik en egen saga om.

Ved den tid Gudmund Areson kom til Vellir, raadet stor uro i bygderne ved Eyjafjord, og faa aar senere var det Gudmund dyre brændte inde sin fiende Ønund i Langalid. Sønnerne paa Vellir var med i disse stridigheter, og Gudmund Areson fik merke et og andet av ufreden. En gang maatte han føre hjem til sin kirke liket av en mand, som var blit dræpt og siden gravet ned i en snefonn og hadde ligget der længe. Der hændte ogsaa andet, som vidnet om haarde tider.

Men ellers var det godt at være paa Vellir. Oftest kunde Gudmund Areson leve som han helst vilde, i god fred og i sin drottins heim og tjeneste. Og underlige ting hændte ved den lille kirke, som gav ham sit hellige ly. Det var en høstdag han var redet ned til fjorden for at møte venner som kom hjem fra Norge, at han blev opholdt dernede hele dagen, for nu hadde folk tat til med at søke lægedom hos ham, hvor han saa kom. Sént paa kvelden red han op i dalen igjen. Da han kom hjem, var aftensangen sunget og kirken laast og folk gaat tilsengs. Gudmund vilde gjerne ind i kirken, men visste at den var laast og hadde ikke lyst til at vække folkene og be om nøkkelen. Da tok han i kirkedøren, og saa var den allikevel aapen. Men ingen der paa gaarden kunde sie hvem som hadde aapnet den.

En kone som var gammel og svaksynt, men sterk i troen, hadde tilhold paa Vellir; under gudstjenesten pleide

¹ Dominus vobiscum — Herren være med eder!

hun at sitte oppe ved alteret paa kvindesiden og faldt stundom i søvn. Gudmund prest var nøieregnende med folks adfærd, og allermest i kirken, og han likte ikke at konen sat saa nær alteret. Men han var god mot barn og gammelt folk og alle som trængte ham og kunde ikke faa det over sit hjerte at sie et ondt ord til denne gamle kone. Saa var det en dag efter messen, at kjærringen stabbet ut mot kordøren og vilde finde Gudmund prest, netop som messeklæderne blev tat av ham; han møtte hende med venlighet og spurte hvad hun vilde. Men hun spurte hvem det var som stod der. Han svarte: „Her er Gudmund prest, vennen din!“ „Da er jeg sæl,“ sa konen, „og nu kjender jeg mig berget; men ikke vet jeg hvad det er med mig. Jeg blev saa tung i hodet, da du messet og tok til med *præfatio*¹; men saa syntes jeg at en mand kom til mig og sa: Op, hjerter! Da spratt jeg op og hørte, at da sang du *sursum corda*², og ikke vet jeg hvad det er med mig.“ Gudmund sa: „Ikke skal du undres over dette, søster! Gud vækket dig, søster, for han vilde ikke at du skulde sove under messen saa nær alteret.“

Tidlig paa nyaaret i 1195 skulde Gudmund fare vestover til Holar og gjeste biskop Brand og andre venner, og som vanlig var der mange som slog sig i følge med ham. Veien laa over Heljardalsheien, i urd og mellom dype gjél. De kom sent avsted og hadde ikke gaat længe, før luften tyknet til og vaat sne kom drivende. Og da de søkte op paa selve heien, tok veiret til at vokse og luften blev koldere og sneen kom i fok. Det var vestenveir, og det bar imot, og nu tok somme i følget til at fryse; og færden blev sinket, ti der var kvinder og barn i flokken, og de var tyndklædde og hadde smaa kræfter. Tilslut blev veiret saa kvasst og ondt, at det var knapt mændene kunde gaa imot det, og foket blev saa tæt og mørkt, at de ikke kunde se vei foran sig, og natten tok

¹ Præfatio er en del av messen: lovprisningen.

² Sursum corda = op, hjerter!: hører til teksten i præfatio.

til at falde. Da Gudmund prest var kommet op paa heien, satte han sig ned og ventet paa dem som var svakere og kom efter, og da de alle var samlet, sa han dem sin vilje, at de skulde vende og gaa nedover igjen, med veiret og bakkerne. Han flettet av sig sin kjortel og la den om smaamøen Una, som frøs meget. Saa tok han Jodis, sin fosterdatter, ved haanden, og ledte hende; og Erlend prest ledte Vermund, en av hans læresveiner, og Gest, som ogsaa var hans læresvein, gik sammen med dem.

I en anden flokk var sveinen Ingjald og Helga, hans mor, og en mand som het Sigmund. Helga og Sigmund faldt ned i et gjél; da kunde ikke hun gaa længer, og Sigmund gravet hende ind i en fonn og gik fra hende; siden løp et sneskred over gjélet, og Helga blev ikke fundet før om sommeren ved Columbamesse. Sveinen Ingjald, hendes søn, hadde faret for at lete efter sin mor og var blit borte for sit følge, og hans lik fandtes ved Antoniusmesse, og da han blev ført til kirken paa Vellir, ringet kirke-klokken av sig selv imot ham. Med møen Una fór 2 mænd, indtil hun mistet kræfterne; da la de hende i fonn og svøpte hende i Gudmund prests kjortel og gik saa fra hende og kom hjem sidst paa natten.

De som fulgte Gudmund, hans fosterdatter Jodis og Erlend prest og læresveinerne Vermund og Gest, stred sig ned fra heien; men da orket ikke Vermund at gaa længer. Gudmund vilde ikke forlate sin læresvein og bad Erlend prest grave dem ly i snefonnerne. Mens Erlend gravet, døde Vermund i sin fosterfars arm og under hans kaape. Da kunde ikke møen Jodis mere, og Gudmund la hende ind i fonnen og satte sig hos hende og lot de andre søke hjemover; paa veien løp sveinen Gest ut i en aa; han kom sig op, men døde straks efter.

Jodis laa inde i fonnen med ansigtet ned, Gudmund, hendes fosterfar, laa paa ryggen med sveinen Vermunds lik over sig. Om en stund sa Jodis at hun frøs paa halsen, som laa bar mot sneen. Da kjendte hun, at Gud-

mund strakte haanden ut og la den mellem sneen og hendes hals, og der blev den liggende urørlig natten lang.

Da det lysnet av dag, krøp de frem av snefonnen og vilde gaa, men orket sig ikke langt og blev berget av bygdefolk, som kom med øyk og slæde og søkte efter dem og syntes at de hadde hentet Gudmund Areson hjem fra Hel. Dagen efter — det var den 13. januar, „straaledagen“ — blev likene av Vermund og Gest ført ned til bygden. Men smaamøen Una blev fundet i fønne, hvor de hadde lagt hende, svøpt i Gudmund den godes kjortel, og hverken frost eller hunger hadde faat magt over hendes liv. Drottinsdagen blev de døde kjørt til kirke, og i en anden slæde sat Gudmund prest og Jodis. Gudmund sang over sine læresveiners lik og strøk dem over hodet og kysset dem, og graat og sa: „Gud vække eder til livet hos sig, i sit rike!“ Natten efter drømte Jodis, at hun kom til et sted hvor mange smaasveiner lekte sig, og mellem dem var Gest, og han sa at da hans fosterfar strøk ham over hodet og bad for ham, hadde Gud hørt bønnen og git ham livet.

Nogen tid senere kom en kvinde, som het Rannveig, til Gudmund og vilde fortælle ham om et syn hun hadde havt. Mens hendes legeme hadde ligget i avmagt, hadde sjælen været paa vandring og set ind over helvede og himmel. Djævler hadde talt til hende og lovet hende den rette løn for det hordoms-liv hun hadde levet, først med én prest og saa med en anden; de hadde slaat hende over benene og ryggen med en gloende svøpe og sagt, at dette fik hun, fordi hun hadde pyntet sig med skrudsokker og svarte sko og fint lerred for at være vakker i mænds øine. Men siden var et stort lys kommet over hende, og hun hadde set Guds moder Maria dronning selv, saa bjart som sol, og hun hadde set et hus, høit og gjævt, og fagre blomster-sletter rundt omkring, og det var blit sagt hende, at Gudmund prest eide dette hus, og at det var hans bønnen, som holdt Island oppe, og at

han ikke skulde komme i lavere sæte end Tomas av Kantaraborg. Folk tok Rannveigs syn paa ulike vis; somme vendte sig til bot; men somme blev forarget, fordi hun talte saa høit om helvede og hadde set mænd av deres eget slag dernede, og de foretrak at staa i sin synd og ha sin egen mening om saken.

I denne tid forlot Gudmund den gode Vellir og var meget paa færder rundt om i landet. Sommeren 1199 var han i Hvam som gjest i Snorre Sturlasons bryllup, og derfra drog han til Reykjaholar og vigslet en kilde; siden lot uvenner av ham sit eget legemes urenhet flyte ned der og vilde paa den vis haane ham, men kunde allikevel ikke ta lægedomskraften fra kilden. Sommeren efter hændte det i én av hans færder, at en mand som hadde en syk haand stod og saa paa ham om natten, mens han laa og sov, og saa et lys over ham, som om en straale skinnet ned, og stak haanden ind i lyset og fik den helet. Noget senere kom en kvinde løpende til ham og vilde ikke længer være hos den mand, hun levte i synd med, og bad ham med angers-taarer om miskund og fulgte ham jævnlig siden, — lik kvinden som i Simons hus krøp graatende til Kristis føtter og fulgte ham siden til korsets pine. Samme høst hændte det, en gang Gudmund laa og bad, at han syntes sovne ind under bønnen. Han sank ned over sin djakn, som laa i samme bänk, men da han hadde ligget slik en stund, kunde djaknen ikke kjende at Gudmund hadde nogen vegt længer; og det varet en tid. Siden spurtes det, at samme nat og selvsamme stund hadde en mand, som var paa kirkevei og fór gjennom vildmarken, set en trollkone deroppe og bedt at Gudmund prest skulde hjelpe ham hos Gud. Og da hadde han set et lys og i lyset en mand i svart kaape, en liten og før mand med et bredlagt og venlig aasyn, og hadde skjönt at her var den hjælper kommet, som han hadde søkt sig. — Og nu kunde alle forstaa, hvorfor djaknen ikke hadde kjendt nogen vegt av Gudmund denne nat.

For hvert aar steg Gudmund Areson til større hæder. Nordlands-høvdingen Kolbein Tumeson, bror til Sighvat Sturlasons hustru, lot ham bo paa sin gaard om vintrene og være husprest der og kaldte ham en sand-hellig mand og sa, at han selv hadde prøvet hans evner. Sommeren 1198, da den hellige biskop Torlaks legeme blev tat op av jorden, var Gudmund i Skaalaholt, og blev stillet nærmest biskop Paal og biskop Brand og var med til at vælge ut de tekster, som blev sunget. Nu vilde nordlendingerne ogsaa ha sin helgen og fandt ham i Jon, som hadde været den første biskop av Holar. I mars aar 1200 blev Jons ben tat op av jorden, og Gudmund ledet gudstjenesten, ti biskop Brand var syk. Om sommeren fik han Altinget til at vedta en egen messedag for den hellige Jon. Der var folk som mente, at de hadde nok med den hellige Torlak, og det hændte en gang siden, da Gudmund tok frem et stykke ben av Jon, at en prest syntes, benet hadde en styg og uhellig farve. Men da blev presten straffet med, at alle, undtagen han, merket en søt lugt av benet; og nu blev han ræd og skammet sig over sin vantro og sine ord og bad den hellige Jon om tilgivelse, og straks efter kjendte han den samme søte lugt som de andre.

Høsten 1200 fór Gudmund til Tingeyrar kloster. Der var abbeden Karl Jonsson, som hadde været i Norge og under kong Sverres tilsyn skrevet kongens saga, og der var Gunnlaug munk, den boklærdeste mand, som har skrevet sagaer om den hellige Jon og om kong Olav Trygvason og om den hellige Ambrosius og har oversat fra latin det digt, som kaldes „Merlins spaadom“. Abbed Karl og Gunnlaug munk mottok Gudmund med en procesion og sang til ham responsoriet *vir iste in populo suo mitissimus apparuit; sanctitate autem et gratia plenus iste est, qui assidue orat pro populo et pro civitate ista*, — det er: denne mand har vist sig som den frommeste i sit folk; fuld av hellighet og naade er han, som uavladelig beder for folk og land. Det var allerede klart,

hvor Gudmunds venner vilde hen med ham: op paa Holar bispestol, saasnart den gamle og syke biskop Brand døde.

Sommeren 1201 var Gudmund i Skaalaholt; natten efter at han var kommet dit, døde einsæte-konen¹ Ketilbjørg, og biskop Paal lot Gudmund prest synge liksangen over hende, og den tjeneste blev saa merkelig, at stormanden Gissur Hallsson vidnet om det i den tale han holdt over graven og sa at vakrere liksang hadde ingen hørt. Siden vilde Gudmund til Austfjorderne og kom til Svinafell, gaarden hvor høvdingen Flose Tordsson, som brændte inde Njaal og hans sønner, engang hadde levet. Svinafell ligger op mot den vældige Vatnajøkel og dens skridende utløpere, og en jøkel-elv bruser forbi gaarden. Denne sommer var det stor flom i elven, og aker og eng blev ødelagt. Da bad høvdingen paa Svinafell, at Gudmund prest skulde synge over aen, og Gudmund gik ned til den og hadde sine klerker med sig og bar paa et billede av den hellige Nikolas, han som frelser fra al fare baade paa sjø og land. Morgenen efter hadde aen tat et nyt løp, som det ofte kan hælde med jøkel-elverne, og stundom til stor skade for bygderne; men denne gang var det sandmoer, der hvor elven hadde brutt sig vei.

Paa Svinafell var der en gammel kone, som laa tilsengs og var døden nær og hadde ligget maalløs i 7 nætter og ingenting spist i al denne tid. Hun hadde alt faat den sidste olje og al tjeneste hun trængte til at fare vel frem. Hun elsket Gudmund prest meget. Da Gudmund sat til hest og skulde forlate Svinafell, syntes han ikke han hadde skiltes fra hende med saa stor vennlighet som han gjerne vilde. „Det er sandt,“ sa han, „jeg har ikke kysset den stakkars konen til farvel; saa skal det ikke være.“ Han gik ind, og mange folk med ham; de kom til sengen, hvor konen laa, og det saa ut som om livet næsten var borte. Gudmund prest kysset hende

¹ Einsætekone, eneboerske.

og sa: „Vær nu heil og sæll! Nu skal du snart fare til Gud; og bær frem min hilsning for Guds hellige moder og hoved-engelen Mikael, og for Johannes baptista og Petrus og Paulus og Olav konge og Ambrosius biskop, min ven, og alle helgener!“ Da rørte konen læberne, og de som stod nærmest hørte at hun sa „ja!“ Samme dag døde hun.

Den 24. august ved ottesangs-tid fik Gudmund budet om, at biskop Brand av Holar var gaat bort. Det tok ham saa haardt, som om en sten hadde rammet ham; men han lot straks synge sjælemesse og næste dag alle sjælebønnerne og liksangen og viste bare omhu og kjærlighet. Ved denne tid var han endnu østpaa og fór fra gaard til gaard. Paa Valtjovsstad fik han høre, at biskopsvalget snart skulde ske og sikkert vilde falde paa ham; det fylgte ham med slik ótte, at han mistet al matlyst og ikke kunde sove om nætterne. Han mindtes de lykkelige aar han hadde levet paa Vellir, freden og helgedagsstemningen over den lille kirke, hvor klokker ringet av sig selv og stængte dører paa løndomsfuld vis aapnet sig for ham. Og en nat drømte han, at han igjen var kommet til Vellir i Svarvadardal, og ind i kirken, og han drømte at alteret faldt i fanget paa ham, prydet med sit bedste skrud.

Fredag-kvelden den 14. september, mens Gudmund sat tilbords i Krossavik, kom sendemænd fra Kolbein Tumeson og fortalte ham, at Kolbein og bønderne hadde kaaret ham til biskop av Holar. Ved denne tidende blev han saa grepet, at han ikke paa længe kunde finde ord. Men tilslut bad han Gud gi saken den utgang som kunde bli til gagn for alle.

Han tænkte at undslaa sig, ti han visste at med det syn han hadde paa Islands kirke, var det til kamp han gik, naar han steg i bispestolen. Men alle han møtte bad ham ta imot valget og sa, at saa var Guds vilje. Gudmunds søskenbarn Øgmund Tordvardsson, hans lekebror fra barneaarene, spurte ham straks de møttes om

det var sandt at han ikke vilde bli biskop. Gudmund sa at det var sandt. „Hvad er meningen med det?“ spurte Øgmund. Gudmund svarte: „Jeg vil det ikke, fordi jeg synes, der følger stor vanskelighet med det, saa mange og ulydige og avindsyke og mægtige mænd som jeg da faar at gjøre med. Eller vilde nu du være mig lydig, om jeg lastet din færd?“

Da Gudmund kom til Videmyre, Kolbein Tumesons gaard, var Torvard der, hans farbror. Han gik til enetale med Gudmund og fik vite at det var sandt som rygtet sa: brorsønnen tænkte at unddrage sig valget. Torvard syntes det var ilde; men han var vant til at byde og gjorde det nu ogsaa. Gudmund sa: „Hvad er meningen med, at jeg ikke skal faa raade mig selv?“ Torvard svarte: „Du vet det, frænde, at jeg har været høvding for vor ætt og min far før mig; og alle mine frænder har fulgt mine raad, din far ogsaa, og du skal gjøre det, du med.“ Da kom en saarhet op i Gudmund, den han hadde stridd ned i ungdomsaarene: smerten over at han, den uegtefødte, ikke var blit agtet like med de andre i ætten. Han mindtes barndomstiden, da fattigdom og tvang hadde møtt hans høvdingdrøm, da bøkerne hadde dræpt friheten og glæden for ham. Og han syntes, at nu maatte han ha lov til at bli hvor han var, i den fred han hadde kjæmpet sig frem til. Og han svarte Torvard: „Ingen arv bød du mig efter min far, og al den hæder du har vist mig er den, at du banket mig til boken. Og endnu synes jeg, det er saa, at du vil lede mig til en vanskelighet, ikke til nogen hæder, og jeg gaar ikke med paa det.“ Torvard sa: „Aldrig har jeg hørt slikt, — at ha sin egen og sin ætts hæder i hænderne, og saa slippe den!“ Men siden blev han mykere i sine ord og fortalte en drøm, han hadde havt. „Jeg drømte,“ sa han, „at jeg var nord i Nidaros og kom ind i kong Olavs hall og saa kongen sitte i sit høisæte, og jeg syntes at han stod op imot mig og bredte armerne ut og hilset mig og sa: „Heil og sæl, Torvard! du vil bli signet i alle norderland! — Men

jeg vet, at denne drøm er et bud til dig, og at kong Olavs hall er Kristkirken.“

Siden kom Kolbein Tumeson og fortalte ham alt om bispevalget og hvad der var sagt ved den leilighet. Men Gudmund vilde ha det fra folkets egen mund og satte igjennem, at et nyt møte skulde holdes. Herredets bønder kom sammen og tok saken op igjen; men utfaldet blev det samme som sidst. Gudmund var i kirken under møtet og blev nu budsendt og bedt om samtykke og ja-ord. Endelig gav han efter, og Kolbein Tumeson takket ham meget. Om kvelden var han Kolbeins gjest og sat i et høisæte, og Kolbein selv bar maten frem for ham og bredte en duk over bordet. Den var gammel og slitt, og Kolbein bad om undskyldning for det; men Gudmund sa: „Det vil gaa mit bispedømme som det er gaat duken, det vil bli slitt, det ogsaa.“ Kolbein blev rød, men svarte ikke.

Det var for sent paa høsten til at Gudmund kunde fare utenlands allerede dette aar og søke biskops-vigselen. Men han kaldtes nu „biskops-emnet“ og fór til bispegaarden Holar og kom der kvelden før Kølns-møernes messedag, som er den 21. oktober, og blev mottat med en procession. Han blev der om vinteren, men fik snart merke, at han ikke var fri mand; ti ogsaa Kolbein Tumeson slog sig ned paa bispegaarden og tok magt over stellet der. Biskops-emnet fik ikke raade for, hvem han vilde ha til gjester paa gaarden, og de mange fattigfolk, som søkte dit, tok Kolbein tilsynet over, og var ivrig til at drive dem ind i gjestehuset og gav dem bare ett maal mat om dagen, og ikke to som Gudmund vilde. I julen var der fuldt av fattige paa Holar gaard, flere end nogen jul tidligere, og bryten paa gaarden¹ var ræd at maten ikke skulde strække til, for han hadde ikke rustet sig med større forraad end i andre aar. Men endda blev der nok til alle, og biskops-emnet sa, saa Kolbein hørte det: „Det er tydelig, at Maria er mere glad for vor gavmildhet end

¹ Bryte = gaardsfoged.

Kolbein er,“ — til den hellige Maria var bispesættet viet, og hun vaaket over dets vel.

Om vinteren skrev Gudmund til biskop Paal av Skaalaholt og bad ham vælge en anden mand til biskop av Holar, om han fandt det tryggere, at bispesættets gods var i fastere hænder, og Paal skrev til sin bror Sæmund Jons-son i Odde og søkte hans raad. Det brev, Sæmund sendte til svar, lød saaledes: „Til Paal biskop sender Sæmund Guds og sin hilsen! Du vet, bror, at Gudmund biskops-emne ikke altid har været nogen stor ven av mig; men folk priser ham meget, og rimelig er det, at valget er faldt paa ham, fordi saa var Guds vilje. Jeg hører at han er vel skikket til det, baade ved sin godhet og sit retsind, og fordi han lever et rent liv, — hvad der har meget at si. Men om det ellers er noget i veien, saa la nordlendingerne selv faa ta den vanskelighet og bære ansvaret for sit valg. Det er mit raad, at du heller skal vælge ham til end fra; ti det er ikke visst, hvem Gud skulde like bedre end denne, og her er der størst vón i at vaage. Det er uraad at finde en, som der ingenting er at si paa.“ Efter dette sendte biskop Paal Guds og sin hilsen til Gudmund og stadfæstet valget av ham paa sit hellige embedes vegne og sa at han nu var kaaret for godt, og at i dette valg var Guds og menneskers lover fulgt saa nøie som det lot sig gjøre paa Island.

Samme vinter fór Gudmund til Tingeyrar og fik tale med einsæte-konen Ulvrun, som ellers holdt saa strengt paa sit einsæte, at hun ikke vilde se sin egen søn, naar han kom dit. Hun sa Gudmund, at Maria hadde aabenbaret for hende Guds og sin vilje med ham, og den var, at han skulde bli biskop. I samme færd søkte biskops-emnet en ven av sig, høvdingen Ravn Sveinbjørnsson, og fik løfte paa Ravns følge, naar han vilde fare utenlands og hente vigselen.

Gudmund og Ravn la ut fra Eyjafjord søndagen den 14. juli i 1202, tidlig paa morgenen, da solen stod rød over fjellene og fager blaast laa paa fjorden. Skibet de

fór paa var norsk; men mange islenske mænd hadde tinget sig rum der. En av dem var faret for at hente nogen vatten-tykker, biskops-emnet skulde ha med, og kom for sent og naadde fjorden, netop som skibet seilet ut-efter, og blev nu „strand-tulling“, — saa kaldes den mand som faar staa i fjæren og glane efter færende skib. Men denne gang kom strandtullingen med omsider, for hjælpsomme folk rodde efter med ham, og endda de norske kjøpmænd ugjerne vilde stanse seilassen for hans skyld, hørte de tilslut paa Gudmund Areson og ventet.

Men paa færden østover langs kysten fik de sterk motvind og blev opholdt mere end en uke, og tok tilslut det raad at seile vest omkring landet, og kom ind under sydkysten av øen. Der faldt nordost-stormen hylende over dem og drev dem ned i havet og kjørte paa baade nat og dag. I det haardeste uveir seilet de ind mot Irlands-kysten og hørte brændinger paa alle sider. Da bød biskops-emnet folk gaa til skrifte og gi Gud sine løfter, og det hjalp straks paa veiret, og siden kom de sig øst under Skotlands-kysten. Men der sprang en sønden-storm op og tok dem ut i havet igjen, og nu gik sjøen saa stor, at ingen, som var ombord, hadde set jævnstor sjø. Mellem islendingerne var en skald, munken Grim Hjalteson, og han kvad en vise i stormen:

Bølgen driver med skumhvit
skavl for søndenveiret,
væltet sig rundt og vokser,
volder os stræv ved styret.
Kjølen faar kjende paa sjørne, —
svulmende berg av baarer
hamrer den vék, naar de hiver
skuten høit i skum-skuren.

Natten efter fik de mænd, som holdt vagt, høre stort brus og gny fra en bølge, som drev frem mot bredsidan av skibet, saa vældig en bølge, at de maatte vente sig bane av den. Da stod biskops-emnet op og tok nogen relikvier og gik frem i skibssidan med dem og velsignet

dem; og da skibet snudde paa sig og gik med stavnen mot bølgen, brast den og faldt.

En kveld saa de land og hadde brændinger paa begge bord og skjønnte at de var ved Suderøyerne.¹ Men de saa ikke havn og var i stor fare og ingen av kjøpmændene visste raad. Gudmund kjendte Ravn Sveinbjørns-sons lykke og visdom og bad ham sie veien; og Ravn svarte: „dyrt er drottins ord“ og bad biskops-emnet gi ham sin velsignelse og tok styret, endda han aldrig før hadde faret der i havet. Om natten hændte det tre ganger, at de ret foran stavnen saa skjær og grunder som en eneste fossende fald-gaard, og ingen kunde vite om der var noget sund der eller ikke. Men frem kom de og blev nu gladere, og da de skimtet dagningen, kvad Eyjolv Snorreson:

Storm drev den høie havhest
ut fra irlines ættland,
østover hvor den gode,
Gud-sendte bør os ventet.

Men Grim Hjalteson kvad tilbake:

Suderøyerne kvinder
ser vore tynde skibsbord
stedt i nød, ti sjøen
skyller nu mot stjernerne.

Siden kom de i tryg havn og laa der nogen nætter; og saa bar det nordover for god bør, til de tok land ved Eid, syd for Trøndelag. Der spurte de kong Sverres død. Dagen efter seilet de videre og kom til Nidaros. Og som de la ind paa havnen, kvad Grim:

Nu har vi styrt den sterke
havhest til havnemerket.
Villig og vel har den baaret
Gudmund biskops-emne.
Men paa Eid os møtte
budet om Sverres bane, —
knapt er kongens krigere
rede til gildes-glæde!

¹ Suderøyerne er Hebriderne.

Den nye hersker i Norge, Haakon Sverreson, hadde lagt ned den strid, som kongedømmet længe hadde ført med kirken, og denne sommer vendte erkebiskop Eirik hjem fra landflygtighet i Danmark og fór tilbake til sin stol. Baade han og kongen sat i Nidaros om vinteren, og Gudmund Areson kom i venskap med dem begge. Biskopsvigselen mottok han i Kristkirken paa den hellige Eufemias messedag, — den 13. april i 1203. Han var 42 aar gammel dengang.

Ravn Sveinbjørnsson gjestet Haalogaland om vaaren. Men frempaa sommeren seilet han og biskop Gudmund i følge til Island. Nu møttes de to islandske biskoper og gav hverandre gode gaver, og siden drog Gudmund hjem til sin stol.

Holar ligger i Hjaltadal indenfor Skagafjorden, den næst-vestligste av storfjorderne paa Islands nordkyst; ut mot sjøen gaar en bergkjede med faste linjedrag, tempelgavl paa tempelgavl; men i syd ender dalen i vild sneheim. Gaarden selv staar øst for Hjaltadalsaaen, under et fjell som er flamme-rødt ved solnedgang; en sti fører op i fjellet, til en sänkning hvor biskop Gudmund hadde et altar og ofte holdt sin andagt.

Længer mot sydvest i Skagafjordsbygden ligger gaarden Videmyre. Der bodde høvdingen Kolbein Tumeson, herre over mange godedømmer.

Kolbein var i flere maater en merkelig mand. Han elsket magten og hadde faat den, og for en del var det vaabnene som hadde hjulpet ham. Han hadde støttet sin ven høvdingen Gudmund dyre under kampene i Eyjafjord og været med, da Gudmund brændte Ønund i Langalid inde. Men ellers hadde han ofte vist sig rimelig i striden og hadde endog lagt sig ut med Gudmund dyre og hans mænd, en gang de fanget en prest og hans følgekone og vilde gi hende i seng hos en eller anden galning i flokken og tilføie presten en skjændsel som ikke var mindre. To viljer brøtes i Kolbeins bryst. Midt i sin penge-elsk og magt-elsk kjendte han sig meget dragen til fortællin-

gerne om Krist og hans helgener, og da han var en god skald, kunde han i kvæder vise denne dragning i sit sind. Mangt merkelig digtet han til hæder for Guds signede moder, og i et langt kvad priste han gudsridderen Johannes, som stod under korset i sin drottins sterke strid.

Uroen i Kolbeins sind kom frem ogsaa i hans forhold til Gudmund Areson. Han saa op til biskopen og kjendte sig tat av varmen i hans tro og skjøjnte hans tale om kirkens frihet og Guds lov. Men fordi meget av Kolbeins hug hørte denne verden til og var bundet i fædrenes lov, fulgte han ikke biskop Gudmund længer end det høvet ham. Han vilde ikke opgi det mindste av sin magt for kirkens skyld, og mange sa at naar Kolbein vilde ha Gudmund den gode til høvding i kirken, var det fordi han tænkte at underlægge sig baade klerker og lægfolk paa nordlandet, — biskopen hadde jo tjent ham som husprest og gik i al sin prestedid for at være en stilfarende mand.

Men ikke for intet var Gudmund Areson en ætling av stridbare høvdinger. Det hadde han vist i sine barneaar og første ungdomsaar, og bare gjennom haard kamp hadde han fundet veien til sagtmod og fred. Og han hadde skjönt, dengang biskops værdighet blev budt ham, at om han nu tok imot den, da maatte han gaa ut i verden igjen og hærde sit sind og bruke ogsaa de kræfter som var de oprindeligste i ham; bare at de nu maatte stilles hélt i Guds tjeneste og ikke i egne ønskers. Og han hadde staat i pinende tvil, indtil tegn efter tegn sa ham, at kaldet kom fra Gud. Og nu sat han paa Holar bispegaard, ikke for at lyde, men for at byde. Skulde han glemme, hvad erkebiskop Eirik — blind paa øinene, men klartseende i sindet — hadde talt til ham om Islands kirke, Guds voldførte brud? Skulde han glemme, at han nu delte værdighet med den hellige biskop Ambrosius, den mand han længe hadde elsket over alle Guds andre helgener, kirkehøvdingen som vaaget at tale selve keiseren til rette og stængte Guds hus for verdens herre, til han

med anger hadde rensset sig fra synd? Skulde han glemme pave Innocentius i Romaborg, og de mange brødre som rundt om i landene stod i den stridende kirkes fylking?

Fra nu av hørte Gudmund Areson bare det ene, det han kaldte Guds bud til ham. Al halvhet avsvor han, al vekhet kjæmpet han ned, efter klokskap spurte han ikke. Folk kaldte ham strid og stiv, men han agtet ikke paa det. Han skjønte ikke biskop Paal av Skaalaholt, som holdt sig til vens baade med Gud og med denne verdens mægtige. I Gudmund Aresons sind skapte biskopsvigselen det samme skifte som skapt hos Tomas av Kantaraborg, da han fik vigselen og fra kongens tjeneste gik over i Guds. Og for mange mennesker blev Gudmund et vidnesbyrd om, at det ikke bare er i syd og vest og øst Gud pryder sin egen-brud, den hellige kristenhet, med de fagreste ædelstener, — men ogsaa i norderlandene, ut til det ytterste nes, kuldens og de haarde hjerters hjem. To veier hadde biskopen at gaa: han maatte hylle sig i svakhet og paa den vis kjøpe freden, eller han maatte ta Krist's kors og bære det med ham saa længe henderne taalte det. Han valgte denne vei, han vilde være hyrde og ikke leiesvein.

Første vinter han sat i Holar, hadde aaringen været daarlig, og fordi bonden led mangel, maatte fattigfolk komme. Biskopen taalte ikke at se paa det, han taalte aldrig at se mennesker ha det ondt, og med den elsk han altid bar til de fattige var han gavmildere med bispesætets gods, end høvdingerne likte. Og det viste sig nu, at han var mindre let at lede og mere lysten paa at raade, end Kolbein og hans venner hadde trodd. Biskopen og Kolbein tænkte jævnlig hver sin vei, og der blev stor uenighet mellem dem.

Det brøt løs en sommer paa Altinget, da Kolbein sak-søkte en prest, som han kaldte sin skyldner, og vilde ha ham dømt til fuld fredløshet. Nu var det tvilsomt nok, hvordan det hang sammen med prestens gjæld til Kolbein;

men én ting var biskop Gudmund ikke i tvil om: at en sak, reist mot en kirkens tjener, efter kirkens lov laa under biskopens dom og ikke under Altingets. Og han gik til retten med stav og stola og forbød domsmændene at dømme presten; men dette var ny tale for høvdinger og folk, de agtet ikke paa den, retten gik frem efter gammel landssed, og presten blev dømt. Næste dag lukket biskopen ute fra al gudstjeneste baade Kolbein og domsmændene og vidnerne i saken, og presten, som nu skulde være fredløs, tok han i sit værn og hadde ham med til Holar. Om høsten hjemsøkte Kolbein biskopen og gav hans huskarler skoggangssak, fordi de var sammen med en skoggangs-mand. Da blev biskopen saa harm, at han lyste ban over Kolbein Tumeson. Siden kom det til forlik mellem dem; men det holdt ikke længe, og Kolbein faldt atter i biskopens ban.

Vaaren 1208, efter paaske, hjemsøkte han bispesætet for anden gang og hadde 80 mand med sig og stævnet til skoggangssak biskopens heime-mænd, baade prester og djakner¹ og lægfolk, og hadde oftest smaa grunder at fare med. Gudmund stod oppe paa hustakene med sine mænd, han var i fuldt skrud og læste høit banlysningen over Kolbein, og paa norrøn tunge, forat alle skulde skjønne det. Da red Kolbein bort, og kampen, som nu stod i hans sind, kom frem i to viser han kvad under riddet. Hans gamle kjærlighet til Gudmund gik ind i dem, men ogsaa hans frygt for at miste sin magt. Han kaldte biskopen manden med det lyse sind og det modige hjerte; „han ræddes for den Gud som prydet himlerne, men for intet andet,“ kvad han. Og Kolbein kaldte ham „den som reder ut Guds lov“; men han klaget over hans banlysninger og den sorg de voldte, og sa at naar biskopen vilde ligne høvdingen Tomas i magt, var det farlig for freden; „endnu kan jeg ikke se, hvor vi skal komme frelst i land,“ sa han.

Om sommeren var der stor uro i bygderne. Biskopen

¹ Djakn, diakon.

gav mange av Kolbeins tingmænd sak, fordi de forsømte at gi tiende eller holdt kirkegods tilbake eller lukket døren i for fattige frænder. Folk likte ikke dette; og det var desuten saa ilde, at ikke alle biskopens tjenere fór pyntelig frem. Paa Altinget fik Kolbein 6 av dem dømt til fredløshet; men biskopen agtet ikke paa det og lot dem gaa i kirke, som om de var fredhellige mænd. Da svarte Kolbein med at søke kirke, han ogsaa, endda han stod i ban, og mange prester sang messer for ham og andre banlyste, og brydde sig ikke om at biskopen forbød det.

Mange mænd flokket sig nu om biskop Gudmund, og den som tok ledelsen var hans søskenbarn høvdingen Øgmund Torvardsson, som længe hadde været i Norge og der kjæmpet mot kong Sverre, en modig og dugelig mand, svak bare for kvinder. Ogsaa biskopens uvenner drog flokker sammen og sa, at de vilde dræpe de mænd som sat fredløse paa bispegaarden. Og disse mænd turde ikke forlate biskopen, ti anden frelse hadde de ikke.

Søndagen den 7. september, aarsdagen for Holar Kirkens vigsel, sang biskopen messe. Men dagen efter kom Kolbein Tumeson og andre nordlandshøvdinge med indimot 400 mand og omringet bispegaarden og vilde ikke gaa til forlik paa andre vilkaar, end at de fredløse blev git i deres vold. Biskopen vilde ikke sende sine mænd under øksen og lot sin frænde Øgmund Torvardsson, som var i nært maagskap med Kolbein, lete efter andre utveier. Og Øgmund foreslog, at biskopen skulde faa ride bort fra bispesættet med sine mænd; men Kolbein sa nei til det. Allikevel valgte de at fare, for de mente, at de paa den vis bedst kunde hindre en ulykke. Og de gjorde sig nu rede til avfærden.

Den 8. september er Maria fødsels hellige dag, og om kvelden ringet kirkeklokkerne til aftensang i Holar. Det er fortalt, at Kolbein og de andre banlyste ikke kunde høre klangen, endda de stod ute paa jordet og det ikke var stort mere end et pileskud til kirkestedet. Da sa Kolbein: „Harm maa han nu være, Gudmund,

min maag,¹ siden han ikke lar ringe paa kirkestedet, saa stor en høitid som det er idag.“ Da svarte en mand i flokken: „Det kan nok være, de har ringt, selv om vi ikke har hørt det.“ Kolbein stod der mandsterk, men allikevel i usikkerhet og nød. Det er sagt, at han kvad i en av disse vanskelige stunder:

Gud i lysets stad,
lyt til skaldens kvad!
Send din miskund mild,
som jeg stunder til.
Jeg kalder paa dig,
ti du skapte mig,
jeg er trælen din,
du er herren min.

Gud, nu ber jeg dig,
at du heler mig.
Husk mig, drottin min!
Giv mig hjelpen din!
Solens styrer sterk, —
stor i hvert dit verk!
ta hver bitter sorg
fra mit hjertes borg!

Herre, vogt du mig!
Saart jeg trenger dig
i hver eneste stund
her paa menneskenes grund.
Sænk du, møens søn!
sangens gave skjøn
i mit hjerte ned, —
du er al min fred.

Dagen efter Mariamesse red biskopen og hans frænde Øgmund bort fra kirkestedet med 360 mand, mellem dem 3 abbeder og 2 munkar, indimot 40 prester og en del andre klerker. Der var mange raske mænd i følget, men somme var landstrykere og stavkarler og tiggerkjærringer. Som Kolbein stod og saa biskopen ride bort, tok Bruse prest som var med i hans flokk til orde: „Kolbein! der rider nu biskopen bort og har baade din og sin hæder med

¹ Kolbeins hustru var søskenbarn til Gudmund.

sig.“ Da bad Kolbein sine mænd sitte op paa hesterne; han vilde ikke taale, sa han, at biskopen drog avsted med hans „skog-mænd“, de 6 fredløse.

Biskopen red frem over de flate marker, som ligger nordenfor og nedenfor kirkestedet og nærmet sig nu de græsgrodde ører, som heter Videnes-ørerne. Kolbein og hans mænd — nu var der nærmere 500 av dem — red i trav tværs paa ørerne og kom foran biskopsmændene og fylket sig. Biskopen vek da til siden og vilde ta en anden vei; men Kolbeins mænd snudde efter og stængte for ham her ogsaa, og straks flokkerne møttes, brøt kampen løs. Biskopen sat til hest, og med ham abbederne og nogen prester, og ropte at de ikke skulde slaas; men ingen brydde sig om det.

Biskopsmændene var færre i tal; men de førte kampen paa djærveste vis, med Øgmund Torvardsson mellem de fremste. Av sine egne mistet de faa; men av Kolbeins mænd faldt mange, mellem dem Bruse prest, og en sten kom i panden paa Kolbein selv og tok ham med til jorden. Da flygtet hele hans flokk og lot de døde og haardt saarede ligge efter. Kolbeins saar førte ham til bane; men han levet endnu, da striden var stilnet, og bad om at faa skrifte for en prest, og efter biskop Gudmunds vilje fik han bønnen opfyldt. Det er fortalt, at biskopen sa til ham: „Nu vil Maria og Guds hellige mænd lønne dig for de kvad som du har laget om dem, for nu trænger du lønnen mest. Og jeg skal gi dig den miskund, som jeg kan.“ Kolbein svor forliks-ed for biskopen og mottok Herrens legeme. Straks efter døde han.

Kolbeins død blev til den største ulykke for biskopen. Den faldnes frænder og venner mellem Islands stormænd rustet sig til hevn, og Skagaljords bønder som hadde mistet sin høvding og lidt skam og skade i kampen med biskopsmændene, var ikke gode at ha til granner. Biskopen agtet ikke paa deres harme; han holdt sig til kirkens ret og la bøter paa alle, som hadde hjemsøkt kirkestedet og sendte mænd til at kræve ind bøterne. Men det gik nu

som oftere, at biskopens mænd gjorde hans bud imot og fór voldsomt frem, og naar bønderne kaldte det hærfærd og ran, blev de bare endda olmere. Det hændte, at de ikke gik av veien for drap, og altid sa bønderne, at det var biskopen selv som hadde skylden.

Men høvdingerne blev de farligste for ham. Han tilbød at lægge saken i erkebiskopens dom; men de vilde ikke høre paa det. Øgmund biskopsfrænde bad dem ta alt han eide, om det bare kunde føre til forlik; men ingenting nyttet. Mellem de ivrigste av høvdingerne var Arnor Tumeson, Kolbeins bror, og Sighvat Sturlason, som var gift med Kolbeins og Arnors søster. Vinteren igjennem fór sendemænd fra den ene høvdinggaard til den andre, og det uraad blev tat, at flokker skulde reises mot Gudmund Areson. Snorre Sturlason lovet at gaa med. Men Tord, den ældste av Hvam-Sturlas sønner, var en ven av biskopen og likte ikke dette tiltak og haanet sin bror Sighvat, som søkte ham og bad om hans støtte og spurte ham hvor mandsterk han kunde komme. „Aa, selv femte!“ svarte Tord. Sighvat sa: „Hvad skal jeg da med dig, mere end med enhver anden, naar du farer med saa liten flokk?“ „Nei, der kan du se!“ svarte broren. Nu skjønte Sighvat, at der var haan i Tords tale; han blev harm og kastet sig op paa hesten, og dermed skiltes de. Og Tord har sagt, at det aldrig mere blev det samme gode frændskap mellem dem som det før hadde været.

Der var uro og angst over folk, og mange hadde underlige drømmer. Denne vinter drømte en mand i Skagafjord, at han kom ind i et stort hus. Der regnet blod ned gjennem ljoren, og to blodflekkede koner sat og rugget frem og tilbake. En av dem kvad:

Vi rugger, vi rugger,
det regner rødt,
vi er Gunn og Gøndul,¹
vi glædes ved blod.
Nu traar vi to

¹ Gunn og Gøndul er valkyrje-navn.

til Raptalid,¹
der skal vi hete
helved-hekser.

I Vestfjorderne drømte en mand, at han kom ind i en liten stue, og der sat to svartklædte mænd og hadde graa rund-hætter paa hodet. De sat paa hver sin bænk og holdt hverandre i hænderne og rugget frem og tilbake og slog hænderne saa haardt mot væggen, at den skalv og vilde falde. De kvad en vise sammen, men slik at de for hvert ord løste hverandre av:

Holder hætterne stævne,
maa væggerne revne,
maa hatet, det kolde,
mord-tid volde.
Men engang, naar stunden
for dommen er runden,
skal synden og skammen
staa nakne sammen.

Vaaren 1209, efter paaske, drog 7 av høvdingerne flokker til sig og red til Holar med mere end 800 mand, og 2 høvdingar vendte sig mot Øgmund Torvardsson og hindret ham fra at komme sin frænde biskopen til hjælp. Gudmund fik da ikke andet værn end det hans heimemænd kunde gi ham. De stod oppe paa hustakene, da fiendeflokkerne kom, og mange av dem var gode drenger. Høvdingerne gik rundt om gaarden og vilde se, hvor aataket kunde falde lettest. Da gav Sturla-sønnernes morbror Tord det raad, at de skulde rope hær-rop samme kveld, men vente med aataket, til morgenen kom; han mente, at det da vilde bli mere tynd-sat paa husene end det nu var. Og det gik, som han trodde; biskopens mænd, som hadde set fiendemængden og fik natten til at tænke i, tapte modet og løp i stort tal ned fra takene; somme overgav sig, somme kom sig bort, og da morgenen randt, stod bare faa tilbake. De slos som de bedst kunde og fældet nogen av sine fiender, men maatte snart ligge under for overmagten. Somme blev dræpt oppe paa

¹ Raptalid ved Holar.

takene, somme inde i husene, én paa kirkegaarden og saa nær kirken, at blodet sprøjet op paa væggen. Men mange berget sig ind i det hellige kirkehus, mellem dem nogen av de fredløse mænd, som høvdingerne først og fremst vilde ha tak i.

Biskopen selv blev tat til fange. Arnor Tumeson gik hen til ham og krævet, at han skulde hæve alle banlysninger og siden fare bort fra sin stol og aldrig komme der mere. Om han bøiet sig for Arnor, skulde fred bli tilstaat somme av de mænd, som nu var inde i kirken. Men om han ikke hævet bannet og ikke drog godvillig avsted, skulde han bli jaget bort med skjændsel, og ingen og intet finde skaansel. Biskopen stod i nød; ti hans venners liv var lagt i hans haand. Men samtidig skulde han lyde kirkens lov; og den gav ham ikke adgang til at lægge sin bispemagt ind under en domstol som den, han her var stillet for. Og med hensyn til bannet maatte han svare, som han visste det var ret, at hans fienders færd hadde ført dem op i saa stort et ban, at ikke han, men bare paven, hadde magt til at løse dem av det. Men saa langt han kunde vilde han hjælpe de mænd, hvis liv stod i fare, og paa deres bøn læste han en hellig tekst, et *Miserere*¹, over sine fiender.

Det blev ikke til noget med Arnor Tumesons ord, at de skulde jage ham bort med skjændsel. Ti Snorre Sturlason traadte frem og løste den vanskelige sak. Han bød Gudmund Areson til gjest i Reykjaholt, og samme dag fór biskopen i Snorres følge bort fra Holar. Da Snorre brøt op, holdt biskopsmændene endnu til i den fredhellige kirke, og Gudmund maatte forlate dem uten visshet om deres lod. Han var fri i navnet; men i gagnet stod han under tvang.

Straks biskopen var borte, gik Arnor Tumeson til kirken og vilde ha ut de mænd, han la størst skyld paa, og sa at han vilde svelte dem til bane eller gaa til aatak paa dem, om de ikke kom. De gik da ut; ti de vilde ikke

¹ Miserere = forbarm dig.

at kirken skulde bli uren av dem eller deres blod. Somme fik fred; men 3 blev halshugget. Svein Jonsson het den ene av dem og kaldtes „bygde-bot“. Han bad sine fiender, at de skulde hugge hænder og føtter av ham, før de dræpte ham; ti han vilde med sin kval sone for sine synder. De gjorde som han bad; og imens sang han *Ave Maria*, og derefter holdt han halsen frem under hugget. Hans sjælsstyrke blev meget lovprist, og sagaskriveren har bedt Gud hjælpe ham for den. Svein var fredløs mand; derfor blev han ikke lagt i viet jord, men kastet i urden, og samme lod fik de andre fredløse, som var faldne eller sendt under øksen.

Flokkerne ranet og stjal paa gaarden, baade hester og hus-bunad. Siden tok Arnor Tumeson styret over kirkestedet og dets gods og lot sine mænd kræve ind de tiender, som rettelig var biskopens. Han sendte bud til presterne rundt omkring og bad dem løse folk av bannet og synge messer som før, og sa at biskop Gudmund hadde tillatt det. Av alle som hadde fulgt eller hjulpet biskopen — av klerkerne ogsaa — krævet Arnor og hans venner selv-dømme og tok store bøter. Øgmund biskopsfrænde mistet „1 hundrede hundreder“¹ og desuten retten til ophold i herredet. Somme blev gjort fredløse; og 4 gode mænd, 2 prester og 2 lægmænd, maatte med jernbyrd vise, at ingen av dem hadde kastet stenen som dræpte Kolbein Tumeson.

Gudmund Areson sat i Reykjaholt hos Snorre, hele vinteren 1209—1210. Da vaaren kom, sendte han brev til presterne i Holar og bød at de straks skulde laase biskopskirken, flekket som den var av manddrap og av grannskapet med banlyste mænds graver. Presterne gjorde som biskopen vilde; de stængte kirken og reiste et telt utenfor kirkegaarden og sang messe i teltet. Det var haardt for Arnor; ti kirken som var stængt, og teltet som var reist, stod som vidner om hans voldsfærd. Han taalte det ikke,

¹ 1 hundrede hundreder (alen vadmel) antages i kjøpekraft = 12 000 kroner (i 1914).

han kom selv til Holar og fik kirken lukket op og tvang presterne til at flytte tilbake til den.

Ved denne tid tok biskop Gudmund farvel med Snorre Sturlason og fór nordover. I Hrutafjord, den sydligste arm av Hunafloen, gik han ombord i en skute og vilde seile østover til Skagafjord og derfra ride op til Holar. Men Arnor Tumeson satte væbnet vagt i alle havner, og biskopen maatte vende og seile ind i Steingrimsfjord, en vestlig arm av Hunafloen. Der bodde han vinteren 1210—1211 hos en frænde, som tillike var en søstersøn av Snorre Sturlason. Gudmund hadde oftere været paa hans gaard; dit var han kommet for at finde sin farbror Ingemund, vaaren for 30 aar siden, efter den tunge vinter da han sat fotbrudden oppe paa Stranderne. Og senere hadde han været der som prest og med saa stort følge, at folk mente det maatte bli smaatt om mat paa gaarden; men da hadde Gudmund sagt, at Gud vilde nok sørge for dem og sende dem en hval, før de drog bort, og samme dag var hvalen drevet op i fjæren.

Det er fortalt at biskop Gudmund gjorde mange jertegn den vinter han bodde i Steingrimsfjord. Og hans hjælp kunde trænges for mangt og meget. Det var hændt der i bygden, at en kar og en kone skulde bære et møbarn til kirke og kristen daap; men paa veien hadde de lagt sin byrde fra sig og søkt omgang med hverandre, og da de kom tilbake til barnet, tyktes det dem dødt og stygt at se til, og de blev skræmt og løp sin vei. Siden fór folk for at lete efter barnet, men fandt det ikke. Men noget senere blev en fremmed kone set der i marken; vakker var hun ikke og somme trodde at skjelne, at hun bar sæls-hode. Derfor kaldte de hende Selkolla; og den mening kom op, at dette var møbarnet, som ikke hadde naadd kristen daap, og nu var hun faret i koneham, sa de. Rundt om i bygden raadet stor rædsel for denne kone, og mange var de som kunde fortælle, at de hadde set hende. En dag kom en bonde hjem og var gaat fra vettet og sa at Selkolla var kommet ind til ham i naustet, mens

han stod og stelte med baaten sin, og hadde tat paa sig hans egen hustrus skikkelse og daaret ham til elsk. Biskop Gudmund visste raad mot denne onde aand; han reiste kors mot Selkolla og fik manet hende i dypet. —

I disse aar stod det ilde til med kristendommen i Holar bispedømme. Kirkehøvdingen var borte, banlyste mænd hadde sat sig i hans rum, og presterne visste ikke hvad de skulde gjøre. Somme opgav messesangen av frygt for Gud, somme fremmet den av frygt for høvdingerne, somme holdt messe av egen vilje og agtet ikke biskopens ban. I sin vanskelige stilling søkte de raad hos Gunnlaug munk, samme mand som hadde møtt Gudmund Areson med procession og sang, da han høsten 1200 gjestet Tingeyrar kloster. Gunnlaug trøstet presterne; ti han var ikke biskopens ven saa meget som før; og det kom sig av, at han engang var gaat frem i Holarkirkens kor og uten lov hadde læst op en saga om den hellige Ambrosius, en han selv hadde sat sammen. Da hadde biskopen sagt, at han ikke vilde ha denne nye historie og at den signede pave Gregors fortælling om Ambrosius var et dygtigere arbeide og høvet kirken bedre.

Folk ventet nu paa brev fra Nidaros, og sommeren 1211 kom det. Erkebiskop Tore, Eiriks eftermand, sendte sorgens og den gagnlige paamindelses ord til Arnor Tumeson og Snorre Sturlason og andre islenske høvdinger. Han hadde spurt, skrev han, den harmelige haardhet, som i strid med Gud og alle Guds lover var øvet mot biskop Gudmund; men det hadde ikke nyttet ham at ransake tingene, saa ulike som folk dømt, og derfor saa han ikke anden utvei end at stævne til Nidaros biskopen selv og de mænd, han nu skrev til. Han bad dem komme næste sommer, saa vilde han gjøre hvad han kunde for at skape forlik og hjelpe sjælerne og faa lang-aarig fred til at staa i landet. Tilslut bød han Arnor Tumeson lukke op kirkens eiendom og gi biskopen det gods han trængte til Norgesfærden og agte sig vel for at krænke ham, nu og senere.

Denne sommer hadde biskop Gudmund faret vide omkring i sit bispedømme og sunget messer i telt, ti han

vilde ikke synge i kirkerne, saalænge hovedkirken, moderen, sat i sût og sorg. Nu kom erkebiskopens brev og gjorde stillingen lettere for ham. Arnor Tumeson og hans venner holdt sig i ro, og høsten 1211 kunde biskopen omsider vende tilbake til Holar.

Denne høst døde biskop Paal av Skaalaholt. For ham, høvdings sønnen fra Odde, hadde striden mellem biskop Gudmund og stormændene, været en vanskelighet han ikke kunde magte. Som kirkens tjener skulde han støtte sin embedsbror, — til og med hadde erkebiskopen sendt ham brev om det; men som frænde og ven av høvdingerne syntes han ikke, han kunde ta haardt paa deres sak. Han valgte at gaa imellem de stridende, men fik ikke stor glæde av det; ti biskop Gudmund vilde at de skulde staa sammen paa meierne, ellers kaldte han sig ikke hjulpen. Da Paal fik den utidende, at Kolbein Tumeson var falden, gav han fredsraad baade til høvdingerne og biskop Gudmund, men kunde ikke hindre kampen. Siden hadde han bedt sin embedsbror komme til Skaalaholt; men Gudmund, som selv hadde latt al tvetydighet fare, vilde det ikke og var blit hos Snorre Sturlason, som nyss hadde ført ham hjem med sig fra Holar.

Biskop Paals død maatte stemme høvdingerne til endnu større hensynsfuldhet mot erkebiskopen av Nidaros; ti det var han som skulde gi vigselen til den nye mand i Skaalaholt. Somme av de mænd, som nu var stævnet til Norge, fandt det klokest at følge stævningen og drage avsted. Snorre Sturlason rørte ikke paa sig; han hadde ogsaa mindst at svare for, han kunde si at han hadde hjulpet biskop Gudmund i nøden. Men Arnor Tumeson fór over havet sommeren 1213; Arnor hadde det bedste omdømme for manddom og trofast sind; men fordi Kolbein, hans bror, var falden i Holar, hatet han biskop Gudmund og vilde nu værges sin sak hos erkebiskopen.

Gudmund Areson vilde ogsaa fare ut, og laa seilfærdig 6 uker av sommeren. To ganger stak skibet i sjøen, men møtte storm og maatte vende, og biskopen blev baaret

syk i land. Han kom ikke avsted før sommeren 1214; men den sommer døde erkebiskop Tore, og Guttorm, den nye erkebiskop, fór til Rom for at hente pallium¹ hos paven. Han var i Romaborg i 1215, da pave Innocentius holdt det store ting i Lateranet, og kom ikke tilbake før i 1216.

Saa maatte biskop Gudmund vente paa avgjørelsen i sin sak. Gjenem flere aar blev han i Norge; den første vinter var han i Viken og mest i Oslo, hos biskop Nikolas Arneson.

Det er fortalt at nogen norske klerker, som hadde hørt meget om biskop Gudmund, vilde vite om han altid visste hvad han gjorde og satte en fælde for ham. „Er det sandt,“ sa de, „at du lar folk ete slagt paa juledagen, selv om den falder paa en fastedag?“² „Visst gir jeg lov til det!“ svarte biskopen. „Hvor gjør du da av fastedagen?“ spurte de. Han svarte: „Hvor gjør I av mørket, naar lyset kommer i huset?“

Sommeren 1218 vendte Gudmund Areson tilbake til Island. Erkebiskop Guttorm hadde stadfæstet ham i hans stilling som biskop av Holar; men hans fiender stod rede til ny kamp.

¹ Pallium, tegnet paa en erkebiskops værdighet, er et bredt, korsformet baand som bæres om halsen og ned over brystet.

² „Fastedag“ er fredag.

Ravn Sveinbjørnsson.

I de hændelser, som her skal fortælles, syner sig den store taalmodighet som den almægtige Gud hver dag har med os, og den frihet som han gir hvert menneske, saa enhver kan gjøre det han selv vil, enten godt eller ondt.

Det hændte paa Lyrskogshede — saa har Snorre Stur-lason fortalt — at Magnus den gode, Norges og Danmarks konge, som i blodig kamp hadde slaat de hedenske vender, ikke fik læger nok til at binde sine krigeres saar efter slaget; da søkte han sig ut nogen mænd i hæren og strøk dem over haandflaterne for at kjende om de hadde lægedomshænder og fandt 12 mænd, som han syntes var mykhændte nok til at binde saar. Ingen av dem hadde gjort det før; men efter denne dag blev de alle gode læger. En av dem var islendingen Atle, og den evne som nu var kommet ind i hans ætt vilde ikke forlate den siden. Den gik i arv ogsaa til høvdingen Ravn Sveinbjørnsson, biskop Gudmunds ven, en sønnesøns søn av Atle.

Ravn vokset op i Vestfjorderne, saa kaldes landet længst i nord og vest paa Island, — fjordlandet paa den store, ø-lignende halvø, som ligger nord for Breidefjord. Vestfjorderne er en trolle-botten av hav og fjell og jøkler, og fra gammel tid den rette heim for alt det trollpak og djævelsvæsen som nævnes kan.

Ravns ættegaard Eyre ligger paa nordsiden av Arnar-

fjord, en mangmile-lang fjord med vældige fjellmurer paa begge bredder. Fra Eyre er det ikke langt til Geirtjovsfjord, hvor Gisle Surrsson den fredløse i fjern sagatid reiste hus i ødemarken; her bodde i 13 aar Aud, hans trofaste hustru, hit kom han ofte for at finde hende, her hørte han „drøm-konen“s varslende viser, og her faldt han en sommernat for de fiendevaaben, som længe hadde søkt ham.

Ravn Sveinbjørnsson hadde en ældre bror, som het Markus og var prest. Markus var stor av vækst og den sterkeste mand, men fordi det er stutt vei til ulykken her i verden, fik han ikke langt liv. En vinterdag han fór over fjellene, som skiller Arnarfjord fra en sydligere fjord, kom stort uveir over færдемændene. De gik sig vild, og som de mindst ventet det, brast en hængeskavl under dem, og i dette skred omkom Markus prest og en anden mand med ham, mens den som var den svakeste i følget berget sig.

Ravn, den yngre av brødrene paa Eyre, blev tidlig en dugelig mand. Han var en Vølund¹ til at smi, baade i træ og i jern; han var skald og vel lært, maalsnill og mindes-sterk, lægekyndig og lovkyndig. Ravn var en storvoksen mand med klare ansigtsdrag og svart haar; han svømmet godt, han var sikker paa haanden, og bedre end de fleste kunde han skyte med bue og kaste til maals.

I unge aar fór han utenlands og fik venner mellem høvdingerne i andre land; da raadet kong Sverre for Norge, og paa Orknøyerne var Bjarne Kolbeinsson biskop. Bjarne sendte siden gode gaver til Ravn; det var mangefarvet klæde og en god sadel og en guldring, som hadde en signét-sten, merket med Ravns navn og billedet av en ravn.

Det hændte en gang da Ravn var kommet tilbake, at en hvalros gik mot land, og folk fór til og saaret den; da løp den paa sjøen og sank. Siden blev det soknet efter den; men den var ikke let at faa i land. Da lovet Ravn at om de bare fik hvalrossen op, skulde han gi dens

¹ Vølund er mestersmeden i det gammel-germanske sagn.

kostbare tænder til den hellige Tomas av Kantaraborg; og nu lyktes fangsten. Snart efter seilet Ravn ut igjen, var først en vinter i Norge og fór saa vest til England og førte hvalrostænderne til Tomas erkebiskops helligdom og bad presterne mindes ham i sine bønner. Siden seilet han syd over havet til Ilansborg¹, hvor den hellige Egidius hviler, fyrstesønnen, som flygtet ut i vildmarken og blev einsæte-mand og levet av mat-græs og den melk en hind gav ham. Det er en gammel tro, at den hjertens-bøn, som bedes i St. Egidii helligdom, den vil Gud opfylde; og Ravn Sveinbjørnsson bøiet sig ned og bad, at han aldrig maatte faa saa meget av rikdom eller av denne verdens hæder, at det kunde øde hans glæde over himmeriks herlighet. Og det tror vi — sier sagaskriveren — at Krist opfyldte bønnen, ti Ravn hadde næsten alt som skulde til for at synes en stor høvding, men allikevel fik han aldrig det folkery, som hans færd fortjente.

Fra Ilansborg fór Ravn til Spania, til apostelen Jakobs grav i Compostella, og derfra til Romaborg, hvor han bad til apostler og helgener og la sit liv under deres værn.

Da han kom hjem, overtok han ættens godord og slog sig ned paa Eyre og bygget mange og store hus paa gaarden. Der viste han den største gjestfrihet mot alle som søkte ham, enten de vilde være der kort eller længe. Han hadde baat rede for alle som skulde sætte over Arnarfjord, og i sjøen længer syd hadde han et skib, som jævnt førte folk over Breidefjord, saa det var som en bro var slaat over begge fjorderne, for hver som vilde fare. Med Ravns lægedoms-evne fulgte en saa stor Guds kraft, at mange som hadde liten vón om liv, naar de søkte ham, gik fra ham med fuld helse. Han agtet ikke hverken paa søvn eller mat, om syke folk kom til ham, han maatte først vise dem sin miskund. Aldrig tok han løn for sin lægedom, og om de syke var fattige, lot han dem bli paa Eyre, til de var kommet sig, og bar selv alle utlæg for dem. Derfor tror vi — sier sagaskriveren — at Krist har

¹ Ilansborg = St. Giles.

git Ravns sjæl vederlagsløs lægedom paa den dag han døde.

Ravn kunde mere end læge saarene paa egg-bitte mænd, han kunde raade med sykdommer, som folk ikke skjønnte. Paa en mand, som var hovnet op over hele legemet og som søkte Ravn i en gjestestue, han holdt ved alfarveien, brændte han korsmerker ind, i brystet, i hodet og mellem hærderne, og en halv maaned efter var manden lægt. En anden gang kom en kvinde, som var syk paa sindet og graat meget; men da Ravn hadde tat blod av en aare i hendes haand, den aare han kaldte „den tutende“, fik hun sin helse tilbake. Han læget ogsaa en mand som hadde blærestens-sott. Først førte han med haanden stenen frem i mandens legeme; saa bad han alle som var inde syng *pater noster*¹, og mens de sang skar han stenen ut med kniv. Slikt maa ikke synes underlig — saa har sagaskriveren sagt — ti Gud hadde git Ravn sin hellige aands miskund.

I 1202 fór Ravn til Norge i følge med sin ven Gudmund Areson, som skulde hente biskops-vigselen. Da de kom tilbake og skiltes, fik Ravn gode gaver av biskopen; det var en flokk hester, og pryd-utstyr til en kjortel, og desuten en sol-sten, en *crystallus*, som hadde den natur, at den selv i skyet veir kunde fange solglansen og vise hvor høit eller hvor lavt paa himlen solen stod bak skyerne. Ravn bad om endnu et tegn paa biskopens venskap, han spurte om de ikke kunde skifte kjortler med hverandre. Begge bar de brune, baand-bremmede kjortler, som det var mægtige mænds sed i de dager. Og nu skiftet de dem med hverandre og mindtes farer og glæder de hadde delt.

Paa Eyre, Ravn Sveinbjørnssons gaard, bodde i flere vintrer en frænde av ham, som het Torvald Snorreson. Han var av høvding-ætt, sønnesøn av Tord fra Vatsfjord, Havlide Maarssons ven og maag. Gaarden Vatsfjord ligger i en vik av den lange og brede Isafjord, som er nord for Arnarfjord og Eyre, og veien fra fjord til fjord gaar over en jøkel som heter Glaama og er 3000 fot høi.

¹ Fadervor.

Mens Torvald Snorreson bodde paa Eyre, sat Tord, hans ældre bror, med ættens gaard og høvdingdømme; men en dag han var ute og fisket og maatte ro sig hjem i uveir og kom træt og tørst i land og la sig ned ved første bæk, drak han sig syk og blev ført til bane av sykdommen. Og nu flyttet Torvald, hans bror, til Vatsfjord og tok høvdingdømmet i Isafjord.

Torvald Snorreson var en liten mand, men hadde store kræfter. Han var dugelig og klok; men folk hadde spaadd Ravn Sveinbjørnsson ugagn av ham. Ravn agtet ikke paa det; han hadde meget tilovers for Torvald og regnet ham mellem de bedste av sine frænder. Og det kan være, at Torvald har kjendt en magt utgaa fra Ravn, saalænge de var sammen, og har havt ærefrygt for ham og har hørt paa ham. Men det var de andre, og ikke Ravn, som tilslut fik ret i sin mening om Torvald. Han hadde lumske og lave drag i sit sind, og de fæstnet sig da han kom paa egen haand og blev ældre. Han var lagt for at misunde og mistro andre, og det tok overhaand nu da han paa avstand hørte Ravn rost og ikke længer hadde den motvegt som samværet med ham kunde gi. Møttes de, kunde det endnu hænde, at Torvald kjendte skam over sin mistro og misundelse, og denne kjensle kunde bøie ham for stunden. Men siden blev den bare et ondt minde, som for hver gang fik hans uvilje mot Ravn til at vokse.

Ravn var saa ulik de fleste andre høvdinger i sin færd, at han let kunde bli en ensom mand. De andre skjønte nok hvad som drev ham; de var ikke uten tro, de heller. Men verdens krav var endnu de nærmeste for dem og tok det meste av deres tanker og tid. Og det kan være, de ikke likte at Ravn hadde det paa anden vis; det var som en dom over dem. Det kan ogsaa være, at manges mand, som i sig selv var mindre værd end Ravn, syntes dem gladere, venligere og mere lydhør i godt samvær. Ti den som av elsk til Gud ser sin næste i de mest usæle mennesker, han kan ofte ha liten tid for dem som synes lykkeligere og ikke trænger ham saa meget, og i deres øine

bli en mand som der er liten glæde ved. Ravn var hverken med dem eller mot dem, saa meget levet han sit eget liv. Han var biskop Gudmunds ven; men det er ikke fortalt, at biskopens strid for kirkens frihet optok hans sind, og han grep ikke til vaaben for denne saks skyld.

Da Torvald Snorreson var blit høvding i Vestfjorderne, kjendte han det som om Ravns ry og magt der i bygderne stod i veien for ham, og han viste sig snart uredelig mot sin grannehøvding og paagaende mot hans tingmænd. Ragnheid het en frændkone til Ravn; hun hadde aldrig likt Torvald. En gang da en rørhval var drevet op paa hendes land, kom Torvald og vilde kjøpe en del av den; Ragnheid bad ham ta det han vilde ha og gi jævn-meget tilbake naar en hval drev op i hans fjærer. Nu hændte det, da Torvald var paa hjemveien, at en av Ravns tingmænd stjal noget av hvalkjøttet, han førte med sig. Ravn var rask til at byde bøter paa sin tingmands vegne, men Torvald sa, at han ikke vilde ha pengebøter av Ravn. Litt senere fór han i ransfærd til den mand, som hadde stjålet fra ham. Og Ragnheid, som hadde git ham hvalkjøttet, fik aldrig noget igjen for det.

Senere hændte det, at en uven til Torvald søkte ly hos Ravn og fik det; ti Ravn hadde ondt for at sie nei til folk, som trængte hjelp. Men Torvald blev harm paa ham, og fordi han selv var litet at stole paa, hadde han straks sin mistro ute og sendte bud til Ravn, at han gjerne vilde tale med ham og satte ham stævne paa en gaard i Dyrafjord, nord for Eyre. Ravn kom dit før Torvald og gik ind i husene med de to mænd, han hadde i følge med sig. Siden kom Torvald, fulgt av en hel flokk; han sendte bud ind og bad Ravn komme. Da nu Ravn og hans fæller skulde gaa ut, saa de Torvalds mænd staa i to rader foran døren, og et stykke borte fra døren stod Torvald selv og holdt om sit sværd, som var halvveis ute av sliren. Ravn gik rolig frem gjennem mandgarden og hen til Torvald, hilset ham og kysset ham og fik hans hilsen igjen. De satte sig ned og pratet sammen; men

Ravn kunde ikke høre, at Torvald hadde det mindste erende til ham, og undret sig over hele hans færd.

Nu kom striden op mellem biskop Gudmund og Islands høvdinger. Vaaren 1209, da høvdingerne hjemsøkte bispegaarden og fanget biskopen, var Torvald Snorreson med i deres flokk. Han kom gaaende til Holar med 30 mand i følge, og utholdende som han var, hadde han ikke havt øksen av akselen paa hele den lange vei fra Vestfjorderne til kirkestedet. Da Torvald kom hjem fra kampen, kunde Ravn merke, at han var blit endda stridere end før; det hevnet sig paa Ravn, at han var biskop Gudmunds ven og stod utenfor de andre høvdingers ring. Men der hørte Torvald til, og Ravn trodde at kjende Sighvat Sturlasons kolde raad bak mangt og meget, han nu foretok sig.

Ravn syntes det gik ut over den trygge stilling han selv og hans ætt hadde havt i Vestfjorderne, og kunde ikke altid bære det med ro, men tok stundom igjen, naar Torvald blev for strid mot hans tingmænd, og viste ham sin magt. Paa Island var det saa, at folk som ikke kunde forsørge sig selv, hadde ret til underhold hos nærmeste frænde; nu kom en dag en av Ravns tingmænd og fortalte at Torvald hadde været i bygden og tvunget indpaa ham en mand som rettelig skulde forsørges i Isafjord. Da samlet Ravn folk og fór nordover med manden og satte ham av i Sudavik hos en bonde som het Josep, og Ravns mænd var overmodige, da de kom med ham, og kvad:

Her skal Josep
faa huse en storkar,
som skal staa
for styret i Sudavik!

Nu traf det sig saa, at Torvald Snorreson var tilstede der og blev skræmt, da han fik øie paa Ravns store følge, og holdt sig gjemt saalænge de andre var der. Han tok denne sak meget tungt.

I denne tid hændte der mangt underlig i Vestfjorderne; folk fik syner og varslende drømmer. Engang da Ravn

hadde været hos sin frændkone Ragnheid og med 2 mænd i følge kom hjem til Eyre, saa han et stort lysskjær øst for gaarden, og i lyset saa han 3 mænd og syntes kjende sig selv og 2 andre i det. En av folkene paa Ragnheids gaard drømte at en mand som saa svart og ond ut viste sig for ham og kvad:

Farald jeg heter,
færdemand er jeg,
altid en flende av freden.
Med tung død
dræper jeg drenger,
faar mig ilk til føde.

Og en mand som het Eyjolv Snorreson drømte, at han syntes se saa mange maaner paa himlen, som om det var stjerner; somme var fulde og somme halve, nogen var voksende og andre minkende. Og som han stod og undret sig over dette syn, saa han en mand ved siden av sig og hørte ham kvæde:

Se de syndige
menneske-sjæler
vandre veien
fra helm til helm!
Aanderne pines
i ormens gap.
Solen skjælver —
vaagn op! vaagn op!

Vaaren 1210 drog Torvald med mange folk til Arnarfjord og gik til aatak paa Eyre. Men Ravn og hans folk verget gaarden saa vel, at han ikke kom nogen vei og maatte søke forlik og vende. Vinteren efter drev en hval op paa det land, Ravn eide nord paa Stranderne. Men den mand som fandt hvalen fór til Torvald og fortalte ham om den, og siden fik Torvald manden til at sie, at hvalen var drevet op paa en strand, som var almenning. Torvald drog selv avsted og skar hvalen op og førte kjøttet hjem med sig. For dette ran reiste Ravn — efter

venners raad — sak mot Torvald og fik ham dømt til fuld fredløshet og fór om sommeren til Isafjord og tok gods hos nogen mænd, som hadde hjulpet Torvald og faat samme dom som han. Men siden samlet Torvald folk over hele Isafjord; mange gik ugjerne med, men endda hadde han en flokk paa mere end 100 mand, før han fór sydover til Eyre. Ravn fik vite om det i tide og sendte bud efter hjælp. Han hadde bygget et stort og fast stenvirke om sin gaard, og Torvald vaaget sig ikke paa det med det samme og lot som om han vilde fred og satte sig ned i en bakke like ved virket. Nu kom hjelpen, Ravn hadde søkt, og snart hadde han mere end 300 mand omkring sig. Da vilde somme, at de skulde fare imot Torvald og dræpe ham. Men dette var den 24. juli, kvelden før Jakobsmesse, og Ravn, som hadde været pilgrim hos den hellige Jakob apostel, sa at han ikke vilde kjæmpe i høitiden. Morgenen efter kom det til forlik mellem ham og Torvald; de enedes om, at Tord Sturlason, Snorres bror, og en anden høvding skulde dømme i sakerne mellem dem. Siden bød Ravn Torvald og alle hans fæller til døgurd paa Eyre, og da han saa at mange av flokken var blit skoløse paa veien til Arnarfjord, tok han en hud og lot skjære sko til dem og skaffet dem hester til hjemfærden. Torvald kysset Ravn, før de skiltes.

Vaaren efter fór Ravn til Reykjaholt, Snorres gaard, hvor Tord Sturlason skulde fælde sin dom. Men Torvald kom ikke. Tord satte ham nyt stævne til høsten. Torvald kom ikke.

Denne høst hændte det, at nogen mænd som var ute og rodde, saa ild paa sjøen, ut mot havet, og litt senere saa de blod paa sine klæder og skjønnte ikke hvor det var kommet fra. Og paa Eyre hændte det en kveld i julen, at en mand, som het Torarin og sat ved siden av Ravn, med étt saa en fremmed mand staa ved bordet hvor de spiste; han stod og støttet sværd-odden mot bordet, men bare en liten stund, — saa var han borte igjen. Og engang da Hallkatla Einarsdatter, Ravns hustru, var ved kirken, saa hun et lysskjær under virket som løp omkring husene.

I langefasten 1213 brøt Torvald Snorreson op fra Isafjord med 32 mand i sit følge og fór over Glaamajøkelen til Arnarfjord. Da de kom ned i bygden bandt de alle folk paa gaarderne, saa bud ikke skulde gaa foran dem. Ravn brukte at ha vagter ute om natten. Men denne kveld sa hans mænd, at det ikke trængtes vagthold, slikt fok som det var ute; ingen kunde færdes bygd-imellom i saa ondt et veir, sa de. Da Ravn var kommet i seng, kunde han ikke sove og bad en mand som het Steingrim kvæde draapaen om Andreas apostel, og efter hvert vers talte Ravn meget om det som var hændt da den hellige Andreas blev pint. Og samme nat drømte Ravns frænde Tomas Ragnheidsson, som bodde i Selaadal ute ved fjord-gapet, at han saa apostelen Andreas bli pint. Det samme drømte han hele natten, hver gang han faldt i søvn.

Men det som var hændt i den hellige apostels pinsler, var dette: Egeas jarl truet Andreas med døden paa korset; men apostelen svarte, at han frygtet den ikke, og at det var hans tro, og ikke djærvhet, som lot ham svare slik. „Vor død,“ sa han, „har Krist tat paa sig og git oss sit liv.“ Da han blev slaat med svøper, sa han til jarlen: „Jeg sørger ikke over min pinsel, men over at du skal dø den evige død.“ Og da han blev ført til korset, hilste han det paa lang avstand og ropte: „Hil dig, kors! som er helget av Krists legeme; du staar og venter paa mig, og jeg gaar glad til dig, ti jeg kjender din hemmelighet.“

Torvald og hans mænd kom om natten frem til Eyre, hvor ingen holdt vagt. De satte en mand paa et skjold og løftet skjoldet paa spyd-odderne, saa han kunde klyve over stenvirket. Han løp straks hen til virkes-døren og skjøt slaaerne fra. Ravn, som ikke hadde faat søvn, stod op i det samme og vilde se ut. Da saa han, at væbnede mænd var trængt ind i virket, og lukket døren og sa fra til sine folk. Isfirdingerne bar ved foran alle dører og la ild i veden og tændte ild paa taket ogsaa. Da Ravns folk var kommet i klæderne, gik de til døerne, og Ravn

selv spurte, om Torvald vilde ta imot forlik. Torvald svarte ikke; men hans mænd kom med mange onde og taapelige ord. Ravn spurte, hvor Torvald var og hvorfor han ikke svarte; „jeg synes, jeg maa ha ret til at vente godt av ham,“ sa han. Torvald svarte ikke. Da talte Ravn til Valde, sin prest, og de klerker som fulgte ham og bad dem gaa ind i stuen og syngeottesang. Og Ravn sangottesangen sammen med dem, mens det stormet og føk i vinter-natten utenfor, og tyk røk væltet ind i husene. Siden gik Ravn igjen til døren og bad Torvald la kvinder og barn komme ut; „for min del,“ sa han, „vil jeg byde dig slikt forlik, som du selv vil kræve; og jeg vil med haandslag love dig at fare bort fra landet og gaa sydover til Romaborg, os begge til hjælp, og aldrig mere komme til Island, om du mener din hæder kan vokse paa det.“ Torvald sa nei. Da tilbød Ravn at overgi sig, om han med det kunde kjøpe freden for alle de andre som var paa hans gaard. Torvald svarte: „Jeg vil gi alle lov til at gaa ut, om I gir vaabnene fra eder, og lægger alt i min vold, saa jeg kan gjøre med hver av eder, som jeg lyster.“ Da gav Ravn og hans mænd vaabnene fra sig, og alle som var i huset gik ut. Ravn blev straks grepet og holdt fast og 2 mænd med ham; alle andre, mænd og kvinder, blev ført til kirken og stængt inde der.

Nu lyste Torvald, at Ravn skulde tages avdage. Og da Ravn hadde hørt dommen, gik han til skrifte hos Valde prest og mottok Herrens legeme. I denne stund kjendte han sig bare som en syndig mand og sank ned i bøn og fældte angerstaarer fordi han ikke hadde tjent sin drottin vel nok. Siden kom en stor fred over ham; han knælte ned igjen og la hodet mot et stykke drivtømmer og ventet rolig paa hugget. Ravn døde under virket, hvor hans hustru hadde set det underlige lysskjær. Han var den eneste, som blev dræpt; men Torvald lot fothugge 2 av hans mænd og ranet gaarden for alt løsøre, som fandtes inden-vægs, vaaben og klæder, hus-bunad og mat. I det ran blev ogsaa sol-stenen tat, som biskop Gudmund hadde

git Ravn. Alt det de kunde faa med sig førte de ombord paa et skib, som tilhørte kirken paa gaarden, og saa fór de bort. Men da de vel var borte, fandt heime-mændene paa Eyre sol-stenen; den laa i fjæren, hvor Torvald og hans mænd hadde lastet skibet. Det kan være, de ikke har skjönt hvad stenen skulde tjene til; men mange mente, at det var fordi biskop Gudmund hadde eiet den, de ikke fik sol-stenen med sig.

Det var den 4. mars i 1213, at Ravn Sveinbjørnsson blev dræpt. Hans sønner var endnu barn av aar; men voksne frænder tok sig av deres sak og førte den frem til forlik og fik vilkaarene lagt i Tord Sturlasons hænder. Tord sa frem sin dom paa Altinget sommeren 1214. Det var hans avgjørelse, at Torvald skulde fare utenlands samme sommer og være borte i 5 aar, — eller i 3, om han fór til Rom og fandt forlatelse hos paven. Naar han kom tilbake, skulde han faa bo paa ættegaarden i Isafjord og ta igjen sit høvdingdømme dernord; men i Vestfjorderne sendenfor Isafjord skulde han ingen fredhelg ha, og i de samme bygder skulde de fleste av dem, som hadde fulgt ham til aataket paa Ravn, ogsaa være fredløse mænd. Somme i Torvalds flokk fik det haardere vilkaar at forlate landet og aldrig vende tilbake. End videre var det Tords kjendelse, at store bøter skulde utredes for drap og fothugninger, og at alt som var røvet paa Eyre skulde føres tilbake.

Torvald fór utenlands og gik sydover til Rom og blev borte i 3 aar. Siden bodde han paa ættegaarden Vatsfjord, saa længe han levet.

Ravn Sveinbjørnssons hustru Hallkatla var ættet fra Torgils arbeins-stjup, som gamle sagaer fortæller om, og var en frændkone av biskop Torlak den hellige. Hun og Ravn hadde 4 sønner og 4 døtre som naadde voksen alder; fra døtrene er store ætter kommet, og langt ned i tiden fulgte lægedomsevnen Ravn Sveinbjørnssons blod.

Snorre Sturlasons Norges-færd.

I aarene efter at striden omkring biskop Gudmund var stilnet, steg Snorre Sturlason frem til stor magt paa Island. Dels skyldtes det ytre forhold, som blev til hjælp for ham, dels den tillit folk havde til hans vett og hans kundskaper, og dels hans braa og dristige fremfærd mot den mand, som endnu gik for at være den mægtigste i landet, Jon Loptssons søn Sæmund i Odde.

Snorre var vokset op i Odde, som hélt ung hadde han trolig staat sammen med Oddeverjerne, og dengang hadde al hans styrke ligget i forbundet med dem. Men saa hadde han faat sit rike gifte og var selv blit høvding, langt borte fra Oddeverjernes magtomraade. Nu bodde han staselig i Reykjaholt, hadde gods nok til stort folkehold og kunde støtte sig til sine brødre Tord og Sighvat, som ogsaa stod med voksende ry. Til den godords-myndighet Snorre sat inde med vestpaa ved Borgarfjord føiet han en ny oppe paa nordlandet, i bygderne syd for Hunafloen. Det var en ætling av Havlide Maarsson, som avstod til ham sit høvdingdømme der nord.

Da stormændene reiste striden mot biskop Gudmund og hjemsøkte Holar, var Snorre med paa hærfærden, men viste sig rimelig og hadde biskopen boende hos sig vinteren over. Det gav ham en formidlende og nogenlunde trygget stilling i den kamp, som rystet landet og delte

folket i to leirer. At holde sig helt utenfor i en slik strid var ikke lønsomt. Mellom dem som gjorde det var Sæmund Jonsson. Folk var vant til myndig tale fra Odde; men nu kunde det merkes at tiderne var blit andre. Og mens Sæmund hvilte paa det ry, som han hadde tat i arv efter Jon Loptsson og som endnu syntes stort nok, vokset magten hos Sturlungerne, — saa kaldtes Hvam-Sturlas sønner og senere hele hans ætt.

Paa Altinget sommeren 1215 blev Snorre Sturlason valgt til lovsigemand. Det var lagretten som valgte, Altingets lovgivende forsamling, hvor alle landets høvdinger hadde sæte, og da første gangs valg maatte være enstemmig, faldt det gjerne paa en mand, som ikke var altfor sterkt bundet til den ene eller den anden stridende flokk. Men først og fremst viste valget den tiltro høvdingerne hadde til Snorres lovkyndighet; ti lovkyndighet var det, hans nye stilling allermost krævet. Han skulde lede forhandlingerne i lagretten og ha et visst tilsyn med domstolernes virksomhet ogsaa; han skulde foredrage gjældende lov for ting-almuen og kundgjøre de „nymæle“, lagretten hadde vedtat, og baade paa Altinget og hjemme skulde han „sie lov“ til alle som søkte ham og vilde ha retskundskap av ham.

I 4 aar bar Snorre lovsigemands værdighet, den eneste værdighet paa Island, som gav uttryk for, at landet var en enhet. Til takk for sin tjeneste hadde lovsigemanden en fast løn og desuten del i de retsbøter, som blev idømt paa Altinget. Men først og fremst var hans stilling en hæder. Nogen virkelig magt førte den ikke med sig; ti lovsigemanden hadde ingen utøvende myndighet. Magtmidlerne til at hævde lov og ret laa hos høvdingerne, det vil si, at de laa splittet og like let kunde brukes til at trodse lov og ret.

Snorre høvet paa lovsigemandens plads; ti han elsket at glimre. Bygdestyret faldt ham tyngre, ti med al sin ærgjerrighet var han en usikker mand, og naar han møtte de vanskeligheter, som til hverdags krævet handlekraft av

en islandsk bygdehøvding, kunde han stundom gi indtryk av at mangle myndighet og mod.

Ved den tid Snorre blev lovsigemand, raadet stor uro i hans høvdingdømme nordpaa ved Hunafloen. Det var folkene i to bygdelag, Videdal og Midfjord, som var blit uvenner. Viddølerne fandt paa den spot, at de sa de vilde lage en mær av Midfirdingerne: en av dem skulde være ryggen i mæren, andre laaret og føtterne; men én, som var ord-ond og hadde kvædet midviser, skulde være bakkdelen, for han u-renet alt han kom nær, sa de. Av dette ordsqualder og anden sladder, som fór mellem bygderne, blev det saa stort fiendskap, at det saa ut til ufred. Folk mente, at det tilkom Snorre Sturlason, som hadde høvdingdømmet, at faa saken vendt til forlik. Og Snorre stævnet mænd fra begge bygdelag til møte paa gaarden Mel i Midfjord og red nordover. Midfirdinger og Viddøler møtte med store flokker paa Mel, og knapt hadde de faat øie paa hverandre, før de løp sammen og brukte vaabnene, i paasyn av Snorre selv. Han ropte til dem, at de ikke skulde slaas, men ingen brydde sig om hvad han sa. En mand som het Torljot kom løpende til ham og bad ham skille dem med magt; men Snorre svarte, at det kunde han ikke, saa litet mandskap han hadde med sig, og saa uvettige og hidsige som de andre var. For dette svar fik han haarde ord av Torljot og maatte finde sig i det og fik staa og se paa, at den anden klarte vanskeligheten paa egen haand: Torljot løste nogen hester og drev dem ind mellem de kjæpende, og i forvirringen drog Viddølerne sig ut av striden. Siden vilde Midfirdingerne sætte efter og ha Snorres hjælp til det; men Snorre, som var kommet for fredens skyld, vilde ikke ha mere slagsmaal, og denne gang kunde han ta det med ro, at ond-ord ikke uteblev. Langt om længe fik han bygdelagene forlikt og avgjorde selv alle de saker, som kampen paa Mel hadde ført med sig, baade drap og saar.

Første sommer Snorre var lovsigemand, kom han op i

en strid paa selve Altinget. En dag gik to av hans følgemænd, Valgard Styrmeson og en tysker som het Herburd og var en mester til at fegte med rundskjold, sammen med nogen andre, bort til den tingbod, som tilhørte goden Magnus Gudmundson, en søstersøn av Sæmund Jonsson i Odde, og vilde hugge sig køller av noget ved, som laa dynget op der. En hjaltlending¹, som var brygger hos Magnus, løp til og vilde hindre at de tok veden. Nu fik Magnus selv høre, hvad der var paa færde og sprang straks ut og fik se Snorres svein Herburd staa med draget sværd, færdig til at hugge hjaltlendingen ned; han grep om sværdet med bare hænder og stanset hugget, men fik store saar paa hænderne. Det blev sagt Sæmund i Odde, at Magnus var saaret; men sindig og sên som han var, tok han det noksaa rolig, indtil hans søn Paal spurte ham, om han vilde sitte stille, mens hans søstersøn blev dræpt utenfor, — da sa han, at folk skulde ta sine hæklæder. Straks efter fik Snorre vite, at hans mænd blev banket, og det varet ikke længe før han og alle han raadet over stod med vaaben i strætet mellem tingboderne og stillet sig i fylking. Snorre sendte bud efter sine brødre Tord og Sighvat, som straks kom og hadde sine mænd med; men Sighvat syntes ikke at Snorre hadde holdt sin stilling vel, mens han ventet.

Nu drev hele ting-almuen til, og hver hjalp den han hadde til ven. Baade Snorre og Sæmund fik mange folk, men Sæmund de fleste, og det endte med at Sturlungerne bøiet sig for hans magt og gav ham ret til at raade over forliket. Men vilkaaret var, at han skulde nøie sig med bøter og ikke dømme nogen av Snorres mænd til fredløshet. Da Sæmund kom tilbake til sin tingbod, sa en mand i hans følge, at han nu som oftere hadde hæderen paa sin side. Men Sæmund var endnu harm og likte sig ikke riktig. „Hvad skal slike ord være godt for!“ sa han; „disse brødrene trønger sig saa frem, at knapt nogen kan faa sin ret for dem.“ Allikevel var det Snorre, som hadde lidt nederlaget, og han var ikke glad, da han forlot tinget.

¹ En hjaltlending er en mand fra Shetlandsøerne (*Hjaltland*).

Men han skjønnte, at bruddet mellem ham og Oddeverjerne kunde gi ham leilighet til at albue sig forbi dem, om han bare holdt ut. Og han tok intet hensyn længer til de gode minder som bandt ham til Odde, hjemmet hvor han var fostret, han søkte efter et emne til ny strid og fandt det.

I det tinglag, hvor Sæmunds søstersøn Magnus var høvding, døde en kone, som het Jorunn den rike, og da hun ikke hadde nogen sikker arving, vilde Magnus inddrage hendes gods. Men da Snorre spurte dette, kaldte han det uretfærd og fandt frem en mand, som het Kodran og var landstryker, og vilde ha ham til at være nærmeste arving og hentet ham til Reykjaholt og fik sig overdraget det som kaldtes hans ret til arven. Baade han og Oddeverjerne samlet nu stort mandskap til Altinget sommeren 1216. Snorre lot reise en tingbod ovenfor Lovberget og kaldte den Gryla, et navn som har meningen „skræmmende varsel“ og findes brukt som trollkone-navn. Denne gang skulde det fortælle, at Snorre agtet at ta haardt paa sine motstandere.

Han red til tinget med 720 mand; 80 av dem var nordmænd, og de bar skjold, allesammen. Sommeren forut hadde Sæmund i Odde blandet sig i de norske kjøpmænds vare-salg og fastsat priserne paa alt de solgte; derfor var nordmændene saa villige til at følge Snorre.

Paa tinget raadet det største fiendskap mellem Sturlungerne og Oddeverjerne, og freden kom i fare. Nu som oftere blev det en kirkens mand, som berget den, Magnus, den nye biskop i Skaalaholt. Ved forliket som kom fik ikke Snorre arven efter Jorunn den rike; men Sæmunds søstersøn fik den ikke heller, og det var hovedsaken for Snorre. Oddeverjernes krav var vist tilbake, og folk regnet det som en stor seier for Snorre og fandt at hans hæder var vokset meget. Dertil kom, at hans evne-rikdom faldt i øinene; han blev en god skald og hadde godt lag med sine hænder, saa det blev kunst, alt det han laget, og for andres arbeide gav han de bedste raad.

Snorre hadde længe havt i sinde at fare til Norge og hilse paa landets høvdinge. Han hadde digtet et kvæde om jarlen Haakon galen, kong Sverres søstersøn, og Haakon hadde i skaldeløn sendt ham sværd, skjold og brynje og hadde skrevet til ham og lovet ham stor hæder, om han vilde komme til Norge. Men straks efter døde jarlen, og det sinket Snorres færd for nogen vintre. Ti han opgav den ikke, han ventet bare paa et høvelig tidspunkt.

I 1216, samme aar som Snorre vandt seiren over Oddeverjerne, drog Paal, søn av Sæmund i Odde, til Norge. Han kom til Bjørgvin, men fik det ikke hyggelig der, ti Bjørgvinsmændene var forarget paa hans far, som hadde tat sig ret til at raade for priserne paa norske varer, og holdt ingen maate med den spot, de øste ut over Paal. Det hjalp ham ikke, at han var ætling av en norsk kongedatter, det gjorde bare Bjørgvinsmændene lykkelige, for saa kunde de erte ham med, at han kanskje tænkte at bli konge eller jarl i Norge. Somme lot, som om de tok det paa alvor og sa, at det visst var det bedste de ryddet ham av veien, før han fik reist en ufredsflukk i landet. Tilslut kunde Paal ikke bære al denne haan, han fik sig rum paa en byrding og vilde nordover til Nidaros og møte kongen, — Haakon galens bror Inge Baardsson. Syv byrdinger seilet i følge, men led skibbrudd utenfor Stad, og alle som var ombord druknet. Dette hændte senhøstes i 1216.

Sommeren efter kom budet om Paals død til Island. Sæmund, hans far, gav Bjørgvinsmændene skylden, han var harm, og denne gang tok han sig ikke lang tid, før han handlet, men fór vestover til havnen Eyrar, hvor der laa nok av kjøpmænd fra Bjørgvin. Sæmund krævet bøter for sønnens død og tok „3 hundrede hundreder“¹. Hans bror Orm søkte at holde igjen, men kom ingen vei med ham.

Samme sommer kom en stor knar seilende fra Grøn-

¹ „3 hundrede hundreder“ (alen vadmæl) skulde svare til 36 000 kroner (i 1914).

land og søkte havn ved Vestmanna-øyerne; en av styresmændene var fra Hardanger. Sæmund la bøter paa disse nordmænd som paa alle andre, og de maatte finde sig i det, endda de bar sig ilde. De blev paa Island vinteren over og var ikke meget medgjørliche. Frem paa vaaren 1218 fór en flokk av dem til Odde og vilde komme Sæmund til livs, men møtte overmagt og maatte vende. Om sommeren fór Sæmunds bror Orm ut til Vestmanna-øyerne og vilde hente noget tømmer, han hadde kjøpt av nordmændene og skulde ha til tak paa sin kirke. Ingen av Oddeverjerne hadde vist sig saa rimelig mot kjøpmændene som Orm; allikevel lot de ham lide for Sæmunds færd, faldt over ham og dræpte ham og 3 andre. Dette var den 6. august i 1218.

Samtidig seilet Snorre Sturlason ut fra Borgarfjord. Endelig hadde han tat det raad at fare til Norge og hadde stillet alt sit gods under tilsyn av broren Tord og sat Gudny, sin mor, til at styre huset i Reykjaholt. Da han kom frem fik han vite, at Orm Jonsson var dræpt; ti nu var ogsaa den store knar kommet, som hadde ligget ved Vestmanna-øyerne og bar de norske kjøpmænd, som hadde øvet drapet. Det gik denne gang som oftere, at hver holdt med sine: i Norge stod Oddeverjerne i ond ry, fordi Sæmund hadde tat gods fra norske kjøpmænd, og de islendinger som kom og krævet bøter for overfaldet paa Orm, fik haarde ord og intet andet av nordmændene.

Snorre kunde ta det med ro: han var ikke Sæmunds ven længer. Og han blev i Norge gjennem 2 aar.

Den 23. april i 1217 var kong Inge død, og efter ham hadde Haakon Haakonsson, Sverres sønnesøn, faat kongsnavn. Det var birkebeinernes kjærlighet som hadde løftet dette barn paa tronen. Men han sat ikke trygt; ti han hadde mange avindsmænd, og av dem var ingen farligere end den mand, som først og fremst skulde vaake over hans kongedømme, kong Inges halvbror jarlen Skule Baardsson.

Skule var 29 aar gammel, da Snorre Sturlason møtte ham, og det stod glans av den unge høvding. Bare at se ham var en glæde, — hans ranke skikkelse, det lyse, retskaarne ansigt, de vakre øine, det lysbrune, bølgende haar. Han førte sig bedre end nogen anden og var veltalende som faa, og med sin blidhet og gavmildhet hadde han vundet sig venner i mængde. Men med alt dette var han ikke mand nok, ihvertfald ikke mand for stillingen. Den krævet en snar avgjørelse av ham; enten maatte han ærlig støtte kong Haakon, eller han maatte følge sit hjertes trang og bryte sig vei til tronen. Men han kunde ikke vælge mellem sine muligheter, han blev gaaende og slingre mellem dem og blev saa usand som han var usikker. Han hadde stillet sig paa et retsgrundlag, han krævet kongsmagten som bror av kong Inge og nærmeste arving efter ham; men dette var vaklende grund at staa paa, ti Skule var bare halvbror av Inge og ikke som han en søstersøn av Sverre og nær ætling av Norges gamle konger. Saa bøiet Skule sig for kong Haakon — og gik samtidig og tænkte videre paa sin egen ret og løi den ind i sig selv og andre, til han ikke længer visste, hvad han skulde eller vilde.

Kongen var langt lykkeligere stillet. Hele glansen fra kong Sverre, hans farfar, laa over ham og gjorde ham umistelig for alle, som hadde elsket Sverre Sigurdsson. Og like tryg som han følte sig paa sin ret, like sikker var han av sind, like langtænkt og fast i sin færd. Han kunde være heftig og haard, mistænksom ogsaa, og han regnet ikke altid nøie med de midler han brukte for at naa sit maal. Men altid visste han hvad maalet var, og det var ikke bare sit eget han søkte. Trofast gik han op i arbeidet for landets fred og velfærd.

I aarenes løp steg han med klarere og klarere drag frem for sit folk. Han blev mere end Sverres ætling, han blev fremtidsmanden, fredbringeren, lovens og de gode seders værn. Og Skule lot tiden gaa fra sig og maatte se rækkerne tyndes omkring sig. Da han tilslut brøt med

sin tvetydighet og tok konges navn, var Haakon Haakons-son den langt sterkere og hadde længe været det.

Men ved den tid Snorre Sturlason kom til Norge, syntes Skule jarl at være den mægtigere. Kong Haakon stod endnu i forsvarsstilling mot jarlen; han var bare 14 aar gammel, — alder, krigsvanhet, ry og rikdom hadde Skule paa sin side. Og Snorre saa ingen fare i at slutte sig nær til den mægtige jarl.

To av de mænd som hadde fulgt ham fra Island drog videre til Rom; men Snorre selv fandt en hædrende motagelse hos Skule og blev hos ham vinteren 1218—1219. Den vinter sat jarlen i Tunsberg, og kong Haakon var der ogsaa. Om sommeren hadde kongen efter Skules ønske latt sin mor bære jern til vidnesbyrd om at han virkelig var kongssøn, og hans raadgivere saa ikke med blide øine paa jarlen. Men for fredens skyld søkte de nu at nærme fyrsterne til hverandre, og om vinteren da Snorre var jarlens gjest kom det første gang paa tale, at Haakon skulde egte Skules datter og paa den vis vinde hans venskap.

Vaaren 1219 seilet kongen og jarlen til Bjørgvin, og om sommeren fór Snorre østover til Gautland og vilde finde fru Kristin, som hadde været gift med jarlen Haakon galen og nu var hustru til folkungen Eskil lagmand. Snorre hadde kvædet ikke bare om Haakon galen, men ogsaa om Kristin, — det kvad som kaldes Andvaka, — og hun tok vel imot ham og gav ham hædrende gaver, mellem dem det merke, som hendes søskenbarn sveakongen Erik Knutsson hadde eiet og kjæmpet under i 1210, da han slog motkongen Sverker paa Gestilren.

Om høsten vendte Snorre tilbake til Norge og var i Nidaros vinteren 1219—1220. Baade kongen og jarlen sat i Trøndelag denne vinter, og Snorre var atter gjest hos Skule. Alt var vel mellem fyrsterne i denne tid; den 29. september hadde kongen feiret sin trolovelse med Margret, jarlens datter, og det bøtet en stund paa vanskelighetene.

Andre islendinger var blit „hirdmænd“ hos den norske konge, Snorre naadde høiere op og blev kongens „skutilsvein“.¹ Vaaren 1220, da Haakon og Skule seilet til Bjørgvin, fulgte han dem og agtet sig videre til Island, men blev opholdt av en sak, som syntes farlig baade for ham selv og for hans fosterjord. Endnu var nordmændene harme over Sæmund Jonssons frømfærd mot de norske kjøpmænd, og et nyt budskap fra Island hadde øket hatet til Oddeverjerne og deres venner: høvdingen Bjørn Torvaldsson, som var gift med en datter til Sæmunds bror Orm, den mand de krænkede kjøpmænd hadde dræpt, var kommet over en nordmand, som han hadde hørt skulde være frænde til en av drapsmændene, og hadde slæpt ham ut av det hellige kirkehus og latt ham avlive. Og nu var det kommet saa langt, at Skule jarl agtet sig i hærfærd til Island om sommeren. Skibene blev valgt ut og de krigere som skulde fare. Men de fleste vettige mænd hadde liten lyst paa færden og nævnte det som kunde tale imot. En islending i Skules følge, som het Gudmund Oddsson og var skald, kvad til jarlen:

Høie hersker, du som
kampglad svinger sværdet,
hvad har jeg i vente
denne sorgens sommer?
Guld-giver, du som glæder
saar-svanen svart!² med hæder
kan jeg aldrig mit eget
ætlands strander herje.

Snorre Sturlason hørte til dem, som ivrig fraaadet jarlen at fare; han kaldte det et bedre raad at gjøre sig til vens med de bedste mænd paa Island; han trodde, sa han, at han nok kunde faa folket derute overtalt til at vende sig til lydighet mot Norges høvdinger, for om han undtok Sæmund i Odde kjendte han ikke mægtigere mænd paa Island end sine egne brødre, og de, sa han, vilde

¹ Skutilsveinene blev i senere tid kaldt „riddere.“

² Saar-svanen er ravnens.

rette sig meget efter hans mening, naar han kom tilbake til øen. Ved slike ord sløvedes stridslysten hos jarlen; men nu hadde han talt saa meget om hærfærden og rustet sig saa stort til den, at han syntes, et aapent tilbaketog maatte røre ved hans hæder. Mest mulig vilde han skjule sin eftergivenhet, og han fandt, at han passende kunde bruke kongen til det. Han traf den avtale med Snorre og de andre islendinger, at de skulde vende sig til kong Haakon og faa ham til at be jarlen avstaa fra hærfærden. Dette spil blev lykkelig spillet til ende; ti det var saa vel, at den unge konges ypperste raadgiver, Dagfinn bonde, stod i stort venskap med islendingerne. Et stævne blev holdt, kongen maatte op og tale, og hans ord faldt slik:

„Herre jarl! Den tanke, som her har været fremme i sommer, at sende en hær til Island, synes mig ikke klok. Ti færden tykkes vanskelig, og landet er bygget herfra, og vore frænder og forfædre har kristnet det og gjort folket derute meget godt. De fleste av landets mænd er ogsaa sakløse mot os, selv om somme har gjort ilde mot vore tegner; men om landet blir herjet, vil alle faa skade av det. Nu vil jeg be Eder, herre! at I hører paa min forbøn og lar denne tanke falde ned.“

Jarlen hadde faat det skjul han vilde ha og kunde nu sie færden fra sig. Men han kom tilbake til Snorre Sturlassons utsagn, at Island paa fredelig vis kunde vendes til lydighet mot Norges høvdinger, og hadde mange samtaler med Snorre og fik hans ord paa, at han skulde tale med sine landsmænd og gjøre hvad han kunde i saken. De to mænd fandt ut, at det var godt om Snorre kom til Island med den størst mulige hæder, og blev enige om at det norske lendermands-navn kunde være til hjælp for ham. Jarlen fik da kongen til at gi Snorre et len i Norge, en skip-reide, og nu skulde han paa én gang være islandsk og norsk stormand.

Av Skule fik han 15 stor-gaver, og desuten det skib som tok ham tilbake til Island. Han kom noksaa sent avsted og møtte uveir paa sjøen. Utenfor Austfjorderne

gik masten overbord; men tilslut tok han land ved Vestmanna-øyerne. Det var høsten 1220.

Det spurtes snart inde paa landet, at Snorre var kommet, og hvor store hæders-tegn han kom med. Men ingen blev glad for det, ti her paa sydlandet raadet Oddeverjerne og deres venner; og de tænkte paa den opreisning de skulde ha av nordmændene for drapet paa Orm Jonsen, Sæmunds bror, og mente at de norske høvdinger hadde sat Snorre til at sørge for, at de ingen opreisning skulde faa. Den ivrigste av alle sunnlendingerne var Bjørn Torvaldsson, husbond til Orms datter, en mand som i alle maater slog stort paa.

Han og hans venner haanet Snorres hele færd. De hadde hørt de kvæder, som Snorre hadde digtet om Skule jarl, og lagt merke til et omkvæd, som lød slik:

Haard-mulet var Skule
mot det glimtende guld,
han er av jarler gjævest.

Det var Snorres mening at rose jarlens gavmildhet, naar han kaldte ham haard-mulet mot guld; en gavmild mand blev av skalderne jævnlig lovprist paa den maate, at de sa han var en fiende av gullet. Men denne vending om Skule, at han hadde en haard mule, forekom sunnlendingerne fuldkommen latterlig, ti den fik dem til at tænke paa et dyr og ikke paa et menneske. De gav en saubokk i løn til en mand, forat han skulde kvæde om det, og fik denne vise av ham:

Vondt maa det være at kysse
jarlen som raader for riket,
kvasse læber har høvdingen,
haard-mulet er Skule!
Aldrig blev digterdrikken
ført saa gusten og grumset
frem for vise fyrster, —
visst er slikt vaas at laste.

Paa veien fra skibet red Snorre op til Skaalaholt bispegaard, som ligger nordenfor Odde, i smaabakket og

myret lænde. Han kom dit med 11 andre; alle bar de pydede skjold og var fulde av tillit til sig selv og fremtiden. Men straks Bjørn Torvaldsson fik høre, at Snorre var i Skaalaholt, fór ogsaa han til bispegaarden og hadde sine mænd med sig. De gjorde sig lystige over de andre og brukte spottende ord, og det kom saa vidt, at Bjørn Torvaldsson gik Snorre ind paa livet og spurte ham, om det var hans mening at hindre Orm Jonssons frænder i at faa opreisning for drapet paa Orm. Det vilde Snorre ikke vedkjende sig; men Bjørn kunde ikke skjønne andet, end at dette allikevel maatte være meningen, og det var ikke langt fra, at de bar trudsler paa hverandre. Biskop Magnus, som var farbror til Bjørn, søkte at forlike dem; men de skiltes paa noksaa uvenlig vis. Snorre fór hjem til Reykjaholt og sat der om vinteren.

Og snart fik han det gode bud, at hans uvenner paa sydlandet var blit indbyrdes uenige. Det var to ætter som raadet dernede, Oddeverjerne i øst, Haukdølerne i vest. Saa længe Jon Loptsson levet og hans søn Paal var biskop i Skaalaholt, hadde Oddeverjerne været de mægtigste; men nu var Haukdølernes ry i stigende. Til deres ætt hørte biskop Magnus, Paals eftermand i Skaalaholt; og biskopens brorsøn Bjørn Torvaldsson hadde med sin hustru, Orm Jonssons datter, faat stor gaard paa Oddeverjernes magtomraade, — Breidabolstad øst for Odde. Nu var det ikke alle i hans hustrus ætt som likte at ha ham i granne laget; de syntes Haukdølerne kunde holde sig længer vestpaa, hvor de hørte hjemme. Den ivrigste av alle Oddeverjerne var Sæmunds og Orms brorsøn Lopt, søn av biskop Paal, en vakker og vel utrustet og paagaende mand, som med uvilje saa, at hans farbror Sæmund, ættens hoved, lot magten gaa fra sig. Han traadte nu selv frem paa Oddeverjernes vegne.

Den første trætte mellem Lopt biskopsson og Bjørn Torvaldsson gjaldt en skog-grænse. Lopt mente, at folk som stod Bjørn nær, hadde hugget paa hans eiendom; men Bjørn sa, at Lopt løi om skoggrænsen, og paa Breida-

bolstad, Bjørns gaard, blev Lopt haanet, baade i dans-viser, de laget, og med anden slags spot. Et forliksmøte blev holdt, og her sa Lopt, at sin kundskap om skogmerkerne hadde han fra sin far biskop Paal; men han fik til svar, at Paal hadde været en noksaa selvkjær mand, før han blev biskop, og kanske ikke hadde regnet saa nøie. Lopt sprang op, da han hørte det, og verget sin fars minde og brukte et usømmelig ord om den mand, som hadde rørt ved det. Sæmund i Odde sa: „Ikke saa! ikke saa!“ og vilde faa Lopt rolig. Siden blev kjendelse fældet i saken, og den gik Lopt imot, endda Sæmund, hans farbror, var med om den.

Hver vinter ved Nikolasmesse¹ var det Sæmunds skik at holde stort gilde i Odde, — siden kirken, som stod der, var viet til den hellige Nikolas. Ogsaa dette aar hadde han mange gjester. Efter gammel skik sat han selv midt paa bænken; pladsen ved siden av sig hadde han git sin frænde Lopt, og ret imot, i høisætet paa den anden bänk, sat Bjørn Torvaldsson. Der blev drukket tæt, og meget blev talt ved drikken. Lopt skiftet ord med Bjørn og hans venner, og nu hændte det, at en del av den onde kvædskap om Lopt kom for dagen. Han og Bjørn skiltes i fuldt fiendskap.

Nu glemte Lopt den spænding som hadde raadet mellem Oddeverjerne og Snorre Sturlason; men uvenskapet mellem Bjørn og Snorre mindtes han og sendte mænd til Reykjaholt og klaget sin sak. Og det blev sagt, at Snorre ikke talte ham fra at søke opreisning. Vaaren 1221 kom Snorres følge-mand Valgard Styrmeson til Lopts gaard og blev der en stund. Og nu tok Lopt det raad at hjem-søke Bjørn. Men han viste stor ridderlighet i sin færd. Han sendte bud til Breidabostad og lot Bjørn vite, at han vilde komme dit i næste uke; og han bad sin fiende ruste sig vel, ti nu skulde trætterne mellem dem faa en avgjørelse. Saa stort gik det for sig denne gang, at en ven av Lopt var paa Breidabolstad nogen dager og bøtte vaab-

¹ Nikolasmesse er 6. december.

nene for Bjørn og hans mænd, uten at lægge dølgemaal paa, at han til avtalt tid vilde komme dit i Lopts følge og gjøre dem al den skade han kunde.

Da stævnedagen nærmet sig, drog baade Lopt og Bjørn mandskap sammen. Den 17. juni, Botolvs-dagen, mens klokkerne ringet til messe paa Breidabolstad, red Lopt ind paa tun-marken, fulgt av 100 mand. Da Bjørn fik se ham, kvad han:

Her kommer Gryla¹
paa gaarden ind,
og har paa sig
femten haler.

Bjørn hadde 70 mand til værn. De stod søndenfor kirken og hadde lagt stort tømmer paa begge sider av sig, fra kirkevæggen sydover mot kirkegjærdet, og hadde stillet sig bak disse træ-skanser, somme mot øst og somme mot vest.

En tredje magt viste sig paa pladsen. Det var Sæmund i Odde, som var farbror til Lopt, men ogsaa til Bjørns hustru. Han og de 240 mand som fulgte ham blev sittende paa sine hester. Men han sendte bud ind paa kirkegaarden til Bjørn og hans mænd og lot dem vite, at alle som vilde søke over til hans flokk, skulde være trygge paa freden, enten de vilde komme nu eller senere. Han hadde ikke kraft nok til myndigere fremfærd, endda han sat der saa mandsterk, og han haabet at hans ord skulde bli til hjælp for freden eller idetmindste gjøre blods-spilden mindre. Men en av dem han hadde budsendt gav til svar, at han hadde spist Bjørns mat om kvelden, og nu vilde han bli hos ham om dagen.

Saa tok kampen til mellem Lopt og Bjørn og førtes fra begge sider med stor heftighet. Det værste for Bjørns-mændene blev, at de stod i to skilte flokker og vendte ryggen mot hverandre; ti de stener som kom susende mot den ene flokk og ikke voldte skade der, kom mellem hærderne paa de mænd, som verget den anden skanse. Bjørn

¹ Gryla er trollkone-navn.

selv kjæmpet djærvelig. Han var i tykt, fodret panser, men løsnet paa det i varmen, saa han blev bar i halsen. Det saa en mand i Lopts flokk som het Gudlaug og ledet aataket paa den side, hvor Bjørn stod. Han stak ham med det spyd, som de kaldte Graasida og sa at Gisle Sursson hadde eiet. Bjørn gik straks op til kirken og satte sig ned der; men Gudlaug gik til Lopt og sa at Bjørn var saaret. Lopt spurte hvem som gav ham saaret. „Graasida og jeg,“ svarte Gudlaug og holdt spydet frem, og Lopt kunde se, at det var fugtig til langt oppe paa bladet og skjøjnte, at dette var banesaar.

Nu løp mange mænd fra kirkegaarden over til Sæmunds flokk, som hele tiden hadde holdt sig utenfor. Bjørn selv døde under kirken. En av dem, som fulgte ham, la liket paa kirkegaardsmuren og bad Sæmund ta imot sin maag; „og nu staar det værre til end før,“ sa han. En anden, en rik mand, som var kjendt for at sælge sine varer dyrt og hadde været mellem de ivrigste paa Bjørns side, fik et slag over ryggen, da han løp ind i Sæmunds flokk, og blev spurt hvad en vægt mat nu skulde koste. „Sin fulde pris,“ svarte han.

Lopt biskopsson gik bort til sin farbror Sæmund og bad om hans hjælp mot Bjørns frænder, som kunde ventes at ville søke hævn. Men Sæmund vilde ikke love noget; han var i nært maagskap med Bjørns far og fandt det ikke sømmelig at strides med ham. Lopt og hans mænd lastet ham meget før de skiltes; saa red de alle hjem, Sæmund til Odde og Lopt til sin gaard.

Endnu samme nat fløi disse tidender vestover og naadde snart til Bjørns far Torvald, som straks samlet mand-skap og bare ventet paa at Lopt skulde føre aataket videre, med fuld støtte av Sæmund. Men snart spurtes det, at Lopt stod alene og var redet op til Borgarfjord for at søke hjelp hos Snorre Sturlason. Snorre bodde i denne tid paa gaarden Stavaholt, vest for Reykjaholt; han hadde flyttet dit for at være længere borte og staa tryggere, om han fik ufred med sunnlendingerne. Han tok

godt imot Lopt og lovet ham sin hjælp paa Altinget, om Sæmund og nogen andre høvdinger vilde støtte ham der. Ved tingtid red Lopt sydover, men underveis fik han høre, at Sæmund ikke var møtt frem paa tinget, men at Torvald, Bjørns far, var der og hadde stort følge. Da mistet Lopt modet paa alt ting-ridt og red ned til sydkysten og kom sig over til Vestmanna-øyerne.

Paa Altinget raadet Torvald omtrent som han vilde; ti ingen vaaget med rene ord at tale Lopts sak. Torvald lot sin søn Gissur, som dengang var 12 vintre gammel, saksøke Lopt til fredløshet; og flere andre, som de kunde ha nytte av at faa dom paa, blev ogsaa saksøkt.

Da Torvald spurte, at Lopt var faret ut til øerne, kjendte han sig ikke trygg paa, at ikke et aatak kunde ventes fra den kant, naar Lopt fandt at tiden var inde til det; heller ikke vilde folk tro, at Sæmund skulde undlate at hjelpe sin brorsøn, naar det rigtig knep. Derfor samlet Torvald mandskap om sig efter tingløsningen og sendte bud til frænder og venner og vilde ha hjælp av dem og tænkte at samle skibe og seile ut til Vestmanna-øyerne imot Lopt. Fra nordlandet kom Arnor Tumeson, som var søstersøn til Torvald; og Sighvat Sturlason, som var gift med søster til Arnor, sendte sine sønner sydover og red selv til Stavaholt for at tale med sin bror Snorre og fraraade ham at komme Lopt til hjælp, — som ordet gik, at Snorre vilde.

Der var nogen sandhet i det ord; Snorre var meget stemt for at komme Lopt til hjælp. Over Bjørn Torvaldssons død kunde han ikke sørge, dertil hadde Bjørn saaret ham for meget med den haan han hadde ført over Snorres kvad om Skule jarl. Nu hadde folk tat sin mon igjen i Stavaholt; paa Snorres gaard løp viser omkring, som priste aataket paa Bjørn og med fryd bar frem det omkvæd fra Skule-kvadet, som Bjørns-mændene hadde fundet saa latterlig. En av viserne lød slik — og det kan være, at Snorre selv har laget den:

Bjørn blev bitt av jernet,
stivt det stod gjennom strupen,
godt var det stik, som Gudlaug
gav i vaabenstormen.
Ikke fik ublid riking
langt liv hos Graasida,
kvass hun blev at kysse,
haard-mulet var Skule.

Snorre var noksaa uvenlig, da Sighvat kom til Stava-holt; men alt gik vel mellem brødrene i den samtale de hadde med hverandre, og da de skiltes, var det slut med al hjælp for Lopt biskopsson. Siden, da Sighvat kom hjem, spurte hans venner ham ut og vilde vite, hvordan alt var gaat for sig. Sighvat svarte med et billede. „Da jeg kom,“ sa han, „bar Snorre øks paa akselen, og den var saa kvass, at jeg tænkte den kunde bite paa hvadsomhelst; men saa tok jeg en hein frem av bæltens-pungen min og strøk den over eggen, og før vi skiltes, var øksen blit saa sløv at den rent smilte til mig.“

Da Sæmund i Odde spurte Torvalds hær-samling, kjendte han hele striden som en tyngsel og sørgelighet og orket ikke at være med om den. Han red bort fra Odde, og bare faa visste hvor han nu holdt til. Folk dømte ham haardt, fordi han paa ingen vis blev sine frænder til hjælp, og dengang blev dette kvædet:

Lopt er i øyerne
og biter lunde-bein¹,
Sæmund gaar paa heierne
og eter bær bak stein.

Lopt blev ræd for, at han var kommet i en faldgrav ute paa Vestmanna-øyerne. Han søkte ind til land og østover under Eyjafjellene, og da fiendeflokkerne satte efter, red han videre i samme leid. En dag fik han tilbud om forlik og maatte være glad til. Da Lopt og hans mænd møtte sine fiender og forliket kom paa tale, sa Torvald, at han vilde kalde det den værste sønnebot, om han

¹ Lunde, en sjøfugl (*Mormon fratercula*), „sjøpapegøle“.

skulde øde sine uvenner med øksen, men fredløshet og pengebøter vilde han ikke spare dem for. De maatte gi ham selvdømme, de hadde ikke andet valg; og Torvald dømte dem til store utredsler. Desuten skulde Lopt selv være utenlands i 3 vintre, og naar han kom hjem, skulde han ikke ha fredhelg i sit gamle herred, men vel andetsteds paa Island.

Lopt brøt benet om sommeren, og da det var vokset sammen, syntes han det sat daarlig, og lot det bryte op igjen og gav selv raad for, hvorledes det skulde bindes. Da grodde det godt sammen; han blev halt, men ikke meget. Lopt fór utenlands sent paa sommeren og drog til Bjørgvin og søkte kong Haakon, som netop kom fra en seier over ribbungernes oprørs-flokk. Med Lopt var hans søskenbarn Harald, søn av Sæmund i Odde. Det hændte en dag, da kongen skulde gaa tilbords og stod og tok haandtvætt, at en mand, som het Eirik unge og var bror til en av de kjøpmænd Sæmund hadde tat gods fra, løp ind i stuen og satte sin øks i halsen paa Harald Sæmundson, saa han sank om ved kongens føtter. Eirik berget sig ut; men kongen bød, at han skulde dræpes, og sendte mænd til at lete efter ham. Harald var haardt saaret, men kom sig efterhvert og blev tilslut lægt.

Baade han og Lopt biskopsson kom tilbake til Island; men med Lopts store fremtids-vóner var det ute. Han blev aldrig mere end en mand som fylgte godt i andres flokk, og han maatte se sin ætts magt synke og bare synke.

Islands stat.

I kamp med vanskeligheter og farer levet Islands folk sit liv; til de haarde vilkaar, naturen stillet, var nu kommet uroen i landet, striden mellem mand og mand. Det laa i stammens egenskaper og statens væsen, at ufred hadde let for at reise sig.

Saa litet som mulig rørte samfundet ved den enkeltes frihet. Om en mand blev dræpt, grep ikke staten ind mot drapsmanden. Det var den dræptes frænder og venner, som tok saken op; om de vilde, kunde de gaa processens vei og paa tinge søke samfundets hjælp; men de kunde ogsaa, om det høvet dem bedre, paa egen haand slutte forlik med motstanderen, — eller de kunde vælge en tredje rets-vei: hævn. Og valgte de den, var feiden i gang. Samfundet bare saa paa.

Mandens frihet kunde gaa sammen med storsind, og fortællingen om den kan ha en egen glans over sig. Naar Torgils Oddeson godvillig underkaster sig Havlide Maarsons dom og lægger hædrende gaver til den store bot, som blir krævet av ham, da tar det sig staseligere ut end én process for domstolerne og en juridisk avgjørelse. Ingen lov kunde staat høiere end denne frie menneskelighet.

Men friheten blev ikke altid brukt til menneskelighet, — oftest ikke. Heller blev den brukt til hævn eller til at øve tvang mot andre. Selv hvor en mand i navnet gav

den fra sig og søkte domstolernes hjælp, kunde han i virkeligheten vedbli at bruke den, og netop til uretfærd. Han kunde øve tvang mot domstolene; det spurtes bare, om andre mænd vilde hindre det; staten selv hadde ingen hærstyrke, ingen magtmidler.

Dette at magtmidlerne laa hos enkeltmænd og fremfor alt hos høvdingerne, var den største skade ved det islandske samfund. Staten var en samling av høvdingdømmer like meget som en stat.

Dette forhold traadte i Sturlunga-tiden sterkere frem end tidligere. For det første var avstanden mellem goden og den almindelige bonde blit større. For det andre var høvdingslegterne blit færre, saa hver enkelt av dem sat med mere magt end før, — det var vanlig nu, at en høvding raadet over flere godord paa én gang. For det tredje var høvdingsens „rike“ mere end tidligere blit en lokal enhet; oprindelig var det saa, at en gode kunde ha „tingmænd“ i hélt andre strøk av landet end de nærmeste og i sin egen bygd ha folk, som hørte til hos en anden høvding; men i Sturlunga-tiden fik godedømmerne i stigende grad geografisk avrunding og blev virkelige smaarikere.¹

Væksten i høvdingernes selvfølelse og minkningen i deres tal gav kappestriden mellem dem større heftighet og videre omfang. Nu naar magten var delt mellem faa mænd, kunde den tanke let komme op hos den ene eller den andre at skaffe sig myndighet over *hele* statslivet, i hvilken form det nu kunde ske. I den gamle sagatid hadde hæderen og hævnens været indsatsen i kampene, de fik gjerne en noksaa privat farve. Saa var det tildels endnu, sansen for „viriding“ var sterk, og hævnfølelsen kunde gjøre sig gjældende med uhemmet oprindelighet; men til dette var der nu føiet noget nyt: mere og mere gik der politik i kampene, snart kom de til at gjælde spørsmålet om magten, endog om enemagten, i landet. Ættefeiderne blev borgerkrige, maken til de norske, og for samme maal som de. Her hjalp det godt, at godedømmerne hadde faat lokal

avgrænsning eller var paa vei til at faa det: nu blev det lettere end før at reise en hær og holde den samlet.

At striden var saa meget av en strid om magten, gjorde det vanskelig at stanse den. Kampens tvang over de kjæmpende var sterkere end før, ti maalet var større og laa fjernere. Det krævet langsyn og utholdenhet og hensynsløs kraft. Alle midler maatte sættes ind for det, og de blev sat ind; Sturlunga-tidens kampe kom til at ta sig daarligere ut end feiderne i den gamle sagatid. Den hedenske kulturs uskrevne vedtægter, som bød at agte mands frihet og mands kraft, var gaat i opløsning, og den grusomhet, som syntes nødvendig, blev nu holdt for at være tilladelig. En seierherre mente at ha en hindring mindre, om han dræpte eller lemlæstet en vergeløs fange, — og han gjorde det.

Religionen og kirken gav ham en del at tænke paa, men med begge kunde han komme utav det. Han trængte ikke at angre saa dypt for at faa avløsning av presten, og de krav, som Krist har stillet, kunde det vel bli tid til at se næiere paa, naar alderen kom og det blev nødvendigere at ha regnskapet færdig. Det var vigtig nok med troen, men livet skulde ha sitt, det ogsaa, og jord og himmel fik forlikes saa godt det kunde gaa. At søke til kirke og messe og prædiken var altid trygt; men med den nøie efterlevelse av lærdommerne fik det endnu dryge noget. Havlide Maarsson indrømmet biskop Torlak Runolvsson at biskopen brukte sande ord, naar han i religionens navn talte fredens sak, men allikevel var Havlide uvillig til at rette sig efter disse ord, — og det endda han levet i en tid da kamp-lidenskapen ikke gik saa høit som i Sturlungernes dager. Han vilde ikke slippe det han kaldte sin ret, og han hadde virkelig en ret at verge. I Sturlungatiden var det oftest værre at sie hvor retten laa, ti nu grep folk til vaaben for andre ting end retsspørmaal. Allikevel var det selvfølgelig saa, at hver av de kjæmpende gjerne vilde „ha ret“, og denne retskjensle hos dem — enten

den nu hadde grund eller ikke — blev i viss mon til undskyldning for deres færd; men den gjorde ikke kampen mindre bitter.

En mand, som ingen ret hadde paa Island, blandet sig i striden. Det var Norges konge. Han søkte herredømmet over øen.

Men han vilde ikke være retløs, han heller. Og det faldt let for ham at tænke, at han ikke var det; ti som sakerne stod paa Island, kunde det synes en god gjerning at føre øen ind under kongemagt og dermed gi samfundet fred og fasthet. Kongen kunde lægge en dypere mening i sin magtlyst og tilkjende sig selv den ret som et godt formaal gir.

Men han gik ikke av veien for haarde midler, og dette blev det norske kongedømmes første synd mot islendingerne.

Knapt var Norge blit et rike, før kongedømmet søkte myndighet over de norske nybygder ute i havet. Stammefølelsen gav grundlaget. At den fandtes, var rimelig, — der fandtes jo endog en videre, samnordisk stammefølelse. I Västergötland var det høiere bot for at fælde en nordmand eller danske end for at dræpe en engelskmand eller tysker. Og islandsk lov gav i flere maater nordmænd, svensker og dansker — mændene fra „de 3 kongevælder, hvor vor tunge er“ — bedre ret end andre utlendinger. I Norge stod islendingerne i en særstilling; det nære frændskap og det nøie samkvem skapte den. I Olav den helliges tid kom en egen avtale i stand mellem kongedømmet og Islands folk; den la pligt paa de islendinger, som opholdt sig i Norge, til at verge landet med kongen, og gav dem til gjengjæld rettigheter, som andre utlendinger ikke hadde maken til.

Allerede kong Olav hadde søkt at lægge Island ind under norsk kongemagt. Først bad han islendingerne vise ham den godhet at overlate ham den lille Grimsøy, nordpaa, langt oppe i havet. Men en klok mand fandt ut, at øen og havet makelig kunde føde en liten hær og at lang-

skibe nok kunde finde veien fra Grimsøy til selve Island, og efter dette blev kongens bøn møtt med avslag. Siden kom han med skattekrav; men de fik samme skjæbne.

Folk regnet 7 døgns seilads fra Stad i Vest-Norge til Horn paa Øst-Island. Men over dette brede hav krydset skuterne sommer efter sommer; kjøpmænd fra det ene land solgte sine varer i det andre, og med kjøpmændene fór folk som hadde andre erender. I Norge var der stadig nok av islendinger; somme laa i kjøpfærd, somme i pilgrimsfærd, og somme var i kongens tjeneste, med vaaben eller kvad eller begge deler. Jævnlig blev nordmændene mindet om dette folk, som var utgaat fra dem selv og talte deres maal og hadde faat kristendom og en del av sin lov fra Norge, og for kongen, som stadig var omgitt av islendinger, kunde det ligge nær at søke deres leilighetsvise kongstjeneste omsat til en varig, at ville en ordning som for altid gjorde ham til deres „drottin“, dem til hans „tegner“.

Olav den helliges tanke var ikke død med ham. Og det 12. aarhundrede skapte forhold som kunde gi den ny kraft. Paven la Islands kirke ind under erkebiskopen i Nidaros, og dermed hadde en norsk mand for første gang faat varig myndighet paa øen. Den skulde gjælde bare paa det kirkelige omraade; men kirkens liv var nøie filtret sammen med statens, og mangen gang førte den islandske kirkes saker med sig, at baade læg og lærd blev stævnet til møte med erkebiskopen i Nidaros. Islendingerne vænnet sig til at hente avgjørelse og dom i Norge, og dette slog en god bro for kongedømmets magtplaner paa Island. Allerede i 1173 hadde erkebiskop Eystein uten blusel sat øens biskoper stævne baade „med os“ og *med kongen*, og i det 13. aarhundrede tok kongen sig frihet til at følge erkebiskopens forbillede og sendte paa egen haand Islands høvdinger stævnebrev. Med Magnus Erlingsson og den første norske kongekroning var der kommet en sterk vækst i kongedømmets magt og herskerens selvkjensle, og det fortsatte under Sverre og Haakon Haakonsson; kongen

steg og steg, i andres og i egne øine. Han var uten ret paa Island; allikevel talte han som den der har myndighet, første gang han talte til øens høvdinger.

For islendingerne selv kunde der ligge en fristelse i kongedømmet. I Norge var det blit god teori, at med fyrstemagten skulde landefreden vokse; og paa Island kunde freden trænges. Det var jo ogsaa saa, at islendingerne, som reiste saa meget og læste saa meget, overalt ellers i kristenheten fandt kongestyrede land, og det maatte synes dem underlig, at deres eget samfund her skulde skille sig ut fra andre. Til dette kom, at ytre forhold nødte dem til varsomhet. Det blev ikke mulig at være hensynsløs mot kongen, ti landet var paa mange maater avhengig av den nære forbindelse med hans land. I Sturlungatiden stod islendingerne forsaavidt i en vanskeligere stilling end i den gamle sagatid, vikingtiden; det var ikke bare rikdommen paa sølv og vaaben som var blit mindre, men ogsaa tallet av sjøfarende skibe. Handelen og skibsfarten var mere og mere kommet paa nordmændenes hænder, og de skuter, som nu bar islendingerne over til Norge og tilbake igjen, var i regelen norske.

Men meget, ja det meste, talte imot at gi sig ind under kongestyret. Paa Island var nordmændene ikke kjendt for det gode alene; mere end én gang hadde ufred og overmod fulgt deres færd. Og ingen kunde være tryg paa, hvad kongens vælde skulde indebære. Kanske kunde det føre trældoms-kaar over folket.

Allikevel var der somme islendinger, som nu gik til forbund med kongen. Det var først og fremst de høvdinger, som selv søkte større magtfulde end landets mænd var vant til at se paa øen. Om de støttet sig til kongen, stod de sterkere overfor alle avindsmænd. Og den enemagt, som nogen av dem søkte, kunde faa en fast form og et præg av retsgyldighet, om de lot kongedømmet stadfæste den. I disse tider var det saa i Europa, at en ny „ret“ jævnlig maatte utledes fra en ældre; og den mand som vilde ha fyrstes stilling og navn paa Island, kunde

vanskelig bli andet end lensfyrste. Magten kunde han kanske vinde paa egen haand; men det høiere værdighetsnavn, vigselen over magten, stod ikke til at opdrive hjemme. Og ingen var nærmere til at gi det end Norges konge.

Men visselig var det høvdingernes mening, at det skulde være en vigsel — og ikke mere. For sin svig mot landets frihet kunde de søke trøst i den tanke, at kongens overherredømme skulde sikre freden i landet og ellers bli mere let skin end en virkelighet. Hver av dem tiltænkte sig selv den virkelige magt; det var ikke deres mening, at fremmede skulde styre og fædrenes lov vike for den norske. Og dette er den undskyldning, de kan ha. Da folket tilslut samtykte i at „byde kongen sin tjeneste“, skede det gjennem en avtale, som skulde sikre øens indre selvstyre. Det er en sak for sig, at kongedømmet syndet baade mot aanden og bokstaven i denne avtale og vanstyrte Island saa godt det kunde.

Snorre Sturlason var — paa lange tider — den første islending som førte forhandlinger om at vende Islands folk til lydighet mot Norges høvdinge. Han hadde en særlig undskyldning: det gjaldt at hindre en norsk hærferd til øen; og han hadde de undskyldninger, som ogsaa andre kunde ha: kongedømmet skulde tjene Island til fred, og det skulde ikke ta friheten fra folket.

Men dertil kom de fristelser, som laa i Snorres eget sind; kongedømmet kunde hjelpe ham til magt, „ret“ og navn; og han var ikke manden som kunde staa for Skule Baardssons venlighet, — det var stas over dette venskap med nordmændenes hersker, det lokket, det la fremtiden i glans. Den syntes let og løfterik.

Ja, saa syntes den i stunden. Alt blev anderledes, da Snorre kom til Island. Visst fik han et herlig ridt til Skaalaholt; endnu var glæden over lendermandsnavnet og skibet og alle storgaverne og alle Norges-minderne frisk og uforstyrret; skjold blinket, her kom en stor mand ridende til bispegaarden. Men glæden graanet, da Bjørn Torvaldsson kom og de vrede ord og de bitre smil og

verset om Skule som hadde en haard mule. Med étt var det hverdag igjen og vanskeligere at leve.

De store planer blev noget av en byrde; det var bedst at vente og se og fare varsomt frem. Det er ikke fortalt, at det bare var snak, det Snorre hadde lovet jarlen. Det er sagt, at han prøvet sig frem med sine løfter. Men motagelsen han fik paa Island gjorde ham nøgtern. To ting er sagt om ham, først at han ikke kom nogen vei med landets folk, dernæst at han la litet arbeide i saken.

Men noget gjorde han altsaa for den; og tro mot avtalen med Skule sendte han sin søn Jon som gidsel til Norge. Desuten sørget han for, at norske kjøpmænd fik fred paa øen, — trods drapet paa Orm Jonsson.

Og Bjørn Torvaldssons undergang hadde en viss sammenheng med Snorres Norges-færd. Lopt biskopsson gik til kamp mot Bjørn efter Snorres raad; det var hævnen for haans-ordene, som Norges-fareren fik høre i Skaalaholt. Og da Snorre fik budet om Bjørns fald for Graasida, var det med nogen ret det blev gjentat, at „Skule var haardmulet“. Det hadde vist sig, at det ikke var fareløst at krænke den mægtige jarls mægtige ven.

Men ellers syntes det Snorre sikrest at vente og se og foreløbig holde sig indenfor den gamle ordnings ramme og arbeide paa utvidelsen av egen magt, — *den* hadde jo altid været det virkeligste maal. Spørsmålet om forholdet til kongemagten fik utstaa. Til Norges høvdinger kunde Snorre altid sie, at tiden ikke var inde. De maatte selv skjønne, at han stod i en vanskelig stilling.

Han førte forsiktig tale; han trak sig ut av den farlige strid omkring Lopt biskopsson. Og paa Altinget sommeren 1222 blev han gjenvalgt til lovsigemand.

Eyjolv Kaarsson og Aron Hjørleivsson.

I 1218, da Snorre Sturlason fór til Norge, vendte biskop Gudmund tilbake derfra og kom til sin stol i Holar. Nu vilde han bygge sin kirke fra grunden og skaffe den tjenere, som hadde kundskap til at tjene den og vilje til at verge dens ret. Derfor satte han en skole ved bispestøtten og kaldte en mester til den og tok imot saa mange læresveiner som vilde komme. Nogen av dem var mægtige mænds barn, og de gav gods for sig; men de fleste var slike, som intet hadde at leve av uten de almisser biskopen gav dem, og da hans almissegodhet ikke hadde grænser, gik der mange penger med til skoleholdet. Bønderne blev rædde for, at de skulde faa byrderne at bære tilslut, og likte ikke at dette fattigfolk fik gaa der. Deres høvding var Arnor Tumeson, Kolbeins bror og Gudmunds gamle uven, og med glæde grep han leiligheten til at hemsøke sin granne. Arnor og hans følge kom til Holar om natten, tok biskopen op av sengen og drog ham ut gjennem husene. Han satte hænder og føtter mot dørstolper og vægger; men desto haardere fór de frem med ham og fik ham tilslut ut, la ham i en slæde og kjørte med ham til Aas, Arnors gaard. Og alt folk som tjente biskopen drev de bort fra kirkestedet, skolesveinerne og mesteren ogsaa, og hadde først truet med at brænde skolen og alle som der var inde.

Hele vinteren var biskopen paa Aas og blev holdt i mørkestue, som en voldsmand. Arnor agtet sig til Norge sommeren 1219 og tænkte at ta Gudmund med sig. Færden gik først til Hvitaa ved Borgarfjord, hvor det var Arnors mening at søke sig skibs-leilighet. En baare blev lagt mellem to hester, og paa denne baare blev biskopen ført den lange vei vestover og med liten skaansel og manddom; ti hesterne blev drevet saa haardt, at baaren brast, og biskopen blev slæpt over sten og moer og fik ikke hjælp av nogen. Arnor blev sittende ved Hvitaa om sommeren og holdt nøie tilsyn med sin fange.

Mange fandt disse hændelser harmelige; men Arnor hadde stor frændestyrke, og det var farlig at sætte sig op imot ham. Men fordi vor drottin jævnlig kommer sine venner i hu, gjorde han én mands sind uskjælvende og vakte denne ene til snar handling. Eyjolv Kaarsson het han, og der var god arv i hans venskap for biskopen, ti Herdis, hans hustru, var datter av Ravn Sveinbjørnsson paa Eyre.

Eyjolv sendte sydover en smaasvein som het Skuma den lille. Han kom til Hvitaa og var der om sommeren og løp erender for folk, og det var det god raad til, ti i Hvitaa laa mange kjøpskibe om somrerne og stort kjøpstævne blev holdt der. Det var Eyjolv Kaarssons tanke at Skuma skulde se sig godt om, og bedst der hvor biskop Gudmund var; og dette erende blev vel røgtet, ti Skuma holdt sig jævnlig ved nordlendingernes teltbod, hvor biskopen sat fangen.

Efter Maria himmelfarts fest, den 15. august, red Eyjolv selv sydover med 4 eller 5 mand og laa siden og ventet, til det en nat blev stort uveir, og regn og vaat sne kom drivende i stormen. Da red han ned til Hvitaa og sendte foran sig en mand, som skulde finde Skuma og faa vite hvordan sakerne stod. Denne sendemand kom tilbake med det bud, at 6 mænd sat paa vagt ved teltboden om nætterne, men nu hadde de søkt ly inde. Da Eyjolv Kaarsson og hans flokk kom, var vagtmændene sovnet, — det var

let at vite, ti de snorket kraftig. Skuma hadde fortalt, hvor den sækkefeld laa som biskopen sov i, og Eyjolv løste nu paa teltkanten, like ved Gudmunds hode, tok biskopen i fanget og bar ham bort fra boden og førte ham i de klæder, som de hadde tat med til ham, en korkaape og og en hvit kjortel, og red avsted med ham. Veien laa over myret land, og det var mørkt; men intet steds sank de i, og de syntes det lyste forunderlig fra spydene de bar, — det var som om luer brændte.

Skuma den lille var krøpet ned i biskopens tomme sækkefeld, og om morgenen hørte han vagtmændene sie, at det var svært saa længe „Langskjæg“¹ sov; somme mente at han maatte være syk, siden han ikke agtet paa sine bønnetider. De gik da hen og vilde tale til ham, men fandt Skuma den lille. Han sa dem, at biskopen var borte, for Eyjolv Kaarsson hadde været der og hentet ham, og nu var det visst for sent at sætte efter. Arnor Tumeson fik straks vite de nye tidender og fandt dem meget onde, men red ikke efter, for han visste ikke hvad vei Eyjolv hadde tat. Arnor opgav sin Norges-færd og fór nordover til Skagafjord og sat hjemme vinteren 1219—1220.

Biskop Gudmund og hans følge kom op til Kerlingarfjord, som er en nordlig arm av Breidefjord; der holdt de sig gjemt i skogerne, indtil de fik vite, at Arnor ikke ledte efter dem. I Kerlingarfjord hadde gjengangere og troll længe været paa færde, og folk var vettskræmte. Det er fortalt at en nat, da biskopen og hans følgemænd laa i telt, hørte de stort gny utenfor, og en røst som sa: „Her sover drenger, og her sover drenger.“ Da gik biskopen ut i natten og møtte spøkeriet, og siden blev det mere stille der ved fjorden.

Da den 8. september nærmet sig, Maria fødsels fest, sendte biskop Gudmund bud til en prest der i grannelaget og vilde bo hos ham i høitiden, men fik det ikke. Da søkte han — saa er det fortalt — til en gaard, hvor husbonden var djakn² og selv tænkte at lede aftensangen,

¹ „Langskjæg“ er biskopen.

² Djakn = diakon.

kvelden før Mariamesse; djaknen hadde alt sunget en hymne og antiphonen *Nativitas tua*¹; men siden blev hans minde saa underlig sløvet, at han ikke kunde huske ordene i *Canticum*, lovsangen til vor frue, og endda han 3 ganger sang *Nativitas tua* for at faa bedre tid til at tænke, kunde han ikke finde frem til *Canticum*. Da blev det sagt ham, at en skute med mange mænd ombord var lagt til land, og straks efter kom biskop Gudmund og førte lovsangen frem for vor frue.

Saaledes ser Island ut nordpaa ved sjøen, at store berg stiger op der, og i nogen av disse berg samles om sommeren saa meget sjøfugl at det er en utallig mængde, og han verper i de huler og skjul, som findes i berget, og det er manges mands rikdom at fare dit og ta fugler og egg, og da maa fangstmanden ofte fire sig ned i taug og kan komme i stor fare, ti meget kan skade tauget. En slik mand kom til biskop Gudmund og lot ham velsigne et taug for sig. Det er et gammelt ord, at ingen skal være i berget længer end sol er oppe; men en dag fik denne mand saa god fangst, at han glemte tiden, til det med étt blev skumt omkring ham; og da saa han at en haand brøt frem av berget; den var ikke av de mindste, og den hugg haardt efter tauget; men da hjalp biskop Gudmunds vel-signelse, og manden kom sig op og berget sig.

Om vinteren sat biskopen paa Eyjolv Kaarssons gaard og hadde mange folk omkring sig, saa det blev utgift for Eyjolv. Men han bar den paa stormandsvis. Der var litt av hvert at si paa Eyjolv; han hadde ikke altid været saa stø i sit forhold til kvinder eller saa nøieregnende med menneskeliv, som han skulde; men han var vennefast og storsindet og den modigste mand. Hans gaard laa paa en ø, Flatøy, nordlig i Breidefjord, 3 mil fra fastlandet.

Vaaren 1220 forlot baade Eyjolv og biskopen Flatøy og red op til Nordlandet, men fik en kjølig mottagelse av bønderne; ti biskopens venner hadde flokket sig om ham, og hans følge blev saa stort, at folk ikke vilde bære

¹ *Nativitas tua* = „din fødsel“

omkostningerne med at gi ham hus. En gang han red ind paa en gaard, stod Ivar, bonden paa gaarden, med 40 mand omkring sig, og da Eyjolv Kaarsson spurte hvad meningen var med denne mottagelse, fik han til svar, at nu skulde kar og ku følges, — vilde de ha mat der i huset, skulde de faa kjæmpe sig til den. Da sa biskopen: „La os ride bort, sveiner, og ikke gi os av med Ivar; ti nu er den urene aand over ham.“ Saa red de, og slog sig siden ned paa en gaard, som heter Helgastad og ligger i Reykjadal, øst for Eyjafjordsbygderne. Lørdagen den 29. august indviet biskopen en kirke paa Helgastad; men samme dag kom nordlandshøvdingerne over ham.

Det var faa høvdinge paa nordlandet i disse aar; Kolbein Tumeson hadde ikke havt sønner, og Øgmund Torvardsson, biskopens søskenbarn, var jaget bort, til hævn for Kolbeins død. Siden sat Arnor Tumeson, Kolbeins bror, med magten nordpaa.

I Eyjafjord hadde en mand som het Hall Kleppjarnsson havt høvdingdømme; men han var bliit dræpt av en storbonde som het Kalv, og en av aarsakerne til drapet hadde været, at Halls folk kvad nidviser om Kalv og haanet ham for det navn han bar:

Okse-kalven i vor grænd
er til bry for alle mænd.
To ben har den, — det er godt
at den ikke fler har faat.
Altfor længe har den levet,
skulde helst til slagt bli drevet.
Ikke er den som anden smale¹:
den har bak, men ingen hale.

Slike nidviser regnet folk nøie med. Haan bet værre end vaaben; ti i de tider stod menneskene naturen mere nær end senere, og overgangen fra liv til død faldt dem lettere. Men aatak paa godt navn og rygte kunde de ikke taale. Da Hallfred vandrædaskald laa døende i sit skib ute paa havet, var det sin „haarde tunge“ og ikke sin voldsfærd han bad Gud om tilgivelse for. —

¹ Smale = bu-fé.

Da Kalv hadde hævnet sig og dræpt Hall Kleppjarnsson, blev det sagt, at Sighvat Sturlason, Snorres bror, ikke var uten del i dette onde raad; og rygtet om hans skyld holdt sig, endda han kvad en klagevise, da han spurte at Hall var falden. Sighvat, som var gift med Arnor Tumesons søster, likte ikke at Hall paa egen haand hadde sluttet fred med biskop Gudmund, og dertil kom at han netop nu tænkte at forlate Vestfirðinga-fjerdingen og flytte nordover og gjerne vilde ha albuerum deroppe. Det var flere ting som drog ham til nordlandet, og en av dem var denne, at han, som var Arnor Tumesons maag og gode ven, kunde være viss paa stor magt i disse bygder, hvor det ellers var saa smaamt med høvdinger og hvor biskopen hadde faat sin myndighet knækket. Sighvat fik alle fordeler av drapet paa Hall Kleppjarnsson; ti drapsmanden blev forvist fra herredet, — og paa hans tomme gaard, kjøpte Sighvat sig ind. Det var Grund, syd for Eyjafjorden, en stor gaard i bred dal, mellem fjell og aa. —

Arnor Tumeson hadde faat bud fra bønderne i Reykjadal, at biskop Gudmunds store følge var til byrde for dem. Han drog straks flokker sammen og fik sin maag Sighvat med sig, og nu kom han til Helgastad gaard, netop som biskopen var færdig med kirkevigselen. Arnors mænd ropte hærrop og gik paa. Biskopen var inde i kirken; men Eyjolv Kaarsson og hans følge stod paa kirkegaarden og verget sig med stenkast og stik og slos djævelig. Da striden var paa det heteste, kom biskopen ut av kirken og gik bort til sine mænd; og nu drog Arnor og Sighvat sine flokker noget tilbake og vilde ikke kjæmpe slik at biskopen kom i livsfare, ti om saa høi en kirkens tjener blev dræpt, vilde deres sak staa meget ilde.

Høvdingerne møttes nede paa vollerne. Arnor sa: „I sommer gik jeg og var klein; men da jeg fik bud fra Reykdølerne, at de trængte hjælp, blev al kleinheten borte, og nu har jeg ikke ondt noget steds.“ „Det kalder du kanskje et jertegn?“ sa Sighvat, som gjerne gjorde sig lystig

over folk og tænkte paa alle de jertegn, som fulgte biskop Gudmund.

De slog nu ring om kirkegaarden og sat der natten til drottinsdagen; tidlig paa morgenen bygget de et stormtak av tømmerstokker og bar det hen til den lund som var søndenfor kirkegaardsgjærdet og stillet sig i ly av det og gravet sig igjennem gjærdet. Da søkte biskopens mænd ind i kirken og overgav sig siden. En haaloga-lending, som var med mellem dem, blev dræpt og nogen andre med ham, men de fleste fik fred, Eyjolv Kaarsson ogsaa. Kirken stod der med saarmerker efter stenkastene. Og det er sagt at de kunde sees mere end 100 aar senere, Biskop Gudmund selv drog sydover, 15 mil gjennem øde fjellmark, og kom tilslut til Odde, hvor Sæmund Jonsson tok godt imot ham og bad ham bli, saa længe han vilde. Gudmund var der vinteren 1220—1221, den vinter da fiendskapet reiste sig mellem Lopt biskopsson og Bjørn Torvaldsson. Om sommeren drog han vestover til Borgarfjord, og Tord Sturlason, Sighvats og Snorres bror, som altid var hans ven, fulgte ham utpaa høsten til Holar, hans bispegaard.

Som vanlig fik han nok av folk omkring sig, og snart blev det smaat med maten paa gaarden; bønderne i Skagafjord saa paa det med uvilje, nu som før, og frygtet for vinteren; men deres høvding, Arnor Tumeson, var faret til Norge om sommeren, og de visste ikke, hvem de skulde vende sig til. Da kom en ny mand og tok førerskapet for dem; det var Tume, ældste søn til Sighvat Sturlason, og søstersøn til Arnor. Han var 23 aar gammel.

Det er sagt at Sighvat selv tok alle biskopens tiender i Eyjafjord; og nu fór sønnen vestover og tok styret over Skagfirdingerne. Han sendte bud til Holar, og sa at biskop Gudmund skulde drive bort de mennesker som gik der, ellers skulde de bli jaget avsted fra bispegaarden; og da Gudmund Areson visste, at nordlendingerne aldrig løi, naar de lovet ham ondt, valgte han at fare hjemmefra heller end at sende sine venner under fiendevaaben. Men

først kaldte han til sig de mænd, som villig hadde lagt sit liv til hans, mellem dem Eyjolv Kaarsson.

I Eyjolvs følge kom en mand, som snart efter fik godt navn paa Island. Aron Hjørleivsson het han og var meget ung, ikke stort over 20 vintre gammel. Han stod i maagskap med Eyjolv Kaarsson; ti hans mor var av samme ætt som Ravn Sveinbjørnsson, far til Eyjolvs hustru. Arons egen far var navngjeten for sin styrke; det er fortalt, at han med én haand kunde hugge hodet av en okse. Vekst og kræfter hadde Aron arvet, og var dertil baade klok og stortænkt, ivrig, men rimelig allikevel, modig og sorgløs, — endnu halvt barn av sind.

Biskopen og hans mænd fór nordover fra Holar og ut til Malmøy, som lang og smal og med bratte vægger reiser sig av Skagafjorden. Der stod en gaard og en liten kirke, og de feiret nu jul derute ved ishavet; men paa Holar sat Tume Sighvatsson og lot som om bispegaarden var hans fædrene-arv. Begge flokkerne holdt god vagt og hadde speidere ute.

Det blev en mager jul for biskops-mændene. Aron Hjørleivsson skulde sørge for mat, men naar han la til land i Skagafjord, møtte han jævnlig folk, som Tume hadde sat paa vagt der, og kom ingen vei, og veiret var ikke slik, at de kunde faa store fangsten paa sjøen heller. De blev sittende i nød og sut og skjønte, at længe kunde det ikke gaa paa den vis. Og det blev Eyjolvs og Arons raad, at de skulde søke sig underhold der de hadde størst ret til det, og det var paa Holar bispegaard. Over jul rodde de iland med en mand, som skulde speide paa gaarden; de bad ham sove mindre om natten end om dagen og lægge nøie merke til alt han saa.

Mot Kyndelmesse¹ blev det uveir med storm fra nordost. Det er fortalt, at Blasiusmesse² om kvelden, da biskopen gik fra kirken, stanset han og saa op mot himlen, som var tung og svart; og Eyjolv Kaarsson hørte at han sa:

¹ Kyndelmesse er 2. februar.

² Blasiusmesse er 3. februar.

„Stor rædsel byder du paa nu, drottin min!“ Samme kveld fór 30 raske mænd ned til skibene, Eyjolv og Aron forrest. Biskopen hadde sagt dem, at de ikke maatte gjøre Tume noget ondt, men heller ta ham med til Malmøy, om de vilde.

De fór paa to skuter; stormen tutet og sjøen røk, men frem kom de. I Holar var der ingen som ventet dem; Tumes mænd hadde sagt, at nordost-stormen skulde holde vagt for dem denne nat, og var gaat til sengs, allesammen. Fra sin speider hadde Eyjolv og Aron faat bud om, at Tume og 15 mand med ham sov i den skemme¹, som hadde været biskopens søvn-bur. Det var noget før dag, at biskops-mændene kom til Holar; de vaabendjærveste blev valgt ut til at søke mot skemmen, og de øvrige skulde stille sig ved utgangerne til de andre hus og vogte dem. Der blev nu stort gny, de som var i skemmen sprat op og kom sig i klæderne og tok sine vaaben. Der var sterke jernstænger for døren; men biskopsmændene bar tømmerstokker paa den og sprængte den, og Aron trængte ind i skemmen, fulgt av 4 andre. Der stod stridbare mænd i tæt fylking og verget sig vel; men Tume fik et saar i kampen og folk sa, at det var Aron som gav ham saaret.

Nu sluknet alle lys i skemmen, og Aron og hans mænd drog sig ut. De hjalp sig nu paa anden vis og la ild i træverket; stormen tok flammen, og røken vokset inde i stuen. Da gik Tume ut med sit følge og blev straks grepet; biskopsmændene visste ikke hvad de skulde gjøre med ham, og han blev staaende og fryse og hutre. Da bad han dem, at de ikke skulde pine ham slik: folk kunde tro, at han skalv av rædsel, sa han. Nu roste de meget hans manddom, mange vilde la ham fare og ingen vilde dræpe ham, uten en. Det var Einar skemming, en mand som hadde mistet frænder og gods i kampen mot Sturlungerne; han løp frem og hugg Tume ned. To mænd til blev dræpt, og to blev fothugget, de andre fik fred.

Nu var det blit lys dag, og biskopsmændene tok mat

¹ Skemme = liten stue.

og klæder, saa meget de kunde bære, og fór ned til fjorden igjen, men med en stor flokk i hælerne paa sig. Ti Tumes folk hadde samlet sig fra alle husene og satte nu efter, og det var i sidste liten biskopsmændene fik lagt fra land. En av dem kom for sent og blev dræpt 2 nætter senere, og en anden frøs ihjel for dem. Da de kom frem til Malmøy, fik de høre onde ord av biskopen for drapet paa Tume; de svarte, at det var ikke mere at sie om den ting. Nogen uker senere fik Einar skemming en næseblødning som førte ham til bane.

Det som var hændt i Holar spurtes snart over hele landet, harmen svulmet i Sturlungernes bryst, og Sighvat egget Sturla, sin anden søn, til broderhævn. Som barn hadde Sturla været til opfostring paa en storgaard vestpaa, sammen med Aron Hjørleivsson. De hadde længe været gode venner, men kappedes saa ivrig i lek, at det var meget smaat med venskapet, da de blev ældre og skiltes. Sturla Sighvatsson var 22 aar gammel, da hans bror Tume faldt; han var den vakreste mand, baade av vekst og aasyn, og haaret faldt i store lokker.

Over paaske 1222 fór biskop Gudmund og hans mænd bort fra Malmøy. De hadde litet at leve av der, og vilde ikke sitte sveltende og vente paa, at fiender skulde komme og gjøre det av med dem. Saa seilet de op i havet, til Grimsøy, som ligger i nordost for Eyjafjord, 4—5 mil fra det faste land. Øen er ikke en halvmil lang, og hvor den falder bredest, er det en knap fjerdings vei tværs over den. Det stormer stort derute, og næsten aarligaars gaar hav-is til. Bredderne er bratte; bare mot vest er der viker med landingspladser. Paa Grimsøy var det nok av fugl og fuldt av fisk i sjøen. Og det kunde synes uvisst, om biskop Gudmunds fiender vilde fare efter den lange vei.

Men det vilde de. Sighvat Sturlason samlet folk i Eyjafjord, Sturla, hans søn, i Skagafjord. De tok skuter hvorsomhelst de kunde faa dem, baade smaa og store, og seilet til Grimsøy med mere end 300 mand og hadde godt veir paa veien. Sighvat lot sønnen raade; ti Sturla var

voksen for sine aar og den fremmeligste mand, — det har de sagt som med én mund, alle som har set ham. Hans far elsket ham meget og vilde gjerne, at han skulde staa forrest i alle ting, som det trængtes omsorg til.

En morgen i solopgangen saa biskopens vagtmænd skibe langt ute paa sjøen og varslet biskopen og Eyjolv Kaarsson. Alle mand sprat op og hærklædte sig som det var leilighet til; men det var fattig leilighet, for vaaben hadde de aldrig havt meget av. De var 70 vaabenføre mænd og 30 koner og stavkarler.

Biskop Gudmund gik til kirken, som stod paa gaarden hvor han bodde og var viet til den hellige Olav; biskopen talte nogen fagre ord til sit følge, men ikke mange, ti det var der ikke tid til. Siden gik Eyjolv Kaarsson og Aron Hjørleivsson ned til sjøen og skulde dele sit mannskap paa de havner, som skibene stævnet frem mot. Da saa de hvor faa de var, og de talte om det og sa, at naar kvelden kom, var det nok ikke alle som kunde fortælle om dagens hændelser. Eyjolv Kaarsson tok ledelsen og førte sig ypperlig denne dag. Han satte Aron til at verge den havn, som var den bedste paa øen, og gav ham 18 mand til følge; i en anden vik skulde han selv staa med 30 mand, og i en tredje skulde der være nogen andre.

Endnu hadde skibene langt til land. Aron stod og saa paa sine mænd og syntes, det var smaat med vaaben i flokken. Han gik da bort til Eyjolv og spurte om nogen i hans flokk bar de vaaben, som Tume Sighvatsson hadde eiet og som biskopsmændene hadde ført med sig efter drapet paa Tume. Eyjolv svarte, at ingen av hans mænd bar dem og at de hang paa hans plads inde i skaalen; „men Sighvat og Sturla er vel harme nok,“ sa han, „om vi ikke skal egge dem med at vise Tumes vaaben.“ Aron svarte, at det var ilde, om hans mænd skulde gaa nakne og vergeløse under sværds-hugg, mens saa ypperlige vaaben laa til ingen nytte; „jeg tror jeg skal leve like længe,“ sa han, „selv om jeg bærer de vaabnene, og endnu er det tid til at søke dem.“ Siden gav han sine egne vaaben

til en dugelig mand i sin flokk og løp hjemover og væbnet sig med Tumes sterke brynje og gode hjælm og faste skjold og det store saks-sværd, som kaldtes Tumanaut og var det ypperligste vaaben. Paa kirkegaarden møtte han biskop Gudmund, som spurte om han vilde gaa til skrifte. „Ikke er det tid til det nu, herre!“ svarte Aron; „vort værn er tyndt nok, og det er altid mon i en mands hjælp.“ „Vel er slikt talt,“ sa biskopen; „men husk, sønnen min, at du skal være sterk i troen, og vær saa god som du kan mot fattige mænd.“ Biskopen velsignet ham og sa: „Jeg tror vi skal sees igjen.“ Han elsket Aron Hjørleivsson meget. Om natten hadde Aron drømt, at biskopen la sin kappe over ham, og han fortalte ham drømmen før de skiltes.

Siden kom Aron ned til viken, hvor hans mænd stod. Den laa mellem to hamrer og var ikke bred; det var braadyppt utenfor og tang i fjæren.

Nu løp 7 skuter ind i viken. Sturla førte dem og var let at kjende, stor som han var og sterk som han saa ut. Han stod høit i skibet og bar rød kjortel over brynjen og hadde heftet flikerne op. Straks skibene tok grund, løp han og hans mænd overbord og gik op paa øen. Bak tang og strand-sten stod biskopsmændene. Sturla ropte: „Der staar Aron, den djævelen! La ham ikke slippe bort!“ Saa sprang han op i tangdyngerne. Aron vendte sig imot ham og ropte: „Her kan du se, din rædde djævel, sværdet til Tume din bror, og la det være merket du gaar efter!“ Sturla stak efter Aron og rammet kindet, saa vaabnet gik ind i munden og ut gjennem det andet kind. Aron stak igjen, og av al magt, og Sturla gled i tangen, ti hans sko var glatte under saalen og tangen var sleip. Han faldt og blev liggende en stund; men en av hans mænd kastet et skjold over ham, og det tok av for Arons hugg. Sturla kom sig op igjen, og nu blev det magt i aataket paa Arons-mændene. De verget sig dugelig, men ikke længe, ti deres fiender var for mange. Spydene stod tykt i brynjen til Aron, og somme av dem støttet ham, naar nye søkte

ham. Men tilslut sank han om, mødig av kampen og blodtapet, og blev liggende i fjæren mellem saarede og døde. Da løp hans mænd, saa mange som endnu kunde, op mot kirken, og Sturla satte efter og lot Aron ligge, ti han trodde det var ute med ham.

Ved kirken fandt Sturla sin far. Sighvat hadde kjæmpet med Eyjolv Kaarsson og møtt haard motstand, men hadde seiret tilslut og lette nu efter de flygtende. Biskopen og hans klerker var inde i kirken og laa i bøn; men da de hørte, at fienderne var kommet, gik de ned til dørerne, Gudmund Areson forrest. Han blev hilset med haarde ord, men gav kloke og værdige svar. Sturla vilde vite, om Eyjolv Kaarsson var der, og lot kirken ransake; Eyjolv var ikke at se, men mange andre blev slæpt ut, mellem dem 2 prester som Sturlungerne regnet for ugagnsmænd og lot gilde.

Eyjolv Kaarsson var kommet til viken, hvor Aron laa efter. „Lever du, maag?“ spurte Eyjolv. „Jeg lever nok,“ svarte Aron, „men videre livlig er jeg ikke.“ Eyjolv løftet ham op og bar ham til en vik hvor en baat laa rede, med fremstavnen vendt mot sjøen og 4 mænd ved aarerne. Og nu bar Eyjolv sin maag ut til baaten og la ham ned i den og støtte den fra land. De andre ropte, at han skulde fare med selv. Men han svarte, at de bare skulde ro, og sa at han vilde gaa og skade de andre baater som fandtes i nærheten, saa fienderne ikke kunde ro efter. „Far nu vel, Aron!“ ropte han; „vi møtes naar Gud vil.“ Saa løp han til et naust og gav sig til at hugge i en færge, som stod der. Det hørte nogen av Sighvats mænd og sprang ned til naustet, 9 i følge, og gik paa. Eyjolv verget sig med sin øks, til de hugg skaffet av den. Da tok han en aare og verget sig med, og 4 aarer hugg de over for ham. I den kamp fik han et spydstik gjennom hænderne tilslut, og nu kunde han ikke slaas længer og løp frem mellem mændene og vilde ned til sjøen og hadde ikke lang vei, ti det var flodtid. Han fik et hugg over ankelen, saa foten næsten gik av; men han vandt sig ned til stran-

den og svømmet bort til et skjær, som laa 12 favner fra land. Sighvats-mændene satte ut en baat; men da de naadde skjæret, laa Eyjolv næsegrus og hadde strakt armerne fra sig i kors. De stak i ham; men saarene blødte ikke.

Sturla kom ned i viken, hvor han var skiltes fra Aron, men kunde ikke finde ham og syntes det var underlig. Langt ute paa sjøen var en baat at se; Sighvat mente, at Aron kunde være ombord der, og vilde at de skulde ro efter og dræpe ham. Men Sturla sa: „Han og jeg skiltes paa slik vis, at det er liten drengskap i at søke ham med overmægt, og det faar være for denne gang.“

Sighvat og hans mænd la hænder paa biskop Gudmund og fór noksaa voldsomt frem; det er fortalt at de brøt 3 ribben i ham. Biskopen bad Gud hævne ham; „ti jeg, min stakkar, kan det ikke.“ Han maatte følge sine fiender til fastlandet og var paa samme skib som Sighvat Sturlason. De fik haardt veir, nordenstorm og kulde; der blev forlis i flaaten, og 32 mand omkom.

Mange viser blev kvædet om Grimsøy-færden og kampen mellem Sturlungerne og „baglerne“ — saa kaldtes efter norsk forbillede biskopens mænd. Baade Eyjolv Kaarsson, Aron Hjørleivsson og Sturla Sighvatsson fik sin ros. Om Sturla kvad Gudmund Oddsson, samme mand som hadde været i Norge, da Snorre var der, og i et vers hadde talt imot Skule jarls plan paa en hærfærd til Island; Gudmund gav Krist tak for seiren; „Krist raader for hæder og held,“ kvad han; og sterkt holdt han frem at retten var paa Sturlas side.

Fuld av saar og skrammer var Aron kommet over til det faste land og søkte nu sydover gjennem Austfjordbygderne og kom tilslut til Svinafell, med én mand i følge. Det var sent paa kvelden, da de red ind paa gaarden; Orm Jonsson, høvdingen paa Svinafell, var gaat i bad, og nogen mænd holdt vagt ved badstuen. Aron red bort til dem, og da var hans hest saa mødig, at den kastet sig ned og blev liggende. Folk spurte kommemanden efter hans navn og fik vite det, og en mand løp ind i badstuen og fortalte

Orm Jonsson den nye tidende. Orm stod i stort venskap med Sturla Sighvatsson og sa at Aron straks skulde laases inde i lille-stuen, og dette bud blev utlagt saa, at det var høvdingens mening at la gjesten dræpe. Aron hadde ikke ventet nogen overløst der paa gaarden og spurte de mænd, som grep ham, hvad dette skulde være til. Men da han fik høre Orms ord, sa han at han ikke trængte at ha hænder paa sig; om veien var kort, skulde han nok orke at gaa den uten støtte av andre. De gik nu alle sammen til lille-stuen og lukket Aron inde der. Da han var blit alene, fæstet han sine vaaben op og syntes han var værre faren end før.

Orms bror Torarin var gjest paa Svinafell denne kveld. Han hadde lagt sig, men stod op, straks han fik vite hvad der var hændt, og gik bort til brorens seng. „Jeg liker ikke,“ sa han, „de kaar som er budt Aron; hit er han kommet uten at kjende nogen av os, et barn av alder og med ugroddede saar.“ Orm svarte: „Ofte taler du godt for dig, bror; men stundom vil jeg raade.“ Da gik Torarin ut og tok en mand med sig og kom til lille-stuen, og laaste den op og gik ind. Aron sat paa en bænk og hadde saks-sværdet Tumanaut i haanden og hilste mændene. Torarin hilste tilbake og sa nogen ord til sin følgesmand, og straks efter gik manden. Aron spurte, hvem det var som gjestet ham, og fik vite det og talte en stund med Torarin. Da gik døren op igjen, og ind kom Torarins følgesmand og bar paa nogen dun-fyltde sengklæder og la dem paa bænken. Siden satte han frem et litet bord, og en kone kom ind med mat. Torarin bad Aron spise og siden lægge sig ned og sove. Og Aron gjorde som det var sagt ham og syntes han var noget bedre faren end før.

Næste morgen gik Torarin til Aron og spurte, om han kunde merke noget skifte i sit sind efter natten. Orm kunde ikke det. „Da kan jeg si dig,“ kom det fra Torarin, „at dette vil bli kaldt det største nidingsverk, som er hændt her paa Island, og ikke en høvdings verk, og var jeg i

dit sted, vilde jeg spare det til Sturlungerne selv. Og det vil jeg ikke lægge dølgemaal paa, at her skal bli flere tidender at fortælle om idag end Arons død alene, ti han og jeg kommer til at staa sammen, og jeg tror vi skal verge os noksaa vel.* Ved disse ord gav Orm efter og fik god takk av sin bror.

Da Aron fór sin vei, lot han Turne Sighvatssons hjelm og brynje ligge efter paa Svinafell, men saks-sværdet tok han med sig. Han red vestover og kom til Snæfellsneset, til gaarden Raudamel, hvor han fandt sin mor. Litt senere vendte folk hjem fra Altinget og kunde fortælle, at Sturla Sighvatsson hadde reist sak mot Aron og faat ham dømt til skoggangsmann, uhellig og ufærgende og uhjælpende. Nu hadde han en tid tilhold i en heller i lavamarken og fik mat og klæder fra Raudamel. Men siden fór han til Vestfjorderne, og vinteren 1222—1223 var han hos sine frænder Ravn Sveinbjørnssons sønner paa Eyre i Arnarfjord. Da reiste Sturla Sighvatsson sak mot Ravnsønnerne, fordi de gav Aron underhold. Han vilde ikke volde dem bry og forlot Eyre og søkte ly, hvor det kunde falde sig, oftest hos en smaabonde, som bodde inde i Geirtjovsfjord og var Ravnsønnernes leilending. En dag han stod inde i naustet og bømte en sliten baat for bonden, kom 2 mænd, som før hadde hørt til i biskop Gudmunds følge, og sa ham at Sturla hadde speidere i bygden. „Det kan nok være,“ svarte Aron; „ti jeg drømte nyss om biskop Gudmund og syntes at han la sin kappe over mig.“ I samme stund fik de øie paa 3 hærlædte mænd, som kom ridende uteder fjordsiden. Det var Sturlas folk. Straks de kom tilgaards, steg de av hesterne og holdt frem mot Aron og hans venner. Men den kamp endte slik, at Ragnvald, den ene av Sturla-mændene faldt, mens de to andre maatte flygte. Og da de kom hjem til sin herre, fik de ikke anden trøst end denne, at Sturla kaldte deres færd en ulykkesfærd; han hadde meget heller set, sa han, at Ragnvald var kommet tilbake og de selv var blit liggende efter.

Høsten 1224 flakket Aron omkring i bygderne ved

Breidefjord og var ikke længer alene, ti hans morbror Havtore hadde sluttet sig til ham. Under jul fik Sturla høre, at de hadde fundet ly paa gaarden Valshamar, paa Skogarstrand syd for Hvamsfjord. Han red da ut paa stranden med 15 mand i følge. Det var mørkt da de naadde frem til Valshamar; men straks de kom ind i stuen, fik de tændt lys. Aron og Havtore var ikke der; de hadde tilhold i et sauehus, som stod ute paa marken. Men de hadde hørt kommehændene, og Havtore gik nu hen til gaarden og vilde vite hvem det var. Han mindtes, at der paa sidevæggen av stuen var en lys-aapning med skind over, og der la han øret til og lyttet. Men som han stod der ved væggen kom en om-renning, som het Eirik birkebein og nylig hadde tat tjeneste hos Sturla, og hugg ham banesaar. Og efter dette løp Eirik ind i stuen og sa at han hadde dræpt en av djævlene. Sturla og hans mænd tok sine vaaben og sprang ut, og fik øie paa Aron Hjørleivsson, som var kommet efter til gaarden og vilde se hvordan det gik med Havtore. Han blev straks ringet inde, men løp frem mot ringen, slog en mand over ende og blev borte i mørket og snefoket. Et kastespyd rammet ham i leggen; det var den sidste hilsen fra Sturlas folk. Aron kom sig sydover og møtte sin mor, og hun helet hans saar; ti lægedomsevnen laa til hende som til saa mange andre i Ravn Sveinbjørnssons frændering.

Det stimandsliv, Aron var tvunget ind i, hærdet hans sind og fylgte ham med hævnthirst; i julen dræpte han paa lumsk vis en av Sturlas venner, som han trodde var sat til at ta hans hode. Siden flygtet han videre sydover og kom til Odde, hvor en av Sæmund Jonssons sønner holdt ham gjemt, til det blev sommer og skibene seilte til Norge. Da blev Aron med over havet. Det var i 1225.

Aron kom til Nidaros og var i Skule jarls hird denne vinter og den næste. Men sommeren 1227 fór han i pilgrimsfærd til Jorsaler og vilde bøte for sine synder med denne hellige færd. Om den har Olav hvitaskald kvædet, en søn av Tord Sturlason og søskenbarn til Arons fiende

Sturla; i en draapa priser han Arons mod og ry og sier at han har gjort „skoggangsmanden“s navn stort ved selve den herlige Jordan.

Det var en farlig færd, ti i Jorsaler raadet ufred, og de vantro hadde magten over det meste av landet. Men alt gik vel for Aron, og han kom med hæder tilbake til Norge. Kong Haakon gjorde ham til sin hirdmand og elsket ham meget. Han gav ham sin frændkone Ragnhild til ekte, og i Bjørgvin fik Aron jord av kongen og kunde bygge sig et hus nær kongsgaarden. Der i byen var to badstuer for hirden, den ene til avklædning, den andre til bad, og begge saa store at 50 mand kunde faa plads i hver av dem. Hver mand som vilde bade der, maatte gi en veiet penning for det, og kongen fastsatte at denne indtægt skulde tilfalde Aron. Det blev meget gods; men alt kom vel med, ti Aron sparte aldrig paa pengerne; han var gjestfri og hjælpsom mot alle som søkte ham, og hans gaard var jævnlig fuld av islenske mænd.

* * *

Sommeren 1225 da Aron kom til Nidaros, møtte han biskop Gudmund. Ti efter Grimsøy-færden 1222, da Sig-hvat Sturlason og Sturla Sighvatsson hærtok biskopen, hadde de sendt ham over til Norge.

Gudmund blev i Norge gjennom 4 aar. Det er fortalt, at han var i Bjørgvin i 1223; om sommeren kom kong Haakon, Skule jarl og erkebiskop Guttorm dit til byen, og da dømte et stort hævdinge-møte mellem kongen og de mænd som mente at ha ret til hans rike, først og fremst Skule jarl. Utfaldet blev dette, at kong Haakon, og han alene, skulde bære kongsnavn; men over den nordlige del av landet skulde jarlen raade.

Sommeren efter var biskop Gudmund i Nidaros; der var ogsaa Skule jarl. Dagen før Olavsmesse hændte det, at flokkehøvdingen Sigurd ribbung, som kaldte sig sønnesøn av kong Magnus Erlingsson og en tid hadde været i jarlens vold, rømte fra byen og ikke kunde findes. Da

tok jarlen en islending som hadde været sammen med Sigurd, en brorsøn av Sæmund i Odde, og sa at han maatte vite hvor rømlingen var. Islendingen vilde ingenting sie, og jarlen, som før hadde været i uvenskap med Oddeverjerne, lot ham hænge. Men for dette fik han høre mange haarde ord av biskop Gudmund.

Det er fortalt, at biskop Gudmunds minde blev stort i Norge: ti jertegn fulgte ham jævnlig. Og det er sagt, at han var fjernsynt og fremsynt i denne tid, saa han visste hvad der hændte langt borte, og hvad der skulde hænde i kommende tid.

Med hans sak drog det ut. Brev blev vekslet mellem Sturlungerne og erkestolen i Nidaros, og mellem biskop Magnus av Skaalaholt og erkestolen; men stadig var det like uvisst, om biskop Gudmund kunde faa sin stol igjen og sitte med fred i Holar. Sighvat Sturlason og Sturla, hans søn, gav biskopen skyld i 30 saker, og det faldt ikke let for nogen at dømme mellem ham og hans fiender; ti det fremgik ogsaa av hans egne ærlige utsagn, at striden for hans bispedømmes frihet var ført med voldsomhet, og det spurtes, om han ikke var gaat videre end tjenlig for hans hellige embede. I denne vanskelighet tok biskop Gudmund det raad at vende sig til pave Honorius selv.¹ Det ser ut til at det var i 1225,² mens biskopen sat i Nidaros. Efter kyndelmesse³ — saa er det fortalt — drog en islensk prest, som het Ketil, sydover i Gudmunds erende og tok landveien til Oslo og derfra med skib til Danmark; siden gik han gjennem det tyske land og kom til Romaborg dagen før *cena domini*,⁴ som i dette aar var den 27. mars. Paa vor Herres opstigningsdag,⁵ den 8. mai, hadde Ketil prest svaret fra pavegaarden, et brev om biskop Gudmunds sak. Nu la han land under fot og gik hele veien, ti han hadde ikke penger til hest, og brukte 33

¹ Honorius 3 (1216—1227).

² Andre har lagt det følgende til aaret 1223. Se tillægget.

³ Kyndelmesse er 2. februar.

⁴ *Cena domini* er Herrens nadverd (skjærtorsdag).

⁵ „Opstigningsdagen“ er Kristi himmelfartsdag.

dager til sjøstaden Raudstokk.¹ Der kom han sig ombord i en skute og fik rask bær til Bjørgvin. Den 23. juni, dagen før Jonsmesse og sent paa kvelden, seilet han ind under klosterholmen ved Nidaros, og næste morgen steg han i land.

I brevet han førte med sig var det lagt i biskop Gudmunds egne hænder at ta sit embede tilbage eller ikke: *si vult cedere cedat.*² I denne avgjørelse saa biskopen en seier for sig. Erkestolen i Nidaros stod tom ved denne tid; ti erkebiskop Guttorm var død den 6. februar i 1224, og det drog ut før en ny mand kom i hans sæte. Men høsten 1225 da Peter av Husastad vendte hjem fra Romaborg, vigd til erkebiskop av paven, gav han biskop Gudmund god hjælp, og det blev avgjort, at biskopen skulde fare tilbake til Island næste sommer. Tidlig paa vaaren 1226 seilet han sydover til Bjørgvin og blev der til skibene la ut. Dagen før han skulde fare, var han i Mariakirken og bad Guds moder vaake over ham og hans sak, og om natten fik han det hellige syn at han saa sancta Maria selv, himlens og jordens dronning, og hun talte til ham med trøstende ord.

Sommeren 1226 kom biskop Gudmund hjem til Island og førte med sig brev fra erkebiskop Peter; i disse brev stævnet erkebiskopen Sighvat Sturlason og Sturla Sighvats-son over til Norge, og om biskop Magnus av Skaalaholt, som ikke hadde git Gudmund støtte nok, men valgt at sitte i venskap med høvdingerne, var det sagt at han for en tid skulde vike fra sit embede og komme til Norge, han ogsaa.

Men samme aar, den 9. oktober, døde erkebiskop Peter; og for det første blev baade Sturlungerne og biskop Magnus sittende hvor de var.

¹ Rostock.

² „Om han vil vike, da vike han!“

Sturla Sighvatsson.

Vinteren 1198—1199 da Sighvat Sturlasons hustru Halldora gik med barn, var Gudny Bødvarsdatter, mor til hendes husbond, ivrig til at spørre efter nytt om sønnekonen. En nat drømte Gudny — som selv bodde i Hvam — at en mand kom til hende fra Hjardarholt, sønnens gaard, og hun syntes at hun spurte, hvordan Halldora hadde det. Drøm-manden svarte, at hun hadde født et barn, og sa det var et svein-barn. Gudny spurte hvad sveinen het. „Han heter Vig-sterk,“ lød svaret.¹ Morgenen efter kom en mand fra Hjardarholt og sa at Halldora var forløst. Gudny spurte, om det var en svein eller et møbarn. Manden svarte at det var en svein og at han het Sturla.

Da Sighvat Sturlason flyttet nordover og slog sig ned paa Grund i Eyjafjord, var Sturla halv voksen. I denne tid var der mange storbønder i Eyjafjord, og de kunde ikke like Sighvat i førstningen; de syntes, at han hverken hadde arv eller odel der i herredet. En av dem het Torvard; han eide et sværd, som kaldtes Brynjobiter og som Sigurd græker hadde havt med sig hjem fra Miklegard. Sighvats-sønnerne Tume og Sturla gjorde bud paa sværdet, men fik ikke kjøpt det, og heller ikke vilde Torvard laane dem sværdet. En dag da Sturla var 18 vintrer gammel red han til Torwards gaard og steg ind.

¹ Vig-sterk = „strids-sterk“.

Han gik hen til husbondens plads og tok sværdet og hadde det med sig ut i forstuen; han vilde se paa det og drog det av sliren. Da kom Torvard bonde og sa at han skulde gi sværdet fra sig. Sturla bad om at faa laane det; men det kunde han ikke faa, sa Torvard, saa uvettig som han fór med vaabenet. Nu drev heime-folkene til, baade koner og karer; alle vilde de holde paa sværdet, og tilslut fik de vridt det ut av hænderne paa Sturla. Da tok han øksen Svedja, som han hadde i arm-kriken, og hugg efter Torvard og agtet ikke paa, hvad side vendte frem, og rammet med hammeren. Bonden fik hugget i hodet og faldt i uvett og laa som om han var død. Nu stormet heimemændene frem over ham; men Sturla red bort og kom hjem til Grund. Sighvat spurte efter tidender; Sturla sa at han ingen hadde. Men andre gik til Sighvat og fortalte hvad der var hændt, og nu spurte han sønnen saa folk hørte det om det var sandt at han hadde dræpt eller saaret den bedste bonde i Eyjafjord. Sturla svarte, at desværre trodde han ikke bonden var død. Da brukte Sighvat mange onde ord mot ham og truet med et jage ham bort fra gaarden. Næste morgen var Sturla tidlig oppe og gik over gulvet. Sighvat spurte hvem det var, og sønnen sa sit navn. Sighvat bad ham komme bort til sengelukket og sa: „Jeg synes ikke dette er saa ilde, som jeg later, og jeg skal nok faa jævnet paa saken. Men du skal bare late, som om du ingenting vet om tankerne mine.“ Siden kom det til forlik mellem Sturlungerne og Torvard, og bot blev lovet, men sént utredet.

Vaaren 1221 overlot Sighvat sin søn Sturla en gaard han selv hadde bodd paa en tid, før han flyttet nordover til Eyjafjord. Det var Saudafell paa vestlandet, en stor og god gaard ikke langt fra Sturlungernes 'gamle hjem ved Hvamsfjord og med utsigt til denne fjord i nordvest og til daler og høie fjell i syd. Med Saudafell fik Sturla høvdingdømme i Vestfirringa-fjordingen; det var det god-ord som gik i arv i ætten og længe hadde været i Sighvat Sturlasons eie. Sighvat hadde raad til at gi det fra

sig, ti han hadde selv faat godord i Eyjafjord; og da Arnor Tumeson, hans maag, som i 1221 var faret til Norge, døde hinsides havet, kom Sighvat til magt i Skagafjord ogsaa. Det var i disse aar han og hans sønner kjæmpet med biskop Gudmunds mænd; og efter Grimsøy-fæerden vaaren 1222 kunde Sighvat regne sig for herre paa nordlandet.

Ogsaa vestpaa var det Sturlungerne som hadde magten: der bodde Snorre og Tord Sturlason, — og nu var Sturla Sighvatsson, brorsønnen, kommet til. Det spurtes bare, om samholdet i ætten vilde vare.

Men samholdet blev det smaat med. Sturla Sighvatsson blev for stor for sin farbror Snorre, og da Sighvat bare hadde én tanke: at leve for sønnens hæder og magt, — saa kom ufredsskillet snart til at gaa dypt i Sturlungernes ætt.

* * *

Høsten 1222 saaes ofte den stjerne som heter *cometa*, og solen viste sig rød som blod. Denne høst laa Sæmund Jonsson syk i Odde og døde den 7. november. Det var Sæmunds vilje, at Solveig, hans datter, skulde ha like stor arv som hver av sine brødre. Sæmundssønnerne kom overens om, at de skulde la Snorre Sturlason, lovsigemanden, skifte arven og sendte bud efter ham om vinteren. Snorre red da med stort følge sydover til Odde, og paa veien var han indom gaarden Keldur, hvor Solveigs mor bodde og hadde datteren til gjest. Solveig blev med til Odde, og Snorre syntes det var stor glæde at tale med hende. Ved arveskiftet laget han det saa, at Solveig bare trængte at rette hænderne ut efter en kostbarhet, saa fik hun den. Snorre hadde længe levet skilt fra Herdis, sin hustru, og det var hans tanke at Solveig skulde bli husfrue i Reykjaholt. Men mens han tænkte og ventet, kom en anden og tok hende. Det var hans brorsøn Sturla.

Sturla var vel kjendt paa sydlandet. Han hadde været der i 1221 og tat del i hærfæerden mot Solveig Sæmunds-

datters søskenbarn Lopt biskopsson. Men det var folks dom dengang, at ingen av flokkehøvdingerne bedre holdt styr paa sine mænd end Sturla gjorde, og siden, da han søkte maagskap med Oddeverjerne, blev det sagt at han nok hadde havt en mening med sin varsomme færd.

Efter paaske 1223 red Sturla Sighvatsson sydover, fulgt av sin far og mor, og ung og vakker som han var, og rik paa evner og fremtid, hadde han let for at komme til enighet med Solveig og hendes vergemaals-mand. Bryllup blev holdt, og Solveig red nordover med Sturla og overtok husstellet paa Saudafell. Da blev Vigdis Gisdatter, som hadde været hendes husbonds frille fulgt bort fra gaarden, — det sørget Halldora for, Sturlas mor.

Snorre Sturlason sa ikke stort, da han spurte brorsønnens giftermal, og folk mente at han hadde ventet sig andet end dette. Solveig var høibyrdig og rik, og Sturla fik sin stilling styrket gjennom hende.

Snorre hadde meget at ta vare paa i denne tid. Han stod i fiendskap med Torvald Vatsfirding, Isafjord-høvdingen som hadde dræpt Ravn Sveinbjørnsson. Det var hændt, at en bror av Torvald fik barn med konen til en av Jonssønnerne, høibyrdige bønder fra Breidabolstad i Steingrimsfjord — Snorres søstersønner — og denne barnefødsel kunde Jonssønnerne ikke like. De søkte raad hos sin morbror Snorre, og han sa dem, at de kunde ikke vente at faa nogen ret hos Vatsfirdingerne, saa længe Torvald var i live og undertrykte hver mand der nord; og han la til at saa dugelige og stor-ættede som de var, maatte de vel kunde holde sig oppe mot de fleste. Straks Jonssønnerne fik høre slike ord, fyldtes de av mod.

Høsten 1222, samme høst som Sæmund i Odde døde, samlet de nogen mænd omkring sig; og fra Snorre kom andre ridende til hjælp. Flokken fór til Isafjord, tok et fartøi og landet ved Torvalds gaard om natten. Da de kom ind paa tunmarken, hørte de at en hund gjødde, og paa maalet kunde de kjende at det var Buske, som Torvald jævnlig hadde med sig. De trodde da at vite,

at høvdingen var hjemme; og det var han. Han laa i et sengelukke sammen med to friller; men straks han blev ufreden var, løp han op og rev en kvindekappe over sig, sprang saa ut og blev borte i mørket. Jonssønnerne lette efter ham, men til ingen nytte.

Jonssønnerne syntes, at nu kunde de trænge al den hjælp som stod til at faa, og de vendte sig til et hold, hvor de trodde god hjælp maatte være at finde, — til Ravn Sveinbjørnssons sønner paa Eyre i Amarfjord. De 4 Ravnsønner stod nok i forlik med Torvald Vatsfirding, men de hadde ikke glemt at han paa skammelig vis hadde tat deres far av dage. Og da de mente, at forliket ikke var blit overholdt som det skulde, og da Jonssønnerne egget dem meget, gik de med i feiden mot Torvald.

Jonssønnerne og Ravnsønnerne fór straks avsted til Isafjord og tok landveien. Det var helgedag, da de kom til gaarden Vatsfjord, og Torvald var i kirke og lydde messe. Men han berget sig ut i sidste liten, løp ned til sjøen og kom sig ombord i en skute. Der stod han nu og brukte store ord paa fienderne; og siden seilet han ut gjennom fjorden.

Litt senere paa høsten vilde Jonssønnerne for tredje gang til Isafjord; men Torvald møtte dem med overmægt og drev dem paa flugt og dræpte flere av deres mænd. De maatte da søke tilhold hos sine frænder Sturlungerne; en av dem var hos Snorre om vinteren, en anden hos Sturla Sighvatsson paa Saudafell.

Men vaaren 1223 da Sturla hadde giftet sig med Solveig Sæmundsdatter og fik høre, at hans farbror Snorre var blit ilde til mode, vilde han ikke lægge sig ut med andre ogsaa, men heller skaffe sig venner. Derfor søkte han Torvald Vatsfirding, som var den mægtigste høvding nord i Vestfjorderne, og gik i forbund med ham. Torvald lovet at hjelpe Sturla mot hvem det saa skulde være og aldrig skilles fra ham; til gjengjæld skulde Sturla gi Torvald hjelp i de saker som Snorre og Jonssønnerne vilde fremme mot ham.

Saa meget ivrigere blev Snorre til at drive sitt igjennem. Paa Altinget sommeren 1223 reiste han hærverks-sak mot Torvald og fik ham dømt til fredløs skogmand og til tap av gods og godedømme. Efter dette søkte Sturla sin hæder i at hjelpe Torvald til godt forlik med Snorre. Han bad sin far ride til Stavaholt, hvor Snorre nu opholdt sig, og prøve at berge freden. Sighvat som kjendte sin bror og visste at han ikke var tung at vende, var straks villig; han bad Sturla og Torvald komme efter den følgende dag, men vente med at ride ind paa selve Stavaholt, til de hadde faat bud fra ham. Saa red Sighvat sydover, og dagen efter Sturla og Torvald, og paa veien fik de det bud fra Sighvat, at Snorre var i godt lune, og at alt saa lovende ut. Da de kom frem, gik Snorre og møtte dem og tok imot Sturla som en god frænde, Torvald som en mand han for Sturlas skyld vilde regne for sin ven. De blev der i 2 nætter og fik det bedste stel. Med selve stridssaken gik det, som Sturla foreslog, at Torvald skulde faa sin fredhelg tilbake, men ellers skulde Snorre, og han alene, fastsætte vilkaarene for forliket. Denne avgjørelse gjorde intet skaar i Snorres hæder, og heller ikke Sturla Sighvatsson trodde at ha tapt paa den; ti det maatte sies, at han hadde hjulpet Torvald Vatsfirding til bedre kaar end dem Altingsdommen gav ham. Men Torvald selv var ikke glad; ti han syntes, at Sturla var gaat for langt i sit forslag til fred og ikke nok hadde vist sig som hans ven, naar han vilde la Snorre raade for de fleste av vilkaarene.

Utpaa vinteren fik Torvald høre, at Snorre og Sturla paany stod kjølig til hverandre. Snorre hadde tat imot en bror til Eyjolv Kaarsson, helten fra Grimsøy, og hjulpet ham til hævn over to av de mænd, som hadde fulgt Sturla paa Grimsøy-færden og været med til at fælde Eyjolv, og Sturla mente, at dette var gjort av fiendskap mot ham og tok ikke blidt paa det. Da mindtes Torvald stævnet i Stavaholt og brydde sig ikke om sine venskaps-løfter til Sturla, men valgte at stille sig paa Snorres side og kunde

synes at handle klokt, ti Snorre maatte regnes for langt mægtigere end sin unge brorsøn. Torvald sendte venskapsord til ham om vinteren og bad om maagskap og forbund, og av det svar han fik skjønte han, at Snorre var villig til at unde ham al mulig hæder, naar han bare sa sig rede til at gaa Snorres erender — mot hvem det saa skulde være. Og høsten 1224 stod der bryllup mellem Snorres unge datter Tordis og Torvald Snorreson fra Vatsfjord, et stort og staselig bryllup. Men Sturla Sighvatsson var ikke der, og Torvald glemte at se indom hos sin fordums ven paa hjemveien. Men straks han kom hjem til Vestfjorderne, fór han ut til Eyre i Arnarfjord og drev bort sine fiender Ravn Sveinbjørnssons sønner og nødte dem til at holde sig gjemt i skogerne.

Torvald Vatsfirdings overgang fra Sturla til Snorre blev avgjørende for hændelsernes løp gjennom mange aar. Fra nu av var det om Sturla de flokket sig, de mænd som vilde Torvald tillivs, først og fremst Ravnsønnerne. Og dypere og dypere blev kløften mellem Snorre Sturlason og brorsønnen.

Paa alle maater søkte Snorre at styrke sin stilling. Samtidig som han vandt Torvald Vatsfirding for sin sak, skaffet han sig venner i Haukdølernes høvding-ætt paa sydlandet: han fæstet bort sin datter Ingebjørg til Gissur Torvaldsson, brorsøn av biskop Magnus i Skaalaholt og bror av en gammel uven til Snorre, — Bjørn Torvaldsson som Lopt biskopsson dræpte. Brylluppet stod i Reykjaholt og var gildt over al maate; ti gjesterne var utvalgte folk, og der blev budt paa den bedste kost, som stod til at opdrive paa Island.

I dette bryllup sat Snorre med en husfrue ved sin side; og at han vandt hende, var den tredje store vinding for ham i dette hændelserike aar. Hallveig Ormsdatter het hun og var enke efter Bjørn Torvaldsson, men hørte selv til Oddeverjernes ætt og var søskenbarn til Solveig Sæmundsdatter, Sturla Sighvatssons hustru, som Snorre hadde tænkt til sig, da han skiftet arven mellem Sæmunds

barn. Dengang hadde Snorre set Hallveig. Da han i Solveigs følge red ned til Odde, var hun kommet ridende imot dem og hadde tat sig underlig ut; hun sat i fliket, blaa kaape, og nogen av kaapeflikerne var sømmet sammen over hodet paa hende og gjorde tjeneste som hat, og én mand var alt hendes følge i denne færd. Og Snorre, som selv red i staselig optog og ved siden av den unge og glade Solveig, hadde fundet Hallveigs utstyr latterlig og trukket paa smilet da han fik se hende. Men i grunden var Hallveig en nærmere eftertanke værd; hun sat med større rikdom end nogen anden kvinde paa Island, ti endda hun var uegtefødt, hadde hun tat arv efter sin far Orm, — det hadde Sæmund i Odde sørget for, hendes hæderlige farbror, som selv hadde nok av uegte barn og ingen egt fødte. Og siden Snorre sidst møtte hende, hadde hun faat hele arven efter en rik morbror.

Hallveig flyttet til Reykjaholt sommeren 1224 og gik til likelig eie av fælles bo med Snorre og lot ham ta sit værn det gods hendes barn med Bjørn Torvaldsson skulde ha naar de blev voksne, „8 hundrede hundreder“¹. Da hadde Snorre meget mere gods end nogen anden paa Island. Han og Hallveig mindtes nu at gi kirken i Reykjaholt, hvad den kunde ha krav paa; de gav klokke til den, mellem dem 2 av det slags som kaldes sangmøer, de gav helgenbillede og 2 emalje-kors og de bedste messeklæder.

Allerede om vaaren 1224 — straks Snorre hadde fæstet bort sine to døtre og selv faat løfte paa Hallveig — kjendte han sig sterk nok til at gaa kraftig frem mot Sturla, sin brorsøn. Han tænkte at skyve Tord Sturlason, sin ældste bror, foran sig. Rigtignok hadde det en tid været smaat med venskabet mellem Tord og ham; den 6. november 1221 var Gudny, deres mor, død i Snorres hus, og da hadde Snorre tat alle de kostbarheter hun efterlot sig, endda hun selv hadde sagt, at Sturla skulde ha dem, Tords søn og hendes fostersøn, — dengang et barn paa 6 aar. Tord

¹ 8 hundrede hundreder (alen vadmæl) skulde svare til ca. 100 000 kroner (i 1914).

gik og var harm for dette; men som han rustet sig til tingfærd tidlig paa sommeren i 1224, fik han bud om, at Snorre gjerne vilde se ham hos sig og ønsket at de skulde lægge ned al feide sig imellem og ta op et kjærlig frændskap. Tord møtte Snorre i Stavaholt og fandt ham lystig og glad og fik høre at aldrig skulde penger faa skilt de brødre fra hverandre. Og efter dette spurte Snorre sin bror Tord, hvor længe han agtet at la Sturla Sighvatsson sitte med deres hæder? — han sigtet til ættens godord, som Sturla, deres far, hadde eiet og Sighvat, deres bror, havde forestaat efter ham, indtil han nu — uten at spørre efter sine brødres samtykke — hadde git det til sønnen Sturla. Tord tok det ikke videre tungt med godordet i førstningen, men han hadde selv sønner at tænke paa og tilslut sa han sig enig med Snorre og bad ham kræve ættens høvdingdømme av Sturla. Da Tord kom til Altinget, slog han sig ned i den tingbod som fra gammelt fulgte dette høvdingdømme.

Og vaaren 1225 kom Snorre frem med aapent krav paa godordet. Samtidig fik Sturla sin farbror Tord til granne; ti denne vaar flyttet Tord til Hvam, farsgaarden, og bygget store hus der. Sturla satte haardt mot haardt. Han tok imot Ravn Sveinbjørnssons sønner, som hjemløse flakket omkring i landet, og lovet dem støtte i deres sak mot Torvald Vatsfirding, paa det vilkaar at han fik deres godord. Og i marken, ikke langt fra Saudafell gaard, bygget Sturla et virke, som bønderne hjalp ham til at reise, og som kostet ham baade gods og meget stræv. Han sat hjemme om sommeren, med mange folk omkring sig. Han hadde Snorre i syd og Tord i nord, og det var ikke saa langt til nogen av dem. Farbrødrene paa sin side kjendte sig utrygge paa Sturlas planer. En dag da Snorre var gjest i Hvam, blev det sagt, at hjemveien ikke var sikker, og Tord fandt det bedst at slaa følge med sin bror. Men ingen Sturla viste sig.

Sommeren 1226 raadet den største spænding paa Altinget. Snorre og Tord og Torvald Vatsfirding stod sammen

mot Sighvat og Sturla, og kravet paa Sturlas godedømme var sterkt fremme, men fandt ingen avgjørelse. Sturla kom med et mottræk; han mindet om Ravnssønnernes sak og lot spørre hos Snorre, om han var villig til at føre dem i forlik med sin maag Torvald Vatsfirding. Men Snorre svarte, at Torvald ikke hadde raad til at gi dem nogen opreisning. Og efter dette lot Sturla sine hester drive sammen og red hjem fra tinget.

Denne sommer brøt ild op av sjøen utenfor Reykjanes. Det var en vaatveirs-sommer, og vinteren blev ikke bedre. Den kaldtes „sand-vinteren“, fordi stort sandfald kom fra vulkanerne, saa det var mørkt midt paa dagen. Græsgangerne blev lagt øde, og buféet svalt og stupte. Paa gaarden Svignaskard, nær Stavaholt, døde mere end 100 naut for Snorre. Allikevel holdt han stort gjestebud midtvinters, juledrik efter norsk skik, og var omgitt av ættens ungdom. Bare Sturla Sighvatsson og hans brødre manglet.

Nu avtalte brødrene Snorre og Tord, at de uten videre skulde tilegne sig de rettigheter, som fulgte ættens godedømme, og utpaa vaaren 1227 tok de til med det. Da stævnet Sturla folk til sig og red til Hvam for at gi Tord en advarsel; men det var hans bud til sine mænd, at ingen maatte gjøre farbroren selv eller hans sønner noget mén. De kom frem om natten og fandt dørene lukket. Sturla ropte op til loftet og sa at han vilde tale med Tord, men fik ikke svar. Da trængte Sturlas mænd ind i husene og saaret somme av dem de fandt. Sturla selv stod utenfor og likte sig ikke rigtig. Det slog ham, at dette overfald paa farbrorens mænd ikke kunde være til videre nytte; og en av dem som stod ved siden av ham har sagt, at han straks kunde merke paa Sturla, hvor uheldig han syntes færden var løpet av. Han sendte bud ind til Tord og tilbød fred. Tord gik ut, og det blev forkyndt, at fred skulde staa mellem frænderne til ut paa sommeren. Men et fast forlik kom ikke paa tale; Sturla red straks bort. Da han kom hjem, sendte han mænd til nordlandet og lot sie sin far, hvad der var hændt. Sighvat spøkte med

det hele og skyldte paa sønnens ungdom og sa, naar han talte med bønderne i Eyjafjord, at sveinen Sturla var redet til Hvam og hadde spilt med tærninger og gjort uheldige kast. I Reykjaholt blev der kvædet en vise om Sighvats spøk; men der var stemningen en anden og mere alvorlig.

Høsten 1227 sat Tord i Hvam med 60 mand, og med like mange sat Sturla. paa Saudafell. Sighvat, hans far, var kommet til ham og hadde et møte med Tord. Sighvat var lystig og glad, saa længe de talte om hester og løse tidender; men straks de kom til sine egne saker, kunde de ikke tale sammen og skiltes uforlikte.

Til spørsmålet om ættens godedømme var kommet et andet, som ikke syntes meget lettere. Sommeren i forveien var biskop Gudmund vendt hjem fra Norge og hadde sittet paa Holar bispegaard om vinteren. Da hadde han lagt faster og bøter paa de mænd, som i Sighvats og Sturlas følge hadde hærtat ham paa Grimsøy, og nu som før var fattig folk strømmet sammen om ham og blit til bry for bønderne i Skagafjord. Av dette reiste sig paany uvenskapet mellem biskopen og Sighvat; ti Arnor Tumeson, Skagfirdingernes gamle høvding, var forlængst lagt under kistelaak, Sighvat, hans maag, var blit bøndernes støtte og de vendte sig nu til ham og bad ham ta i taum med biskop Gudmund.

Sommeren 1227 hadde biskopen været paa Altinget; der hadde Snorre Sturlason vist ham venskap og tat imot ham og hele hans følge. Og nu vilde Tord, som altid hadde været hans ven, hjelpe ham til god hjemfærd og talte med sin bror om det, da de møttes; men Sighvat sa at han ikke vilde se biskopen i nordbyggerne.

Gudmund flakket om i Vestfirdinga-fjordingen om høsten. Henimot advent fik Tord høre, at han laa syk og hadde det ondt. Tord syntes, at noget maatte gjøres; han fór hjemmefra og fandt biskopen, som blev glad da han fik se ham, og Tords søn Bødvar bar den syke mand paa baare til Hvam. Der blev han til fasten, og saa længe

han holdt til der, var det aldrig mindre end 120 mand paa Tords gaard.

Om vinteren fór sendemænd mellem Hvam og Sauda-fell, og omsider kom det til forlik mellem Tord og hans frænder. Biskopen skulde faa fare til sin stol med hele det følge, han hadde hos sig, og Sturlas hærfærd til Hvam skulde lægges i gode mænds kjendelse.

Nu fór biskopen nordover og møtte Sturla paa veien og kom til godt forlik med ham; men dommen i hærfærdssaken blev denne, at store bøter skulde utredes. Sturla fandt det rimelig, at Tords mænd skulde ha opreisning for sine saar, og aapent kaldte han sin færd til Hvam en tulling-færd. Men han verget sig mot den del av dommen, som sa at han hadde staat sin farbror efter livet; hans mænd kunde vidne, at det hadde han aldrig gjort.

Denne vinter, da Sturla og Tord gik til forlik med hverandre, fik Snorre Sturlason en ny maag. Det var Kolbein „unge“, søn av Arnor Tumeson; han hadde overtat sin fars godedømme i Skagafjord, men indtil nu latt sig lede av Sighvat Sturlason, husbond til fasteren Halldora. Kolbein blev gift med Hallbera, den eneste egtfødte av Snorres døtre. Han var 19 aar gammel dengang, hans hustru 7—8 vintre ældre. Og hun hadde alt prøvet et egteskap; men det var gaat ilde nok, ti Hallbera vilde ugjerne fare bort fra Reykjaholt, og det første aar hadde hun negtet sin husbond alt samliv, naar de ikke var der. Saa var det kommet til skilsmisse mellem egtfællerne, og i flere aar hadde Hallbera sittet alene. Nu fór hun til Skagafjord som Kolbein unges hustru.

Sommeren 1228 red Snorre til Altinget med sin maag Torvald Vatsfirthing. Selv teltet han tingboden Valhall og Torvald den mindre bod, som kaldtes „Valhalls-kalven“. Snorre møtte sin bror Sighvat; men brødrene talte ikke stort med hverandre, ti striden om Sturlas godedømme stod stadig imellem dem. Effer tingløsningen red Snorre og Torvald til Reykjaholt. I marken nedenfor garden hadde Snorre et stort, muret bad, som fik vatten fra den

hete kilde Skrivla, gjennom en lang rende som dels var hugget ut i kiselgrunden og laa aapen, dels var bygget sammen av sten og gjemt under jorden. En kveld da Snorre sat i laugen, faldt folks tale paa Islands høvdinge. Det blev sagt, at ingen høvding var slik som Snorre, og at ingen kunde kappes med ham, slike maager som han hadde: Torvald Vatsfirding, Gissur Torvaldsson, Kolbein unge. Men der var en som ikke trodde paa maagerne; det var den fothuggne mand, som holdt vagt ved laugen,— Sturla Baardsson, en søstersøn til Snorre og engang Ravn Sveinbjørnssons tjenestemand. Han maatte sitte her og se paa Torvald Vatsfirding, endda det var Torvald som hadde latt ham fothugge, oppe paa Eyre i Arnarfjord, den nat da Ravn blev dræpt. Sturla var skald; og han kvad en vise til Snorre, da de fulgtes hjem fra laugen, og spaadde ham saa fattig glæde av hans maagskap som Leire-kongen Rolv Krake hadde av sitt.

Denne sommer møtte Snorre sin bror Tord og sa ham, at han vilde fare nordover mot Sturla Sighvatsson og ta sin ret hos de tingmænd, Sturla kaldte sine, og bad Tord om godt følge. Men Tord, som selv var gaat til forlik med Sturla, gav til svar, at han vilde bli med for at faa frænderne enige, om han kunde, og sa at han vilde varsle Sturla. Snorre gav ham lov til det. Men med Tords bud fulgte det raad til Sturla, at han helst skulde holde sig borte, naar Snorre kom, og efter dette raad rettet Sturla sig. Snorre red nordover med 360 mand, og Torvald Vatsfirding og hans flokk var i følge med ham. Samtidig kom Tord vestfra. Paa veien fortalte en av hans mænd en drøm til Tords søn Sturla, som siden skrev om disse hændelser: han hadde drømt at han red østover med flokken og at en storbygget kone med grove drag^ggik frem mot ham og kvad:

Nu er det tid
at tænke paa øksen;
det vet vi to;
vil du vite mer?

Snorre red ind paa Saudafell og stævnet til møte med sig alle bønder i bygden. De maatte gaa til ed hos ham og bli hans tingmænd.

Onsdagen den 2. august skiltes flokkerne. Tord Sturlason gik bort til Torvald Vatsfirding og bad ham være varsom paa hjemveien til Vestfjorderne og agte sig for Ravnssønnerne, ti ingen visste hvor de var. Torvald svarte: „Gud lønne dig, bonde, at du varer mig; men Ravnssønnerne blir ikke mine banemænd, — der skal mere til.“ „Ofte vælter liten tue tungt lass,“ sa Tord.

Einar Ravnsson hadde spurt at Torvald agtet sig hjemover. Straks gik han ombord i et fartøi og fór til Flatøy i Breidefjord, hvor han hadde sine brødre. Siden søkte Ravnssønnerne, alle 4, ind mot fastlandet.

Lørdagen den 5. august var Torvald paa Bø, længst inde i Breidefjord, paa nordsiden av fjorden, og hadde sendt fra sig de fleste av sine mænd og bedt dem stævne folk til hestekamp i Torskafjord om søndagen. Om natten kom en mand til gaarden Steinbjarnartunga og tok gløder fra amen. En kone spurte hvad han skulde med ilden. „Den skal til Bø,“ svarte han, „for at ilde op et bad til Torvald.“

Nu var nok Torvald redet fra Bø til en anden gaard om kvelden, til bonden Skegge, sin ven; men de fik vite det, som ikke skulde. Ved dag-gry hørtes høie rop utenfor husene og hærklædte mænd var at se derute. Straks efter kunde Skegge og Torvald kjende røk. Skegge sa, at der var en væg av løs torv under nødtørfts-kamret, og at den var let at bryte ned. En anden egget til utgang gjennom døren; men Torvald sa at der var fiender overalt og vendte sig fra dem. Nu tok bygningerne til at lue. Da gik Torvald ut i ildhuset og la sig over arnestedet og strakte armerne fra sig i kors. Og der fandtes han siden, da alt var slut. Tordis Snorredatter, hans hustru, blev trukket ut gjennom væggen, og husets folk fulgte efter.

Nu red Ravnssønnerne bort. Søndagen den 6. august sov de ut under foss og fjell i en dal øst for Breidefjord.

Dagen efter red de langs Hrutafjord, den sydligste vik av Hunafloen. Ved fjordbotnen møtte de Sturla Sighvatsson og sa ham de nye tidender og talte længe med ham. Han sendte dem østover til Eyjafjord, hvor Sighvat, hans far, tok imot dem alle.

Torvald Vatsfirdings frillesønner Tord og Snorre blev høvdinger over Torvalds rike. De gav Sturla Sighvatsson skylden for farens undergang og var fulde av hat mot „Dala-Frøy“, saa kaldte folk Sturla, efter landskapet Dalerne hvor han bodde, og fordi han var stor paa det og vilde raade som en gud.

Utpaa høsten 1228 sendte Sturla mænd til Vatsfjord og bød Torvaldssønnerne forlik paa Ravnssønnernes vegne, men fik kolde svar. Samtidig raadet stort fiendskap mellem Snorre Sturlason og Sturla. Om vinteren sendte Snorre mænd til Vatsfjord, og folk som ikke var hans venner fik snart aarsak til at mene litt av hvert om de erender, disse mænd hadde faret med.

Efter straaledag¹ i 1229 drog Torvaldssønnerne hjemmefra med 50 mand og vilde til Saudafell, Sturlas gaard, og tok østlige fjellveier for at bud ikke skulde gaa foran dem.

Vinter som det var, slet de ondt paa færden; men det agtet de ikke paa. Det var nat, da de kom frem til Saudafell; der ventet de en stund i hagerne ved gaarden og gjorde sig rede til aatak. Den ene i flokken egget den andre, og ingen talte imot. Da de løp ind paa stenlægningen foran husene, blev der stort gny av deres færd. En kone, som kom fra nødtørfts-kamret, blev ufreden var og slukket lysene i skaalen og løp til sengen hvor Gudny laa, Sturlas barn; hun tok dynen og bredte paa sig og la smaamøen under sig, gjorde kors-tegn over hende og bad Gud vogte hende. Skaalen var stor og fagert prydet; paa alle vægger hang tepper og over tepperne skjold, ved sengestederne brynjer.

Kommemændene løp til indgangerne, somme til

¹ Straaledag er 13. Januar.

dyrehode-døren, somme til stolpedøren, andre til døren ut mot kirken. De brøt ind i skaalen med eder og hugg; nogen bar bluss. Langs væggen var sovepladsen, med aapne senger; dit styrtet de hen og hugg og stak, og snart lød det høi klage fra kvinder og saarede mænd. En prest tok en pute og holdt foran sig. Da ropte den mand, som laa nærmest: „Søk frem mot os ulærde, men la presten være i fred!“ De andre gjorde, som han sa, og gav manden ulivssaar.

Mellem de aapne senger stod Sturlas sengelukke. Dit løp Tord Torvaldsson og hamret paa døren og ropte at Dala-Frøy ikke skulde ligge der og gjemme sig. Straks døren blev løftet, gik han ind i sengelukket og hugg til. Men det sa han siden, naar der taltes om disse hændelser, at aldrig hadde han været saa glad som da han kom til sengen og trodde at Sturla var der, og aldrig saa uglad som han nu blev. Ti sengen var tom. Dagen i forveien hadde en kone, som het Rakel, sendt Sturla bud, at han ikke skulde være hjemme, ti ufreds-fylgjer¹, var kommet i herredet. Det er ikke fortalt, hvad Sturla tænkte om dette bud; men det hadde truffet sig saa, at han i hvert fald skulde ride ut den dag, i et erende nordpaa; han var faret avsted og hadde tat mange av sine mænd med sig. Og nu var der faa til at verge Saudafell.

Solveig Sæmundsdatter, Sturlas hustru, hadde nylig født et barn og laa i en stue for sig. Torvaldssønnerne gik med bluss til stuen og ransaket baade den og koverne; men Sturla stod ikke til at finde. Da kom de med blodige vaaben til Solveigs seng og rystet dem over hende, og sa at med disse vaaben hadde de farvet Dala-Frøys lokker røde. Og syk og skræmt som Solveig var, skvat hun til ved ordene, endda hun visste at hendes husbond var borte.

Gaarden rundt søkte Torvaldssønnerne efter Sturla. Tilslut kom de tilbake til skaalen og saa paa sit verk: mænd og kvinder laa med blødende saar. Nu blev alle

¹ En fylgje er en mands følge-aand; synske kan se den, før manden selv kommer.

gjemmer brutt op og det som var i dem ranet av Torvaldssønnerne og deres mænd. I Sturlas vaabenkiste tok de økserne „Horn“ og „Himmelskraper“ og 2 gulddrevne spyd. Ogsaa kisten som gjemte Solveigs kostbarheter brøt de op; men guld-huset¹ hvor hun hadde sine ringer fik Kristrun tiggerkone berget. Hun sa, at der var salve i guld-huset, og bad for de saarede, som nok kunde trænge salven, og mest for en kone, som hadde faat begge brysterne hugget av.

Torvaldssønnerne ranet alt de kom over og bandt skjoldene i kløv og tok de hester de kunde naa. Det var næsten fuldt dagslys, før de blev færdige. Tord gik til stuen og tok til orde: „To ting er gaat anderledes end jeg hadde tænkt mig; den ene er, at jeg ikke fandt Sturla, den andre at du, Solveig, blir efter; det skulde ikke været saa, om du hadde havt helse, saa jeg kunde ta dig med.“ Siden gik Tord ut, og det var ikke med venskaps-hilsninger de skiltes. Nu fór Torvaldssønnerne sin vei. Der var stor taake over herredet, men klarveir tilfjells.

Straks fienderne var borte, sendte Solveig bud til Sturla. Tidende-manden fandt ham i laugen paa gaarden Reykir, i Midfjord paa nordlandet. Sturla spurte om Solveig hadde lidt nogen overlast; det blev sagt ham, at hun hadde det godt. Da spurte han ikke efter mere.

Sturla kunde knapt kjende Saudafell igjen, da han kom tilbake. Rundt om i husene fløt blodet, alt drikkende var heldt ut, og det fienderne ikke hadde ødelagt var blit borte med dem. Og 16 mennesker var saaret, 9 saa haardt at de ikke kunde hjelpe sig selv; 3 døde av sine saar, 2 mænd og en gammel fattigkjærring; hun døde først.

Over hele landet spurtes disse tidender. Folk syntes Sturla hadde havt lykken med sig, naar han ikke var hjemme; og de fleste tok tungt paa Snorre, hans farbror, — om det var saa, at han hadde været vitende om Torvaldssønnernes hærfærd. Sturla selv regnet Snorre for roten

¹ Guld-huset er et skrin for guldsaker.

til denne ufred; han sendte speidere ut, og de fleste sydover mot Reykjaholt.

Det var ikke frit for, at Snorre spottet brorsønnen. Han kvad en vise om Torvaldssønnerne som hadde hævnet sin far; men ogsaa andre kvad viser, og i dem gik det ut over Snorre. Hele overfaldet blev haanet, drapet paa den gamle fattigkjerringen allermest, og spottende blev det sagt at Snorres raad var skyld i hendes død; i disse viser blev det ogsaa nævnt, at Snorre var ræd for at staa aapenlyst frem ved Torvaldssønnernes side; „men med kvædlinger har han hævnet sin tingmægtige maags indebrænding! — det gaar tilbake med din hæder, Snorre.“ Saa kvad Sverting, Snorres egen søstersøn. Og en mand som hadde for sedvane at haane alle, som stod længer fremme end han selv, tok Svertings ord op, saa der kom en vise til av samme slag som Svertings: „Manden har hævnet sin maags død med kvædlinger,“ het det; „men ikke kan de andre ha stor støtte av, at Snorre digter.“

Utpaa vinteren vilde Sturla fare med hærmagt mot Snorre; men de mænd, han først og fremst søkte hjelp hos, raadet fra eller negtet at følge. Sturla sat i stuen paa Saudafell og hørte deres svar og tok det noksaa rolig. Han fortalte, at natten i forveien hadde en drømmand vist sig for ham og sagt: „Snorre skal i kisten før du!“ Og naar saa var, hastet det ikke med avgjørelsen.

Vaaren 1229 var Sturla paa Videmyre i Skagafjord, hos sit søskenbarn Kolbein unge, Snorres maag. Paa Videmyre stod et kastel, som Snorre hadde bygget, en gang Arnor Tumeson, Kolbeins far, var seilet til Norge og hadde overgit Snorre styret der i bygderne¹. Kolbein og Sturla moret sig med at ta tilsprang opover kastelvæggen og se hvem som kom høiest. Men en dag da Sturla rendte op, brast senerne bak i foten, og han maatte ligge en tid, før han blev saa meget som ride-før.

Om sommeren fór høvdingerne til tings med saa stor hærstyrke som de bare kunde stille, og i stort tog kom

¹ Det var i 1213.

Snorre ridende ned til Tingvollerne: først hans bror Tord med mere end 300 mand, siden han selv med mere end 800. Da var Sturla Sighvatsson og hans far allerede kommet, og Sturla viste sig straks for sine frænder. Paa en lat hest, som het „Svane-legg“ og som var større og vakrere end hester flest, red han frem paa sletten, og var i rød kappe som da han kjæmpet paa Grimsøy, „og jeg tror“, sier sagaskriveren, som er han hans søskenbarn Sturla Tordsson, „at faa har set en raskere mand.“ Han hilste paa en av sine frænder Tordssønnene og fik hans hilsen igjen; da sa hans hustru Solveig, som red ved siden av ham: „Se dig nu for, — om dine frænders hilsninger til dig kommer fra hjertet!“

Snorre blev syk paa tinget og maatte ligge. Men allikevel var utrygheten stor. Naar Sturla Sighvatsson red til kirke med sine mænd, lot han alle spyd staa ute ved bod-væggen, under vagt, saa det kunde bli let at faa dem igjen, om det trængtes. Tilslut faldt dom i de saker som skilte mellem høvdingerne: og haade Ravn Sveinbjørns-sons og Torvald Vatsfirdings sønner blev dømt til skoggang, Ravnssønnerne fordi de hadde brændt Torvald inde, Torvaldssønnerne for overfaldet paa Saudafell.

Frempaa sommeren blev det bedre med Sturlas fot: Om høsten stævnet han folk til sig og fór til Vatsfjord, Torvaldssønnernes gaard, og kom frem om natten. Snorre Torvaldsson var ikke hjemme, og Tord, hans bror, berget sig ned paa et skib; men stormen var saa sterk denne nat, at han ikke kunde lægge ut. Han søkte da forlik med Sturla og gav ham selvdømme i alle deres saker. Om dette kvad skalden Gudmund Oddsson og sa at den Helligaand hadde vist sin omhu for Sturlas sak. I samme vise kvad Gudmund: „Med Sturlas hæder gik det ikke tilbake“; det var den klare motsætning til det som var kvædet om Snorre Sturlason, da han i sine viser priste Torvaldssønnernes voldsfærd til Saudafell: „det gaar tilbake med din hæder, Snorre!“

Dommen i hærverkssaken fældte Sturla vaaren 1230,

paa gaarden Holt i Önundarfjord, ikke langt fra Torvalds-sønnernes hjem. Han hadde Solveig, sin hustru, med sig. Sturla overnattet i Holt og lot 18 mand staa vagt, ti det var langt fra, at han kjendte sig trygg paa Torvaldssønnerne. En av mændene kvad:

Kjøligr det kjendes paa vagten
over hugstor høvding
— han, den glade som gav os
glimtende guld til ele —
mens han selv kan søke
hvilen paa lunt lele,
møtes med sin véne
viv paa elskovs-tinget.

Næste morgen sa Sturla frem sin kjendelse. Torvalds-sønnerne skulde bøte med varer til store værdier, med et skib og en gaard og med strandret paa to kyster, desuten noget i sølv og guld. Det blev sagt, at dette var meget gods. Men Tord Torvaldsson tok til orde: „Visst er det store utredsler; men de skal være vel undt; jeg er gladere ved min lod, end om jeg var saa meget til mand, som Sturla vil være, og allikevel skulde nøie mig med bøter for en overløst som den han har lidt.“ Sturla likte ikke ordene, men fandt sig i dem og skiltes paa sømmelig vis fra Tord.

Efter dette forlik blev det bedre mellem Sturla og Snorre, og om sommeren og høsten var Sturla lange stunder i Reykjaholt og lot med stor iver skrive saga-bøker, efter de bøker som Snorre satte sammen. Ogsaa Sighvat, Sturlas far, viste god vilje til fred; vaaren 1231 sendte han Ravnssønnerne fra sig og skaffet dem skibsleilighet til Norge, og siden gik venskaps-ord mellem ham og Snorre. Paa Altinget dette aar var det enighet mellem alle Sturlungerne, og i en strid, som Snorre hadde med Svinafell-høvdingen Orm Jonsson, fik han god støtte av sine frænder. Orm hadde latt dræpe en fredløs mand, som stod under Snorres værn, og straks Sturla fikk vite det gik han til Valhall, farbrorens tingbod, og banket paa døren og bad sin frænde komme til samtale i øl-boden. Her fortalte Sturla den nye hændelse og lovet Snorre al den hjælp

han vilde ha. Saken endte med at Orm Svinfelling gav Snorre Sturlason selvdømme. Og Snorre nyttet leiligheten og viste saa tydelig han kunde, hvem som hadde magten paa Altinget. Han stod brynjeklædt i sit væbnede følge, da Orm kom for at lægge saken i hans hænder, og hadde stillet sine folk i to rader, saa motstanderen maatte gaa gjennom mandgard for at finde ham.

Biskop Gudmund var til stede paa dette Alting, og han og hele hans store følge fik tilhold hos Snorre. Men nu var samholdet mellem Sturlungerne saa godt, at Sighvat og Sturla fandt sig i dette og lot Snorre gjøre som han vilde. Rigtignok tok Sturla sin mon igjen efter tingløsningen og drev biskopens følge fra ham, før han fór nordover til sin stol; men av dette randt endda ikke ufred mellem frænderne.

Bare mellem Sturla og Torvaldssønnerne blev det heller værre end bedre. Efter forliket med Sturla hadde Vatsfirdingerne hjem søkt alle Vestfjorderne og tat gods hos folk, ti efter de store utredsler, Sturla hadde krævet av dem, var de kommet i nød og trængte gods for at holde sig oppe. Nu var det ikke bare de, som hadde tingmænd i Vestfjorderne, men ogsaa Sturla, — siden Ravnssønnerne hadde overgit ham sit høvdingdømme der vest, til takk for god hjelp. Men Torvaldssønnerne gjorde ingen forskjel paa Sturlas mænd og sine egne; de tok hvad de vilde, fra hvem det saa var. Og allerede høsten 1230, kort tid efter forliket, var det blit sagt Sturla, at hans venner i Vestfjorderne aldrig kunde bære hodet frit, saa længe Tord Torvaldsson var høvding over Isafjord.

Sturla hadde latt som om han ikke hørte slik tale. Men nu — høsten 1231 — kom det bud fra Vestfjorderne, at Torvaldssønnerne igjen var ute og tok gods til sin gaard, og det blev sagt at Sturlas venner kjendte kulde av deres raad. Den mand, som kom med budet, smurte tykt paa, og det kunde merkes at Sturla blev ilde til mode ved disse tidender.

Denne vinter raadet stor tvedragt i Reykjaholt. Snorres

frillesøn Urøkja laa i uvenskap med en av sønnerne til Hallveig Ormsdatter, enke efter Bjørn Torvaldsson, men nu husfrue paa Reykjaholt gaard; og like for Snorres øine kom det til flokke-samlinger paa gaarden. Allikevel holdt Snorre og Hallveig et staselig gjestebud over jul og hadde Tord Sturlason og Sturla Sighvatsson hos sig. Før de skiltes, talte Snorre med Sturla og bad ham tilsikre Torvaldssønnerne fred, om de utpaa vinteren vilde fare til Reykjaholt. Sturla gav til svar, at som Snorre visste stod der forlik mellem ham og Torvaldssønnerne, saa et tilsagn om fred for dem ikke kunde trænges. Snorre sa, at han kjendte de rygter som gik og at han ikke visste, om Sturla syntes forliket var overholdt som det skulde; „og derfor vil jeg ikke at de skal fare sydover hit uten fast tilsagn om fred.“ „Jeg skjønner“, sa Sturla „at du selv synes de ikke har holdt forliket nøie; men nu vil jeg la dig raade for fredsløftet og række min haand ut som du ønsker.“ Snorre tok hans haand og sa de ord, som skulde binde Sturla. Men siden sa Tord Sturlason til sin bror Snorre: „Jeg synes ikke Sturla, vor frænde, saa ut som jeg skulde ønsket, da du fastsatte freden.“ Snorre svarte: „Det var ikke saa; Sturla vil holde freds-løftet vel.“ Og nu gik der bud fra Reykjaholt til Vatsfjord, at Snorre gjerne vilde se sine venner Torvaldssønnerne hos sig. Han hadde bruk for deres hjelp i en sak som han vilde reise paa næste Alting.

Torvaldssønnerne fór hjemmefra i lange-fasten 1232, i den uke da bønnerne skulde bedes for godt aar i landet. Søndagen den 7. mars, om kvelden, kom de til Hjardarholt, nord for Saudafell, og fandt Torve prest, som gjennem mange aar hadde været Sturlas tillitsmand og sendemand. Torve lot straks en mand sitte op og ride til Saudafell med bud om Torvaldssønnernes færd. Men ellers var presten ivrig for at berge freden. Han sa Torvaldssønnerne, at Sturla mente de hadde holdt forliket daarlig; og han mindet dem om at de var paa vei til en mand, som før hadde været Sturlas fiende og efter manges mening roten til

hærverket paa Saudafell, og sa at Sturla let kunde faa en mistanke til dette møte mellem Snorre og dem. Derfor bad han dem bli i Hjardarholt og vente, saa vilde han selv fare til Saudafell og søke at trygge freden for dem, og han trodde nok det skulde lykkes, ti han hadde talt med Sturla om deres færd. Men det værste de kunde gjøre, sa han, var at ride Saudafell forbi uten at vise Sturla den ringeste hæder, — uten at sende bud til ham og uten at se indom. Var dette deres agt, da burde de heller ride tilbake eller ta en omvei, selv om den maatte bli lang; bedre stod ikke sakerne. Tord Torvaldsson svarte, at han paa ingen vis vilde opsøke Sturla; men heller ikke vilde han vende; gjennom Snorre hadde han faat tilsagn om fred av Sturla, og det vilde han holde sig til. Nu sa Torve prest med klare ord, at han hadde varslet Sturla om Torvaldssønnernes komme. De tok det med ro. „Vi har ikke tænkt at fare i løndom gjennom Dalerne“, sa Snorre Torvaldsson, „ti vi mener at forliket mellem Sturla og os staar ved magt.“

Sturla stævnet folk til sig om natten. Han stod paa Saudafell næste morgen og saa Torvaldssønnerne ride forbi og hadde ondt for at holde sig i ro; men endnu var hjælpen ikke kommet. Straks det var mulig, brøt han op; de var da 16 i alt. Paa veien fortalte Sturla en drøm, han hadde havt, og fik den kvikt tydet og lo.

Torvaldssønnerne og deres mænd var kommet under en bakke syd for Saudafell, til et torvbygget gjærde, som løp i firkant og bruktes til gardom høistakker. Der stanset de og lot sine hester beite. Da saa de folk komme efter og skjønnte snart, at dette var ufred. Nu vilde Tord Torvaldsson, at Snorre, hans bror, skulde ride fra dem paa den raskeste hest de hadde, og sa at om broren kom sig bort, kunde han selv ha større vón om fred. Men det var nu som jævnlig, naar folk har vanskelige kaar, at de sént blir enige om sine raad, — mens det gik raskt nok for dem som kom efter og visste hvad de vilde. Snart

var Sturla og hans flokk like indpaa Torvaldssønnerne, som stod bak torvgjærdet og ventet.

Nogen mænd gik imellem flokkerne og vilde prøve, om høvdingerne kunde forlikes. Sturla hørte paa dem, baade fordi han vilde vite hvad de andre bød og fordi han ventet paa mere mande-hjælp. Men saasnart han saa hjælpen komme, sendte han en prest til Torvaldssønnerne og bad dem gaa til skrifte og ruste sig vel, om de vilde verge sig, ti fred vilde ikke bli git dem. Da de hørte dette, gik de straks til skrifte, og siden gjorde de sig rede til kamp og vilde bruke torvgjærdet til værn. Men det var en flokk paa 8 mand, ikke mere.

Tord Torvaldsson var en høi og hærdebred mand, med et vakkert ansigt, — bare at næsen var styg; han hadde store øine og var fast i blikket, haaret var lys-brunt og faldt i lokker; han var blid-lynd og lett at tale med og syntes skikket til høvding, og det var Sturla Sighvatssons ord, at ingen som bodde i Dalerne kunde vente at komme til magt i Vestfjorderne, saa længe Tord sat i Isafjord. Snorre, hans bror, var bare 18 aar gammel, hadde lyst og glat haar og var vakker og velvoksen, mere end mellem-høi for sin alder; han førte sig vel, var modig og løftefast og saa venlig i sine ord, at han jævnlig sa „min“ til den han talte med; „Tord min! Torkel min!“ Han hadde det ikke med at blande sig i andres saker; men naar han gjorde det, vilde han altid raade, og fik han det ikke, blev han fra sig og var ikke til at styre.

De to brødre vilde paa ingen maate overgi sig, de sa at da blev der litet at bære frasagn om. De egget Sturla, fordi han var saa sèn til at holde frem mot dem og hadde git sig til at vente paa hjælp; det var nok sandt, det folk hadde sagt, at med jævnstor flokk vilde han aldrig ha mod til at møte dem, det viste han nu, sa de. Sturla bare smilte og sa, at nu vilde han ha det gagn, som det gir at staa med større magt.

Fra alle sider gik hans mænd frem mot torvgjærdet, først med stenkast. Selv gik Sturla fra flokk til flokk og

gav raad, hvor det trængtes, men kjæmpet ikke med. Bare én gang tok han en sten, — og alle visste, at ingen kunde kaste saa godt som han eller ramme saa sikkert. Han nævnte det selv. „Jeg tror nok, jeg bedre end I kunde vælge hvor kastet skulde komme,“ sa han. „Men jeg skal ikke prøve det nu,“ la han til, og lot stenen falde ned. Det saa Snorre Torvaldsson og ropte: „Hvorfor søker du ikke frem, Sturla? Nu tror jeg, Dala-Frøy sander sitt navn og staar ikke nær.“¹

Andre søkte frem for ham, baade med sten og kvasse vaaben. I denne strid blev skalden Gudmund Oddsson — som var Sturlas følgeomand i mangan færde, men ikke av de modigste — rammet av et stenkast, saa han faldt bakover og kastet føtterne frem over hodet. Folk vilde ta sig av ham; men Sturla stor-lo. „La ham bare ligge“, ropte han; „det feiler ham ingenting, slik gjør han i hver eneste kamp.“

Nu stod sten-regnen saa tæt over gjærdet, at de som var indenfor ikke fik dækket sig. To ganger faldt Tord Torvaldsson over ende, og andre gangen reiste han sig sént. Da var det kommet saa langt, at Sturlas mænd stod med rundskjoldene støttet paa gjærdet, mens de brukte spydene. Og Tord ropte til bonden Halldor Jonsson, som var i Sturlas flokk, og bad ham prøve, om fred og forlik stod til at faa hos Sturla. „Jeg vil tilbyde at fare utenlands“, sa Tord, „og gaa pilgrimsgang, os begge til hjælp; jeg vil gi mit rike og mig selv i hans vold, til jeg farer ut, og jeg vil sværge at holde alt dette.“ Halldor Jonsson gik til Sturla, og mange sa, at det var glædelig at faa et slikt tilbud fra saa gode drenger. Sturla blandet sig ikke i det, mens de andre talte som mest, og saa eftertænksom ut, der han stod. Da han svarte, var det med ord fra en vise:

„Træg er min tro til dig,
troll! kvad Høskoll.

¹ Maa visstnok sigte til, at guden Frøy er en daarlig stridsmand, ti han har git bort sit sværd og skal staa vaabenløs i Ragnarok.

Nu tok kampen til igjen og førtes paa haardeste vis. For tredje gang stupte Tord Torvaldsson; han kom sig nok op igjen, men hadde liten magt tilbake, og det varte ikke længe før han rettet spydskaftet over gjærdet, der hvor Halldor Jonsson stod, og gav sine vaaben fra sig og gik ut. Halldor kom til Sturla og bad om fred for Torvaldssønnerne; men Sturla sa at det kunde ikke nytte, bare deres mænd skulde ha fred. Med dette bud gik Halldor tilbake. Da gav de vaabnene fra sig, alle som stod indenfor gjærdet—undtagen Snorre Torvaldsson; han var harm over de andres færd. Han satte sig op paa torvgjærdet og ventet, og vogtet sine vaaben vel. Da kom en av Sturlas mænd og hugg ham over knæet, saa benet næsten gik av; han fik det under sig, da han gled ned fra gjærdet, men smilte bare og sa: „Hvor er nu foten min?“ Halldor Jonsson sa: „Et ondt og umandig hugg!“ Men Sturla svarte: „Det var et godt og drengelig hugg.“

Tord Torvaldsson hadde set dette og sa til en av sine mænd: „Gaa du til sveinen og vær hos ham.“ Manden sukket dypt, men orket ikke at gaa. Nu vilde Sturla, at Tord skulde hugges; da la han sig ned og signet sig; men to ganger blev øksen ført mot ham, og endnu levet han. Det blev for meget for Sturla. „Hugg igjen!“ ropte han; „og her er vaabenet daarlig ført mot en god dreng!“ Snorre Torvaldsson saa paa, men rørte ikke en mine. Straks efter blev ogsaa han dræpt.

Nu blev det stelt med likene. Sturla bad Grim fra Snoksdal føre dem hjem til sin gaard; men han undslog sig og sa at han var mørkræd. Halldor Jonsson tilbød at flytte de døde hjem til sig. „Ja, gjør det!“ sa Sturla; „du vil saa allikevel kalde dem helgener med tiden.“ — Senere paa aaret kom nogen av de Isfirdinger, som hadde kjæmpet i Torvaldssønnernes flokk, og tok likene op av jorden og førte dem til ættegaarden Vatsfjord, og folk syntes det var et vakkert vidnesbyrd om deres kjærlighet til de to brødre.

Da Sturla og hans flokk red hjem, blev der talt om Snorre Sturlason — hvordan han vilde like disse drap, og om han vilde kvæde viser denne gang ogsaa. Sturla bad Gudmund skald mindes den kvædskap, Reykjaholtsmændene hadde laget efter hæverket paa Saudafell, og Gudmund hadde straks en vise rede og brukte store ord om kampen de kom fra. Paa Saudafell ventet Solveig Sæmundsdatter. Hun spurte og fik svar; da sa hun at nu hadde Vatsfirdingerne faat merke, hvor grusomt de hadde faret frem, da de hjemsøkte Sturlas gaard. Siden gik Sturla og hans mænd til kirken og blev løst av det ban de var faldt i ved drapene.

Snorre Sturlason tok det tungt, da han fik budet om Torvaldssønnernes død. Men stillingen var ikke slik at det passet ham at søke hævn. Den sak, for hvis skyld han hadde budsendt Vatsfirdingerne, var i øieblikket den viktigste for ham, og han vilde ikke ha Sturla til motstander i den. Det kan være, at Sturla har regnet med dette, naar han fór saa svigefuldt frem mot Torvaldssønnerne. Paa flere maater viste han og hans nærfrænder, at de kjendte sig trygge. Ravnssønnerne, som sommeren i forveien skulde seilet til Norge, hadde lidt skibbrudd under Grimsøy, og 2 av dem, Einar og Grim, var druknet; men Sveinbjørn og Kraak hadde berget sig, og samme vaar som Torvaldssønnerne blev dræpt, fik de tilhold hos en bror av Sturla Sighvatsson.

Den sak, som gjorde Snorre varsom i sin færd mot Sturlungerne, gjaldt Kolbein unge, husbond til hans datter Hallbera.

Sommeren 1229 hadde Hallbera fulgt Kolbein til Altinget; men det hadde været let at se, at det stod daarlig til med hendes helse og at forholdet mellem ektefællerne ikke var godt. Hun hadde holdt til i tingboden hos sin far, og Kolbein var redet hjem uten at gi agt paa hende. Da var hun faret med til Reykjaholt og hadde været der en tid, indtil Snorre lot hende følge nordover til Videmyre, Kolbeins gaard. Men der hadde hun ikke havt

langt ophold og var ikke kommet i Kolbeins seng. Siden hadde hun bodd paa gaarden Borg hos Herdis, sin mor, som levet skilt fra Snorre. Til Borg var biskop Gudmund kommet, efter tingløsningen sommeren 1231, og hadde fundet Hallbera meget syk; og da hadde en lægekyndig prest i biskopens følge laget et bad til hende og sagt, at badet vilde hjelpe hende, om hun bare var saa sterk hun kunde taale det; og hun hadde valgt at prøve badet, men straks hun var kommet i klæderne igjen, hadde der slaat sig verk for brystet, og den 17. juli var hun død. Og da Kolbein unge, hendes husbond, hadde faat dette at vite, var han redet sydover og hadde giftet sig ind i Oddeverjernes ætt.

Nu var Snorre Sturlason arving efter sin datter Hallbera, og til arven efter hende regnet han halvdelen av Kolbeins gods og godedømmer. Han gjorde alt for at faa støtte i denne vanskelige sak; han eftergav Orm Jons-son paa Svinafell de bøter han hadde idømt ham paa forrige Alting, og han fik Torvaldssønnernes frænder til at forlike sig med Sturla Sighvatsson, paa det vilkaar at han selv og hans bror Sighvat skulde fælde dommen i saken. Paa denne maate kunde han kjende sig noksaa trygg, da han sommeren 1232 møtte paa Altinget og satte frem sine krav paa arv efter datteren. Han hadde indpaa 1000 mand med sig og han fik god støtte av de høvdinge hvis venskap han hadde søkt.

Kolbein unge var sên med sine ja-ord og træg naar der blev talt om forlik. Men til forlik kom det omsider. Og dette blev utgangen paa saken, at Snorre skulde faa halvdelen av Kolbeins godedømmer til eie, men Kolbein skulde ha styret over dem og hjelpe Snorre paa tinge. Med denne avtale fulgte en ny, at Kolbein skulde gifte bort sin søster Arnbjørg til Snorres søn Urøkja; og til ham skulde Snorre gi det godedømme han sat inde med vestligst paa nordlandet, og siden skulde maagerne Kolbein og Urøkja i fællesskap sysle der nord.

Tord Sturlason likte ikke denne braa vending i saken.

Kolbein unge var nok en dugelig mand; men Tord hadde ingen tillit til ham og spaadde at Snorre vilde faa ufærd av det venskap og maagskap han her hadde sluttet. Han sa sine tanker til en anden høvding, som sammen med ham selv hadde arbeidet paa forlik — men ikke paa slikt som dette — og den anden stod like undrende, bare at han saa det hele fra den motsatte kant. „Det tykkes mig underlig“, sa han, „at Kolbein vilde gifte sin egtefødte søster med Snorres horkone-søn; men det er sandt, det ordsproget sier, at selv vet en bedst, hvad slags vare en har at sælge.“

Ellers var det, naar alt kom til alt, en noksaa skrøpelig seier Snorre hadde vundet: et herredømme i navnet. Men han hadde allerede en ny vinding i sigte. Nord i Isafjord sat hans datter Tordis, enke efter Torvald Vatsfirding, og nu da Torvalds ældste sønner var døde, hadde den yngste — som var Snorres dattersøn — arvet ættens gaard og godedømme. Men han var barn endnu, og slik kunde morfarens omsorg trænges. Efter tingløsningen drog Snorre nordover, Olavsmesse-dag 1232 var han i Vatsfjord, og der kom bønderne til ham fra hele Isafjord og bandt sig til at tjene ham. Mellem dem som møtte var Olav fra Ædøy; med ham hadde enken Tordis Snorredatter faat et barn. Nu maatte han bøte for sit forhold til hende og avstaa Ædøy, som var en god eiendom, rik paa ærfugl-dun.

Tordis blev boende i Vatsfjord. Hun hadde faat en ny ven, som vogtet sig vel for at møte hendes far; vaaren 1233 hadde hun ham længe hos sig, og da var det nær ved at komme til kamp mellem ham og Olav fra Ædøy, som hun før hadde elsket. Efter dette satte Snorre sin søn Urøkja til at styre godedømmet der nord. Urøkja hadde egtet Ambjørg, Kolbein unges søster, høsten i forveien; men det godedømme han skulde ha av sin far hadde han ikke set noget til og heller ikke Stavaholt gaard, som han siden hadde faat løfte paa. Urøkja vilde helst til Stavaholt; men Snorre ønsket ikke at forringe hverken sin magt eller sit gods, og saa fik sønnen fare til Vats-

fjord. Urøkja var 28 aar gammel dengang, Arnbjørg 18 aar. Tordis Snorredatter blev ikke glad da de kom, for nu maatte hun vike pladsen, og til og med hadde de bud fra Snorre, at hun skulde fare hjem til ham. Det vilde hun ikke, hun slog sig ned paa en anden gaard i Vestfjorderne; og utpaa sommeren fødte hun et barn.

Denne sommer¹ var Sighvat Sturlason gjest i Reykjaholt, hvor Snorre, hans bror, var i færd med at føre op en ny stue, av tømmer som blev hentet nord i Skagafjord. Brødrene fældte sin kjendelse i saken mellem Sturla og Torvaldssønnernes eftermaalsmænd og enedes vel. Snorre gav Sighvat et gulddrevet spyd, da de skiltes, og sa at det var ikke ret, om de skulde skilles gaveløst, saa sjelden som de saaes.

Sturla sat paa Saudafell og samlet varer, ti han agtet sig utenlands. Høsten i forveien var der kommet brev fra Sigurd, erkebiskopen av Nidaros, som nylig var vendt hjem fra Romaborg, og i disse brev hadde erkebiskopen talt haarde ord til Sturla og Sighvat, baade for hærfærden til Grimsøy og for anden voldelig fremfærd mot biskop Gudmund, og stævnet far og søn til Norge. Da hadde de tat det raad, at Sturla skulde fare for dem begge og faa en løsning paa sakerne, og imens skulde Sighvat føre tilsyn med hans rike. Nu likte ikke Sturla den nyeste tidende: at Urøkja Snorreson var sat til høvding i Isafjord; ti han hadde selv rike i Vestfjorderne — Ravnssønnernes godord — og allerede spurte han, at Urøkja samlet mange folk om sig i Vatsfjord, og blev ræd for sine tingmænds fred. Saa satte han en av sine venner mellem Vestfirdingerne til at vaake over forholdene der i fjordbygdene. Og da dette var gjort, forlot han Island.

Sturla landet i Norge høsten 1233, nordenfor Stad. I Borgund møtte han Skule jarls maag Alv av Tornberg, som tok vel imot ham og bad ham vente til Skule kom seilende sydover fra Nidaros; han sa Sturla, at jarlen var en ven av alle islendinger, og mest av Sturlungerne, og

¹ 1233.

vilde vise ham den største hæder, saa ypperlig som han var fremfor andre mænd. Men Sturla, som vel visste at jarlen skulde sydover for at staa til rette for kongen, vilde ikke andet end fare til Bjørgvin og møte kong Haakon, ti han regnet ham for den sterkeste. Utpaa høsten kom jarlen efter til Bjørgvin, med 20 skibe, og hans færd var fager at se, da flaaten stod ind mot byen. Men siden maatte han gaa til forlik med kongen og var ikke glad for vilkaarene.

Det er fortalt at Sturla møtte sin gamle fiende Aron Hjørleivsson i Bjørgvin og søkte at ta hans liv. En dag da Aron og nogen av hans fæller var i bad, kom en islending til ham og fortalte, at Sturla var ute og lette efter ham. Aron klædte sig og tok de andre mænd med sig og gik gjennom strætet til sin stue. Der ventet Sturla Sighvatsson med tre av sine mænd. Da han saa hvor mandsterk Aron kom, blev han staaende og bare stirre paa ham. Aron sa: „Hvordan liker du skogmanden din nu, Sturla? — det er svært, saa længe du ser paa ham! Hvordan synes du jeg har faat det, siden vi sidst saaes?“ Sturla svarte ikke og gik bort med sit følge.

Erkebiskop Sigurd var i Bjørgvin denne høst, og Sturlas sak blev avgjort saa, at han skulde fare til Romaborg og søke forlatelse hos paven. Utpaa vinteren fór Sturla sydover og kom først til Danmark; der møtte han kong Valdemar¹ og blev hos ham en tid; kongen gav ham en god hest og andre kostbare gaver og skiltes fra ham i det største venskap. Siden fór Sturla til det tyske land; der møtte han biskop Paal av Hamar, som laa i strid med kong Haakon og vilde klage sin sak for paven. Paal og Sturla fulgtes til Italia. Men det var saa ilde, at netop som de kom, raadet stor ufred i landet. I mai 1234 blev pave Gregorius 9. drevet i utlegd av Romaborgs mænd, som selv vilde være herrer i sin by, og paven maatte søke ophold i Tuscia, nord for den hellige stol. Nu vilde han med sværdet vinde sit rike tilbake og reiste en hær

¹ Valdemar seier (1202—1241).

om sommeren og søkte hjelp hos keiser Fredrik¹ og andre kristne fyrster. Men endda hadde han tid for biskop Paal; om høsten blev brev sat sammen i Perugia og sendt til kong Haakon og Skule jarl og erkebiskop Sigurd, og i disse brev talte paven haarde ord til kongen, men bad jarlen og erkebiskopen støtte biskop Paals sak.

Det er sagt, at Paal gav Sturla den bedste hjælp hos paven, og at Sturla fik forlatelse for alt hvad han og hans far hadde forbrutt. Men først maatte han gaa en streng bots-gang. Sturla kom som pilgrim til Romaborg og blev ført fra kirke til kirke og pisket foran de fleste hovedkirker. Og det er sagt at han bar det drengelig — som det kunde ventes av ham —; men folk stod ute og undret sig, slog sig for brystet og sørget over, at saa vakker en mand skulde lide slik medfærd, og kunde ikke holde taaerne tilbake, hverden mænd eller kvinder.

Sturla og biskop Paal fór i følge til Norderlandene og skiltes i stort venskap og gav hverandre gode gaver. I Tunsberg møtte Sturla kong Haakon; det var høsten 1234. Kongen sat i Viken om vinteren og Sturla var hos ham.

Sommeren 1230 hadde kong Haakon stævnet Islands høvdinger til sig, — uten at de fulgte stævningen. Men nu var det saa vel, at han daglig kunde tale med en av dem, og det en av de mægtigste, og bære sine erender frem for ham. Kongen klaget over den store ufred paa Island og spurte Sturla, om der vilde være meget i veien for at lægge landet under ene-magt, og sa at da vilde der staa bedre fred, om én raadet for alt. Sturla svarte, at for en raadsnill og strid mand vilde der ikke være meget i veien. Da spurte kongen, om han selv kunde ta det paa sig, og Sturla svarte, at han vilde vaage det; men vilkaaret var, at kongen skulde gi ham hjelp og den hæder han fandt ham værdig til, om heldet fulgte. Dette vilkaar enedes de om; men kongen bad Sturla at han ikke skulde vinde landet med manddrap; heller skulde

¹ Fredrik 2 (1215—1250).

han gripe motstanderne og sende dem over til Norge eller paa anden vis ta deres rike, om han kunde. Ti kongen ventet sig mest fremgang av fredelig færd og om han fik tale med islendingerne; tok han dem paa denne vis, kunde de ikke gi ham skylden for frænders fald og fristes til haard motstand mot ham.

I 1235, sént paa sommeren, seilet Sturla hjem. Det han sidst hadde spurt fra Island var onde tidender.

* * *

Vaaren 1233, da Urøkja Snorreson kom til Vatsfjord i Isafjord, tok han imot hver fri mand, som vilde gaa i hans tjeneste. Det blev en hel flokk, og om den manglet mat paa gaarden, saa hjalp den sig med ran, som det længe hadde været skik i Vatsfjord. Om høsten, da Sturla Sighvatsson var faret til Norge, sendte Urøkja somme av flokken sydover til Breidefjord; der krævet de gods av hver mand, paa nes og i tverfjorder, og rante om de ikke fik. De tok et fartøi og fór ut til øerne i Breidefjord, og siden fór de over til halvøen hvor Stadarhol og Hvam ligger. Men nu var de i Tord Sturlasons rike, og straks Tord rørte paa sig, blev de skræmt og drog sig nordover igjen. Da de kom til Vatsfjord, talte Urøkja vel om deres færd; men længer syd var det faa som roste den.

Mellem Urøkja og Sturla Sighvatssons ombudsmand i Vestfjorderne gik det noksaa godt i førstningen. De møttes om høsten og vekslet gaver, og mellem de gaver var sværdet Støyper, som ingen ringere mand end birkebeinerhøvdingen Peter støyper, kong Sverres søstersøn, hadde baaret. Men snart kom andre og spildte freden mellem grannerne. Odd Aaleson het Sturlas ombudsmand; det var han, som i denne tid var Tordis Snorredatters hjertensven; men han var gift med en datter av Ravn Sveinbjørns-son og bodde paa de fredløse Ravnssønners gaard, Eyre i Arnarfjord. Og der blev han overfaldt av Urøkja Snorreson, den 13. januar 1234, og hugget ned.

Snart efter fik Urøkja bud fra sin maag Kolbein unge i Skagafjord, med bøn om følge mot Sighvat Sturlason, ti venskapet mellem nordlandshøvdingerne var stadig minket, og Kolbein agtet at hjemseke Sighvat denne vinter. Urøkja kom, og maagerne red i stor flokk østover til Eyjafjord og nærmet sig Grund, Sighvats gaard.

Men Sighvat blev varslet i tide. En mand som het Eirik greve kom til Grund sént en kveld og vilde bære bud om ufreden. Sighvat sat i sit sæte og hadde en skindfeld, med hefte-baand i, over akslerne og en svart lamskinds-huve paa hodet. Eirik blev spurt om tidender og sa at Kolbein og Urøkja var paa vei fra Skagafjord og vilde komme der om natten med ufred. Sighvat bare blaaste, da han hørte det, og sa at slikt var meningsløst, og vilde ikke ta noget raad. Men hans hustru Halldora, faster til Kolbein unge, gik til ham og sa, at nu var det bare ett at vælge, og det var at sende bud efter folk. Sighvat bad hende gjøre det, om hun vilde, og saa gik budet ut. Og da det blev lyst, var alle bønderne fra de indre bygder i Eyjafjord samlet paa Grund; ti like mislikt som Sighvat hadde været da han kom flyttende dit nord, like elsket var han nu der i bygderne, — slik tryghet som fulgte hans bredde og ro, og slik glæde hans lune gav i samvær. Og denne morgen var Sighvat Sturlason en hélt anden mand at se til end kvelden forut, da Eirik greve kom. Han stod der i blaa kjortel, paa hodet bar han staa-huve og i haanden en øks med sølvindlæg i bladet, og var hærmand saa god som nogen.

Kolbein og Urøkja fik høre, at Sighvat ventet dem, og trodde det tryggest at snu. Det var saa ilde, at de ikke kunde lite paa sit eget følge. Ti mange av storbønderne i Skagafjord var gamle venner av Sighvat og hadde tjent ham, da han i Kolbeins barne-aar stod for styret i deres bygder. En av dem hadde med klare ord negtet at fare imot Sighvat, endda han to ganger blev budsendt. Kalv het han og hadde før bodd i Eyjafjord; det var han, som for mere end 20 aar siden hadde dræpt

Eyjafjord-høvdingen Hall Kleppjarnsson, til hævn for den spot som blev drevet med hans navn og ham selv. Nu vendte maagerne Kolbein og Urøkja tilbage til Skagafjord, og havde ingenting opnaadd, og vilde skræmme bønderne til lydighed. Derfor sendte de mænd til Miklebø, Kalvs gaard, og gav dem til erende at dræpe Kalv og hans søn Guttorm.

Disse mænd kom frem over middag, tirsdagen den 21. februar, dagen før Petri bispestols fest. Straks før de kom, havde Kalv sagt til Osk, sin hustru: „Idag skal vi sie os i ting med den hellige Peter apostel, nu tør vi ikke længer lite paa denne verdens høvdinger.“ Og far og søn var gaat ind i lille-stuen og havde latt sig kronrake til Petersmessen, — ti Guttorm var djakn og Kalv havde en ringere klerke-vigsel. Nu kom Kolbeins-mændene. En av dem steg ind og fandt Osk; hun hilste ham venlig, men han svarte ikke stort. Der gik bud til lillestuen, at Kalv skulde komme ut, og far og søn fulgtes ind i almanna-stuen og gik bort til pladsen hvor Kalv havde sin skindkappe og sin øks. Da var Kolbeins-mændene kommet i stuen, og de sa Kalv, at han ikke trængte øksen; baade han og sønnen kunde vente sig døden, sa de. Kalv spurte, om Hall Kleppjarnssons søn var der, han eller en anden mand som han nævnte, som ogsaa kunde ha noget at hævne. Men ingen av dem var der. Kalv sa: „Da tror jeg ikke nogen av de mænd, som her er kommet, har store saker mot mig; men allikevel vil vi gjerne ha en prest.“ Og nu gik baade far og søn til skrifte og fik nadverden, og siden blev de ført ut. Kalv tok et krucifiks av prestens haand og holdt det i haanden mens han gik, og da de kom til kirkegaards-gjærdet, satte han korset ind mot gjærdet og la sig ned foran det. En av Kolbeins-mændene sa: „Nu tænker du ikke paa hvad du gjør, Kalv! Vær ikke saa nær korset, at blodet spruter paa det.“ Kalv svarte: „Vanskelig gjør I det for mig nu!“ — og la sig ned længer borte fra korset.

Efter drapet paa Kalv og Guttorm red maagerne Kol-

bein og Urøkja sydover til Reykjaholt og søkte raad hos Snorre Sturlason og bad om hans hjælp i denne sak. Snorre sa, at det var ikke hans vane at blande sig i bygdetrætter; men han lovet at ride til Altinget om sommeren og der gi dem slik hjælp, som de kunde ha hæder av. Med det tilsagn red de nordover igjen, og da de kom til Skagafjord satte de bønderne til at holde vagt i bygderne og lot dem selv bære utgifterne til det. Da Sighvat fik høre om vagtholdet, satte han vagt imot i Eyjafjord og la ingen utredsler paa bønderne, men bar dem, han alene. Og slik stod det, fremover mot paasken 1234.

I denne ventetid sendte baade Kolbein unge og Sighvat mænd til biskop Gudmund. Begge hadde de hatet ham og gjort ham ondt; men endda vilde hver av dem ha ham til sig, ti i de sidste aar hadde han skilt sig fra denne verdens saker og levet ensom med sin drottin, i stadig bøn til ham, og gik for at ha en hellig mands magt. Biskopen valgte at komme til Kolbein, ti hos ham var Urøkja, søn av en mand som ofte hadde vist Gudmund venskap. Men biskopen kom ikke for at egge til strid, heller for at hjelpe freden frem. En morgen over paaske, da Sighvat var kommet med hær til Skagafjord og begge flokker gjorde sig rede til kamp, tok biskopen Kolbeins mænd til skrifte, men sa med fortrøstning, at denne dag vilde de ikke komme til at kjæmpe. Men samtidig var det, som om han saa længere frem, til en endnu vanskeligere stund; ti han la til, at engang vilde det gaa Sighvat Sturlason, som det gik Harald Sigurdsson, Norgeskongen som faldt under forsøket paa at lægge fremmed land under sig.

Denne gang kom det til forlik; biskop Magnus av Skaalaholt blev valgt til at dømme mellem høvdingerne, og siden red de hjem, hver til sig. Men Urøkja for voldsomt frem paa veien til Vatsfjord; trængte han hester eller mat, saa tok han det, og selv i Hvam, Tord Sturlasons gaard, vaaget han at rane. Og da han kom hjem, tok han gods over hele Vestfjorderne og gjorde ingen forskjel

paa Sturla Sighvatssons tingmænd og sine egne. Sighvamente, at med denne fremfærd hadde Urøkja brutt forliket, og han red ikke til Altinget om sommeren.

Men paa Altinget blev det allikevel urolig nok; ti Snorre Sturlason hadde, for gammelt venskap skyld, ta: sig av to skagfirdske bønder, som Kolbein unge vilde til livs, og det kom saa langt, at Kolbein fylket sine mænd paa tingsletten. Ogsaa Snorre lot fylke, og paa norsk vis; men det gik noksaa ugreit, for den mand, som fik sig hvervet paalagt, var ikke vant til et slikt arbeide. I denne sak skilte Urøkja lag med sin maag Kolbein og gik sammen med sin far og stillet sine folk forrest i hans fylking. Men til kamp kom det ikke; ti biskop Magnus og hans prester gik imellem flokkerne og fik dem forlikt. Siden viste det sig rigtignok, at freden var alt andet end tryg; ti endnu samme sommer red Kolbein unge med en stor flokk til sydlandet og slog sig ned paa gaarder, som hørte Snorre til, og gjorde stor skade paa dem.

Dette kunde Snorre ikke finde sig i; han rustet sig til hærfærd mot nordlendingerne og budsendte sin søn Urøkja og vilde ha hans følge. Og Urøkja samlet folk over alle Vestfjorderne og fór sydover med mere end 300 mand. Men paa veien fik han nyt bud fra sin far: Kolbein unge hadde forlatt sydlandet og var redet til Skagafjord igjen, og Urøkja skulde ikke umake sig længer sydover, men vende hjem med flokken, — om han ikke andetsteds hadde noget erende til folk.

Det hadde Urøkja. Hans farbror Tord hadde været ute om sommeren og hadde vist ham tilbake fra Breidefjord, og nu skulde dette hævnnes. Urøkja førte en hel feide mot farbroren og hans sønner og viste stor raskhet i sin færd og kom ovenpaa, og vandt sine frænder Tordsønnerne for sig ved at gi dem gode forliks-vilkaar. Men Tord selv vilde paa ingen vis la sig overtale til forlik med Urøkja.

Vinteren 1234—1235, samme vinter som Sturla Sighvatsson var hos kong Haakon, raadet stor uro i Vest-

fjorderne, ti Urøkjas mænd skilte sig i to flokker, og det kom til slagsmaal og drap i fjorderne. Urøkja tok selv del i disse stridigheter, og det endte med at han drev fra sig somme av folkene. Nu mente disse mænd, at de maatte være velkomne hos Tord Sturlason, og søkte ham paa Fagerøy i Breidefjord. Det var kveld, da de kom frem, og Tord var gaat til søvnhuset. Men mat fik de sig allikevel, og siden gik de til sengs i skaalen. Da viste det sig, at Tords venskap ikke var saa let at vinde; han mindtes bare de ugjerninger, disse mænd hadde gjort sig skyldig i, og sendte folk ind i skaalen og lot gripe to av de værste, Bjørn og Torkel; de laa i samme seng, med Bjørns frille imellem sig. Tord vilde ingen naade vise dem, endda presten, som tok dem i skrifte, kom til ham og sa at det ikke var ret at dræpe Torkel, ti de synder han hadde skriftet var saa store, at han maatte faa tid til at gjøre bot. Tord var nok sterk i troen; men dette saa han fra en helt anden kant end presten. „Om det er slik,“ sa han, „skal han netop ikke leve; han skal dømmes for det han har gjort og siden skal han hænges.“ Bjørn, hans fælle, blev hugget. Samme nat var Tords søn Sturla, som selv har fortalt disse hændelser, paa ridt langs en strand inde paa landet og agtet sig over til Fagerøy. Han blev træt paa veien og trængte søvn og la hodet i fanget paa den mand som fulgte ham. Da han vaagnet, sa han: „Jeg drømte at min far har tat noksaa tungt paa Bjørn og hans følge, da de kom til Fagerøy.“ Straks efter kom han selv til øen og fandt sig sand-drømt.

Vaaren 1235 fór Urøkja omkring i alle fjorderne og tok gaarder og gods fra folk, og Snorre, hans far, trodde det klokt at møtes med sin bror Tord, saa venskapet dem imellom ikke skulde spildes ved Urøkjas færd. De satte hverandre stævne i en bygd nordvest for Stavaholt, og Snorre red avsted selv syvende. Da han kom til Hitar-aa, fik han se en mængde mænd under aasen; ti det var søndag, og bygdefolk, som ikke hadde andet at gjøre, hadde slaat

sig i følge med Tord. Men Snorre og hans mænd blev skræmt, da de saa denne store flokk, og vendte sine hester og sprængte sydover mot lavamarken. Nogen mænd, som Tord sendte ut, tok dem igjen; men det varte længe, før Snorre vilde ride tilbake. Da brødrene møttes, gikk alt vel mellem dem. Om kvelden tok Snorre ind paa gaarden i Hitardal, hvor folkene holdt veitsle for ham; og morgenen efter blev der baaret mjød til gaarden under Hraun, hvor Tord bodde, og brødrene møttes paany og talte sammen hele dagen; de hadde venlige ord for hverandre og enedes om, at aldrig skulde frændskapet og venskapet ødes dem imellom. Og til større trygghet og fastere samband skulde Tords søn Sturla følge Snorre hjem og være hos ham.

Ved denne tid kunde det ventes, at Sturla Sighvatsson vilde komme tilbake til landet, og Urøkja Snorreson, som hadde faret haardt frem mot Sturlas venner i Vestfjorderne, kjendte sig ikke tryg for ham og var ivrig efter at komme i venskap med Sighvat, hans far. De mænd, han sendte til Sighvat om sommeren, vendte tilbake med haarde vilkaar: Urøkja skulde oppgi sit høvdingdømme i Vestfjorderne og fare sydover til Borgarfjord og ta de kaar som Snorre vilde unde ham; og siden kunde det bli tale om forlik mellem frænderne. Urøkja gjorde som Sighvat sa, han stod ikke tryggere. Med 80 mand fór han sydover; men nogen varm velkomst fikk han ikke hos sin far. Ti en søn, som kom i saa et stort følge, trængte meget gods og kunde let ta sig magt. Snorre drog flokker sammen fra hele herredet, og da Urøkja kom til Reykjaholt, stod mere end 200 mand indenfor det sterke virke, som hans far i sin tid hadde reist omkring gaarden. Men før vagtmændene visste ordet av det, var Urøkja og hele hans flokk kommet ind i husene: de var gaat gjennom en dækket gang, som førte fra laugen og op til gaarden, og var allerede i forlik med Snorre, som hadde hørt paa velvillige mænds raad og bøiet sig. Næste morgen blev det avgjort, at Urøkja skulde overta Stavaholt. Alle bøn-

derne som hadde fulgt ham fra Vestfjorderne, fór hjem igjen; men endda var det ikke med liten flokk han sat i Stavaholt.

Mænd, som var Sighvat Sturlasons venner, lot Urøkja høre, at om han vilde komme i fuldt forlik med Sighvat, kunde han ikke bedre gjøre end ride til Eyjafjord og lægge sin sak i farbrorens hænder. Urøkja fulgte raadet og fór nordover høsten 1235 og hadde 8 mand med sig. De kom til Grund, Sighvats gaard, og fik den bedste mottagelse; et staselig gjestebud blev holdt for dem, og paa god mjød var der ingen mangel.

rænderne raadslog om forliket og vilkaarene for det, men hadde ikke let for at bli enige. En dag lot Urøkja sine hester drive til gaards og agtet at ride sin vei. Men først vilde han høre, om farbroren endnu holdt paa sitt. Mens de talte sammen, kom en mand ind i skaalen og tok Sighvat avsides og sa nogen ord til ham. Efter dette spurte Sighvat sin brorsøn, hvor han agtet sig hen fra Grund. Urøkja svarte, at først vilde han ned til fjorden, hvor kjøpskibene laa, og kjøpe det han trængte. Sighvat sa, at til fjorden skulde han ikke ride, og bad ham vælge en anden vei og fare med det samme, „for det vi ikke har greiet hittil, kan vi ikke greie herefter.“ Siden blev Sighvats egne hester sadlet, og høvdingen red ut gjennom herredet, ned mot fjorden, og møtte Sturla, sin søn, som samme dag var kommet hjem fra Norge.

Sturla vilde, at de straks skulde sætte efter Urøkja; men Sighvat var imot det, og de red hjem til Grund. Urøkja fór vestover til Skagafjord med sine mænd; Kolbein unge, høvdingen der i bygderne, bror til hans hustru Arnbjörg, var utenlands denne høst; men paa Videmyre, Kolbeins gaard, holdtes der lek da Urøkja kom, og mange mænd stod ute. Urøkja kjendte én av dem; det var Sturlas bror Tord kakale. Men der blev ikke vekslet et ord mellem frænderne da Urøkja og hans mænd red forbi.

Med al sin føielighet mot Sighvat hadde Urøkja ingen-

ting opnaadd. Saa red han like godt tilbage til Vatsfjord i Isaffjord; men denne vinter blev det ikke ranet saa aapenlyst som før i fjorderne; Urøkja-mændene nøiet sig med at „kræve ind“ gods hos bønderne.

* * *

Sturla Sighvatsson var 36 aar gammel, da han vendte tilbage til Island. Han kom hjem, hædret med kong Haakons venskab og i den faste agt at underlægge sig landet. Ikke et øieblik vek han tilbage for det byrdefulde ved opgaven; og Sighvat, hans far, fulgte ham troelig, — ikke uten syn for svakheterne ved sønnen, men fuld av kjærlighet til ham.

Slaget blev rettet mot Snorre Sturlason, den mægtigste, men ogsaa den svakeste høvding i landet. Sturla trængte ikke at lete med lys og lykt efter grunder til kamp mot ham. Snorre var far til Urøkja; det var paa Snorres vegne Urøkja hadde ført styret i Vestfjorderne; et voldsstyre hadde det været, og en ulykke for Sturla Sighvatssons tingmænd og venner der vest; men ingen visste at fortælle, at Snorre nogen gang hadde søkt at holde styr paa sønnen.

I de første dager av aaret efter Kristi byrd 1236 kom mænd fra Sighvat og Sturla til Videdal nordpaa ved Hunafloen, med bud til bønderne om at sko sine hester og være rede, den tid de blev opbudt. Men i Videdal hadde Snorre mange venner og tingmænd, og de varslet ham om dette. Da sendte han mænd vestover til Urøkja, sin søn, og lot ham vite at Sighvat og Sturla samlet folk paa nordlandet, og kaldte det et uraad om han og sønnen skulde la sig ringe inde, hver for sig. Og Urøkja sendte bud omkring i alle Vestfjorderne og bød til sig hver mand, som han kunde faa, og hadde 700, da han kom til Saudafell, Sturlas gaard i Dalerne. Der red han fra sin flokk, og fór sydover til Reykjaholt og hadde stor raadslagning med sin far og med farbroren Tord Sturlason, som ogsaa var der og nu hadde andet at tænke paa end sakerne mellem Urøkja og ham.

Urøkja vilde, at de skulde vende sig mot nord med al den styrke de kunde faa; og mænd med fremfærd hadde god lyst paa det. Men Snorre sa, at han kjendte sig ikke rede til at fare mot sin egen bror under de høitider som stod for døren, — fasten og paasken. Og det raad som blev tat var dette, at to mand skulde fare nordover og søke forlik; og Urøkja skulde ride tilbage til Saudafell og sende hæren hjem. Straks efter blev der paa Saudafell fundet en vise, ristet med runer paa kjevl¹, og her stod det om den store flokk, som Urøkja hadde samlet, og om Snorre som med sine varsomme raad sveg sønnen for hans ry.

Men om Snorre hadde trodd at hans frænder nordpaa skulde bøie av for hans freds-ord, tok han feil. I uken før palmesøndag kom der bud om, at mandskap blev samlet i alle bygder paa nordlandet. Snorre vilde ikke reise hær imot, nu heller; han overdrog Reykjaholt til sin bror Tord og fór til sin gaard Bessastad, sydlig ved Faksafjord, og hadde alle sine husfolk med sig. Men Urøkja, som hadde været sydpaa i fastetiden og skaffet sig store forraad av mel og skrei, smør og honning, red til Vestfjorderne selv tolvte. Da han kom til Isafjord førte han alle sine forraad til Ædøy, ute i fjorden, og sat der om vaaren. Og dit fik han sit søskenbarn Sturla Tordsson efter. Ti ogsaa han var paa flugt; paaskedagen, under messetjenesten, naadde han Vatsfjord, Urøkjas gaard, men fandt ikke mat der, og rodde straks ut til Ædøy, til Urøkja. Hele tiden hadde de litet at leve av, ti vaaren var ond. Kristi himmelfartsdag døde 14 hester paa Ædøy, mens folk sat ved maaltidet. Det saa ut som om landetskulde ødes oppe i Isafjord; men saa gik fisken ind mot fjorden, og det hjalp.

Palmesøndagen den 23. mars kom Sighvat Sturlason og hans sønner Sturla, Kolbein og Tord kakale til Borgarfjord med 1200 mand. Tord Sturlason red imot dem og fandt Sighvat og lastet ham meget, fordi han fór imot

¹ Kjevl, et stykke træ.

sin bror under høitiderne, og sa at Gud vilde gjengjælde det paa ham, en gammel mand som han var. Sighvat tok det lystig nok, men var noget haansk i sit svar. Han var 66 aar gammel, Tord over 70. Sighvat sa: „Ingen av os trønger at kaste den anden alderdom i næsen; eller gjør du dig nu til spaamand, frænde?“ Tord svarte: „Jeg er ikke nogen spaamand; men jeg skal bli det for dig. Saa stor som du tror dig nu, og saa meget som du liter paa din og dine sønners magt, — ikke mange vintrene skal gaa, før det blir sagt, at det meste er blitt liggende efter paa veien.“ „Vred er du nu, frænde,“ sa Sighvat, „og paa vred mands ord skal ingen agte. Kan hænde taler vi bedre sammen en anden gang, naar vi begge er i godt lune, og det faar vi vente paa.“ Da red Tord bort; og Sturla Sighvatsson red ind paa Reykjaholt gaard og lot som alting der var hans. Han tok magten over hele Borgarfjord og la under sig alt det Snorre eide i bygdene. Siden løste de sin flokke-samling, og Sighvat og hans yngre sønner red tilbake til nordlandet.

Da Snorre hørte, at Sturla hadde gjort sig til herre over Borgarfjord, forlot han Bessastad og red østover, først til andre gaarder han eide paa sydlandet, og siden over i Austfirdinga-fjordingen. Urøkja, hans søn, sat paa Ædøy i Isafjord og drog skuter sammen og la ut med dem om sommeren; det blev sagt at han agtet sig sydover til Breidefjord eller like til Borgarfjord, hvad der end kunde hænde ham. Men store stormer holdt ham fast i Vestfjorderne, og bønderne knurret over hele ufreden og hadde meget at tale om og vilde forlik.

Mens Urøkja ventet, kom Sturla med hær-magt til Vestfjorderne. Freds-bud gik mellem frænderne, de møttes og talte om forlik, og de vilkaar Urøkja fik var ikke lette. Han skulde lægge sin sak i Sighvat Sturlasons dom og straks fare sydover med Sturla og flytte alt sitt bort fra Vestfjorderne. Han skulde faa bo i Stavaholt; men Sturla skulde ha Reykjaholt og Snorres gods i fred for ham. Nu fór de i følge sydover; men Sturla laget det jævnlig

saa, at Urøkja og hans mænd fik sitte i et hus for sig under maaltiderne.

Om sommeren¹ red Urøkja til Austfirdinga-fjordingen for at finde sin far, og senere møtte han Sturla paa sydlandet, som avtalen mellem dem var. Men Sighvat, som skulde fælde dom i Urøkjas sak, kom ikke til stævnet, og ingenting blev avgjort mellem frænderne. Da de skulde nordover igjen, vilde Urøkja ride sin egen vei, til Stavaholt hvor Arnbjörg sat, hans hustru; men Sturla bad ham lægge veien over Reykjaholt, saa de fik følge med hverandre, og sa at de endnu hadde meget u-talt. De red da i følge, og Urøkja hadde Sturla Tordsson — sagaskriveren — med i sin flokk.

De kom frem til Reykjaholt, og Urøkja og hans mænd blev budt paa maaltid i et hus for sig. Næste morgen, da de kom fra messe, gik de ind i stuen. Da blev Urøkja Snorreson og Sturla Tordsson kaldt ut i den lille stue. Litt senere stod Sturla Sighvatsson i døren som vendte mot smaahusene, og kaldte Sturla Tordsson til sig og førte ham op paa loftet, som var der, og tok til orde: „Du vet, frænde, hvordan det har sig med forliket mellem Urøkja og mig; men nu kom ikke min far. Det var avtalen at Urøkja skulde ha Stavaholt og bo der, men jeg her. Men nu synes det ikke vel tænkt, at han skal sitte saa nær mig i ringe kaar, mens jeg svømmer i Snorres overflod; og nu har jeg et andet raad for haanden; jeg vil at han skal fare nordover til Skagafjord og derfra ut av landet, og nu maa du og han skille lag.“ Og dermed tok han det sværd, som Sturla Tordsson hadde havt i haanden og lagt fra sig i loftet. Siden gik de til stuen, og i døren kom Urøkjas mænd imot dem; vaaben og klæder var allerede tat fra dem, og nu blev de ført paa loftet og sat under vagt. Siden red Sturla Sighvatsson bort med Urøkja, op mot jøklerne, som ligger i høilandet nordøst for Reykjaholt, paa veien til nordlandet; snart blev det ødslig og vildt omkring færdemændene; de red over

¹ 1236.

et skraanende helved-landskap av svart, ond lava. Tilslut stanset de og steg av hesterne og gik bort til et bredt, mørkt gap i fjellgrunden. Straks efter stod de i Surts-helleren, en hule-gang i lavamarken, mere end 800 favner lang og med urd og sne og is paa botnen. I hedendommens dager hadde folk trodd, at jotnen Surt bodde i heller-dypet, og det er fortalt om en mand, som fór op til helleren og sa frem en draapa han hadde digtet om jotnen. Det er ogsaa nævnt, at ransmænd søkte ly i hule-gangen og fandt døden deroppe i lavamarken.

Sturla og hans følge førte Urøkja ind i en tværhule. Der la de hænder paa ham, og Sturla bød Torstein langbein blinde ham. Urøkja kaldte paa den hellige biskop Torlak og bad om hans hjælp, og mens Torstein førte kniven mot hans øine, sang han bønnen *Sancta Maria mater domini nostri Jesu Christi*¹. Efter dette talte Sturla anden gang til Torstein langbein og bad ham tænke paa Arnbjörg og gilde Urøkja, og siden satte han mænd til t vogte sin frænde og red tilbake til Reykjaholt.

Men snart efter rygtedes det at Urøkja — om han end var saaret — hadde sit syn og i alle maater var ved helse; ti Torstein langbein hadde været miskundssommere end Sturla og gjort sit verk daarlig, og vagtmændene hadde git sin fange fri. Urøkja red sydover i landet og kom til Skaalaholt bispegaard, hvor han møtte sin hustru Arnbjörg og sin frænde Sturla Tordsson. Biskop Magnus herberget dem paa bedste vis og gav Sturla miskundelig avløsning fra en bot, som kirken hadde ilagt ham. Til Urøkja sa biskopen, at han gjorde bedst i at fare bort fra landet, ti hjemme kunde han knapt vente opreisning for sin sak. Urøkja lot biskop Magnus raade og fik gods av ham til færden og red ned til havnen Eyrar og fik skibsleilighet hos Andreas Ravnsson, søn av Ravn lagmand fra Katanes. Før de endnu var faret ut, hændte det en dag at en liten knar seilet ind fra havet. Ombord var

¹ Hellige Maria, vor herres Jesu Kristi moder.

Urøkjas maag Kolbein unge, som i ett aar hadde været borte fra landet, i pilgrimsfærd til Romaborg. Der blev stor glæde paa maagerne, da de saa hverandre igjen. Men de skiltes snart. Kolbein tok Arnbjörg, sin søster, med sig og red til Skagafjord, og fik bedre kaar end folk hadde ventet, ti Sighvat og Sturla overgav til ham det rike og de gaarder som var hans og lot ham sitte med fred dernord. Men Urøkja seilet ut og kom til Norge og fortalte om den store ufred, som Sturla, hans frænde, hadde vakt, og kong Haakon trodde at skjønne, at Sturla hadde faret haardere frem end kongen hadde raadet ham til. Urøkja red i pilgrimsfærd om vinteren; i Danmark møtte han kong Valdemar og kvad en vise til hans hæder, og kongen gav ham en hest som bar ham til Romaborg og nordover igjen.

I denne tid var Sturla Sighvatssons overmod saa stort, at næsten ingen mand i landet kunde holde sig opreist for ham. Snorre og Urøkja var drevet bort fra sine riker paa vestlandet, Tord Sturlason var gammel og lutet mot graven, og den magt hans sønner hadde var endnu ringe. Nordpaa sat nu Kolbein unge; men alene evnet han ikke meget, og hvor hjelp skulde komme fra var ikke let at se. I Austfirringa-fjerdingen var Orm Jonsson fra Svinafell en mægtig høvding og den vennesæleste av alle u-vigde stormænd i landet; men aarsaken til hans vennesælhet var denne, at han saa meget han kunde gik av veien for de andres hærfærd og levet utenfor den ulykkes-tid, de skapte sig, og ikke attraadde mere end at berge den magt, som var hans med rette. Paa sydlandet bodde Sæmund Jonssons sønner, Oddeverjerne; og saa god en fars-ætt som de hadde, blev der stillet store krav til dem, men Sæmundssønnerne var saa mange og ættens gods saa opdelt mellem dem, at de hver for sig hadde liten rikdom og magt, og de fleste av dem blandet sig ikke meget i andres saker.

Vestlig i Sunnlendinga-fjerdingen, hinsides de store aar som var grænsen for Oddeverjernes land, raadet

Gissur Torvaldsson av Haukdølernes gamle ætt. Gissur stod høit i folks omdømme og var frygtet av Sturla Sighvatsson; men hittil hadde han holdt sig utenfor alle stridigheter mellem høvdingerne.

Den første reising mot Sturla kom fra en kant, hvor faa hadde ventet den. I Sunnlendinga-fjerdingen, men hélt ute ved Faksafjord og med kort vei nordover til Vestfirdinga-fjerdingen sat Torleiv av Gardar med et litet høvdingdømme; han var brorsøn av Gudny, mor til Snorre Sturlason og hans brødre, og hadde jævnlig støttet sit søskenbarn Snorre og gaat hans erender. Saa kom Sturla Sighvatsson og satte sig i Snorres plads, og Torleiv maatte sie ja til alt hvad Sturla bød. Men utpaa høsten 1236 viste han sig uvilligere; han blev sat til at flytte varer for Sturla, mel og skrei som skulde føres til Reykjaholt, og likte ikke dette arbeide. Snorre Sturlason holdt endnu til i Austfirdinga-fjerdingen, hos Orm Svinfelling; men straks han spurte, at det var smaat med venskapet mellem Torleiv og Sturla, sendte han mænd vestover, somme til Torleiv og somme til Tord Sturlasons sønner. Over jul vaaget han sig vestover selv og var paa Gissur Torvaldssons gaard i fasten. Gissur viste Snorre stor venlighet, men vilde ikke for hans skyld spille freden med Sturla Sighvatsson, og gode ord fór mellem Gissur og Sturla.

Til Gissurs gaard kom i fasten en av Tord Sturlasons sønner, Olav som kaldes hvita-skald; han hadde digtet en draapa om den hellige biskop Torlak om vinteren og hadde nu git sig det erende at sie draapaen frem ved bispesætet i Skaalaholt; men i virkeligheten kom han til sydlandet for at finde sin farbror Snorre. Da frænderne møttes, sa Snorre at han agtet sig nord til Borgarfjord over paaske og ventet at faa hjælp av sine venner. Med denne kundskap fór Olav nordover. Nogen tid senere blev han gjestet av en mand, som kaldte sig sendemand fra Snorre. Olav holdt ham gjemt i en laave om nætterne og talte i løndom med ham om dagen, og emnet for deres samtaler var Snorres saker og snarlige komme; men denne mand

var en speider, som Sturla Sighvatsson hadde sendt Olav paa halsen, og han fortalte Sturla alt det han hadde faat at vite.

Denne vinter drømte en mand, at han stod ute og saa paa en hold-lek, og bare mænd var med i den. Da kom en graaklædt, stor mand gaaende ned mot dem; de saa ham og holdt op med at leke, til han var kommet. Da spurte de ham, hvad han het. Han svarte:

Kaar kaldes jeg;
hit er jeg kommen
for helmen at skræmme
og mænds hug,
for borger at bryte,
buer at bøie,
ilder at øke
og ufred tænde.

„Men hvorfor leker I ikke?“ sa han. De svarte at de ingen ball hadde. „Her er én,“ sa han og tok en sten frem under koften og slog en mand til bane med den. Og siden tok de stenen, den ene efter den andre, og slog hverandre med den, og alle, som blev rammet, faldt.

Straks Sturla Sighvatsson hadde faat kundskap om forbundet mellem Torleiv av Gardar og Snorre, kaldte han hjelp til sig fra Vestfjorderne og nordlandet og drog flokker sammen i Borgarfjord ogsaa og fik en hær paa 600 mand. Snorre kom sydfra i paaske-uken og møtte sin frænde Torleiv og samlet folk fra nesene ved Faksafjord. Da de red frem mellem fjellene paa Skards-heien, op mot Borgarfjord, hadde de mere end 400 mand. Snorre vilde videre samme nat og la vaabnene skifte i saken; han sa, det kunde være, at de andre ikke stod rede eller at de blev indbyrdes uenige, naar et uventet aatak kom. Men Torleiv mente, det var uraad at fare saa braat, med den store folke-mon som der ventelig var mellem dem og Sturlas styrke. Da ønsket Snorre, at de skulde snu; men Torleiv vilde ikke og sa, at da kom nok de andre efter og herjet i deres spor. Snorre spurte, hvad det var han vilde. Og Torleiv raadet til at ride op i herredet og finde

et sted, som gav godt værn, og derfra søke forlik med fienderne. Men Snorre svarte, at han vilde vogte sig vel for at falde i hænderne paa Sturla eller andre av sine uvenner, hvad der saa ellers maatte hænde ham. De talte en stund om dette, men enedes ikke; Snorre red bort, selv anden, og kom tilbage til syd-nesene; og Torleiv førte flokken op i Borgarfjord og slog sig ned paa en fjell-hammer om kvelden. Hele Torleivs flokk var godt rustet med vaaben, og han hadde mange raske mænd hos sig, mellem dem Olav Tordsson hvitaskald, som var kommet nordfra med hjælp til ham.

Den 21. april, tirsdagen efter paaske-uken, brøt Sturla Sighvatsson op fra Reykjaholt og red vestover mot fjorden. Midtveis mellem den og Reykjaholt, like syd for Hvitaa, fandt han Torleiv og hans mænd, som hadde fylket sig paa høie sand-mæler. Sturla kunde se himlen mellem mændene, og skjønnte at fylkingen var tynd-sat, og kjendte ingen fristelse til at vise rimelighet, da Torleiv søkte forlik, men krævet av ham og hans mænd, at de straks skulde lægge vaabnene fra sig og bøie sig for den dom, de siden kunde faa. Da førte Torleiv sin flokk vestover til gaarden Bø, som ligger paa en høide over vaate myrer, og rustet sig til motstand oppe paa hustakene og omkring kirkegaarden. Sturla og hans mænd fulgte efter og søkte frem mot sine fiender. Det blev en haard kamp. I førstningen førtes den mest med stenkast; men tilslut steg Sturla-mændene med vaaben op paa takene, og da kom Torleiv og hans mænd paa flugt. De vilde ind i kirken; men bare halvparten av flokken fik rum der, og mot de andre, som blev staaende utenfor i trængsel, styrtet Sturla-mændene frem med hugg og stik. Mange faldt og end flere blev saaret, indtil Sturla ropte, at det skulde være slut. Torleiv hørte til dem som var sluppet ind i kirken. Næste morgen gik han ut og bad om fred og gav Sturla selvdømme. Da blev det avgjort, at Torleiv og Olav hvitaskald og nogen andre med dem skulde forlate Island

og fare til Norge. Og sommeren 1237 seilet de ut fra Eyrar paa sydlandet; Tord kakale, Sturlas yngre bror, fulgte dem.

Ogsaa Snorre Sturlason blev med til Norge; der vilde han vente paa bedre tider. Alle frænderne var i Nidaros om vinteren.

Sturla Sighvatsson red ut til Gardar, Torleivs gaard, efter kampen. Da blev der ranet paa gaarden; over 100 saubokker og indimot 30 okser blev drevet nordover til Saudafell og et godt forraads-bur blev flyttet ut til den bratte Geirsholm syd for Borgarfjorden og skulde gjemme varer for Sturla.

Reykjaholt overlot han til en mand, som hadde fostret ham i hans barne-aar. Selv flyttet han tilbake til Saudafell, sin gaard længer nord. Og til Eyre i Arnarfjord sendte han Ravn Sveinbjørnssons sønner Sveinbjørn og Kraak; paa 13 aar hadde de fredløse mænd ikke set sin ættegaard.

Biskop Gudmunds sidste dager.

Det var til ufred av mange slags, Gudmund Areson vendte tilbake, da han sommeren 1226 kom hjem til Island. Høvdingerne paa nordlandet viste ham fiendsind gjennem mange aar; hos Sighvat Sturlason og Sturla Sighvatsson var uviljen mot ham gammel, for Kolbein unge, Arnor Tumesons søn, var der arv i den. Meget maatte biskopen taale av de tre stormænd; snart negtet de ham tilhold i Holar, snart tok de sig magt til at raade for, hvor stort hans følge skulde være. Bare av Sturlasønnerne Snorre og Tord fik han hjelp, andre vilde ikke for hans skyld lægge sig ut med nordlands-høvdingerne. Men Snorre tok imot ham med venlighet somrene 1227 og 1231, da han møtte paa Altinget; og Tord, som en vinter hadde ham til gjest i Hvam, gav ham trofast støtte baade da og senere; vanskeligheten var, at Tords magt ikke naadde til selve nordlandet.

Naar biskopens uvenner førte klagemaal mot ham, hadde de jævnlig det at sie, at han ødte bispestolens gods og i sin almissegodhet ikke gjorde forskjjel paa de mænd han tok sig av, men viste omsorg ogsaa for slike, som ingen omsorg fortjente. Og biskopen skjønte selv, at ikke alle, som fulgte ham, var gode mænd. Han saa deres lyter, han fik ofte lide for dem. Men kanskje har han mindtes sin mester, som helst sat tilbords mellem syndere og hadde frelse selv for røveren paa korset.

Om dem, som er fattige i denne heim, trodde han med Jakob apostel, at Gud har utvalgt dem til at arve himlen og dens herlighet. Der stod skrevet: „Om en mand kommer ind til eder med guldring paa fingeren og i skinnende klæder og en fattig kommer ind i flekkede klæder, og I ser paa manden i den herlige klædning og sier til ham: sit her og sit godt! men til den fattige: staa du hvor du staar! eller: sæt dig dernede ved min fotskammel! — dømmet I ikke da efter eders egen lyst og med uretvide tanker? Elskede brødre, har ikke Gud utvalgt dem som er fattige i denne verden til at arve det rike, han har lovet dem som elsker ham? Den fattige gir I ingen hæder; men er det ikke de rike og mægtige som undertrykker eder og fører eder for domstolene?“

Biskop Gudmund hadde altid elsket de fattige. Men hans kjærlighet til dem maatte styrkes i glød ved det forbillede, som nyss var git av en hellig mand i sydlandene. For Franciskus¹ hadde det været, som om enhver fattig gav ham leilighet til at elske Krist. Det var hændt en gang, da han paa alfarvei møtte en trængende, at han sa til den broder, han hadde i følge med sig: „Jeg maa gi ham min kappe; den tilhører ikke mig, men ham, ti jeg har bare faat den tillaans, indtil jeg kunde finde en endnu fattigere end mig selv.“ Da hadde broderen bedt ham, at han ikke skulde gi bort sin sidste klædning; men Franciskus hadde svaret, at han vilde ikke være nogen ransmand; ti ran var det, om han ikke gav hjelp til en mand som var fattigere end han selv.

For Biskop Gudmunds almissegodhet strak indtægterne av hans bispestol ikke til. Og bønderne, som engang hadde elsket Gudmund „den gode“, var ikke villige til at dele sit gods med den fattig-flokk, som omgav ham og saa ut til litt av hvert. Det er sagt, at landets smaa-troende mænd ikke skjønnte biskopens tro. Og hændte det saa, at der blev ranet paa gaardene, var harmen vakt og hævnen rede.

Det hændte mere end én gang. Under jul 1228 flakket

¹ Den hellige Franciskus av Assisi, d. 1226.

biskopen omkring paa nordlandet — ti Kolbein unge hadde drevet ham bort fra Holar — og da blev det saa galt at han maatte sætte Ravnssønnerne, som dengang var hos ham, til at vaake over at hans følgemænd ikke stjal. Da de forlot gaarden Husavik, maatte hver mand i flokken stanse foran Ravnssønnerne og la sig ransake; ti der skulde ikke gjøres forskjel, og det kunde tænkes at ogsaa den bedste — uten at vite om det — bar ranet gods. Om det saa var biskopen selv, lot han sig ransake.

Det var saa ilde, at meget, som hørte bønderne til, fandtes i flokken; nu blev det alt sammen sendt tilbake til Eiermændene. Men værre ting hændte biskop Gudmund under denne omflakning. Det var nogen maaneder senere, paa en gaard hvor han hadde fundet tilhold; da kom det til uvenskap og slagsmaal mellem hans mænd, en kveld der blev holdt dans i stuen, — efterat biskopen hadde lagt sig og de som hadde lyst til det var gaat i bad. En mand tok til orde: „Vi har ikke git biskopen for stor løn for hans velgjerninger mot os, om vi lar være at holde ufred i hans følge.“ Men denne mand fik et øksehugg over akselen, og selv han var ikke mere fredelig av sig, end at han tok blodig hevn. Det gjorde han nogen tid senere, paa en anden gaard. Om kvelden samme dag kom bonden paa gaarden ind til biskop Gudmund og sa at bad stod rede for ham, om han vilde ha det. Biskopen svarte: „Mine mænd har budt mig bad nok idag og lønnet mig for det kosthold de har havt hos mig i vinter.“

Nu vendte han tilbake til Skagafjord, i paaske-uken 1229, og fik komme til Holar; men Kolbein unge drev hele hans følge fra ham, paa 2 klerker nær, og satte ham og klerkerne under vagt inde i stuen. Der sov han og der fik han mat, og der sang han sine bønner, undtagen messen og messe-bønnerne; han hadde ikke raadighet over noget og kunde ingen almisser gi av denne verdens gods, men blev holdt som en mand som har avstaaat sin arv mot at faa husly og kost. Slik hadde han det hver vinter gjennom 3 aar, paa sin egen bispegaard. Bare om som-

terne, naar han drog omkring i bygderne, var han fri mand.

Ved erkestolen i Nidaros blev der stadig talt om ham og hans sak. Allerede i 1228 var biskop Magnus av Skaalaholt, paa erkebiskopens bud, seilet over til Norge; der blev han gjennem flere aar og raadslog med kirkens og landets høvdinger. Biskop Magnus var en dugelig mand; nan hadde styrt sit bispedømme godt og i en tid av ufred ført fredens tale. Det passet ham ikke at gaa langt i hjælpsomhet mot biskop Gudmund; han var av Haukdølnernes mægtige ætt og som sin formand, biskop Paal av Odde-ætten, vilde han gjerne ta hensyn til stormændene, sine frænder. Men retvis vilde han allikevel være; i Norge maa han ha sagt, at der laa skyld baade hos biskop Gudmund og hos Islands høvdinger; ti i 1230 kom der stævnebrev baade fra erkestolen til biskopen og fra kong Haakon og Skule jarl til høvdingerne. Det var første gang, det norske kongedømme tok sig myndighet paa Island. Det førte ikke til noget, høvdingerne kom ikke; men det var et varsel om fremtiden. Sikkert har kong Haakon havt mere paa hjerte end biskop Gudmunds sak alene; det han inderst inde ønsket kom frem 4 aar senere, da Sturla Sigvatsson var hans gjest paa hjemveien fra Romaborg.

Naar Sturla drog ut var det fordi erkebiskop Sigurd krævet det av ham i de brev, biskop Magnus hadde med, da han sommeren 1232 vendte tilbake til Island. Men i disse brev, som talte haarde ord til Sturla og hans far, for deres fremfærd mot biskop Gudmund, var det heller ikke glemt, at biskopen kunde ha sin skyld i de vanskeligheter, som Holar bispedømme gjennem flere aar hadde staat i. Han hadde ikke fulgt den stævning, erkestolen sendte ham i 1230 — like litt som høvdingerne fulgte kongens; han var en mand paa 70 aar, og veien over havet faldt ham ikke let. Og nu maatte han finde sig i at de nye brev fra erkestolen, samtidig som de tok haardt paa hans motstandere, bød ham at vike fra sin stol.

Hele sommeren 1232 flakket han omkring paa nord-

landet, indtil Brand bonde, paa gaarden Høvde øst for Eyjafjorden, bad ham hjem til sig. Han blev hos Brand gennem 2 vintrer; men høvdingerne paa nordlandet valgte ingen ny biskop i hans sted. De gik til forlik med ham, Sighvat Sturlason og Sturla i 1233, Kolbein unge aaret efter, og da drog Gudmund tilbage til Holar bispegaard.

Siden bodde han i Holar, den tid han havde tilbage. Han holdt jævnlig til i lille-stuen sammen med 2 klerker, sin brorsøn Helge og en anden, som het Torkel, og lignet mere en sagtmodig og stilfarende einsæte-mand end en haardsindet og stridbar biskop — som hans uvenner hadde git ham ord for at være. To fulde vintrer bodde han slik, og saa meget av den tredje som han levet. Med hans helse var det daarlig; han blev svaksynt, og alt da han forlot Brand bonde i Høvde, kunde han ikke længer læse i bok. Den sidste vinter han levet, var han hélt blind. Da sang han meget og lot sine klerker læse høit for sig av latin-skrevne sagaer om hellige mænd.

Litt før fasten i 1237 blev Tord Sturlason gjestet av munken Magnus tale-svein, som kom med hilsninger fra biskop Gudmund. Magnus og Tord sat paa tværbænken og talte sammen, og Tord kaldte paa sin søn Sturla — som har skrevet om dette — og bad ham høre paa samtalen. „Biskopen har bedt mig sie dig,“ sa Magnus til Tord, „at du ikke skal tvile paa at I to kommer til at møtes i vaar.“ Tord sa: „Det tykkes mig ikke rimelig; ingen av os duger til langfærd.“ „Han sa nu allikevel saa,“ gav Magnus til svar. „Men hvad mente han om sine gamle uvenner?“ spurte Tord. „Han talte noget om dem ogsaa,“ svarte Magnus. „Hvad sa han?“ spurte Tord. „Han sa, at faa vintrer vil gaa, før de og deres avkom lægger haand paa hverandre og slaar ned hverandre som varger, han sa at faldet blir størst der hvor opgangen har været den største.“

Ved denne tid fik biskop Gudmund tung sott og laa tilsengs i førstningen av fasten. Fredagen den 13. mars lot han sig salve av Jon prest og sine djakner, og efter dette

vilde han ikke tale mere end det aller nødvendigste, endda han ikke hadde ordnet med meget, før han blev salvet heller, — bare skiftet sine bøker mellem nogen av klerkerne. Men længe i forveien hadde han sagt hvor han vilde ligge efter døden, i kapellet paa sydsiden av kirken, mellem 2 prester som han hadde latt jorde der.

Biskopen sa, at hvert menneske burde dø paa den bare jord; slik hadde ogsaa den hellige Franciskus talt i sin sidste sykdom. Og mandagen den 16. mars, i den fjerde time, da klerkerne Helge og Torkel saa at deres herre var døende, løftet de ham op av sengklæderne og la ham paa en aske-strødd fjæl, og der, mellem deres hænder, skiltes hans aand fra legemet, og der paa fjælen kysset de ham. Og de bar tung sorg over, at de for saa lang en tid skulde være skilt fra sin fader, ti fra deres barne-aar av hadde han vist dem faderlig kjærlighet og blidhet.

Om natten hvilte biskop Gudmunds legeme der i stuen; men den tredje dag blev det ført til kirken og prydet. Da kom Eyjolv prest fra Vellir — fra Vellir i Svarvadardal, hvor Gudmund Areson hadde levet sine lykkeligste aar, hvor klokker ringet av sig selv og kirkens stængte dør paa løndomsfuld vis lukket sig op for ham. Eyjolv satte en guldring paa den dødes haand, og den fik han med i graven. Jon prest sang liksangen, og en frænde av Kolbein unge takket klerkerne og talte fagert over graven.

Da biskop Gudmunds lik blev baaret til kirken, blev det sagt at der skulde ringes med saa mange klokker som mulig; men kirken var gammel og hadde det med at skjælte, naar det blev ringt, og derfor var folk var-somme og brukte bare to av klokkerne. Da bød Jon prest, at der skulde ringes med to til, og alt gik vel, — det kjendtes som om bygningen bare stod fastere end før; og nu kom alle klokker i gang, og mænd som var til stede har fortalt, at aldrig stod kirken støere end da alle klokkerne klang.

Længere ute i fasten blev Tord Sturlason syk; da var han 72 vintrer gammel. Han døde fredagen den 10. april

landet, indtil Brand bonde, paa gaarden Høvde øst for Eyjafjorden, bad ham hjem til sig. Han blev hos Brand gjennem 2 vintre; men høvdingerne paa nordlandet valgte ingen ny biskop i hans sted. De gik til forlik med ham, Sighvat Sturlason og Sturla i 1233, Kolbein unge aaret efter, og da drog Gudmund tilbage til Holar bispegaard.

Siden bodde han i Holar, den tid han hadde tilbake. Han holdt jævnlig til i lille-stuen sammen med 2 klerker, sin brorsøn Helge og en anden, som het Torkel, og lignet mere en sagtmodig og stilfarende einsæte-mand end en haardsindet og stridbar biskop — som hans uvenner hadde git ham ord for at være. To fulde vintre bodde han slik, og saa meget av den tredje som han levet. Med hans helse var det daarlig; han blev svaksynt, og alt da han forlot Brand bonde i Høvde, kunde han ikke længer læse i bok. Den sidste vinter han levet, var han hélt blind. Da sang han meget og lot sine klerker læse høit for sig av latin-skrevne sagaer om hellige mænd.

Litt før fasten i 1237 blev Tord Sturlason gjestet av munken Magnus tale-svein, som kom med hilsninger fra biskop Gudmund. Magnus og Tord sat paa tværbænken og talte sammen, og Tord kaldte paa sin søn Sturla — som har skrevet om dette — og bad ham høre paa samtalen. „Biskopen har bedt mig sie dig,“ sa Magnus til Tord, „at du ikke skal tvile paa at I to kommer til at møtes i vaar.“ Tord sa: „Det tykkes mig ikke rimelig; ingen av os duger til langfærd.“ „Han sa nu allikevel saa,“ gav Magnus til svar. „Men hvad mente han om sine gamle uvenner?“ spurte Tord. „Han talte noget om dem ogsaa,“ svarte Magnus. „Hvad sa han?“ spurte Tord. „Han sa, at faa vintre vil gaa, før de og deres avkom lægger haand paa hverandre og slaar ned hverandre som varger, han sa at faldet blir størst der hvor opgangen har været den største.“

Ved denne tid fik biskop Gudmund tung sott og laa tilsengs i førstningen av fasten. Fredagen den 13. mars lot han sig salve av Jon prest og sine djakner, og efter dette

vilde han ikke tale mere end det aller nødvendigste, endda han ikke hadde ordnet med meget, før han blev salvet heller, — bare skiftet sine bøker mellem nogen av klerkerne. Men længe i forveien hadde han sagt hvor han vilde ligge efter døden, i kapellet paa sydsiden av kirken, mellem 2 prester som han hadde latt jorde der.

Biskopen sa, at hvert menneske burde dø paa den bare jord; slik hadde ogsaa den hellige Franciskus talt i sin sidste sykdom. Og mandagen den 16. mars, i den fjerde time, da klerkerne Helge og Torkel saa at deres herre var døende, løftet de ham op av sengklæderne og la ham paa en aske-strødd fjæl, og der, mellem deres hænder, skiltes hans aand fra legemet, og der paa fjælen kysset de ham. Og de bar tung sorg over, at de for saa lang en tid skulde være skilt fra sin fader, ti fra deres barne-aar av hadde han vist dem faderlig kjærlighet og blidhet.

Om natten hvilte biskop Gudmunds legeme der i stuen; men den tredje dag blev det ført til kirken og prydet. Da kom Eyjolv prest fra Vellir — fra Vellir i Svarvadardal, hvor Gudmund Areson hadde levet sine lykkeligste aar, hvor klokker ringet av sig selv og kirkens stængte dør paa løndomsfuld vis lukket sig op for ham. Eyjolv satte en guldring paa den dødes haand, og den fik han med i graven. Jon prest sang liksangen, og en frænde av Kolbein unge takket klerkerne og talte fagert over graven.

Da biskop Gudmunds lik blev baaret til kirken, blev det sagt at der skulde ringes med saa mange klokker som mulig; men kirken var gammel og hadde det med at skjælve, naar det blev ringt, og derfor var folk var-somme og brukte bare to av klokkerne. Da bød Jon prest, at der skulde ringes med to til, og alt gik vel, — det kjendtes som om bygningen bare stod fastere end før; og nu kom alle klokker i gang, og mænd som var til stede har fortalt, at aldrig stod kirken støere end da alle klokkerne klang.

Længere ute i fasten blev Tord Sturlason syk; da var han 72 vintre gammel. Han døde fredagen den 10. april

og sang i sin dødsstund *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*.¹ Tords hoved-arving var Bødvar, hans egtefødte søn; men efter den fremfarnes vilje fik ogsaa hans døtre og hans uegtefødte sønner, mellem dem Olav hvitaskald og Sturla, sin rikelige del av arven.

I samme aar som biskop Gudmund og Tord Sturlason døde ogsaa biskop Magnus av Skaalaholt. Det var den 14. august 1237, dagen før Maria himmelfarts fest. Da hadde Sturla Sighvatsson seiret over Torleiv av Gardar og Olav hvitaskald, sine frænder, og var den mægtigste mand paa Island.

* * *

Gudmund Areson var 76 vintrer gammel da han døde. Han gik bort i rette tid. Erkebiskop Sigurd av Nidaros hadde latt ham sitte i Holar, da det blev kjendt at hans fiender var gaat til forlik med ham og at han uten fare for landets fred kunde vogte sit bispedømme. Men siden, da det rygtedes til Norge, at biskopens blindhet gjorde det vanskelig for ham at tjene sin kirke som han skulde, skrev erkebiskop Sigurd til pave Gregorius² og spurte ham til raads i saken, og paven skrev tilbake den 11. mai i 1237 og vilde at biskop Gudmund skulde vike fra sin stol. Men biskopen var død, da dette brev blev skrevet.

Gudmund Areson hadde havt flere fiender end nogen anden kirkefyrste paa Island. Det maatte saa være med en mand, som aldrig vilde slaa av paa kravene. Men han hadde ogsaa havt venner, som villig la sit liv til hans. Han hadde havt dem mellem slike som trængte ham og nød godt av hans trofaste omsorg, mellem fattige og forkomne, men ogsaa mellem mægtigere mænd, mellem slike som kjendte en kraft gaa ut fra renheten i hans sind og hans vilje og selv hadde grobund at møte den med. Disse mænd agtet ikke paa dem som førte klagemaal over biskopen, ikke paa de høvdinge som fandt sin magt truet, ikke paa bønderne som frygtet for sit gods, — de bare

¹ „Fader, i dine hænder overgir jeg min aand.“

² Gregorius den 9. (1227—1241).

visste at det som drev ham var kjærlighet til kirken, Guds egen-brud, og til de fattige som skal arve Guds rike. De saa ham i glansen av hans bønneliv og selvforsagelse og hørte med ærefrygt om synerne og spaadomskraften han hadde, og om jertegnene som fulgte ham.

Det er sagt at knapt nogen islending har været saa kjær for sine venner hjemme og utenlands som biskop Gudmund. Til vidnesbyrd er der talt om brev, som erkebiskoperne Tore og Guttorm og Haakon Haakonsson, kongen, og mange andre ypperlige mænd i Norge sendte biskopen; i disse brev skal de ha vist, at de elsket ham som en bror, eller som en far, de trygt kunde sætte lit til, og hvis forbønner hos Gud de ønsket sig.

En av sagaskriverne har tat ind i sit verk et brev, som biskopen fik fra en norsk klerk i et av aarene omkring 1230. Der heter det:

„Til den værdige herre Gudmund, med Guds miskund biskop ved Holar paa Island, sender underskrevne klerk en sand hilsning i Hans navn, som er al frelses ophavsmand. Herren Gud, som lønner enhver for den godhet han i kjærlighet viser sin næste, være Eders løn evindelig for alt det gode I gjorde mig, da jeg endnu var i nærheten av Eder, værdige fader! Jeg vet, gode herre, at det er tungt for Eder at bære jordlivets haarde utlegd i langvarig fravær fra himmeriks arv, og saa meget tyngre som I bor hos et umildt og gjenstridig folk, et som ikke er rede til at gaa Guds veier i sand lydighet. Men hvad Eders undermænd end gjør Eder imot, saa vogte den himmelske fader Eders liv og sjæl for nogen gang at glide ut paa verdens vei!“

Videre skriver klerken: „I mindes, hellige fader, hvad vi talte sammen om Guds sæle moders legemlige opstandelse; det vil jeg ta frem igjen i dette mit brev.“ Saa fortæller han, at nu er det ikke uvisst længer — som det var i de hellige kirkefædres tid og længe efter — om Guds moder er staat op fra de døde og opfaren til himmels, ogsaa med sit legeme. Han har læst et skrift om

nonnen Elisabet av Skanogia¹ og set at den hellige Maria har aabenbaret for denne synske og Gud-nære nonne sandheten i saken og gjort sin legemlige opstandelse viss. Klerken slutter: „Nu beder jeg Eder, signede biskop, at I mindes mig og mine brødre i Eders bønner og gir os alle ind under Maria dronnings vælde og værdighet, saa at I og vi i evighet kan faa være ved den himmelske hird, i den store glæde foran Guds aasyn. Farvel i Krist!“

Naar den norske klerk bad biskop Gudmund holde frem paa Guds veier og aldrig vike, gjorde han det baade for biskopens skyld og for sin egen. Han og mange med ham har kjendt, at det som trængtes i tiden var forbilledets magt. Og dette blev det varigste ved Gudmund Areson: den forbilledets magt han gav.

Kirken hadde sine helgener: Maria dronning, Guds apostler, og blodvidner og renlivsmænd fra mange tider og folk. De var mægtige ved sin forbøn hos Gud, de blev til hjælp i fare og nød. Det er sandt, at de delte arven efter de hedenske guder. Men i fortællingen om deres jordliv laa en kraft som var ny; de var ikke guder, de var mennesker, født til fristelse og synd; men de hadde stridd den gode strid og været tro indtil døden og paa den vis vundet livets krone. Og magten som gik ut fra fortællingerne om deres rene og faste sind, forbilledets magt, var ikke det mindste ved helgernerne.

Gudmund Areson blev en helgen for sit folk, han blev skinnende i kvad og i sagaer. Hans mindes-gode landsmænd glemte ikke ufreden som hadde fulgt ham, men mægtigere blev mindet om ham selv.

I en saga om Tomas av Kantaraborg, en av de hellige mænd biskop Gudmund elsket og tok lærdom av, er det talt om skolen i Parisiusborg og nævnt hvordan Tomas var anderledes end læresveinerne flest. Det staar: „Skolen i Parisiusborg er et stort samfund, og mange sønner av høibyrdige mænd gaar der i den alder da legemets elsk og attraa er sterkest; og det kan ligge tungt

¹ Den hellige Elisabeth av Schönau, d. 1164.

paa mangen mands liv, selv om han ikke er født i saa glad en verden og i saa stor en rikdom, som der er. Knapst stod han til at finde i hele flokken, den mand som ikke holdt sig en ven-kone, og ingen kan vi undtage uten Tomas alene.*

En lignende ros har Gudmund Areson faat av Sæmund Jonsson i Odde. Da Sæmund sa sig enig i, at Gudmund skulde bli biskop, var det ingenting han la større vegt paa end biskops-ernets rene liv. Det var forbilledets magt, Sæmund trodde paa. Den trængtes paa Island, og de bedste søkte den.

Og den blev sterkere da „de første ting“ var veket bort, da bare aanden i Gudmund Aresons liv og gjerning var tilbake i landet. Da lyste det av hans redelige og rene vilje, av hans miskund mot de fattigste og mest u-sæle mennesker, av hans liv i bøn og nattevaak, av hans brændende kjærlighet til Guds kirke. Og alle vilde ha ham til sin. Rundt om i bygderne sat folk som vilde vite, at her hadde den gode og hellige biskop Gudmund været gjest og gjort vel mot menneskene; kilden som blinket ved gaarden, og fossen som randt i fjellet, hadde *han* vigslet.

Og for den næste, som reiste strid for kirkens frihet paa Island blev veien lettere at gaa. Men det drog ut før han kom; ti magtkampen mellem høvdingerne øket i styrke og tok folkets tanker og kræfter. I ett aar stod Islands bispestoler tomme efter biskoperne Gudmund og Magnus. Da vigdes, i 1238, to norske mænd til at følge efter dem. Paa Island var der intet domkapitel, ingen „korsbrødre“, ved biskopskirkerne, og det hadde gjerne været saa, at høvdinger og bønder raadet for bispevalget; de kunde lægge det i en aldrende biskops haand at utse efterfølgeren, eller de kunde spørre biskopen i granne-stiftet til raads; men hvad de saa gjorde, var magtens kilde hos dem. Det kunde endnu gaa, saa længe den officielle vedtægt i den romerske kirke var denne, at geistlighet og folk skulde vælge biskop. Men anderledes stod det efter

Laterankoncilet i 1215, ti her blev det fastslaat, at valgetten laa hos en kirkes domkapitel og hos dette alene. Og da nu Island var uten domkapitler, fandt erkebiskopen av Nidaros, at han og hans korsbrødre var de rette til at vælge. Naar de valgte norske mænd, var det for at øke erkestolens magt paa Island; kan hænde har ogsaa kong Haakon havt en finger i spillet: de norskfødte biskoper kunde bli redskaper ogsaa for kongens magtvilje.

Til Skaalaholt valgtes og vigdes abbed Sigvard i Selja, til Holar broder Botolv fra Helgesæter kloster ved Nidaros. Gudmund Aresons efterfølger var en god og retfrem mand, men ingen stor klerk. Det hændte i Holar en jul, at to djakner sat og spillet skaktavl, og biskop Botolv satte sig ned hos dem og hjalp den ene til at vinde. Da sa han som hadde tapt: „Bedre var det for dig, broder Botolv! om du gik til kirken og saa paa den tekst du skal læse i nat, ti forrige nat læste du alting vrangt; biskop Gudmund, som var før dig, strævet mere med bønnehold og almisser end med kunster i brætspil.“ Biskop Botolvs svar var bedre og sømmeligere end denne tiltale. Han sa: „Hav takk for dette, djakn min! Jeg skal følge dit gagnlige raad og gaa til kirken; og det er sandt, det du sier, at mangt og meget skiller mellem herre Gudmund og mig.“

Gissur Torvaldsson.

Vaaren 1237, da Sturla Sighvatsson hadde kjæmpet med Torleiv av Gardar og vundet, fór han nordover til Eyjafjord og vilde se sin far. Sighvat tok imot ham paa bedste vis og talte meget om slaget paa Bø, men var ikke fri for erte-lyst. Han spurte sønnen: „Har der nu staat en ny kamp hos eder, frænde?“ Sturla svarte: „Saa har vi ment.“ „Det var nok en kortvarig byge,“ sa Sighvat. „Oss syntes den ikke saa kort,“ svarte Sturla. Sighvat sa: „Stor fremgang synes du nu du har havt, og saa ser det ogsaa ut.“ „Hvorfor skulde det ikke være saa?“ svarte Sturla og smilte; „men mine ord er det ikke.“

Sighvat vilde prøve, hvor høit medgangen hadde drevet sønnens overmod. Han sa. „Du tænker nok paa at finde dig en gaard, frænde; mig er sagt, at du har latt Reykjaholt fare; men nu ser du vel ned paa de fleste gaarder; eller hvor skal vi finde en bolig, som tykkes dig god nok?“ „Det overlater jeg hélt til dig,“ svarte sønnen. „Naar vi undtar bispestolerne, kan der ikke være tale om flere end to,“ sa Sighvat; „den ene er Odde, den andre Mødruvellir i Hørgaadal; det er ypperlige gaarder, og de vil paa ingen vis tykkes dig for store.“ „Jeg liker dem godt, begge to,“ svarte Sturla; „men ikke tror jeg de sitter saa løst.“ Sighvat gik videre: „Gaardsstellet trænger meget, frænde; du maa ha en mand og en kone til at holde opsyn med

det; det maa være folk som vet at hjelpe sig og har skjøn paa gods; og dem ser jeg for mig; det er Halvdan paa Keldur, din maag, og Steinvør, din søster; de er vel faldne for dette arbeide.¹ Sturla svarte: „Visst er dette et godt valg.“ „Saa maa du straks skaffe dig en mand til at gjæte buskapen,“ sa Sighvat; „han skulde helst være liten og sitte let paa hesteryggen, være kvindekjær og like at ligge paa gjærdet om saue-kvéen; den mand ser jeg for mig, det er Bjørn Sæmundsson. Saa skal jeg skaffe dig følge-mænd til at gaa ut og ind efter dig; det skal være dine brødre Tord krok og Markus.“ Sturla mente, at det vilde brødrene passe til. „Gaardsstellet trenger meget, frænde,“ sa Sighvat; „du maa ogsaa ha folk som tar paa sig fisket og jagten og har vett paa verktoei, saa de kan bøte dine baater og anden gaards-redskap. Disse mænd ser jeg for mig; det er dine frænder Bødvar av Stad og Torleiv i Gardar.“ Sturla svarte ikke stort til det, men mente at de begge var hændige mænd. „Videre er det saa, frænde,“ sa Sighvat, „at du trenger folk som kan vogte dine hester og ha omsorg for, hvad du skal ha med dig i dine færder; disse mænd ser jeg for mig; det er Lopt biskopsson og Bødvar i Bø.“ Sturla likte sig ikke længer. „Ikke kan jeg vente,“ sa han, „at alle mænd skal tjene mig, og dette er unyttig tale.“ Men Sighvat blev ved: „Nu er der heller ikke mange pladserne tilbake av slike som det haster med; men folk til at samle forraad og til at fare i kjøpstævner og til skibe, — det trenger du; redelige og raske mænd maa det være, og de maa skjønne sig paa at holde opsyn og lægge raad for færder. Disse mænd ser jeg for mig; det er Gissur Torvaldsson og Kolbein unge.“ Da spratt Sturla op og gik ut; siden kom han ind igjen, og Sighvat var bare gammen og glæde, men talte om andre ting.

Ordvekslingen mellem far og søn kom Lopt biskopsson

¹ Halvdan paa Keldur, gift med Steinvør, Sturlas søster, er en av Sæmundssonerne fra Odde. Alle som Sighvat nævner i det følgende er av høvding-ætt. Med forsæt holder han sig til ætt-store mænd.

for øre. I førstningen frydet han sig og fandt at Sighvat hadde sat hver mand paa den rette plads. Men da raden kom til ham selv og han fik høre at han skulde vogte hester, ropte han: „Djævelen ta deres haans-ord! Maatte de aldrig trives! Dem skal andet times end at alle mænd skal traæ efter tjeneste hos dem.“

Sighvat hadde nævnt Gissur Torvaldsson. Og da var det Sturla sprang ut og ikke vilde høre mere.

* * *

Haukadal heter en gaard paa sydlandet, øst for Tingvollerne, nord for Skaalaholt, og ikke mange skridtene fra Geysir. Her bodde i slutningen av det 11. aarhundrede Hall Torarinsson; han fostret Are frode og Teit, en søn av biskop Isleiv, og gav dem kundskap om fortiden. Hall kunde mindes, at Tangbrand hadde døpt ham, aaret før slaget ved Svolder, da han var 3 vintre gammel. Og han hadde kjendt kong Olav den hellige og kunde fortælle om ham.

Teit Isleivsson, fostersønnen, bodde i Haukadal efter Hall; fra ham er den høvding-ætt kommet, som kaldes Haukdølerne.

Teit døde i 1110. Hans søn var Hall Teitsson, som var saa maalkyndig en mand, at han i alle land hvor han kom talte landets maal saa vel, som om han var barnefødt der.¹ Halls søn var Gissur Hallsson; i sine unge aar var han stallare hos kong Sigurd, far til kong Sverre. Gissur færdedes meget i utlandet og hadde større navn i Romaborg end nogen islending før ham. Vide omkring lærte han sydlandene at kjende, og om det laget han den bok som heter *Flos peregrinationis*.² Gissur var en av de bedste klerker, som har været paa Island. Mangt og meget, som staar at læse i gamle sagaer om biskoper og konger, er kommet fra ham; han kunde ogsaa fortælle fagre døme-sagaer om mænd som i kjærlighet til Gud bar

¹ Om Hall, se foran s. 20—21, 24, 27, 35.

² „Færde-blomsten“.

sine plager drengelig, og med slike fortællinger styrket han biskop Torlak den hellige i hans sidste sygdom. Gissur var lovkyndig, og gennem 20 aar bar han lovsigemands værdighet. Av venner hadde han mange; Sæmund i Odde sa, at hvor Gissur Hallsson kom, der blev det breddfuldt av glæde.

Gissur døde i 1206, to nætter før Olavsmesse. En av hans sønner var biskop Magnus av Skaalaholt, en anden var Torvald, far til Gissur Torvaldsson.

Torvald var først gift med Jora, datter av biskop Kløng av Skaalaholt. De var i frændskap med hverandre, og presterne negtet dem samliv. Da fór Torvald til Norge, og erkebiskop Eystein gav dem lov til at være sammen endnu i 10 vintre; men naar denne tid var omme, skulde de skilles, enten det var dem blidt eller stridt. De elsket hverandre meget; men allikevel maatte Torvald gi erkebiskopen sit løfte. Dette hændte i 1186. Aarene gik, og Jora biskopsdatter fødte 5 sønner; men mellem dem var ikke Gissur Torvaldsson.

En søster av Sæmund i Odde var gift paa gaarden som stod paa Tingvollerne; hun hadde to døtre, som begge het Tora. Den ene som den andre var dugelig og vel oplært og syntes et godt gifte. Jævnlig gik de op i Almannagjaa for at tvætte sit lered i den elv, som der falder. En dag de var ved aaen og skulde more sig, tok Tora den ældre til orde: „Hvad tror du, søster? skal det vare længe, at ingen kommer og beiler til os? Eller hvad tror du der venter os to?“ „Det tænker jeg ikke meget paa,“ svarte den yngre Tora, „jeg har det godt, som jeg har det.“ „Vel er det godt at være her med far og mor,“ sa den ældre Tora, „men lystelig eller saa morsomt er her ikke netop.“ „Det er visst,“ svarte den yngre Tora; „men ikke er det visst, at du vil like dig bedre, naar det blir anderledes for os.“ „Nu da!“ sa den ældre Tora, „la os gjøre os gammen av dette og prøve hvor skjønnsomme vi er. Si mig, hvem du helst vilde vælge til beiler, — ti det tror jeg at vite, at ikke i al vor

tid blir vi sittende ugifte her hjemme." „Jeg tror ikke, dette trænges," svarte den yngre Tora; „alt som hænder tror jeg er fastsat paa forhaand; derfor vil jeg ikke bære nogen omsorg for det og ikke lægge det i løs tale." „Det kan være sandt," sa den ældre Tora, „at det som mindre er end menneskers lod i livet, er fastsat paa forhaand; men allikevel ber jeg dig sie, hvad du vilde vælge til skjæbne." „Det er mit raad," sa den yngre Tora, „at vi lægger ned denne samtale; ti snare til at fare er de ord som munden slipper fra sig." „Jeg tar det ikke tungt, selv om dette kommer ut," sa den ældre Tora, „og nu skal jeg sie dig, hvad jeg vilde vælge mig, men saa skal du siden fortælle dine ønsker." „Du er ældst av os to," sa den yngre Tora, „og det er rimelig at du er den første til at sie fra — naar du slet ikke vil lægge ned denne løse tale." „Det vilde jeg," sa den ældre Tora, „at Jon Sigmundsson¹ red hit og beilet til mig, og at jeg blev git til ham." Da svarte den yngre Tora: „Meget vanskeligere og urimeligere er det, som jeg vilde vælge. Jeg vilde, at Jora biskopsdatter skulde dø og Torvald Gissursson fare hit og beile til mig." Nu sa den ældre Tora: „La os slutte med denne tale, og la os tie stille om det vi har sagt." Saa gik de hjem.

Da var de 10 vintre ledne, som erkebiskop Eystein hadde git Torvald og Jora til at leve sammen i. Og det var Torvalds ord i denne tid, at aldrig hadde han elsket sin hustru høiere, og at han ikke var viss paa, om han vandt at skille sig fra hende, saaledes som han hadde lovet erkebiskopen. Men i dette samme aar døde Jora.

Vaaren efter hadde Torvald og Jon Sigmundsson et erende vestpaa i Borgarfjord. De saa indom paa Tingvalla-gaarden, da de fór vestover, og paa tilbakeveien kom de dit igjen. Da sa den ældre Tora til søsteren: „Ikveld skal Torvald og Jon ha vor seng; jeg tror de er kommet for at beile, og vi skal gjøre det saa, at jeg skal ha den

¹ Jon Sigmundsson, høvding av Svinfellingernes ætt i Austfirdingafjordingen.

som ligger paa min plads i sengen, og du skal ha den som ligger paa din." Dette sa den ældre Tora fordi hun visste, at Torvald helst laa ytterst, ved seng-stokken, — som hun selv gjorde; ti nu da Jora biskopsdatter var død og veien fri vilde ogsaa den ældre Tora helst ha Torvald. Søsteren svarte: „Med sengpladserne kan du gjøre som du vil; det maa allikevel gaa os som det forut er fastsat."

Om kvelden, da Torvald og Jon gik til sengs, spurte Jon: „Vil du hvile ute ved sengstokken eller inde ved væggen, Torvald bonde?" Torvald svarte: „Jeg er nok vant til at ligge ved sengstokken, men nu skal du raade." Jon sa: „Da vælger jeg at ligge ved stokken denne gang." Og slik gik det til, at den ældre Tora allikevel ikke fik Torvald Gissursson paa den plads i sengen som var hendes; men søsteren, som længst hadde tænkt paa ham, fik ham paa sin. Og dagen efter, da Torvald og Jon bar sine beilings-ord frem for husbonden og husfruen, endte det med, at den ældre Tora blev fæstet bort til Jon Sigmundsson, og søsteren til Torvald.

Torvalds og Tora den yngres søn var Gissur Torvaldsson; han blev født tidlig paa nyaaret i 1209.

Høsten i forveien var Torvalds nærfrænde, Skagafjords-høvdingen Kolbein Tumeson, falden i Holar, i kamp mot biskop Gudmunds mænd, og somme ønsket at Torvald skulde gi sønnen navn efter Kolbein. Men det vilde han ikke. „Det er et gammelt og godt ord," sa han, „at ingen skal opkalde sine sønner efter mænd som braat blev kaldt bort fra verden; min søn skal hete Gissur; de som hittil har hett saa i Haukdølernes ætt, har ingen vanslegtninger været."

I 1224, da Gissur var 15 vintre gammel, blev han gift med Ingebjørg, datter av Snorre Sturlason. Nogen aar senere fór han til Norge og var i kong Haakons hird en tid og blev skutilsvein; han kaldtes kongens frænde, ti Tora, hans mor, var ættet fra den norske kongsdatter Tora, som tidlig i det 12. aarhundrede blev gift i Odde paa Island.

Til Norge kom ogsaa Gissurs maag Jon murt, en søn av Snorre Sturlason og Herdis Bersedatter fra Borg. Jon

var 5 aar ældre end Gissur, født i 1204; tilnavnet „murt“ hadde han faat i barnearene, fordi han var sen til at vokse.¹ Jon hadde været i Norge før; han var kommet dit i 1221 som gidsel for Snorres løfter til Skule jarl; men sommeren 1224, da Ingebjørg, hans søster, hadde bryllup med Gissur, var han vendt tilbake til Island. Der hadde han bedt sin far om gods saa han kunde gifte sig; han agtet at beile til en datter av Sæmund i Odde og bad om gaarden Stavaholt. Men Snorre, som ikke vilde forringe sin egen eiendom, hadde git ham det svar, at han kunde be sin mor — som levet skilt fra Snorre — om hendes jorder. Da hadde Jon i mismod gjort sig rede til ny Norges-færd, og det hjalp ikke at Snorre i sidste stund gav ham løfte paa Stavaholt. Sommeren 1229 fór han til Norge.

Jon var i Nidaros hos Skule jarl den første vinter og blev jarlens hirdmand og senere hans skutilsvein og gik frem i mange maater. Vaaren 1230 fór han til Bjørgvin og møtte Gissur Torvaldsson, sin maag, som var hos kong Haakon. Jon vilde hjem om sommeren, men kongen, som i dette aar stævnet Islands høvdinger til Norge, tillot ham ikke at fare. Jon hadde brukt op sine penger og sendte Odd, sin svein, til Island for at hente nye; men selv maatte han bli i Bjørgvin. Da kom biskop Arne og bød ham til sig, og Jon flyttet til bispegaarden og fik herberge nord for Kristkirken. I samme herberge sov hans maag Gissur og 2 sveiner de hadde; til Jon kom ogsaa en islending som het Olav og kaldtes svartaskald; han var pengeløs og hadde kosten hos Jon. I julen var maagerne Gissur og Jon daglig ved kongens bord, som andre skutilsveiner; men efterpaa gik de i drikkelag paa kongsgaarden. Det var en kveld, nær straaledag², at maagerne kom fra gildet og var meget drukne. Det var mørkt i loftsrummet, og sengerne var ikke redd op. Da blev Jon meget ublid og talte haardt til tjenestesveinerne. Olav

¹ „Murt“ betyder smaa fisk.

² Straaledag er 13. januar.

svartaskald la et ord ind for dem; men Jon tok en vedski og fór løs paa Olav, saa Gissur Torvaldsson maatte slaa armerne om sin maag og holde ham fast. Da fik Olav tak i en haandøks og hugg Jon murt i hodet. Jon vendte sig braat og spurte hvorfor Gissur holdt ham under hugg; men Olav kom sig ned gjennom lofts-luken, og lemnen faldt i efter ham. Gissur vilde ikke ha mere slagsmaal og lot sig falde ned paa lemnen; men saa fik han se at Jon var saaret, og nu løp begge maagerne ned fra loftet og satte efter Olav svartaskald; men han stod ikke til at finde, ti det var nimørke ute. De vendte da tilbake til loftet og bandt Jons saar. Jon agtet ikke stort paa det i førstningen; han holdt sig oppe og fór i bad eller sat inde og drak. Da slog der sig verk i saaret, og Agnesmesse¹ i 1231 døde Jon Snorreson; han blev jordet ved Kristkirken i Bjørgvin.

Sommeren 1231 kom hans maag Gissur ut til Island og førte med sig de kostbarheter Jon hadde eiet. Valgard, som hadde været tjenestesvein hos Gissur og Jon, red til Reykjaholt og sa Snorre Sturlason tidenden om hans søns død; men Gissur fik snart merke at ordene var gaat hans hæder imot, ti naar folk talte om saken, var det som om han skulde være skyld i Jons ulykke. Da hadde Gissur et møte med Snorre og svor en dyr ed paa, at han ikke hadde været i samraad med Olav svartaskald mot Jon, men paa alle maater søkt at skille dem, og Snorre sa, at han trodde Gissur paa hans ord.

Nu flyttet Gissur sammen med Ingebjørg Snorredatter, sin hustru. Noget godt samliv fik de aldrig, og de fleste har sagt, at hun voldte det, mere end han, endda hun elsket ham meget. De fik et barn, som het Jon; men han levet ikke længe. Efter hans død blev det like smaat som før med enigheten mellem dem. Torvald, Gissurs far, og Snorre, far til Ingebjørg, søkte paa alle maater at forlike dem og gav dem gods for at gjøre dem gladere, men det var som om ingenting nyttet, og det kom saa vidt,

¹ Agnesmesse er 21. januar.

at skilsmisse blev gjort mellem dem. Nogen tid senere døde Torvald; i de sidste aar av sit liv var han munk i augustinerklostret Vidøy, som han selv hadde grundlagt.

Gissur var jævnlig paa Altinget om sommerne, men holdt sig utenfor striden mellem høvdingerne, endda han møtte mandsterk frem. I 1232, da Snorre Sturlason reiste krav paa halvdelen av Kolbein unges gods og godedømmer, viste Gissur sig venlig til begge sider, og likedan var det 2 aar senere, da nyt uvenskap kom paa mellem Snorre og Kolbein. Da Snorre maatte rømme Reykjaholt for sin brorsøn Sturla Sighvatsson, tok Gissur godt imot ham paa Reykir, sin gaard — vestlig i Sunnlendingafjordingen — men samtidig sendte han freds-ord til Sturla.

Gissur hadde mægtige frænder, og de fleste gode bønder paa sydlandet var hans venner. Gissur var mellemhøi av vækst og vakker av lemmer; øinene laa fast, blikket var skarpt, og paa hans ansigt var det let at se, hvor klok en mand han var — ætlingen av saa mange ypperlige høvdinge. Han talte bedre for sig end de fleste mænd paa Island, var venlig i sin tale og sterk i røsten. Fra først av var han ingen paagaende mand; men de raad han tok, dem holdt han paa.

Han søkte ikke ufreden; men den søkte ham. Og den kom over ham paa saa ublyg vis, at det skaket hans sind op og fylgte ham med kolde raad, som han gjennom et langt liv holdt fast ved. Han blev møtt med uredelighet og lærte at bruke den selv; haardheten i hans sind — længe holdt nede av god arv og god opplæring — brøt sig med voldsomhet vei i ham og blev det som sterkest faldt i øinene ved Gissur Torvaldsson.

Det var i 1238 han møtte sin skjæbne; da var han 29 aar gammel.

* * *

Sturla Sighvatsson sat paa Saudafell, vest i Dalerne, sommeren 1237 og var ikke meget venlig mot sine granner og frænder, Tord Sturlasons sønner, som hittil hadde holdt

sig borte fra ham eller kjæmpet mot ham. Men utpaa høsten blev det bedre mellem ham og Tordssønnerne, og under jul kom 2 av dem, Sturla og en anden, ridende til Saudafell. Sturla Sighvatsson tok imot sine søskenbarn paa det bedste og lovet at gjøre dem til store mænd, om de stelte sig vel.

Sturla var herre over Vestfirdinga-fjordingen, og paa nordlandet raadet hans bedste hjælpesmand, hans far. Nu gjaldt det sydlandet og Austfirdinga-fjordingen.

Alvheid het en kone. Hun var av Oddeverjernes ætt; men den ættegren hun hørte til var ikke kommet til arv i Odde; der sat nu Sæmund Jonssons sønner, og de alene. Men Sturla kaldte Alvheid arving til halve Odde og kjøpte av hende den ret han sa at hun hadde, og reiste krav paa halvdelen av gaarden. Samtidig blandet han sig ind i en strid som stod mellem bonden Kol den rike, Bjørn Sæmundsson fra Odde og Orm Jonsson av Svinfellingemes høvdingætt; Bjørn og Orm mente at ha ret til en del av Kol den rikes gods og søkte Sturlas hjelp i saken. Bjørn kom rigtignok paa andre tanker siden og bad Sturla om at holde sig tilbake og sendte ham en diger guldring og andre gode gaver. Men det var Sturlas mening at avgjøre striden om Kols gods paa den vis, at han selv fik det meste av godset — ti Bjørn hadde halvveis lovet at overdrage sin ret til ham — og nu blev han bare harm over Bjørns ord-sending og vilde ikke ta imot gaverne.

Tidlig paa vaaren 1238 sendte han bud til Gissur Torvaldsson paa Reykir og lot ham vite, at han agtet sig sydover for at kræve Kol den rikes gods, i fællesskap med Orm Jonsson fra Svinafell. Gissur optok det vel, og det blev avtalt at han skulde møte Sturla, naar han kom, og kanske følge ham øst over de store aaer, som var grænsen mellem Gissurs rike og Oddeverjernes del av sydlandet. Senere fór sendemænd frem og tilbake mellem Sturla og hans far; men Sighvat fik ikke nøie rede paa sønnens tanker, ti Sturla vilde ingen indsigelser ha.

Over paaske fór han til Vestfjorderne og opbød de

mange raske mænd, som dengang fandtes i alle fjorderne, Ravnssønnerne og andre. Mens Sturla var borte, kom Sighvat ridende til Dalerne. Han spurte de mænd han møtte, hvad Sturla gjorde i Vestfjorderne, men ingen kunde sie det; de fleste mente, at han selv maatte vite det bedre end dem han spurte. Sighvat sa til Maar „kubbe“, en gammel ven av Sturlungerne: „Hvor længe skal den vare, denne store voldsomhet, som Sturla viser, fremfor alle andre av os frænder?“ Maar svarte: „Det tykkes mig rimelig, at den vil vare længe, med den hjælp han har av dig og andre gjæve frænder; men du selv er den nærmeste til at dømme om dette, bonde, og gjerne vilde jeg høre, hvad du mener eller hvad din hug sier dig.“ Sighvat svarte: „Ikke kan jeg se klart i dette; men sjelden har overmod langt liv. Allikevel kan det være, at dette varer længe, om han ikke snubler under gangen; men snubler han, vil faldet bli stort.“ Slik var samtalen mellem Sighvat og Maar.

Til Saudafell kom Sighvat ved middagstid; han sat i hjørnet av tværbænken og fik en pute under hodet, og Solveig, sønnekonen, talte med ham. Sighvat spurte hende efter Sturlas erender i Vestfjorderne; men Solveig sa at de var vel ikke mere ukjent for ham end for hende. Nu kom der bud ind, at to mænd red i trav op mot gaarden, og det blev sagt at den ene visst var Sturla. Da han kom, gik han straks ind til sin far, hilste ham og satte sig ved hans føtter. Sighvat spurte ham ut om hans færder, men fik korte svar. Da blev Sighvat kvass i ordene og sa til sønnen, at i Vestfjorderne hadde han nok bare havt det erende, som var værre end intet. Sturla svarte ham, at det kunde han ikke vite, og spratt op og gik ut; men siden kom han ind igjen og satte sig paa samme sted. Sighvat spurte: „Agter du dig til sydlandet?“ Sturla svarte: „Saa har jeg sagt.“ „Det er et daarlig erende du har, naar du vil strides om Kols gods,“ sa Sighvat; „dette er penger, som vil føre ondt over mangen mand, ti paa ond vis er de samlet.“ Sturla svarte: „Jeg vet om

gods, som jeg ikke tror fører bedre lykke med sig." „Hvad er det for ett?" spurte Sighvat. „Det er godset til Snorre, din bror." Sighvat svarte: „Først skal du faa merke hvad jeg sa om det andet."

Sighvat vendte tilbake til nordlandet; men Sturla, fulgt av sine frænder Tordssønnerne, fór sydover med 360 mand. Han red over Blaaskogaheien, nord for Tingvollerne, og kom under Ravnebergene, øst for tingstedet. Der møtte han sendebud fra Gissur Torvaldsson; de sa, at nu var Kol den rike vel forlikt baade med Bjørn fra Odde og med Orm Svinfelling, og mente at Sturlas komme ikke trængtes, og bad ham vende, om han saa vilde. Da kaldte Sturla sine nærmeste venner til samtale og spurte dem hvad de syntes. De fleste vek avgjørelsen hen til ham selv. Og det svar, Sturla gav Gissurs sendemænd blev dette, at han var ikke som en buskap, sunnlendingerne kunde jage hit og dit, — hvor meget de end slog sig paa løshet i tale og færd. Han sa til sine folk, at han vilde ikke vende, før de og sunnlendingerne var kommet hverandre nærmere. Og til Gissur gik det bud, at han skulde møte Sturla ved Apavatn, sydøst for Ravnebergene.

Det var morgen da Sturla kom til Apavatn med flokken. Han lot hestene beite paa sletterne ved vatnet, og de hadde græs nok, endda dette var noksaa tidlig i mai-maaneden og før pinse-uken, ti vaaren var makeløst god. Utpaa dagen kom Gissur Torvaldsson og hadde 40 mand med sig. Gissur gik til samtale med Sturla, og hver mand i hans følge søkte sig en fælle i Sturlas flokk og talte med den han fandt. En frænde av Gissur sa til Sturla Tordsson, som har skrevet om dette: „I vil vel ikke svike os? I var ypperlige mænd, om I lot være!" „Hvorfor spør du slik?" sa Sturla; „det er langt fra." „Vi har talt om dette, os imellem," svarte den andre. Og siden kom det op, at hver av Gissurs mænd hadde spurt sin samtale-fælle i Sturlas flokk om det samme.

Sturla Sighvatsson bad Gissur sie, hvordan det stod

til hos sunnlendingerne øst for aerne, og Gissur svarte, at ro raadet. Sturla spurte, om det mandskap han hadde vilde være styrke nok der borte, og Gissur sa at der trængtes ikke mere, siden ingen paa sydlandet hadde samlet flokker imot. Sturla vilde ha Gissur med sig; men Gissur bad sig fri og mente at han selv maatte faa raade for sine færder.

Da talte Sturla til to av sine mænd og bød dem gaa hen til Gissur og vogte ham, — hvad der end kunde hænde. Og derefter søkte han sine nærmeste venner og sa dem, at han visste ikke sikkert, hvad sunnlendingerne hadde for sig; det kunde være, at en hær var samlet mot ham øst paa Rangaavollerne, og kanskje var det meningen at Gissur skulde falde ham i ryggen, saa han blev klemmt inde mellem fiendemagt. „Men det vil jeg ikke gi dem lykke til,“ sa han; „vi skal holde Gissur fast med magt og ta vaabnene fra ham og alle hans mænd.“

Nu gik Sturla Sighvatsson frem mot Gissurs mænd og sa med høi røst at de skulde lægge vaabnene bort; og det var bedst, sa han, om det kunde undgaaes at nogen fandt døden. Gissurs mænd sprang op, og saa voldsomt at spydskaftene brast for somme av dem; men Gissur selv ropte, at de skulde gi vaabnene fra sig og ikke føre sit liv i fare. Gissur spurte Sturla, hvorfor han la haand paa ham, og Sturla gav ham svar med det samme. Gissur maatte ikke tvile paa, sa han, at han tiltænkte sig en større magt end andre mænd hadde paa Island; „og jeg synes at de alle er kommet i min vold, naar du er det, for du er den eneste mand paa Island som jeg maatte frygte, om der blev fiendskap mellem os.“ En evangeliebok blev hentet og git Gissur, og Sturla bad ham sværge, at han vilde forlate landet og aldrig bryte sin tro mot ham. Gissur spurte om han skulde sværge norsk ed, eller islendsk, og fik det svar at han kunde gjøre som han vilde. „Da vil jeg sværge norsk ed,“ sa Gissur til Sturla, „siden det er til Norge jeg skal fare, og det vil jeg sie med min

ed, at aldrig skal jeg u-drukken tale et vrangt ord til dig." Og nu svor Gissur eden.

Dagen efter førte Sturla flokken videre sydover, men la veien vestlig; han vilde til Reykir, Gissurs gaard, syd for Tingvalla-vatnet, nærmere havet.

Da flokken fór gjennom lavamarken ned mot det grunde Alptavatn, stanset mændene ridtet, men steg ikke av hesteryggen. De saa, at Sturla Sighvatsson sat i tanker; men han talte ikke et eneste ord. Der gik en stund, saa sa han: „Vi rider!“ Denne fortælling kommer fra Gissur Torvaldsson selv; det var Gissurs tro, da han saa Sturla sitte slik, at det bare var étt han grundet paa: hvad han skulde gjøre med sin fange. Og det er rimelig at denne lange stund, da Gissur saa død eller skræmmende ufrihet foran sig, har været den værste for ham; og kanske var det den som fremfor alle andre gjorde ham haard og kold og lærte ham at tænke ringe om menneskers værd.

Gissur red foran hele dagen og skulde vise vei. De red gjennom Alptavatn; men det var noksaa dypt der de fór. Sturla var ikke videre venlig av sig; men Gissur var glæden selv. Om kvelden kom de til Reykir. Da blev naut drevet sammen fra bygderne omkring; det levet de paa i helgen. Til Reykir kom mange av Gissurs frænder. Det blev da spurt, om nogen av dem vilde ta Gissurs rike og holde det som lén av Sturla og være skyldig til at hjelpe ham mot hvem det saa skulde være, og Hjalte, Gissurs søskenbarn, søn av biskop Magnus i Skaalaholt sa sig villig til det.

Siden drog Sturla østover paa sydlandet og førte Gissur med sig. Ingen flokker var samlet mot ham. Han red til Odde og kaldte halve gaarden sin; og med 2 andre gaarder maatte en av Oddeverjerne bôte, fordi han for 13 aar siden hadde hjulpet Sturlas fiende Aron Hjørleivsson ut av landet. Efter dette blev Kol den rike budsendt; han maatte ut med mange penger til Orm Svinfelling, og over resten av hans gods tok Sturla styret.

Gissur Torvaldsson blev overgitt til Orm, som skulde vogte ham, til han fór bort fra landet. Siden red Sturla nordover med sin flokk; inde i en tilbygning til biskopskirken i Skaalaholt møtte han en bror til Gissur Torvaldsson; men denne mand var saa harm paa Sturla, at han vilde ikke tale et ord med ham.

Tryg paa magten hadde Sturla sat sig ut over lov og ret paa Island. Men det som sterkest kaldte landets mænd til kamp var hans færd mot Gissur Torvaldsson. Ingen mand av høvding-ætt kunde være viss paa fred og frihet længer. Og reisningen kom braat, og med en kraft som varslet en stor avgjørelse.

Gissur Torvaldssons nærfrænder og Kolbein unge gik sammen mot Sturla. Der var frændskap og gammelt venskap mellem Haukdølernes ætt og Kolbeins. Og heller ikke var det saa langt mellem rikerne, de to ætter raadet for. Haukdølerne bodde nok paa sydlandet og Kolbein i Skagafjord paa nordlandet; men begge riker laa mot vest, og bygget land fandtes ikke mellem dem, saa fiendmakt kunde ikke let skille ætt fra ætt, om de søkte sammen. Fjell skilte, men over fjellene laa fra gammel tid en av veierne mellem sydlandet og nordlandet. Kjølveien kaldtes den, efter „Kjølen“, det høieste strøk paa strækningen, en lavamark mellem vældige jøkler, engang et tilholdssted for Grette den fredløse, som her kunde se mot syd og nord og vogte paa farende mænd.

Samtidig som Sturla Sighvatsson kom hjem til Saudafell, møttes Kolbein unge og Gissur Torvaldssons frænder oppe paa Kjølen. De avtalte at de skulde reise flokker og ikke la dem gaa fra hverandre, før enten Sturla eller de selv var i hél.

Litt senere fór 18 av Gissur Torvaldssons mænd østover til Orm Svinfellings gaard, hvor Gissur sat i varetægt. De bandt sine hester ved gjærdet og gik ind, og bad Orm gi Gissur fri. Han var sên til det i førstningen; men da han hørte, at Gissur selv ikke vilde andet end fare med sine mænd, forbød han det ikke længer. Gissur red vest-

over, og paa Beitevollerne, øst for Altings-stedet møtte han store flokker, som hans frænder og Kolbein unge hadde ført sammen. Det første raad de tok var at sende folk til Altinget, som netop skulde til med arbeidet. Den mand de sendte var Hjalte biskopsson, Gissurs søskenbarn, som kort tid i forveien hadde tat paa sig at holde Gissurs rike som lén av Sturla Sighvatsson. Og nu hændte den lovløshet, som var ny i landet, at Altinget blev sprængt. Sturlas venner raadet der; men Hjalte drev dem bort og tok deres hester, saa de maatte gaa vestover. Og vaaben og klæder fik de ikke med sig.

Ved denne tid drømte en kone paa Munka-Tværaa i Eyjafjord, at en mand kom til hende og kvad en vise:

Flokker er paa færde,
ufreden øker.
Jeg venter, jeg venter,
at Sturla det vét.
Mænd, som blev svegne,
svarer med svig-raad,
i løndom lagt, —
svig slaar svig!

Straks Sturla Sighvatsson spurte, at flokker var samlet paa sydlandet, drog han selv mandskap sammen i alle bygder vest for Blaaskogaheien. Men Gissur Torvaldsson og Kolbein unge førte mere end 1500 over heien, og for denne styrke vék Sturla mot nord; jævnlig hadde han hestevagt ute, og visste hvor fienderne fór. Han stanset ved gaarden Kleivar; den ligger langt mot vest paa det smale, men høie land mellem Breidefjord og Hunafloen, ved overgangen fra havsbotten til havsbotten, og hvor veien er lettest at verge; ti ved Kleivar fører den op mot stup og bratte dalsider. Her vilde Sturla vaage kampen; og fra hele bygden der vest lot han buskap drive østover til Hunafloen, forat fienderne ingen føde skulde finde, naar de kom.

Men de vaaget sig ikke frem; sendemænd fór mellem hæerne, og det endte med denne avtale, at fred skulde

staa mellem flokkerne til over midtsommer. Siden red alle høvdingerne hjem, Gissur Torvaldsson til sydlandet, Kolbein unge nordover til Skagaljord, og Sturla til Saudafell, sin gaard i Dalerne.

Sighvat, hans far, sat hjemme paa Grund i Eyjafjord. Han drømte en nat, at han var i sin stue, og der stod bord over hele stuen og mat paa bordene; der var et skjænkebord ogsaa, og et stort drikkekar stod paa skjænkebordet. Da tyktes det Sighvat, at en rød hest kom gaende ind i stuen og det var Følske,¹ hans egen hest; den gik frem til ham og spurte, hvorfor ingen bød den paa øl og mat, og sa at den var hungrig og tørst; siden tok den til at ete; men da aat den baade mat og fat, som om en flamme gik over bordet.

Ved Jakobsmesse² sendte Sturla folk sydover til Geirsholm og bad dem føre forraad fra bygderne og ut til holmen. Samtidig bød han op mandskap over hele Vestfir- dinga-fjerdingen og satte alle flokkerne stævne paa Saudafell til lørdagen den 7. august. De kom til fastsat tid. Det var Sturlas agt at fare nordover mot Kolbein unge; og søndagen den 8. august brøt han op fra Saudafell. Samme dag var Kolbein til stede ved en hestekamp i Skagaljord; da kom nogen mænd ridende og fortalte ham om flokkesamlingen vestpaa. Kolbein kunde vente fiender fra to kanter, Sturla fra vest og Sighvat fra øst. Han raadslog med sine mænd; og siden gjorde han kjendt, at han vilde ride bort fra herredet for denne gang, og saa fik skjæbnen raade for, naar han kom tilbake. Kolbein red over Kjølen, til Gissur Torvaldssøns rike paa sydlandet, og hadde mange raske mænd i følge med sig.

Sturla sendte speidere foran sin hær, og allerede mandagen den 9. august visste han, at Kolbein var redet sydover. Allikevel fór han videre og kom til Skagaljord paa tirsdagen. Flokkerne spredte sig nu over herredet; Sturla bad sine mænd ta mat, hvor mat var at finde, og

¹ Følske betyder „glo-aske“.

² Jakobsmesse er 25. juli.

saa gjorde de. Desuten stjal sedløse folk alt gods de fik tak i, hvor Eiermændene ikke hadde gjemt det i kirkerne.

I denne tid drømte Sturlas søster Steinvør, som var gift paa sydlandet, at hun stod ute og var kommet til en øde-kvé¹; en mand hun kjendte sat paa gjærdet omkring kvéen og stirret paa et mands-hode, som laa der; han kvad:

Jeg sitter og ser
etter svar fra Steinvør:
hvad skal det hodet
i klove-trødd kvé?

Sturla red fra gaard til gaard i Skagafjord og kom til Holar ogsaa; der var ingen biskop til at tale fredens ord, — i dette aar stod de tomme, begge bispestolerne paa Island. Fredagen og lørdagen den 13. og 14. august sat Sturla i Aas. Det var dagerne før Maria himmelfarts fest, og Sturla holdt streng faste. Like efter Mariamesse møtte han sin far, som var kommet fra Eyjafjord med indimot 500 mand, og avtalte med ham, at de skulde ruste sig som bedst og søke til sydlandet, om ikke Kolbein unge kom nordover igjen. Sturla sendte bønder fra herredet op paa Kjølen og ind paa andre veier ogsaa, og satte dem til at speide; men ingen av speiderne kom tilbake, — før de kom i Kolbeins flokk.

Uken led; torsdagen den 19. august, da folk talte om mangt og meget, og mest om Kolbein unge og hans færder, tok Sturla Sighvatsson til orde om sine frænder, — Gissur Torvaldsson var søskenbarn av hans mor, Kolbein unge av ham selv. „Stor forskjel,“ sa han, „tror jeg der er mellem mine tanker, og dem mine frænder har. Om de faar magt over mig, da tror jeg at døden er mig viss; men det vet Gud om mig, at jeg ikke vil helde ut nogen av mine frænders blod, om jeg faar magt over dem.“ Det kan være, at Sturla har talt dette, fordi han vilde at ordene skulde naa frem til hans fiender; det kan ogsaa

¹ Øde-kvé, et forlatt hegn for buskap.

være, at han har tænkt paa kong Haakons ord til ham, at han skulde fare varsomt og skaansomt frem.

Ingen speidere var kommet med bud denne dag heller. Men om kvelden gik der allikevel det rygte i Sturlas hær, at fiendeflokker nærmet sig. Nat til fredag laa alle ute og hadde sine vaaben hos sig; de fleste sov ikke stort. Da morgenen randt, sa Sturla Sighvatsson til sit søskenbarn Sturla Tordsson, som var hos ham: „Hvad tror du, navne? kommer de nordover?“ Sturla Tordsson svarte: „Nu tror jeg de kommer.“ „Hvad drømte du?“ spurte Sturla Sighvatsson. „Jeg drømte,“ svarte Sturla Tordsson, „at jeg var i Hvam paa min fædrenegaard, og der var vi alle sammen, hinsides aen, op fra Aker. Et kors stod hos os paa randen av bakken; høit og stort var det. Da syntes jeg der løp et stort skred i fjellet; men alle stenerne i skredet var smaa, uten én alene; den var saa stor, som om en fjell-hammer løp over os, og jeg syntes at mange av vore mænd kom under den, men mange berget sig bort. Mellem dem som kom under drog jeg kjendsel paa Vigfus Ivarsson; men i det samme vaagnet jeg.“ Sturla Sighvatsson svarte med et ordtak. „Ofte kommer u-tænkt i drømme,“ sa han.

Gjennem Skagafjords brede og fagre bygder rinder en elv fra syd mot nord; Jøkuls-aa kaldtes den i gamle dager. Sturlungernes hær var øst for aen. Fredags-kvelden, den 20. august, red Sturla Sighvatsson til gaarden Miklebø, hans far og hans yngre brødre til andre gaarder nær elven; deres flokker laa i lien op fra gaarderne, og nedenfor lien gik hesterne paa beite. Sent paa kvelden møttes Sighvat og Sturla og talte sammen en stund. Sturla satte ut vagt, før han søkte søvn for natten; saa hadde han jævnlig gjort i hærfærden.

Det er fortalt, at Sighvat engang hadde spurt biskop Gudmund, hvor høi alder han skulde naa. Da hadde biskopen git ham det svar, at naar han fik bud om Kygri-Bjørns død, kunde han vente sig bane, — Kygri-Bjørn var en ven av Sighvat, og ellers en god klerk: en saga

om den hellige Maria har han sat sammen. Til biskopens spaadom hadde Sighvat sagt: „Ikke kan jeg tro, at Kygri-Bjørn har mitt liv i brok-bæltet.“ Nu hændte det den fredag, som det her er fortalt om, at Sighvat spurte Bjørns død. Han saa op og sa: „Vel, vel, nu er Kygri-Bjørn død; men Sighvat lever.“

I disse dager, og i tiden nærmest før, kom der mange varsler om store hændelser. Brynjolv paa Kjalarnes drømte, at han saa en mand, som var hugget i halsen, og hørte ham kvæde :

Heimen ældes og visner,
vide gaar storm om landet.
Haardt er folket paa heien,
vi er faldne, vi fæller.
Nordpaa de møttes, de mægtige,
og hvor graa spydregn
strømmet i stride byger,
maatte til Hél jeg fare, —
maatte til Hél jeg fare.

Presten Havlide Ljotsson stod ved Halleygjarhol og hørte at det blev kvædet inde i haugen :

Kom! vi rider,
du Sigerlads søn,¹
til vaaben-møtet
mellem de sterke, —
til vaaben-møtet!

Einar klaap hørte, at dette blev kvædet:

Død er hersen,
død er hærmanden,
døde er sønnerne,
ild-heimen aapen, —
ild-heimen aapen!

En mand het Snæbjørn. Ham var det hændt en nat før jul, at han fik se en storvoksen kone i mørkeblaa kjortel gaa ind paa tunmarken; hun saa ut, som om hun bar paa tung sorg. Hun vendte sig mot ham og kvad:

¹ Sigerlad er valkyrje-navn.

Skade-mø kan du mig kalde,
syndefuldt folk vil jeg fælde.
Hél-sott kan du mig kalde,
mangt har jeg her at hævne.
Faa vet at fly fra døden,
vent mig hit, naar det vaares!
Da skal til braa bane
døds-røster stævne de sterke, —
døds-røster stævne de sterke.

Kjæmper skare mot skare, —
dit er jeg snar til at fare,
svæver som fuglen den svarte
over hel og hamrer.
Dypt i dalen, hvor dødens
aaker staar pløiet, jeg vaaker.
Harm drev mig hit; jeg byder
gjester til Héls gilde, —
gjester til Héls gilde.

Jon Gretteson drømte, at en mand kom til ham og kvad dette:

Var dig! var dig!
Et veir stunder til.
Det skal regne rødt
paa nakne kroppes.
Odd og egg
skal arven skifte.
Nu er den kvasse
sværd-tid kommet.

Mange andre stordrømmer blev drømt og fortalt i denne ventetid; ti hele landet over gik folk i uro og ótte, spurte om dagen og fik svar om natten. Sturla Sighvatsson selv hadde hørt en kone kvæde til sig, om sommeren før han forlot Saudafell. Hun vilde intet sie ham om utgangen paa striden. Men det tyktes Sturla, at hun kvad hulkende.

* * *

Veien over Kjølen, mellem nordlandet og sydlandet, er den vakreste en kan se. Der er de hvite, vældige bræer paa begge sider av den; der er vatten, hvor jøklerne trø-

der ned og brister og hvor vildsvaner seiler omkring mellem isstykkerne; der er fjell, hvor sne og grønt gaar i striper, og der er hete kilder, som sender spillende tunger av graa røk ut over steinmarken. Men det er ingen let vei at fare. Der er rivende jøkelelver og ond lavagrund og lange sandmoer, og det kan skorte paa græs til hestene.

Men Kolbein unge hadde været snar i sine færder over den vanskelige vei; slikt laa til ham. Den 8. august hadde han forlatt Skagafjord, og nu — 12 dager efter — var han tilbake. Paa sydlandet hadde han møtt sin frænde Gissur Torvaldsson, og de to høvdinger var straks gaat i gang med at samle folk. I Gissurs eget rike var de saa nøie med opbudet, at alle kampføre mænd maatte bli med; østenfor bodde Sæmundssønnerne, brødre av Sturla Sighvatssons hustru Solveig, og av dem var det bare Bjørn, som sluttet sig til. Men paa ridtet over Kjølén møtte Kolbein og Gissur nok av hjælpesmænd, som kom nordfra, og straks de naadde Skagafjordsbygderne, fik de ny hjelp. Da de fandt Sturla, hadde de en hær paa indimot 1700 mand. Det var overmagt.

De to høvdinger red ned i Skagafjord vest for Jøkulsaa, og vest for et langt aasdrag, som gaar ned igjennem dalen og tar bort det frie utsyn over dalbotnen. Slik kunde Gissur og Kolbein komme like indpaa Sturla — som var østenfor aasdraget og aen — og endda være i skjul for ham. Natten mellem fredagen den 20. og lørdagen den 21. august, da Sturla holdt til paa Miklebø, tok hans fiender hvil ved gaarden Reykir. Næste morgen var Kolbein og Gissur tidlig oppe og vækket hæren. Gissur fortalte sin frænde, hvad han hadde drømt om natten. „Jeg drømte,“ sa han, „at biskop Magnus, min farbror, kom til mig og talte dette: „Staa op, frænde! jeg skal fare med eder!“ I det samme vaagnet jeg.“ „Dette er vel drømt,“ sa Kolbein, „eller hvad synes du?“ Gissur svarte: „Det synes mig bedre drømt end u-drømt.“

Kolbein unge gik til skrifte i Reykir og bad presten gjemme et godt spyd, som han eide, men tok et andet, en

kesje¹, med sig. Siden talte Gissur Torvaldsson til hæren og egget sine mænd og sa at de ikke fik bruke sin høvding til skjold mot fiendernes spyd, som Skagfirdingerne gjorde da de fulgte Kolbein Tumeson mot biskop Gudmund og kom paa sanseløs flugt. „Søk heller et foredøme i raske mænd,“ sa han, „de som fulgte kong Sverre eller andre høvdinger, og fulgte dem vel! Deres ry og raskhet vil altid mindes. Ikke skal I tvile paa, at jeg skal staa eder nær i striden, om I kjæmper som dugelige mænd, og det venter jeg av eder alle. Sandt at si, den mand kan aldrig kaldes en god dreng, som ikke vil drive fra sig disse ransfærds-flokker. Nu vogte os Gud!“

Alle tok vel imot denne tale. Siden red hele hæren mot øst og kom over aasdraget, som deler dalsletten, og stævnet ned mot Jøkulsaa og vilde over elven, frem mot fienderne.

Denne morgen vaagnet Sturla Sighvatsson like efter solopgang. Han satte sig op i sengen og var svedig i ansigtet. Sturla strøk sig over kindet og sa: „Drømmer er ikke at agte paa.“ Han forlot sengen og gik til nødtørftskamret, fulgt av Illuge prest. Da han kom tilbake, la han sig igjen. Men straks efter løp en mand ind i skaalen og ropte: „Nu kommer sunnlendingernes flokk ridende, og det er en hel hær!“ Ved denne tidende sprang alle op og fandt sine vaaben. Da Sturla kom ut i døren og fik øie paa Gissurs og Kolbeins styrke, som endnu var langt borte, sa han: „Ikke er de saa faa, som de er smaa. Nu skal vi samle alle vore folk, og hestesveinerne skal drive hesterne av veien.“ Da var hesterne spredt over alle flaterne mellem gaardene og Jøkulsaa.

Sturla Sighvatsson gik til kirken paa Miklebø og tok en pergamentsrulle frem av bæltespungen. Der var hans bønner skrevet ned, og nu sang han dem, mens hans mænd gjorde sig rede. En av de bønner, han sang, er kaldt Augustinusbønnen, og kanskje har det været denne:

¹ Kesje, et hugg-spyd?

Deus, qui nostis occulta cordis opera, et delicta non sunt abscondita, veniam largiaris! — det er: „Gud, du som kjender hjertets løndoms-verk, og som intet brott er skjult for, send du os din tilgivelse rikelig!“ For disse ord, sier den store Augustinus, tilgives de manden, de synder som han har glemt at bære frem i sine skriftemaal.¹

Straks Sturla og hans mænd var rede, brøt de op fra Miklebø og gik sydover mot grannegaarden Videvellir. Ret imot Videvellir er et av vadestederne i Jøkulsaa. Det hadde været Sturlas tro, at her vilde fienderne ride over, naar de kom; han hadde sat en bror av sig til at vogte Videvellir og git ham utvalgt mandskap, og kvelden i forveien hadde broren lovet ham at verge gaarden fra hustakene, indtil Sturla selv kom til hjælp. Overgangen over aaen var ingenting at vogte; ti elvesiden er flatt land og gir ikke mindste værn.

Da sunnlendingerne red ned til aaen, ret imot Videvellir, faldt en mand i hæren av hesten, og de andre ropte til ham. Gissur Torvaldsson bad dem rope paa, og straks blev det hærrop av tilropet. Sturla og hans flokk var nu paa vei til Videvellir, men de naadde aldrig frem; ti Sturlas bror vaaget ikke at verge gaarden mot den overmagt, han saa, men drog sig nordefter med sine mænd og vilde møte Sturla, som kom sydover. Nordøst for Videvellir førte brødrene sine flokker sammen, og nu blev der ropt hærrop i deres skare ogsaa.

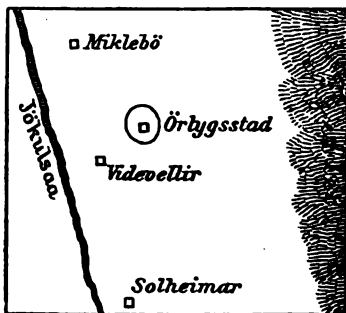
I det svakt skraanende land øst for det sted, hvor de stod, — paa veien op mot li og fjell — saa de et torvgjærde, som i lang runding løp omkring et sauehus. Ørlygsstad kaldtes stedet. Dit søkte Sturla Sighvatsson hen med sin hær. Det var ikke tid til at gaa længer op, til de høie knauser nærmere fjellet. Og gjærdet fristet. Men Ørlygsstad bød ikke paa godt værn; ti fra alle veier var det let at komme frem dit, mere skraanet ikke marken; gjærdet som skulde gi flokkerne ly, var lavt, og stein fandtes

¹ Om Augustinusbønnen, se tillægget.

ikke i hele indhegningen. Men utenfor var det saa meget mer av den.¹

I indhegningen paa Ørlygsstad er marken meget tuvet; bare syd for sauehuset er der jævn græsvoll. Og her paa vollen valgte Sturla Sighvatsson selv at staa. Han var i blaa kappe, indtil en av hans venner kastet over ham en brunstripet kutte med ærmer i, og en liten brynje. Skjold hadde hans mænd tat med; men de var bundet sammen i kløv, og der blev ikke tid til at løse dem. Et eneste skjold var ikke bundet; det bar billedet av den korsfæstede Krist og var tænkt til Sturla; men han vilde ikke ta imot det.

Nogen øieblik, saa var fienderne fremme. Gissur Torvaldsson og hans nærmeste følge var steget av hesterne ved Videvellir gaard og kom gaaende op mot

indhegningen paa Ørlygsstad. Men Kolbein unge og den største del av hæren kom ridende. Gissur og hans flokk gik frem mot torvgjærdet fra sydvest, Kolbeins-mændene sprang av hesterne ret i syd for gjærdet, nærmere lien. Da sa en mand i Sturlas flokk: „Skal vi ikke løpe paa dem, mens de stiger av hesteryggen.“ „Nei,“ svarte Sturla; „her skal vi bie og ikke renne bort herfra.“ Allikevel var det somme som løp ut av hegnet og frem mot fienderne; men det varte ikke længe før de var tilbake igjen, med overmagt i hælerne paa sig.

Ved denne tid kom Sighvat Sturlason sin søn til hjelp. Sighvat og hans flokk hadde overnattet paa garden Solheimar, syd for Videvellir. Straks han blev ufreden var, brøt han op og fór nordover og la veien saa høit i lien som mulig, tæt under fjellet; øst for Ørlygsstad svinget han, og

¹ Paa Ørlygsstad er det noksaa uforandret; gjærderingen og sauehus-tomten sees den dag idag.

nu kom han ridende ned mot torvgjærdet og slap lykkelig ind i hegnet. Bare de to som red sidst i følget, blev dræpt av Kolbein unges mænd, før de endnu hadde vundet sig ned av hesteryggen.

Kolbein og hans mænd søkte frem langs gjærde-ringen fra syd mot nordøst, og hele veien slog de ned det værn, som stod nærmest indenfor, til de kom ret i øst for indhegningen.

Kolbein sa, da han først gik frem mot gjærdet: „Maa det nu gaa som Gud vil, og som hver har sak til!“

Samtidig gik Gissur paa fra sydvest; Sturlas mænd vendte sig imot ham, og det blev den haardeste kamp. Sturla tok op en sten, som var kommet fra Kolbeins flokk, og sendte den mot Gussurs skare, og den mand, som blev rammet, stupte. Gissurs eget følge kastet meget med sten i førstningen. Da sa Gissur: „I skal ikke kaste sten i deres hær; I vil selv faa store hugg av de samme sternerne, naar de sender dem tilbake.“

Midt i den heftigste strid ropte en mand i Gissurs flokk: „Det skal Borgfirdingen faa vite, før sol gaar ned i kveld, om sunnlendingen er ræd eller ikke!“ Straks efter var denne mand fældet. Men ellers var det mot Sturlas flokker mandefaldet vendte sig, — der de stod i trængsel, og i kamp mot en fiendemagt, som mere og mere drog sig i halvring omkring dem.

Med étt blev det ropt, at nu hadde de fiender i ryggen ogsaa, de som kjæmpet mot Gissur i sydvest. Det var Kolbein unge, som faldt over dem; ved denne tid hadde han stridd sig frem mot nordøst langs gjærde-ringen og gik nu paa fra øst, saa Sturla-mændene kom i kvé mellem ham og Gissur. De drog sig da ut av kvéen, de fleste av dem, og længer mot nord i indhegningen. Og mange kom sig over gjærdet, i nord og nordøst, og flygtet.

Sighvat Sturlason vilde ikke vike. Han gik sydefter langs gjærdet, der hvor Kolbein unges mænd stod. Han var i blaa kjortel og hadde staalhuve paa hodet; og i haanden bar han en øks, gammel og med sølvindlæg i

bladet; „Stjerne“ het den. Han holdt om skaffet længst nede, der det stak ut av økseøiet, og vendte eggen fra sig og svinget med skaffet. En mand ropte til ham: „Gaa ikke frem der, Sighvat! Du har fiender foran dig.“ Sighvat svarte ikke og gik som før. Fire mand var med ham; den ene het Arne Audunsson og var opimot 80 vintre gammel; han hugg til begge sider. Kolbeinsmændene spurte, hvorfor han bar sig slik, liten og gammel som han var. „Jeg agter mig ikke bort herfra,“ svarte han.

Sighvat og hans fæller kom sig ut av hegnet i syd; men der blev de liggende. Sighvat var ikke meget saaret; men han var en mand paa 67 aar og orket sig ikke længere. En av Kolbeinsmændene, Bjørn fra Aas, skjøt et skjold over ham og støttet hans hode med sine hender. Da kom Kolbein unge selv. Han spurte: „Hvem er det som huker sig ned der under gjærdet?“ „Sighvat,“ svarte de andre. „Hvorfor dræper I ham ikke?“ spurte Kolbein. „Fordi Bjørn dækker ham,“ svarte de. „Saa dræp ham først!“ sa Kolbein. Da var Bjørn snar til at komme sig bort.

Kolbein satte et spyd i Sighvat, der hvor hals og hærder møttes; men det blev ikke noget stort saar, ti odden var gaat av spydet. Sighvat sa til Kolbein unge, sin hustrus brorsøn: „La os tale sammen! Nu er det I som raader for skiftet mellem os.“ Da løp en mand frem og hugg ham i hodet, nok til banesaar; men allikevel var det flere som bar vaaben paa ham. Dette saa hans fælle, djaknen Sighvat Runolvsson, der han laa saaret paa marken; han reiste paa sig med det samme, og la sig over sin navne, og blev dræpt som han. Alle klæder, undtagen stutt-brokerne, blev flettet av Sighvat Sturlason.

Samtidig som Sighvat faldt, i syd for torvgjærdet, stod Sturla, hans søn, vendt mot vest og stred for sit liv. Fienderne søkte frem mot ham i flokker; men han verget sig paa djærveste vis. Han vek ut av indhegningen, nedenfor sauehuset, og vilde videre frem mot vest. En

mand gik foran ham og dækket ham med et litet rundskjold¹ og stak sværdet frem under skjoldet, som naar folk fegter. Sturla holdt sit eget rundskjold over hodet paa denne mand; men manden fik mange og store saar, og faldt tilslut, ti han tænkte bare paa at dække Sturla, og ikke sig selv, og i rundskjoldet som Sturla holdt over hodet paa ham var der ikke meget værn.

Sturla verget sig med det spyd, som het Graasida, og som de sa at Gisle Surrson den fredløse hadde eiet; det var det spyd, som 17 aar i forveien hadde ført Gissur Torvaldssons bror Bjørn til bane, og som Snorre Sturlason hadde kvædet om i sin glæde over Bjørns fald.² Spydbladet bar indlæg av edelt metal; men det var gammelt nu og ikke stivt nok. Sturla stak saa haardt med det, at hans fiender jævnlige faldt ved støtet; men da kom der bøi paa bladet, og mere end én gang maatte han staa og rette det ut under sin fot.

En mand som hadde været i hans fienders flokk under kampen paa Bø, aaret i forveien, stak til ham. Sturla ropte: „Er du der igjen, djævelen!“ „Hvor kunde du vente *ham*, om ikke her?“ — gav manden til svar. Straks efter ropte Sturla: „Og nu farer smaa-djævlene løs paa mig.“ Ti en liten mand, som han nyss hadde rendt overende med Graasida, var kommet sig paa benene igjen og hadde git ham et spydstik gjennom det høire kind. Og nu fik han to saar til; Hjalte biskopsson stak ham i det venstre kind, saa spyds-odden skar sig gjennom tungen og ind i benet; og en anden mand stak ham gjennom halsen og op i munden.

Da ropte Sturla til Hjalte biskopsson: „Fred, frænde!“ „Fred skal du faa hos mig,“ svarte Hjalte. Og sammen drog de sig ut av striden, lenger bort fra gjærdet. Mødigheit og blodtap hadde tat magten fra Sturla; han gik med hænderne støttet paa hærderne til Hjalte biskopsson, og Hjalte hadde lagt sin ene arm om ryggen paa ham og

¹ En *buklari*, forskjellig fra det vanlige *skjoldr*.

² Se foran s. 166.

holdt ham oppe. Men langt var de ikke kommet, før Sturla kastet sig ned. Han hadde ikke rent mæle længer; men Hjalte trodde at høre, at han bad om en prest, og gik for at finde en. Andre mænd blev staaende efter hos ham; og én la et skjold over ham, en anden et litet rundskjold.

Da kom Gissur Torvaldsson. Han rev dækvaabnene bort, staalhuven ogsaa. Men han talte ikke mere end dette: „Her er det jeg, som skal sysle.“ Han tok en bredøks ut av haanden paa en mand og hugg Sturla i hodet, paa venstre side, bak øret. De mænd som var til stede har sagt, at han sprang til, da han løftet øksen og hugg, saa de kunde se luften mellem fotsaalerne og jorden.

Nu kom det bud til Gissur, at ogsaa Sighvat, Sturlas far, var falden. „Det har jeg ikke noget at utsætte paa,“ svarte han.

Der var flere i flokken som stak med spyd i Sturla Sighvatssons legeme eller hugg til ham med øks. Men fra ingen av saarene, som Sturla fik, efter at Gissur hadde hugget ham, kom der blod. En av mændene skar løs Sturlas bæltespung og gav den til Gissur; en anden drog en guldring av hans finger, en som Sæmund i Odde hadde eiet, far til Sturlas hustru; der var en mørk sten i ringen, og i stenen var et signétmerke gravet ind. Gissur tok ringen og Sturlas vaaben. Siden blev liket av den faldne høvding plyndret til det laa bart. Da kom en ven av Sturla, som trofast hadde fulgt ham i striden og nu fik fred av Gissur; han tvættet liket og sydde det ind i vadmæl.

Fire av Sturla Sighvatssons brødre hadde fulgt ham til Ørlygsstad. Den ene het Markus; han hadde faat ulivsaar i striden og blev ført ned til garden Videvellir. Der la han sig næsgruves og mottok Herrens legeme og blev straks efter dræpt av folk, som Gissur Torvaldsson hadde sendt ut til det. En anden av brødrene het Kolbein; han var det som skulde verget Videvellir for Sturla, men vék for overmagten og gik sin bror imøte. Under kampen paa Ørlygsstad hadde han, og hovedmængden av de andre

flygtende, brutt sig ut av hegnet, i nordlig retning, og paa en fjellknaus tæt under lien fundet et bedre værn end det lave torvgjærde de kom fra. Da fik de budet om Sighvats og Sturlas fald. Og nu tapte de modet. Tume, den yngste av Sturlas brødre, og nogen mænd med ham, flygtet op i fjellet og kom sig siden over til Eyjafjordsbygderne.¹ Men Kolbein Sighvatsson og de fleste andre løp ned til kirken paa gaarden Miklebø, der hvor Sturla hadde sunget Augustinusbønnen om morgenen. De som ikke fik rum i kirken, søkte ly i husene paa gaarden.

Straks efter kom Gissur Torvaldsson med en stor flokk til Miklebø. Han gik til kirkedøren og bød fred til de fleste av de mænd som der var inde, mellem dem til Sturla Tordsson, Sturla Sighvatssons søskenbarn, som hadde været med paa Ørlygsstad og har skrevet om denne dags hændelser. Sturla svarte, at han ingen fred vilde ha, om ikke en ven, som han nævnte, ogsaa fik fred; og om dette blev han og Gissur snart enige. Tilslut hadde alle faat løfte paa fred, undtagen seks. Det var Sturla Sighvatssons brødre Kolbein og Tord krok; det var Ravnsønnerne Sveinbjørn og Kraak, som i mange aar hadde været Sturlas trofaste hjælpesmænd; det var Hermund Hermundsson, som 6 aar i forveien hadde fulgt Sturla til overfaldet paa Torvald Vatsfirdings sønner og hugget benet av Snorre, den yngste av dem, før han dræpte ham; og det var Tore jøkul, — han hadde kjæmpet ved Sturla Sighvatssons side paa Bø og fældet en mand, som nu skulde hævnes.

Sturla Tordsson spurte sit søskenbarn Kolbein Sighvatsson, om han vilde de skulde gaa ut av kirken, de mænd som nu hadde faat løfte paa fred. Kolbein bad dem gaa ut, saa det blev bedre rum mellem væggerne; ti som det nu var, holdt de paa at kvæles derinde, baade de og han. Og han bad dem, som gik, tale til Gissur Torvaldsson og faa fredsløfte ogsaa for ham; de kunde tilbyde alt, som ikke gik hans hæder nær, for at berge

¹ Ogsaa den ældste av Sighvat Sturlasons sønner (d. 1222) het Tume.

hans liv; de kunde si, at han vilde fare bort fra landet og aldrig komme tilbage.

Men hverken Gissur Torvaldsson eller andre vilde se paa dette tilbud, da det blev ført frem. De sa, at de skulde brænde kirken — som de paastod var uvigd — om ikke Kolbein Sighvatsson og hans fæller kom ut.

De seks mænd blev derinde til solefald om kvelden. Da bad Kolbein, at de maatte faa gaa til et nødtørftskammer, og det fik de tilstaat sig. Det var skumring da de gik ut. Siden kom de gennem skaalen, som var fuld av saarede og av de mænd som hadde faat fred. Disse mænd blev glade, da de fik se Kolbein og hans fæller, og sa at det var vel de var kommet lykkelig dit. „Visst er det vel,“ svarte Kolbein; „men nogen fred har vi ikke faat.“ De sat en stund i skaalen, saa gik de igjen. Kolbein sa til dem som var inde: „Vil I ikke komme ut og se store hugg?“ De kunde ikke faa et ord over læberne.

Kolbein Sighvatsson kom ut og sa til Gissur Torvaldsson, som stod der: „Jeg vilde gjerne ha det saa, at jeg blir hugget før min bror Tord.“ Gissur svarte, at saa skulde det være. Nu blev Kolbein hugget, og straks efter blev Tord krok, hans bror, ført til hugg. Da sa en mand til Kolbein unge: „Vil du ikke be om fred for sveinen Tord, din frænde?“ Kolbein stod og tænkte paa sin navne som var dræpt, og gav til svar: „Nyss fór den, hvis død var større skade.“ Og Tord blev hugget, han ogsaa, og efter ham Ravn Sveinbjørnssons sønner, Sveinbjørn og Kraak; i alle sine manddomsaar hadde de været paa flakning over landet, og deres liv hadde bare havt én mening: faderhævnen.

Nu blev Tore jøkul ført frem; han kvad før han la sig under hugget:

Nu skal du baatkelvet ride
gjennem kaldsjøen stride.
Prøv nu din hug, og hærd den!
Her skal du skilles fra verden.
Gamling, du faar ikke graate
under skuren, den vaate!
Møernes elsk du kjendte
og hvermand har døden i vente.

Hermund Hermundsson var den sjette og sidste, som blev dræpt. Han hadde et makeløst langt og vakkert haar og sa, at han vilde binde det op saa det ikke blev blodig, og det gjorde han. Han stirret op i luften, da Geirmund tyv førte hugget mot ham. De andre fem blev dræpt av bedre mænd; alle blev de hugget med Sighvat Sturlasons øks „Stjerne“. — Gaarden, hvor dette hændte, var det Miklebø hvor bonden Kalv Guttormsson blev dræpt, 4 aar tidligere; her var det han hadde sagt til sin hustru frempaa dagen før Kolbein unges mænd faldt over ham: „Idag skal vi sie os i ting med den hellige Peter apostel, nu tør vi ikke længer lite paa denne verdens høvdinger.“

Likene av de faldne Sturlunger blev ført til Munka-Tværaa kloster i Eyjafjord og gravlagt der, nordøst for Sighvat Sturlasons gaard Grund, i den vakreste bygd, under høireist fjellgard. Sammen med Sighvat og Sturla, hans søn, var 47 andre faldt, — om *de* regnes med, som blev dræpt paa Miklebø, og likesaa de som døde av sine saar. Men paa Gissur Torvaldssons side hadde bare 7 mand mistet livet.

Gissur viste sig i alle maater rimeligere efter seiren end Kolbein unge. Søndagen den 22. august, da Sturla Sighvatssons venner skulde fare vestover igjen, blev de plyndret av Kolbeins mænd paa aabakken ved Jøkulsa, og somme av dem blev banket. Kolbein la under sig hele Nordlendinga-fjerdingen og fik hjemmel til alle godord av de mænd som fordum hadde eiet dem og senere avstaat dem til Sighvat Sturlason; ti nu blev det kaldt voldsfærd og uret, at Sighvat hadde faat rike og godord av folk der nord. Om det saa var hans jorder og løsøre, blev de fradømt arvingerne. Dette fik Kolbein med let-het sat igjennem ved en skyld-ret¹ han holdt over Sighvats gods, vaaren 1239. Bare paa hjemveien fra skyldretten møtte der ham et uheld. Kolbein var den raskeste mand og meget glad i at leke; men nu hændte det en

¹ Skyld-ret, *skuldadómur*, domstol som avgjør gjældskrav, stillet til et dødsbo.

dag, da han skjemtet sig med at springe over en tuve, eller et torvgjærde som var seget sammen, at han faldt og fik hodet under sig. Siden slog der sig verk for brystet, og det blev til et saar, som ikke vilde lukke sig. Og dette mén var det, som mange aar senere førte Kolbein unge til bane.

Hans frænde Gissur Torvaldsson møtte paa Altinget sommeren 1239 og reiste hærverks-sak mot de mænd som aaret i forveien hadde fulgt Sturla Sighvatsson til Apavatn og været med om at lægge haand paa Gissur og hans følge. Nu maatte mange av dem ut med store bøter og var ikke blide for det. Men Sturlas venner maatte endnu finde sig i alt som blev budt dem.

* * *

Sturla Sighvatsson var 39 vintre gammel, da døden satte grænse for ham.

Han har havt noget straalende ved sig. „Jeg tror at faa har set en raskere mand,“ sier hans søskenbarn Sturla Tordsson, sagaskriveren; han saa ham endnu for sig, da han skrev: ridende over Altingsvollen i rød kappe og paa „Svane-legg“, den late hest, som var saa makeløst stor og staselig.

Han fornegtet ikke sit ophav; det var let at merke Hvam-Sturlas, farfarens, blod i ham. Ærelyst holdt ham i en evig uro, hævntrangen gik dypt hos ham, som det hadde været med farfaren ogsaa. Og samtidig lignet han Hvam-Sturla i dette, at han kunde overvinde sig selv, om det trængtes, — om klokskap bød det. Denne evne la han for dagen mere end én gang, tydeligst da han nøiet sig med bøter av Torvald Vatsfirdings sønner som hadde herjet hans gaard, og da han gav Urøkja Snorreson fredsvilkaar, som var taalelige.

Men begge ganger endte det med, at han vek av fra rimelighetens og klokskapens vei. Han dræpte Torvalds-sønnerne tilslut, paa trods av sit givne ord, og en vakker dag førte han Urøkja, sin frænde, op i den svarte Surts-heller og overgav ham til lemlæstelse.

Ti der var ikke god sammenhæng i ham. Et andet sind, et lettere og heftigere, kjæmpet med det sterke, men varsomme Sturlunga-sind i ham. Det kom fra hans mors ætt; mellem morens nærfrænder var Arnor Tumeson og Kolbein unge, mænd som var sine venners venner, men hensynsløst haarde i ethvert uvenskap, braa og bratte sind. Sighvat, Sturlas far, som elsket sønnen og levet for ham, saa sig ræd paa det pludselige og utøilede ved ham; det var noget han ikke kjendte igjen fra sit eget blod, og han gik i en stadig uro for følgerne av dette overmod, indtil de var der en dag, indtil Sturlas voldsfærd mot Gissur Torvaldsson, en mand som intet ondt hadde gjort ham, løste hævnen ut.

Det er fortalt, at i Sturla Sighvatssons bryllup førte Torvald, Gissurs far, sine barn frem for Sighvat, Sturlas far, og vilde vite, hvad han syntes om dem. Sidst blev Gissur ført frem; han var 14 aar gammel dengang. Hans far stod og holdt ham i haanden og sa til Sighvat: „Her er nu elsklingen min, Sighvat bonde! og storglad vilde jeg være, om du mener at han er en lykkemand.“ Sighvat tidde og bare stirret paa gutten og møtte, hele tiden, hans faste blik. Og han sa ikke mere om ham end dette: „Jeg liker ikke de rynkede brynene.“

Nu skalv hele Island for disse rynkede bryn, og de to Sturlunger, som nyss hadde været paa god vei til at vinde landet, laa i jorden ved Munka-Tværaa.

Kunde de undgaat sin skjæbne? Trods Sturlas svigfærd mot Gissur og harmen, som den vakte?

De var i en vanskelig stilling. Da Sturla kom op paa nordlandet og fik vite, at Kolbein unge var faret Kjølveien sydover, kunde han ridd efter med det samme og søkt at knuse fienderne, før de fik samlet folk. Men endnu hadde han ikke faat hjelpen fra sin far og Eyfirdingerne, og riddet sydover kunde let bli en færd mot overmagt og føre til fald.

Heller ikke kan det lægges Sturla til last, at han ikke holdt sine flokker samlet, men lot dem ligge spredt paa

gaarderne ved Jøkulsa; ti disse gaarder staar saa nær hverandre, at det altid skulde være tid nok til at komme uhindret frem mellem dem, — for den som blir *varslet* i tide.

Og naar det har været sagt, at Sturla skulde verget overgangen over aaen, saa er det, som det før er nævnt, ikke rimelige ord, slik som aaen ligger i landskapet.

Feilen, Sturla kan lastes for, er denne: at han ikke var varsom nok med sit vagthold. De speidere han valgte — folk fra Kolbein unges bygd — var ikke de rette, og han forsømte at sætte vagtmænd, der de helst skulde staat: vest for aaen og aasdraget. Han lot sig overraske. Taapelighet kan det ikke ha været; Sighvat, hans gamle, kloke far, var ikke visere end han, denne gang. Og Sturla hadde været varsom nok under hærfærden vestpaa, tidligere paa sommeren. Han kan ikke ha trodd det mulig, at fienderne skulde komme saa snart over den lange og vanskelige vei, ihvertfald ikke at de skulde komme med saa stor styrke og være i stand til at gaa paa med det samme.

Men som det nu kom, blev alt til ulykke for Sturla. Saa kort som det er fra Miklebø til Videvellir, — det blev allikevel ikke tid til at gaa veien til ende. Og saa kort som det er op til li og fjellknauser, det blev allikevel ikke tid til at komme dit. Der var ikke andet valg end hegnet paa Ørlygsstad. Og der, i trængselen og forvirringen, kom undergangen.

I 120 aar hadde en næsten ubrutt kjæde av blodige optrin trukket sig gjennom Islands saga. Det første av dem hadde havt til skueplads en fiskerstue paa den ødseligste kyst i landet. Og nu hadde tusener staat i kamp Skagafjords brede og rike bygder.

Det var en kamp, som blev ført paa grusommere vis, end de fleste andre. Men den stod mot en opkomlings-ætt, som ikke vilde taale likemænd i magt og ry og hadde brukt sin kraft og sine store evner til hensynsløst at sætte lov og ret i fare. Derfor var der saa liten medlidenhet paa Ørlygsstad, der avgjørelsen faldt. Senere blev sinds-

roen større. Tume, den yngste av Sturla Sighvatsons brødre, var sluppet bort fra slaget; og seierherrene gav ham lov til at leve, endda de maatte vite, at han en dag kunde bli farlig for dem, saa meget som han hadde at hævne. Og Solveig, Sturlas hustru, og de barn, de hadde sammen, fik sitte i fred paa Sandafell.

Snorre Sturlasons fald.

Mellem Sturla Sighvatssons brødre var der én, som ikke hadde været med paa Ørlygsstad: Tord kakale. Efter Sturlas seier paa Bø vaaren 1237 hadde han fulgt sine slagne frænder, Torleiv av Gardar, Olav hvitaskald og Snorre Sturlason til Norge, sagtens for at finde kong Haakon og fortælle ham om Sturla, kongens ombudsmand paa Island.

Høsten 1238 var Tord i Bjørgvin og bodde i den gaard som kaldtes Hallvardsgaarden, efter Hallvard svarte, kongens hirdmand, som eide gaarden. En dag sat Tord og spille skaktavl i stuen og hadde landsmænd hos sig. Da kom Hallvard ind og sa at han hadde været i kongsgaarden. Han blev spurt, om der var nogen tidender. „Det skorter ikke paa tidender om eders frænder paa Island,“ svarte han, „store slag og høvdingers død og meget mandefald.“ En mand spurte, hvad det var for høvdinge som var døde. „Sighvat og Sturla og alle Sighvats sønner,“ kom svaret.

Tord kakale sluttet at spille skaktavl, og gik til kongsgaarden og vilde høre, om dette var sand tidende. Det blev sagt ham, at den var sand.

Tord hadde det ikke godt. Til sorgen over frændernes fald kom store vanskeligheter. Han var blit pengeløs, og som sakerne nu stod, visste han ikke hvor han skulde faa

gods fra. Fire følgesveiner hadde han hittil havt; men nu forlot de ham, alle undtagen skosveinen, — han bar sig vel ad. Det værste for Tord var allikevel, at han ikke stod høit i kongens naade. Han var nok en rask mand og førte sig vel, men hadde havt det med at gaa fra vettet, naar han drak; og dette gjorde, at kongen var mindre blid paa ham, end han ellers vilde været.

Ikke langt fra Hallvardsgaarden, hvor Tord holdt til, laa gaarden hvor Aron Hjørleivsson bodde, Sturla Sighvatssons gamle fiende og „skogmand“, — nu hirdmand hos kong Haakon. Kongen hadde længe været hans ven, og Aron hadde frit ord i hirden, som det høvet den retfremme og glade mand. Det var en gang ved en hestekamp, at han støttet kong Haakons hest og hjalp den til at vinde over en staselig hest, som eides av kongens raadgiver Gaut fra Mel, en dugelig, men ikke godlynd mand, som hadde den legemslyte at han var enøiet. Da kampen var slut, kjendte Aron et par hænder paa akselen og hørte Gauts røst: „Jeg vilde gi baade klæder og guld, forat du skulde ha Sturla Sighvatsson saa nær dig, som du nu har mig“. Aron vendte sig om og sa: „Jeg vet en anden bøn, som du mere kunde trænge at be, Gaut bonde.“ „Hvad er det for en?“ spurte Gaut. Aron svarte: „At ikke djævelen skal ta det andre øiet dit ogsaa.“

Tidenden om Sturla Sighvatssons fald var ikke noget harm-budskap for Aron; baade paa Island og i Norge hadde Sturla staat ham efter livet; men like fuldt kunde det merkes paa ham, at han syntes det var synd paa Tord kakale, broren. Han hadde lyst til at hjelpe Tord, men var ikke viss paa, at han vilde møte venlighet. Han prøvet sig frem gjennem en anden; men det han fik høre gjorde ham endnu ikke tryg. Da hændte det dagen efter, at Arons hustru gik over et torv i Bjørgvin og fik se en vakker kappe, som var lagt ut til salg, en skarlagenskappe, foret med hvite skind. Hun kjendte den igjen; det var Tord kakales, — og den eneste kostbarhet han endnu eide. Straks vendte hun hjem og fortalte sin husbond, hvad hun

hadde set. Da sprang Aron op og gik med tre mand til Tords loft. Der sat Tord, alene med sin skosvein. Han reiste sig straks og hilste Aron og tok ham i haanden, sendte sveinen ut efter mjød og bad gjesten være der hele dagen. Aron svarte, at han var kommet for at be Tord ta herberge hos ham, — om han trodde han kunde faa det bedre da, end han hittil hadde havt det. Tord sa takk til dette. Da sendte Aron en av sine mænd ned paa torvet og bad ham ta skarlagensskappen, som laa der og skulde sælges, og siden gik de alle over til Arons gaard. Tord blev der i tre uker, og han og Aron lovet hverandre venskap for livet. De gik til kong Haakon sammen og Aron talte Tords sak hos ham. Kongen tok det noksaa koldt i førstningen; men faa dager før jul kom mænd fra kongsgaarden og hadde det bud at bære frem, at baade Tord og Aron skulde være kongens gjester i julen. Og saa blev det. Da høitiden var omme, vendte Aron Hjørleivsson tilbake til sin gaard; men Tord kakale blev hos kongen nogen vintre, — indtil den dag kom, at han kunde fare hjem og være sin ætt til opreisning paa Island.

I Tords nøds-dager naadde der ham et godt ord ogsaa fra en anden mand end Aron; det kom fra Snorre Stur-lason, hans farbror. Snorre sat som flygtning i Norge, og det var Tords nærfrænder, som hadde tat land og magt fra ham. Men de var *hans* nærfrænder ogsaa, og han kunde ikke andet end sørge da han spurte den store motgang hans ætt hadde havt. Og det tyktes ham tomt efter Sighvat, sin bror, som det ogsaa var, selv om de stundom hadde savnet lykke til samhold sig imellem.

Det bud Tord kakale fik fra Snorre, kom i en vise han hadde kvædet. Der var det sagt til Tord, at nu var det bare han og Tume igjen av de 6 brødre, som stod med saa stor en lykke forrige høst. Vel var det nævnt, at de faldnes egen færd kunde ha sin skyld i deres skjæbne; men fremfor alt holdt Snorre frem, at nu maatte ættens mænd staa tæt sammen og møte de haarde kaar som kunde komme.

*

*

*

Sommeren 1237, da Snorre Sturlason for anden gang kom til Norge, havde kong Haakon nyss git Skule jarl hertugs navn og store gaver, og der blev nu blidhet og godt samtykke mellem fyrsterne. Vinteren 1237—1238 sat baade kongen og hertugen i Oslo.

Snorre Sturlason var i Nidaros denne vinter, hos Peter, hertug Skules søn. Men Urøkja, Snorres søn, som hadde været i pilgrimsfærd til Romaborg, sat i Oslo hos hertugen selv. Før paaske 1238 kom hertugen nordover til Trøndelag. Om høsten var han en tid i Bjørgvin og møtte kongen der; de var meget sammen; men det var ikke saa blidt som før mellem dem. Kong Haakon hadde længe været den sterkeste av de to, og hans raadgivere taalte ikke meget av hertugen.

Vinteren 1238—1239, da kong Haakon sat i Bjørgvin og Tord kakale fik rum i hirden, var hertug Skule i Nidaros. Der sat ogsaa Snorre Sturlason og Urøkja Snorreson og Torleiv av Gardar, Snorres søskenbarn, og alle var de hos hertugen. Ofte blev der talt om, at kong Haakons lendermænd gjorde hvad de kunde for at spilde freden mellem fyrsterne, og mest var det Gaut fra Mel, den enøide, som fik skylden. En dag talte hertugen til Snorre Sturlason og spøkte med Gauts navn. „Er det sandt, som I sier,“ spurte han, „at Odin, som egget fornkongerne til strid med hverandre, med et andet navn het Gaut?“ „Sandt er det, herre!“ svarte Snorre. Da sa hertugen: „Lag nu en vise om dette, og sig, hvor meget den ene Gaut ligner den andre.“ Snorre kunde nævnt litt av hvert, han kunde nævnt at de begge var enøide; men han lot det være, kanske fordi han mindtes, at den kone, som engang sigtet med kniv efter hans egen fars øie, hadde sagt, at nu skulde hun gi ham Odins utseende. Endda blev det nok som kunde krænke Gaut fra Mel i visen, som Snorre laget. Først nævnte han Odin, den gamle Gaut, som satte strid mellem fornkongerne, og siden den nye „kampsmed“, som altfor længe hadde voldt ufred mellem fyrsterne. Og om kong

Haakon var det sagt, at han godt kunne vise Gauts ord fra sig. — Paa mangt og meget av det, som Skules mænd talte i disse tider, var det let at skjønne, at forholdet mellem kongen og hertugen hadde vendt sig til det værre.

Utpaa vinteren kom der bud fra kong Haakon til hertug Skule, at de skulde møtes i Bjørgvin om sommeren, og kongen bad hertugen komme paa letskuter og ikke bry bønderne med stor utrustning til færd. Men de islendinger, som var hos Skule bad han, at de ikke skulde fare ut til Island, før han hadde fastsat hvad erende de skulde fare med. I Norge blev Sighvat Sturlasons og Sturla Sighvatssons død regnet for den største skade; ti far og søn var vennsæle baade hos kjøpmænd og andre av landets mænd. Og for kong Haakon, som hadde havt Sturla til ombudsmand paa Island, var hans fald et stort tap. Endnu var kongen i urede med, hvorledes han skulde føre sin sak videre frem paa øen, og han vilde ikke la Sturlas frænder fare ut, før han visste, om han hadde venner i dem. Tryg paa dem kunde han paa ingen maate være, saa meget som de holdt sig til hertug Skule, hans avindsmand. Allermindst kunde han være tryg paa Snorre, som var en gammel ven av Skule og nyss hadde kvædet ondt om Gaut fra Mel, paa en vis om kongen selv ogsaa.

Men det høvet ikke Snorre Sturlason at agte paa kongens budsending. Han vilde til Island og ta igjen sit gamle rike, som Sturla hadde ranet fra ham og nu laa herreløst. Han gik til hertug Skule med saken og fik orlov av ham; ti hertugen stod rede til at bryte med kongen og fulgte sit eget hode. Snorre fik et skib av en norsk ven, et skib som hertugen selv hadde del i.

Straks kong Haakon hørte, at islendingerne — Snorre og Urøkja og Torleiv av Gardar — rustet sig til at fare, sendte han nyt bud nordover og forbød dem at drage bort fra landet denne sommer. De laa seilfærdige under Klosterholmen ved Nidaros, da kongens mænd kom sydfra med bud og brev om dette. Kongsmændene viste Snorre Sturlason brevene; men han svarte: „Ut vil jeg!“ Han var kongens

lendermand og skyldig til at vise ham lydighet i denne sak; men han kan vel ha trodd, at snart vilde hertugen, hans ven, være den mægtigste i Norge; og selv om det gik anderledes, var det uvisst nok om kong Haakons arm kunde naa ham, naar han først var kommet lykkelig frem til Reykjaholt.

Før Snorre seilet ut, var han i gjestebud hos hertug Skule; der var ogsaa de som skulde følge ham, Torleiv av Gardar og Urøkja, og desuten hans brorsøn Olav Tordsson hvitaskald og en nordmand, som het Arnfinn Tjovsson. Disse 4 mænd, og bare de, hørte de samtaler, som hertugen hadde med Snorre. Arnfinn Tjovsson har sagt, at hertugen gav Snorre jarls navn; men da dette kom ut, vilde de islendinger, som hadde været til stede, ikke vedgaa sandheten av det. Like fuldt kan det være sandt; ti som det senere gik mellem kong Haakon og Snorre Sturlason, høvet det ikke Snorres nærfænder at indrømme, at han saa nøie hadde bundet sin sak til en fiende av kongen; og sagaskriveren Styrme den frode, som kjendte Snorre Sturlason godt og ofte gik hans erender, har kaldt ham „Snorre løndoms-jarl“.

Nu la islendingerne ut fra Nidaros og seilet til de tok land ved Vestmanna-øyerne. Der forlot Snorre skibet og søkte siden ind til det faste land og red over kystsletterne op mot Breidabolstad i den fagre Fljotslid. Hallveig Ormsdatter, husfruen i Reykjaholt, ventet ham paa Breidabolstad; der var det Bjørn Torvaldsson, hendes husbond, var falden i kamp mot Lopt biskopsson, og hendes sønner med Bjørn eide gaarden. Snorre og Hallveig red i følge vestover og til Reykjaholt. Urøkja Snorreson red længer vest, til gaarden Stavaholt, som han før hadde raadet for; og Torleiv av Gardar seilet skibet i havn, og siden red han hjem, han ogsaa. Dette var sommeren 1239.

Torleiv bar sak paa alle mænd, som hadde fulgt Sturla Sighvatsson i kampen paa Bø, to aar i forveien, og hjulpet ham til at seire. Torleiv lovet dem haarde kaar, hvor han bare kunde naa dem, og Snorre og Urøkja gav ham til-

sagn om støtte i saken. Visstnok hadde Snorre kvædet til Tord kakale og sagt, at i fremtiden maatte alle Sturlunger holde tæt sammen; men det var da han fik budskapet om slaget paa Ørlygsstad, og i den første rørthet over frændernes fald. Nu hadde den lagt sig noget; naar alt kom til alt, hadde Sturla Sighvatsson været hans uven, og han maatte ha ret til at søke bot for skade hos de mænd som hadde fulgt brorsønnen.

Solveig Sæmundsdatter, enke efter Sturla, vilde gjerne hjelpe disse mænd, om hun kunde. Høsten 1239 kom Snorre og Urøkja og Torleiv av Gardar nordover til Daleerne, hvor hun bodde, og hadde stævnet Sturlas venner til møte med sig. Solveig talte deres sak; men der var ikke andet vilkaar at opnaa, end at Snorre, og han alene, skulde skifte ret. Vaaren 1240 fældte han sin kjendelse; hver eneste mand som hadde hjulpet Sturla Sighvatsson i kampen paa Bø skulde ut med bøter. De var ikke store; men bygdene, som det gik ut over — Breidefjordslandet og Vestfjorderne — hadde nyss maattet bøte til Gissur Torvalds-son ogsaa og kjendte utredslen tung nok.

Solveig Sæmundsdatter tok det raad at fare bort fra landet; sagtens var det, fordi hun vilde se, om hun — enken efter Sturla Sighvatsson, kong Haakons ven — kunde finde nogen støtte hos kongen. Allerede sommeren 1239 hadde hun sendt sin søn med Sturla, et barn som het Jon, over til Norge, og sommeren 1240, da Snorre Sturlason saa indom paa Saudafell, sa hun ham, at hun agtet at fare efter selv. Hun bad ham ta vare paa Saudafell, mens hun var borte, og Snorre vendte sig til sin brorsøn Sturla Tordsson og vilde ha hans hjelp til dette. Da overtok Sturla gaarden, med de øer og den strandret, som læa til den, og med de 14 fattigfolk som skulde forsørges der. Snorre vilde gjerne ha en ven i Sturla Tordsson og overlot ham tredjedelen av „Snorrungerne"s godord, som brødrene Snorre og Tord hadde tvistet med Sturla Sighvatsson om.

Snorres søn Urøkja vilde havt hele Snorrungernes høv-

dingdømme, og var harm baade paa sin far og paa Sturla Tordsson. Høsten 1239 var Urøkja faret ut til Vestfjorderne og hadde lagt under sig de bygder, han før hadde raadet for der vest, og flere til. Men om vintrene bodde han i Stavaholt og var granne til sin far; han sat med mange folk omkring sig og var til bry for bønderne i herredet; derfor likte ikke Snorre at ha ham der og vilde ikke øke hans magt, men helst faa ham paa avstand, om det var mulig.

Vaaren 1241 stod der et bryllup i Reykjaholt; det var en søster av Hallveig husfrue, som giftet sig med Tume, Sturla Sighvatssons yngste bror, som hadde berget sig bort fra slaget paa Ørlygsstad. I bryllupsgildet var baade Urøkja Snorreson og Sturla Tordsson tilstede. Snorre var venlig mot dem begge; han bad Sturla vike Saudafell og overlate gaarden til sin frænde Tume, og det var Sturla villig til, ti han hadde skaffet sig styret over kirke-eiendommen Stadarhol og kunde bo der. Ellers hadde Snorre meget at tale om med sin søn Urøkja i dette gilde; men mellem Urøkja og Sturla Tordsson var det koldt.

Nu flyttet Sturla til Stadarhol; men straks efter reiste Urøkja krav paa denne gaard og fik med én gang Snorres støtte i saken. Sturla vilde paa ingen vis gi Stadarhol fra sig. Da han og Snorre møttes, maatte han høre ond-ord av farbroren, fordi han trættet med sine egne frænder og ikke hadde gode grunder; men Sturla tok det med ro. Og da Urøkja skjønte, at han stod fast der han stod, gav han efter av sig sely. I grunden vilde han helst være i Stavaholt, som før, og da han og Sturla møttes, bad han sin frænde om venskap og sa: „Det er klart som dagen, at min far ikke har aarsak til at vælge andre boliger for mig end den som fra først av var tænkt til mig. Og nu ønsker jeg Eders støtte til at holde min stilling i Borgarfjord, hvem det end er, som sætter sig imot det.“ Sturla lovet Urøkja sit venskap, men visste, hvor litet velset hans frænde var i Stavaholt og hadde ikke lyst paa nogen strid med Snorre. Derfor tilbød han Urøkja ophold i Reykjaholar, paa nordsiden av Breidefjord, og dette tilbud blev mottat.

Mens Sturlungerne trættet om godedømmer og gaarder vestpaa, sat Kolbein unge paa nordlandet, Gissur Torvaldsson paa sydlandet, og fulgte med i hændelserne. Mest fik de høre om Urøkja og hans overmodige færd. Før han og Sturla Tordsson gik til forlik med hverandre, søkte venner av Sturla Gissurs hjælp mot Urøkja og klaget over hans uretfærd. Dette var tidlig paa sommeren 1241. Men værre var det budskap, som litt før hadde naadd Kolbein unge: at Urøkja oppe i Vestfjorderne lumskelig hadde dræpt en ven av Kolbein, en mand av Vatsfirdingernes gamle høvding-ætt. Mange ordsendinger var gaat mellem denne mand og Kolbein, og Urøkja mistrodde dem begge.

Kolbein unge og Gissur Torvaldsson, paa sin side, kunde ikke kjende sig trygge paa Sturlungerne. Mest maatte de frygte, at Snorre, eller en anden av dem, vilde gjøre sig til eftermaalsmand efter sine frænder, de som faldt paa Ørlygsstad. Og saaledes kom det. Snorre Sturlason hadde først søkt opreisning for gammel motgang hos Sturla Sighvatssons venner; nu vilde han — varsomt og med gode ord — hjelpe Tume, Sturlas bror, til at faa bøter for sin far, som Kolbein unge dræpte.

Mens Altinget var samlet sommeren 1241, gik der bud mellem Snorre Sturlason og Gissur Torvaldsson, og det blev avtalt, at Snorre skulde komme til tinget og ha Tume Sighvatsson med sig og se at skaffe ham forlik og bøter hos Kolbein unge. Snorre red med 120 mand; men dagen efter kom Kolbein unge med 600. Dette var mere ulike vilkaar end Snorre hadde ventet at finde; han og Tume trodde det tryggest at søke ind i kirken paa Tingvollerne, og nu talte de sin sak fra kirkedøren, mens Snorres mænd stod utenfor, og i deres følge Sturla Tordsson. Kolbeinsmændene red i flyvende fart frem og tilbake over tingsletten og førte sig saa skræmmelig de kunde. Kolbein selv hadde en lang samtale med Gissur Torvaldsson, men søkte ikke noget forlik med Sturlungerne. Han og hans mænd hadde ikke sadelen av hesterne hele dagen, og utpaa kvelden red de sin vei. Da de var borte, gik Gissur til

kirken og talte længe med Snorre; og i denne samtale gik det taalelig vel mellem høvdingerne.

Men det var étt, Gissur Torvaldsson skjulte for Snorre: at han sat inde med en dødsdom over ham. Den var kommet fra Norge, fra kong Haakon.

Der hadde staat kamp i Norge, mellem kongen og hertug Skule, og i mai 1240 var hertugen falden. Da sendte kongen brev til Island; den mand, som kom med brevene, het Arne ureida og hadde i sin ungdom været gift med Snorres datter Hallbera, som efter skilsmissen fra Arne blev Kolbein unges hustru. Men manden, som brevene skulde frem til, var Gissur Torvaldsson. Kongen hadde valgt at glemme, at det var Gissur som hadde dræpt Sturla Sighvatsson, hans ombudsmand paa Island; nu vilde han ha Gissur ind paa pladsen som stod tom efter Sturla, og den første tjeneste, han bad ham om, gav ham erende mot Snorre. Ti i brevene, som Gissur fik, stod det, at han skulde sende Snorre Sturlason over til Norge og ikke agte paa, om Snorre fandt det blidt eller stridt; men om dette erende ikke lot sig utføre, skulde Gissur dræpe ham, fordi han hadde brutt mot kongens bud og forlatt Norge. Kong Haakon kaldte Snorre landraads-mand mot kongen¹; mest av alt har det sagtens harmet ham, at en mand, han selv ikke hadde git orlov, hadde tat den av hans fiende hertug Skule.

Sommeren 1241, da Gissur Torvaldsson talte med Snorre inde i kirken paa Tingvollerne, hadde han gaat med disse brev i et helt aar. Endnu hadde han ikke gjort som kongen bød; men der var en daglig fristelse i erendet; tok han imot det, var han kongens ven og kunde ha ny magt i vente. Og større var fristelsen blit *nu* — efterat Snorre hadde rørt ved slaget paa Ørlygsstad og søkt opreisning for sin ætt. Der trængtes ikke meget for at Gissur skulde ta sit valg. Og det som trængtes kom.

Hallveig, husfruen i Reykjaholt, laa syk, da Snorre var

¹ Landraadsmand, landsforræder, Snorre var norsk lendermand.

paa Altinget; Jakobsmesse¹ om sommeren døde hun, og Snorre kjendte det som et tungt tap, hvad det ogsaa var. Hallveig lot efter sig to sønner fra sit ægteskap med Bjørn Torvaldsson, Gissurs bror, som blev dræpt paa Breidabolstad i 1221. Da Hallveigssønnerne spurte at moren var død, red de til Reykjaholt, og vilde ha sin del av arven efter hende. Hun og Snorre hadde sittet med likelig eie i fælles bo, og derfor gjorde sønnerne krav paa halvdelen av boet. Men de og Snorre tænkte hver sin vei i dette og kunde ikke komme til enighet med hverandre. Reykjaholt og Stavaholt, som i navnet var kirkens eiendom, vilde Snorre holde utenfor skiftet, og om Bessastad sa han, at denne gaard var kjøpt for hans egne penger og heller ikke skulde med i opgjøret. De kom da ikke længer end til at skifte kostbarheterne og bøkerne og skiltes i stor uenighet om jordeiendommerne. Hallveigssønnerne red sin vei og la kostbarheterne efter paa gaarden Bø. Siden fór de sydover og møtte Gissur Torvaldsson, sin farbror, og klaget sin sak for ham. Gissur kaldte det urimelig, at de ikke skulde faa et retvist skifte hos Snorre, og lovet dem sin hjælp til at faa det.

Ved denne tid kom 9 mand flygtende fra Vestfjorderne til Kolbein unge paa nordlandet og bad om hans hjælp mot Urøkja Snorreson. Kolbein sendte bud til Urøkja og ønsket at de skulde møtes og tale sammen. Da vilde Urøkja ride op paa nordlandet og kom til Hrutfjord, den sydligste arm av Hunafloen, og hadde Sturla Tordsson med sig. Men længer end til Hrutfjord kom ikke frænderne; ti her møtte de en mand som bar brev med avbud fra Kolbein unge; Kolbein bad for Vestfirthingernes fred, men ellers hadde han ikke tid til at møte Urøkja denne gang, skrev han, og maatte vente med det til en bedre leilighet. Han hadde faat ordsending fra Gissur Torvaldsson; men det nævnte han ikke i brevet.

Samtidig fik Urøkja og Sturla bud fra Snorre, som var kommet til Saudafell i Dalerne og gjerne vilde tale med

¹ Jakobsmesse er 25. juli.

sin søn. Og nu red de til Saudafell. Snorre var glæden selv; han og Urøkja og Sturla sat i lillestuen og talte sammen, og Tume Sighvatsson, deres frænde, som hadde raadigheten over gaarden, skjænket i for dem. Denne sommer var et norsk skib, som hadde en mængde gode saker i lasten, kommet til Hrutafjord, og Tume hadde ført tysk øl fra skibet til Saudafell. Mens de sat over drikken, fortalte Snorre om Halveigssønnerne og om skiftet som ikke var blit av. Han tok frem et brev, han nylig hadde faat, og viste de andre; brevet var fra en mand, som i gamle dager hadde været i tinglag hos Sæmund Jonsen fra Odde, Snorres fosterbror; men det var skrevet med stavkarlaskrift¹, og hverken Snorre eller hans frænder kunde tyde det. Saa meget trodde de allikevel at skjønne, at der var en advarsel i brevet. Og Snorre sa, at han hadde liten tro til sunnlendingerne; „men like fuldt vil jeg fare sydover og se til mine gaarder“. Siden vilde han ride op paa vestlandet, sa han, og være en tid i Reykjaholar hos Urøkja, en tid paa Stadarhol hos Sturla. Mangt blev talt mellem frænderne; de yar bedre forlikt end nogen gang før, og Snorre fulgte de andre nordover til Hjardarholt, da de red hjem fra Saudafell. Saa skiltes han fra dem, og vendte, og fór sydover til Reykjaholt.

Ved denne tid møttes Kolbein unge og Gissur Torvaldsson oppe paa Kjølen, mellem de lange, hvite jøkler. Der la de raad mot Snorre Sturlason. Det faldt sig saa underlig, at begge disse mænd, og desuten den mand som førte kong Haakons brev til Gissur, hadde været gift med døtre av Snorre. Men det var bare et minde nu, og et minde med skygger over.

Da Gissur kom ned fra Kjølen, støvnet han sine venner til sig, mellem dem Hallveigssønnerne. Han tok frem de brev, som var kommet fra Norge og gjorde dem kjendt for de andre; Gissur var kong Haakons skutilsvein, og nu sa han, at han paa ingen vis vilde bryte mot kongens brev. Men han visste, sa han, at aldrig fik han Snorre

¹ Stavkarla-skrift, „tliggerskrift“, kanske lønruner?

til at fare godvillig til Norge; derfor vilde han ride til Reykjaholt og ta ham med magt. De andre sa sig enige med Gissur; bare den ene av Hallveigssønnerne vilde ikke være med i denne raadslagning og red hjem til Breidabolstad i Fljotslid.

Nu drog Gissur flokker sammen paa sydlandet og sendte speidere op mot Borgarfjord. Da en hær var samlet, red han fra den, og foran den, med 70 mand. Samtidig var Kolbein unge paa vei nordfra med indimot 500 mand.

Det var den 22. september i 1241 Gissur Torvaldsson red over heierne, op mot Reykjaholt; det var søndag, og messedagen for den hellige Mauritius, hærmanden som negtet at gaa i krig mot kristne og sa at han var frelserens hærmand, ikke keiserens, og led et blodvidnes død for sine ord. Nat til mandag kom flokken frem til Reykjaholt, gaarden hvor Gissur Torvaldssons bryllup engang hadde staat. Gissurs mænd brøt sig ind i det hus, hvor Snorre sov; men Snorre løp op, og ut av søvnhuset, og ind i smaahusene som stod i nærheten. Der fandt han Arnbjørn prest og talte med ham. De tok det raad, at Snorre skulde gaa ned i kjeldereren, som der var. Nu fór Gissur Torvaldsson og hans mænd gjennem husene og lette, og Gissur fandt Arnbjørn prest og spurte hvor Snorre var. Arnbjørn svarte, at han visste det ikke. Da sa Gissur, at det kunde ikke bli noget forlik, om ikke han og Snorre møttes, og nu gav presten ham at vite, at Snorre nok kunde findes, om der bare blev git tilsagn om fred for ham. Straks efter kom de til kundskap om, hvor Snorre holdt til, og nogen av Gissurs mænd gik ned i kjeldereren. Det var Markus Mørdsson, som hadde været med paa Ørlygsstad og sat spyd i Sturla Sighvatssons døde legeme; det var Simon knute, som hadde været Gissurs tjener i Norge, og hans erendsvend da Sturlas bror Markus skulde hugges; det var Arne beisk, en drapsmand som nys hadde fulgt Gissurs speidere til Borgarfjord, det var Torstein Gudineson og én mand til.

Simon knute bød Arne beisk føre hugg mot Snorre Sturlason. „Ikke skal der hugges,“ sa Snorre. „Hugg du!“ sa Simon. „Ikke skal der hugges,“ sa Snorre. Men Arne hugg ham bane, og ogsaa Torstein Gudineson bar vaaben paa ham.

Snorre Sturlason var 62 aar gammel, da han faldt.

Snorre Sturlason og hans verk.

Gjennem 100 aar fyldte Sturlungernes ætt Island med uro. Det var en opkomlings-ætt, het og paagaende, med tørst efter ry og magt. Endnu paa de sidste stormænd i ætten kan det merkes, at de er av Hvam-Sturlas blod.

Men ættemoderen, Gudny Bødvarsdatter, var av et andet blod, og hun som Sturla gaar igjen hos Sturlungerne: med de mildere og dypere drag, som ogsaa findes i ætten, med iagttagerglæden og skalde-evnen — arven fra Egil Skallagrimsson og Markus Skeggeson. Hos nogen har Gudny overtaket, hos andre Hvam-Sturla, hos somme, og mest hos Snorre, har hendes og hans ætt paa merkelig og farlig vis blandet blod.

De tre Sturla-sønner var vidt forskjellige fra hverandre. Tord, den ældste, hadde magttrang nok; men samtidig hadde han — som arv fra faren — et fast herredømme over sig selv. Og det var ikke bare hans gode vett, som gjorde at han satte grænser for sin vilje, men ogsaa en dyp kjensle i ham, kjenslen av at der er livslover, som ingen kan krænke uten at finde sin straf for det. Det er fortalt om Tord, at da Snorre, hans bror, for pengernes skyld gjorde Hallveig Ormsdatter, den rike enke; til husfrue i Reykjaholt og tok omsorgen for hendes sønner paa sig, — da saa Tord i dunkelt fjernsyn, at av dette vilde en stor ulykke rinde. Paa samme vis var det, da Sighvat,

hans bror, og Sturla, hans brorsøn, vendte sig med hærmagt mot Snorre og drev ham bort fra Borgarfjord, — da saa Tord ind i fremtiden, og der var det blit underlig stille omkring hans seiersglade frænder. I slike drag ved sønnen kan Gudny, hans mor, som selv hadde varslende drømmer, ha kjendt sig igjen. Hun holdt sig meget til Tords ættegren; hun fostret Sturla, hans søn, sagaskriveren og skalden, og vilde at han skulde arve alle hendes kostbarheter.

Naar Tord tænkte fremover, var det med religiøs ærefrygt for de kommende tings vælde. „Gud vil gjengjælde!“ sa han til Sighvat, sin bror. Han var tidlig kommet under paavirkning av biskop Gudmund, og det utdypet den varhet, som laa i hans sind, gav den religiøst indhold og gjorde den til retfærdskjensle. Han var haard mot dem, som hadde forbrutt sig, men hjælpsom mot dem som led for en god sak, og trofast til det sidste mot biskop Gudmund selv. Visst kunde han fristes til at søke sit eget, ti han hadde et sterkt sind; men han var en høvding, som skydde svig, og de ord han sa paa dødsleiet: „Fader, i dine hænder overgir jeg min aand“ har i hans mund en tryk og fast klang. Hos andre av tidens mænd kan den sidste bøn lyde, som var den bedt av en flygtning, — av en som flygter fra sig selv.

Hélt anderledes end Tord var hans yngre bror Sighvat. Ingen av Hvam-Sturlas sønner lignet sin far mere end Sighvat gjorde. I ham var det vettet som raadet, og ikke kjenslen. Han hadde lange maal, og kunde liste sig frem til dem, og skjønnte at gjemme sig bak andre om det trængtes. Han var raadsnar og ordsnar, — og i alt dette mindet han om Hvam-Sturla. Men han var langt bredere og friere end sin far, han var den store glædemand mellem Sturlungerne. Ikke bare styrte han Eyjafjordsbygderne paa bedste vis og uten at lægge tunge byrder paa bønderne, men hvor kunde de ellers møte en mand med saa rikt og opiindsomt et lune, hvem talte til dem med skjemtelligere ord end Sighvat? Han kunde være bonde med dem, og

sitte i skindfeld og under lamskindshuve og ruve i sit sæte og kalde det meningsløst med al denne strid paa Island; men med étt kunde han selv staa midt oppe i striden og være høvding tiltops, Eyjafjords vagtsomme verge. Skald var han ogsaa, bare til hverdagsbruk, men ingen daarlig viseskald. Nordlandsbønderne glemte at han var en fremmed iblandt dem; de laa under for styrken og glæden i denne spil-levende mand.

Der var det vakre ved ham, at han ofret sin egen ærelyst for sønnens. Han elsket Sturla og misundte ham aldrig, men fandt sig i at hans eget navn blev det ringere. At være sin søns tjener, det blev meningen med hans liv. Og det gav ham aldrig anden uro end uroen for sønnens skjæbne. Ti han frygtet det tankeløst overmodige ved ham. Det var ikke en frygt som Tords — en dunkel, halvt religiøs kjensle — men den hvilte paa klar omtanke. Sighvat hadde bare ertende ord for broren, „spaaanden“ som han kaldte ham, da Tord lastet ham for aataket paa Snorre og sa at Gud vilde gjengjælde. Sighvat regnet med aarsak og virkning, ikke med guddommelig gjengjældelse, og han kunde ikke se, at kampen mot Snorre hadde nogen fare ved sig; den var det noksaa let at forsvare, og der var faa til at slaa ring om Snorre. Anderledes blev det, da Sturla, sønnen, utæsket høvdingen, som intet ondt hadde gjort ham, og knapt hadde det tyndeste skin av ret at lægge over sig. Da blev Sighvat ræd for følgerne. Og midt i sin jordbundne tankegang var han ikke trangere, han heller — naar hans frygt for sønnens overmod først var vakt — end at denne frygt kunde faa en tilsætning av ærefrygt. Han regnet med aarsak og virkning; men naar han saa virkningen nærme sig, kunde han ane en høiere lov i den, noget som lignet „gjengjældelsen“, Tord talte om. Sighvat sa om Kol den rikes gods, som Sturla ublygt reiste krav paa: „Dette er penger som vil føre ondt over mangen mand; ti paa ond vis er de samlet.“ Han blev spaaand tilslut, han ogsaa. Hans vett vakte

ham til at bli det; og da kom det han eide av religiøs kjensle og sluttet sig til av sig selv.

„En stor gjengjældelse fra Gud“ — hos Tord var det tro, hos Sighvat frygt, hos den yngste av Sturlasonerne var det en stemning han kunde svinge ind i. Palmesøndagen i 1236, da Sighvat søkte Snorre med hærmagt, fandt han ham ikke: „Snorre var ikke oplagt til at gaa imot sin egen bror, i de høitider som da stod for døren.“ Broderkrigen var et Ragnaroks-varsel, het det i Vøluspaa; den ropte paa gjengjældelse, sa Tord. Og Snorre som alt hadde budsendt Urøkja og søkt hans hjælp, endte med at gi atterbud til ham og hans flokker.

Baade Tord og Sighvat var lette at se og lette at skjønne; men ved den tredje av brødrene var der gaater. Ett syntes visst: Snorre Sturlason var fylt av sig selv. Tord kunde glemme sit eget for biskop Gudmund, Sighvat kunde ofre alt for sønnen; men Snorre stod alene med sig selv, i het attraa efter egen ære, efter magt og rikdom. Jordvendt og alene stod han.

Men mangan gang var det som om han sa sig selv imot. Magtkjær var han; men sjelden la han kraft i magtkampen. Pengekjær var han; men i en av sine „viser“ talte han om de *i sandhet* rike mænd og deres lykke, og til „de i sandhet rike mænd under solen“ regnet han en ven, som var pengefattig, men skald og en „manddomsmand“. Jordvendt var han, men merkelig optat av Krist-tjeneren biskop Gudmund, og om den hellige kong Olav skrev han en saga med sikkert syn for værdier som ikke er av denne verden.

Det er sagt om Snorre Sturlason, at han var „mangesindet“. Ordet er brukt om hans forhold til kvinder; men det kunde føres over paa hele hans væsen. Mange og sterke var motsætningerne i ham, og løs haand hadde han over dem.

Hver ny hændelse blev til en ny magt i hans sind. Han var selv med om at hærta Gudmund Areson i Holar; men han kunde ikke staa der og se ham fangen og i nød

og høre ham møte høvdingernes hat og haarde vilkaar med ord av glødende tro, uten at han maatte ta ham i sit værn. Han kunde ikke oppleve Norge og sole sig i glansen av Skule jarl uten at blændes av denne glans og ta let paa fremtiden og gi jarlen store løfter; men han kunde heller ikke oppleve Island og kjende kulden som stod av Bjørn Torvaldssons haanlige velkomstord, uten at al glæde graanet og det som før syntes nært gled langt bort. Budet om fiende-frændernes fald paa Ørlygsstad tok ham tungt, og til Tord kakale, Sturla Sighvatssons bror, gik visen med de varme ønsker om samhold i den herjede ætt. Men siden da Ørlygsstad ikke var „ny tidende“ mere, men bare et minde, faldt det ikke Snorre let at handle efter sine egne ord, ti andre minder og nye indtryk kom i veien.

Usikker som han var i sig selv, hadde han det med at søke raad hos andre. Venner og uvenner kunde hugge sig ind i denne svære, levende masse, finde det som høvet dem og for et øieblik gjøre det til det sterkeste i ham. Ingen av dem hadde hans omfang; men det var nok at de stod paa fastere grund. Han kunde ha „øks paa akselen“, naar de kom, og øksen kunde synes kvass nok til „at bite paa hvadsomhelst“; men en mand som hans bror Sighvat, en mand som visste at vælge de rette ord, trængte ikke lang tid paa sig for at faa øksemunden til at „smile“.

Aapen som han var for alle nye indtryk, og vék som han blev, naar andre gav ham raad, maatte hans vei gaa som den gik; idag hit, imorgen dit. Frem vilde han altid, men vaklet mellem utsigterne og blev varsom hvor han heller skulde været djærv, eller langsom hvor han helst skulde været snar. Over hele hans livsføring kom denne usikkerhet, i kjærlighet, i venskap og i de forbund han søkte. Som han glad og optat red frem ved Solveig Sæmundsdatters side, fandt han det latterlig med Hallveig Ormsdatter, som de møtte paa veien, — underlig klædd og i fattigslig følge; men siden kom han i tanker om Hallveigs rikdom og blev alvorlig. I sit forhold til sønnerne, Jon

murt og Urøkja, viste han en merkelig blanding av stridhet og vekhet; stadig vaklet han mellem sine følelser for dem og sin kjærlighet til det Stavaholt, som ogsaa de elsket. Med sine like mellem høvdingerne sluttet han mange „venskaper“, men løste ogsaa mange. Og som hans sind var, saa blev hans skjæbne. Varsom og vaklende mistet han mangelovende mulighet i livet, Solveig Sæmundsdatters elsk, sine barns tillit, andre høvdingers støtte. Da Gissur Torvaldsson blev sveget av Sturla Sigvatsson, var der straks en Kolbein unge til at hjelpe ham; men underlig braat og opsigtsløst brøt Snorres store rike sammen under Sturlas aatak.

At han av og til søkte væk fra den vinklede vei og ind paa benveien og vilde videre, braat og blindt — det er ikke saa merkelig, som det kunde se ut, det stemmer med et sind som hans. Han hadde rømt for sin bror Sigvat og for Sturla, hans søn, vaaren 1236 og ikke visst raad, hele aaret; men næste vaar, da han og Torleiv av Gardar red med hærmagt nord over Skardsheien, var det Snorre som vilde frem til Reykjaholt samme nat, finde Sturla og vaage det ytterste. Han led under sig selv, han gik træt av tanker og tvil; saa kunde han rive sig voldsomt løs fra de evige overlægninger og søke avgjørelsen. Slik er en mand med nerver; han raadslaar og raadslaar, til han blir ræd sin egen raadvildhet, og slaar til.

Nerver maatte han ikke ha meget av, den høvding som vilde frem til magten paa Island. Han maatte være „raadsnill og strid“. Og som stillingen var, stod haard fremfærd ikke til at skille fra fast fremfærd. Snorre hadde hverken fasthet eller haardhet. Det er nok fortalt en gang, at han sendte stimænd ut paa hævnens vegne, i sine viser priste han folk som fór i voldsfærd mot fiender av ham, og eggende ord fra ham kunde ha nogen skyld i at de fór; men selv fulgte han dem ikke, han „hævnet sig med kvædlinger“. Det kan være, at han ikke taalte haardheten, om han fik den like ind paa sig og selv skulde øve den. I sagaen om denne øks-tid svinges der aldrig en bøddel-

øks i Snorre Sturlasons nærhet, ingen uten den som tok hans eget liv. Og det er ikke trolig, at Snorre kunde handlet mot Gissur Torvaldsson, som Gissur handlet mot ham.

Snorre, som manglet fasthet og ikke hadde nok av haardhet, stod ikke med fuldtallige midler til at naa sit maal. Og paa selve maalet, sin egen storhet, kunde han se feil, og forveksle skin med virkelighet. Det hændte en vinter, at Kolbein unge kom til ham fra Skagafjord og bad om hans raad i en daarlig sak, drapet paa bonden Kalv Guttormsson i Miklebø, og vilde høre hvad støtte han kunde faa. Snorre svarte, at det var ikke hans vane at blande sig i bygdetrætter; men naar sommeren kom, vilde han ride til Altinget, sa han, og der vilde han hjelpe Kolbein. Med dette svar gav han tilkjende, at bygden var for liten for ham, Altinget maatte til. Han dømte saken, ikke efter dens væsen, men efter de omgivelser den kunde faa, og visste ikke at den var like god, eller like daarlig, i bygden som paa Altinget. Han lot sig narre av sin trang til at glimre.

Og han kunde glimre, lovmand, sagamand, skald som han var. Men høvdingen Snorre Sturlason hadde ofte sin glans i det rent ytre, i det optog som fulgte ham, i stasen omkring ham. Sturla Tordsson har tegnet et billede av sit søskenbarn Sturla Sighvatsson, som han mindtes ham paa Tingvollerne, skilt fra sin flokk, i utæskende ridt paa „Svane-legg“, den late hest. Og Sturla har fortalt, hvorledes hundreder av mænd fulgte hans farbror Snorre ind paa tingstedet; men Snorre selv er likesom blit borte i den store, staselige hær.

Ogsaa i hæren skydde han at sitte utsat, kriger var han paa ingen maate. Det er fortalt om en nordmand, kong Haakons frænde Knut jarl, at han engang talte haanlig om islendingerne, og sigtet til Snorre Sturlason og andre som hadde været hos hertug Skule, og kaldte dem „noksaa umandige“. De ord Snorre sa under dødshugget: „Ikke skal der hugges“ — kan ha havt klang av en bøn,

like meget som av et bud. Og Sturla Tordsson, brorsønnen, som kjendte ham godt, har paa et par steder i sagaen om ham latt det skinne igjennem, at det skortet ham paa mod. Det er steder som uvilkaarlig lokker frem et billede: ikke en høvding, som ildner fylkingen, men en mand som har vendt hesten omkring og sitter med ryggen til og vil hjem.

Men saa hadde han noget at ta vare paa hjemme, ikke bare gods og guld og godedømmer, men ogsaa sin digtning og sine sagaverkers verden. Gjester kom til gaards, fra fjerne land og tider: mændene av Yngves ætt, Vølsunger og Gjukunger, Æser og Vaner. Og han la nøie merke til alt, han saa, og kunde gi det skikkelse for andre.

Han elsket at gi skikkelse, som i ordet og i klangen, saa i stenen, træet og metallet: „Han hadde godt lag med sine hænder, saa det blev kunst alt det han laget, og for andres arbeide gav han de bedste raad.“ Kunstneren var det inderste og egneste ved ham, ogsaa ved høvdingen Snorre Sturlason. Kunstneren var det, som stadig svinget ind i nye stemninger, som „hævnet sig med kvædinger“, som elsket glans. Og det som blev høvdingens ulykke: det altid granskende øie, det altid lydhøre øre, en evig bølgegang gjennom det rummeligste sind, — det blev kunstnerens lykke, hans vei til at se og forstaa og skape. Motsætningernes sprængkraft i Snorre Sturlason, ætte-arv i uhél, uforlikelig fylde, brøt ned hans liv og bygget hans uddelighet.

* * *

Ingensteds er det fortalt, hvorledes Snorre Sturlason saa ut. Men om et par av hans nærfrænder er det nævnt, at de var store, sterke og vakre mænd, og det kan være at dette er ætte-drag. „En vakker mand at se til, skulderstor og sterk, lys i haar og hud — haaret tyndt, men med fagert fald — en mand med makeløst vakre øine, midjesimal og herdebred,“ heter det om en av Sturlungerne.

Snorre bodde staselig i Reykjaholt. Han reiste et virke der, og en ny stue, og gjennom en overbygget gang

kunde han komme fra husene ned til sit murede bad, under bakken som gaarden stod paa. Med glæde mindes Sturla Tordsson de store gilder farbroren holdt; det er sagt, at kosten var den bedste, og paa god drik har det knapt skortet. Snorre kalder øllet „hornenes brænding“, mjøden „talens helse-giver“ og vinen „hovmodets død“.

Underholde kunde han selv, og mellem hans omgivelser var mænd som kunde hjælpe til: Styrme frode, historie-skriveren, og Sturla Baardsson, skalden, — og Tavl-Berg som var en mester i skaktavl, og Dansa-Berg som slog dans. Det ser ut til, at forholdet mellem husbond og heime-mænd var godt. Mellem de ivrigste til at søke hævn efter Snorre var en nordmand, som fra hertug Skules tjeneste var gaat over i hans, og havde fulgt ham til Island i 1239 og var i Reykjaholt den nat han blev dræpt.

Men livet paa Snorres gaard hadde skyggesider ogsaa. Det er fortalt om stort fiendskap mellem Urøkja, Snorres søn, og den ældste av Hallveig Ormsdatters sønner, og det gik saa vidt mellem dem, at heime-mændene delte sig i to flokker. Hallveig Ormsdatter selv var til god hjælp for Snorre; men før hun kom til Reykjaholt, hadde husbonden, som tidlig vendte sit sind til friller, længe sittet uten husfrue paa gaarden.

Han var „mangesindet“ i sin kjærlighet, stort mere er ikke sagt om den. Litt sier han selv, i et halvvers, hvor det heter: „Jeg kom ind hvor kvinden, den véneste av kvinder, sat i huset; den haarbaand-bærende kvinde løste issens aker“ — sit gyldne, bølgende haar.

* * *

Mange *kvad* av Snorre Sturlason er nævnt, og det er sagt hvem han hædret med dem: biskop Gudmund, kong Sverre, Sverres søstersønner Inge og Haakon galen, Haakons hustru fru Kristin og hans eftermand i jarls-sættet Skule Baardsson. Men av al denne digtning naadde bare 5 verslinjer til en sen efterslegt. *Háttatal* med sine 102 vers var det eneste av Snorres kvad som blev staaende.

Det er kvædet nogen tid efter skaldens hjemkomst fra den første Norges-færd, visstnok vinteren 1222—1223.

Det var tre mænd Snorre vilde forevige med digtet: Haakon Haakonsson, Skule Baardsson og Snorre Sturlason. Han vilde gjøre det gjennem saa stort et opbud av form, at intet av de ældre norrøne kvad — knapt nok de ældre kvad tilsammenlagt — hadde maken. En vældig arv av digtning stod til den mindes-sterke mands raadighet; han gik den igjennem og søkte, tok rytmer, rimklang og billeder, ordkunst og sætningskunst, og satte det i fuldkommen, forbilledlig form. Fra vers til vers lot han stil eller klang eller rytme skifte; og digtet fik navn efter sin hundred-grenede kunst: Háttatal det er „vers-maaternes tal“.

Hvor skiftningen fra vers til vers laa i den ulike bruk av rimene, hændte det at Snorre skapte nye „vers-maater“, strofer som var bølge paa bølge av klang:

Ræsir glæsir
Røkkva dökkva
hvítum rítum
hreina reina;
skreytir hreytir
skafna stafna
hringa stinga
hjörtum svörtum.

Det gav god mening: „Fyrsten lar sjøkongens lands (havets) mørke rensdyr (skibene) skinne med hvite skjold; han, som kaster med gyldne ringer, pryder de glatte staver paa de svarte stokk-hjorter (skibene).“ Og det lød, som om intet kunde været lettere at forme end denne tale i toner.

Formen var det mest særegne ved digtet; men ogsaa av indhold maatte det kaldes et ypperlig kvad. Det hadde den rette ros over fyrsten; om og om igjen priste det hans gavmildhet og hans kampglæde, i uttryk som naadde det ytterste av styrke. Det kunde sies, at slikt ikke var ny tale i digtningen; men det var den som *skulde* lyde i et „fyrstekvad“, og saa gode traditioner som den hadde,

kunde det ikke falde let for nogen at føre anden tale. Ogsaa om billederne, som strømmet gennem kvadet, kunde det sies, at de ikke var nye. Og denne skald, som saa mange andre, kunde lastes for at hans billeder stod i noksaa tilfældige omgivelser, ofte med bleke, likegyldige ord tæt indpaa sig. Det var rimtvangen som gjorde det; for de overvægtige krav til formens renhet maatte stilen lide, og da hændte det netop, at et billede blev tvunget sammen med noksaa flate ord, — eller at selve billedet kom til at virke skruet, som det var hændt Snorre i det kvad hvor han for rimets skyld sa, at „Skule var haard-mulet“ mot guldets.¹

Et uttryk som dette hadde Snorre selv skapt, men med grundlag i det gamle skaldesprog, som ofte kaldte den gavmilde fyrste guldets „hater“. Og saa var det jævnlig i Håttatal: digtet brukte de gamle billeder, men under skaldens haand hadde de faat nye strøk. Og stundom kunde de gi syner.

Norge steg frem: „Skibsbord er sat foran landets bratte bryn — — Den lovpriste, blide fyrste laaser landets utstrander med skjoldgard og skibes svarte ski — — Bølgerne hamrer mot tunglastede skibsbord, skummet skavler sig, den kolde stavn kaster det salte hav fra sig.“ Jarlen er ombord: „I første solrøde lar den unge jarl snekkerne suse ut paa det ø-favnende hav; aarle ser fyrsten brændingens fald, vinden spiler seilklædningen ut, taugene møter hænderne, kvasst farer herskeren.“ Og kongen —

Kongen staar under stormslaat
seil i skridende skute.
Hugls fossende fald-gaard
hater høvdingens havhest.
Høit roper Ran, og røver
freden fra fyrstens hav-rén.²
Men de tynde stavnbord
bryter bue-rund bølge.

¹ Verslinje med rim mellem „skūl-“ og „mūl-“.

² Hav-ren, skibet.

Og siden tar de lange skibe hvil efter gangen, let fylder sig kongens tomme hal, og „fuld av liv svæver guldskaalen“ over bordene.

Snorre hadde selv prøvet baade de lange skibe og kongens hal og guldskaalen. Og stundom var han sterkt til stede i digtet, med sine kjensler og sine oplevelser. Hans venskap med Skule traadte tydelig frem: jarlen fik de fleste av versene og det meste av lovprisningen. Og skalden fortalte om sit møte med ham: „Skibsstavnerne brøt det stygge hav, jeg kom som gjest til fyrsten, jeg saa fylden av hans herlighet.“ Men han nævnte sig selv ogsaa som kong Haakons gjest, og ikke med færre ord: „Jeg skar den iskolde bølge med skibet og vilde møte den mægtige konge; det bleke skib blev prøvet; jeg mottok herses høie navn av jarlernes pryder; det var ikke litet, det jeg seilet mig til — — Jeg saa strids-styrerens herlige gavmildhet, jeg mindes to lykkelige ophold hos den glade fyrste. Jeg var ham huld, hersernes fyrste med den store hird.“ Tilslut stillet han sig sammen med begge høvdingerne: „Jeg fór til hæder, til møte med kongen, til møte med den herlige jarl, da jeg skar den kolde strøm med kjølen, da jeg lot kjølen renne gjennom den kolde sjø.“

Håttatal var Snorres takk til Norges høvdingar, som hadde hædret ham saa høit, og samtidig skulde kvadet være det udræpelige vidnesbyrd om hans evner som skald. Der var kamp i kvadet, det var svar paa en nedsættende dom. Hans fiender paa sydlandet hadde haanet de kvad han før hadde „virket“ om Skule jarl, og forvrænget dem, og en nidvise var kommet ut, som drev spot med verslinjen „Haard-mulet var Skule“ og sa at jarlen maatte være ond at kysse, og at uslere skaldskap aldrig var baaret frem for vise fyrster. „Folk finder meget at laste i kvadene,“ het det. Snorre hadde tat sig nær av dette. Da hans uven Bjørn Torvaldsson, som hadde været den værste til at haane ham, var falden for „Graasida“, laget han en svar-vise, hvor han het og hævnglad tok op igjen linjen om Skule som var „haard-mulet“. Nu kom Håttatal med

et nyt svar; og svaret laa ikke i formens mesterskap alene, men ogsaa i tydelige ord av skalden. Mot slutningen av kvadet sa han: „Hvor under himlens hjørner vet nogen mand, at der er kvædet et lovdigt med ypperligere form om en guldets hater? Unge fyrster, som lar sværd bite og ruster snekker ut, kjender jeg værdigere til ros end heimfødingerne — — Og ikke skal den mand hete uværdig til ros, som kan digte i alle versmaater.“

Versene stod der som stolte bygverk og hævdet skaldens ære; og samtidig fortalte de om den sikre kjender av al fortidens digtning. Snorre hadde dette kjendskap til en svunden tid ogsaa paa andre omraader, og kunde gi straalende form ogsaa utenfor versets kunst.

* * *

Det var med oprørt sind de kom til Island mange av de nordmænd som først satte bo der. De kjendte sin ret krænket i hjemlandet, og alt som var steilt og stridt i dem reiste sig mot det.

Og det land, de kom til var ikke et som tæmnet og gav ro. Frostveir og mildveir, storm og stille skiftet braaere end i Norge, ingen skjærgaard stanset bergstore baarer, alle vegne skinnet snefjell og jøkler, strømmet stride elver, ild brændte i bergene, og midt i ødslig hei stod kilder i kok.

Et stridt liv levet nordmændene, et stridere fik islendingerne prøve. Smaavoksen var skogen, litet var kornlandet, langt var det mellem grænd og grænd, hundred-mile-langt til det faste land, tunge var veierne, farefuldt havet. Men det folk som overvandt hindringerne og vilig møtte farene, det fik sin frihetskjensle og selvkjensle styrket, og fostret mænd, breddfulde av kraft og trods. Island blev landet for Skarphedin, manden som ikke visste hvad han skulde ræddes for, — det ytterste stammen naadde i sin seierrike livsstrid; for hans kraft fandtes ikke en fuldværdig motstander, ikke livet selv var saa fuldværdig en motstander, at det fristet ham, at det var

glæde nok i at slaas med det; „jeg kan godt gjøre, som min far vil, og brænde inde med ham!“

Folket saa ham paa Altinget, blek og stor og trolslig, med et smil som ingen skjænte, — ikke til at glemme.

Alle veier førte til Altinget, langt var det mellem grænd og grænd, til tætte bygdelag blev tanken ikke bundet, den søkte ut over hele landet. Og hver sommer kunde Islands folk se sine høvdinger paa Altinget, undre sig og spørre og ta del i stor skjæbne. Siden, i vinter-ensomheten, blev det at vente paa nye tidender, og knytte dem sammen med gamle naar de kom, og fortælle til andre, som stod i spænding. Fortællingerne gik videre gjennom tiderne, den islandske ættesaga stod frem. For en lang række av livshungrige slegter var den med om at gjøre livet rikere.

Og sommer efter sommer kom der bud til landet med dem som hadde været ute og hadde oplevet Norge; hver sommer blev spænding skapt eller spænding utløst med de nye tidender fra det store land øst for havet. Mange av dem, som kom med budskap, hadde været i kongens hird og havt del i hans skjæbne. De gjemte paa minderne og kunde fortælle til hver som vilde høre.

Og gjerne vilde islendingerne høre om Norge. Derfra var ætterne kommet, Norges konger hadde sendt kristendomsbudet til Island, jævnlig spurtes det at de gjorde islendinger meget godt. Og fortællingerne om dem gik videre fra slegt til slegt og blev grundlaget for kongesagaen.

Der kom tider da litet hændte på Island, lange fredstider. Saa meget karrigere blev folket paa „de gamle minder“. De kom i stort, forenklende fjernsyn og tok fastere, skjønnere form.

Samtidig var der skapt vilkaar for en nedskrift. Med den kristne tro kom bøkene, kom et nytt slags arbeidsliv, et med en egen glans over sig. Da Jon den hellige var biskop i Holar og bygget skole der og tok læreseiner dit, og Gisle den gautske forklarte *grammaticam*

og Rikinni fra Frakkland musik og vers-lagning, — da var det godt at være i Holar. Stor flid og meget arbeide var at se i alle husene ved bispesættet: somme læste, somme skrev, somme sang, somme lærte fra sig og somme tok imot. Ingen avind var der mellem læresveinerne, ingen uenighet og ingen trætte. Alle vilde vokse i kundskap og dugelighet; „som travle bier“ var de, og gjerne hjalp de hverandre. Somme gik til møen Ingunn og fik rettet den latin de hadde skrevet, ti Ingunn var like kyn-dig i *grammatica* som hun var hændig i billed-søm; og andre gik til Kløng Torsteinsson som lærte dem fager skrift og lot dem skrive mange og prydelige bøker, en skat for kirkerne i bispedømmet.

Dette var ved aar 1100. Endnu raadet latinen i skriften; oftest, ihvertfald, var den bøkernes sprog. Men morsmaalet arbeidet sig frem, først i oversættelser av hellige skrifter, siden i nedskriften av Islands lover; og paa dette maal skrev Are frode sin Islendingabok, en kort fremstilling av landets historie.

Den islandske bokheim paa „norrøna“ vokset og vokset. Mot slutningen av det 12. aarhundrede kom ættesagaer og kongesagaer med i den. Det endte med at sagaen utgjorde tyngden i litteraturen.

Magtstridens hundrede aar (1160—1260) blev en blomstringstid for det litterære liv i landet. Og at „de gamle minder“ da fik saa bred en plads i bokheimen, kan ha sin forklaring netop i det kampliv som levdes. Under høvdingernes strid om magten kom *sagatiden* nærmere, Islands heltealder i hedendommens dager, da det ogsaa hadde staat kamp paa øen, kamp i mindre maalestok og for enklere maal, men ofte mellem mænd som la storhet og glans over striden. Saga-aanden fik en gjenfødelse, fortidens liv, digtning og tro gik igjen i dagens hændelser. Hvam-Sturla blev lignet med Odin, Sturla Sighvatsson med Frøy, Ravn Sveinbjørnsson kaldtes en Vølund, Snorre Sturlason gav sin tingbod navn efter Valhall. Gunn og Gøndul — valkyrjerne — viste sig for folk i

drømme; Gudrun Gjokedatter, Sigurd Favnesbanes viv, sa til den som drømte om hende og ængstelig spurte, hvad hedenske mænd hadde her at gjøre, at det intet hadde paa sig om hun var hedensk eller kristen, det var nok at hun var sin vens ven. Mænd roste sig av at eie Graasida, det spyd som Gisle Sursson den fredløse hadde baaret, og i viser som øieblikkets forhold skapte blev der kvædet om sagnkongen Rolv krake og hans onde maag, og om Balder og al skabningens graat over ham. En skald, som satte norrøne ordsprog paa vers, tok „gamle minder“ med mellem ordsprogene og har dermed sagt, at „minderne“ var saa velkjendte som ordsprog var: „Haardt var hugens korn (hertet) hos Bjarke; mange hærmænd har Starkad fældet; Hromund tyktes djærv og slu; Eljarne var fast i hug; alle graat over Balder, kjendt nok er sagaen om ham, — der trænges ikke lang tale om slikt.“

Selv mænd som hadde vendt sin hele hug til Krist og ikke kjendte nogen anden, de vilde kalde trofast og sanddru, og som saa jordlivet i lys av det andet liv, selv slike mænd kunde ha hele den gamle digtverden og sagaverden tæt indpaa sig og ta den med i sin Kristdigtning. Sólarljóð — „Sangen om solen“ — het et kvad som blev til i magtstridens dager. Det var et digt om livet og døden og om evighetens verdener, det var dypsynt og sandsynt og det glødet av kristen tro; men stiltonen laante skalden fra hedensk digtning, i versemaal, som gamle gudekvad gav ham, la han det nye livssyn ind. Digtet skulde være et budskap fra en avdød, og den døde sa:

Længer end alle
var den ene nat
da jeg laa stlv paa straa.
Da merkes det,
som Gud mælte,
at manden er muldens søn.

Gud, den vældige,
være vor hjælp,
han som helmen har skapt,

ti ensom er
døende mand
midt i frænders flokk.

Intet andet
følger ham frem
end det han øvet av godt.
Rikdom og magt
maatte jeg bytte
med sandtilkastet seng.

Med versenes rytme fulgte de hedenske guders sunkne
verden, Hels grind, Hels møer, Njords rune-ristende døtre,
Odins viv —

Odins viv
ror jordens skib,
længes til legems lyst.
Hendes sell
sænkes sent,
oppe er attraas taug.

Og naar skalden talte om jordlivets farer og nød, dem
Sturlunga-tiden vel kjendte, da lød det som tok han sine
vidnesbyrd fra en længst svunden tid, fra hedenolds saga:

Attraas magt
har voldt mange ve,
ofte staar kval av kvinder.
Veke de blev,
endda vældernes Gud
raadet dem ren hug.

Venner de var,
Svavad og Skarthedin,¹
ensomme uten hverandre,
før i vettløs elsk
til samme viv
de møtte sit livs lagnad.

For den hvite mø
de intet saa,
ikke lek eller lyse dager.
Intet andet
kunde de mindes
end det lyse legem.

¹ „Spydmanden“ og „den stasklædde“.

Tung tyktes dem
nimørke natten,
søvnen søt de aldrig sov.
Men av harmfuld hug
randt hat frem
hvor nyss stod nære venner.

Gjengjældslost
kan faa vælge
vildstien til sin vei:
Paa holm de gik
for vettstor viv,
og fik begge bane.

— — —
Ingen har haand
over egen lykke,
uviss er rikmands ro.
Mangen møter
det mindst han venter,
ene raar ingen for freden.

Ikke de ventet sig,
Unnar og Sævalde,¹
andet end held i heimen.
Nakne de blev
og ranet for alt,
og rendte paa skogen som varger.

En „vargtid“ var varslet i Vøluspaa, og nu var den kommet. En „sværdtid“ var varslet: og før slaget stod paa Ørlygsstad, drømte en mand, at der blev kvædet til ham: „Nu er den kvasse sværdtid kommet.“ Om det saa var hedenolds angst ved egen vildskap, — nu vendte angsten tilbage mellem kristne mænd.

I denne tid, da det længst svundne og det nylig oplevede rykket tæt sammen, var det at ættesagaerne og kongesagaerne, gudekvadene og heltekvadene blev skrevet ned. I denne sammenhæng maa Snorre Sturlasons livsverk stilles ind. Saga-aandens gjenfødelse i livet, og dens nedslag i litteraturen, var de forudsætninger det hadde.

Snorre skrev, eller „lot skrive“, sin Edda og sin store saga om Olav den hellige; og siden skrev han sagaer om

¹ Begge navn = „Sjøkonge“.

alle Norges konger, ned til Sverre Sigurdssons tid, og føjet sin Olavssaga ind mellem de andre. Ingen kan sie med visshet, naar disse verker blev til. Men et og andet kunde tyde paa, at Eddaen, eller rettere det meste av den, er skrevet før Snorres Norges-færd i 1218; og sagaer av Snorre er nævnt ved aaret 1230; da, fortæller Sturla Tordsson, var Sturla Sighvatsson lange stunder i Reykjaholt og lot med stor iver skrive saga-bøger, efter de bøger som Snorre satte sammen. De to mænd, som ellers hadde saa ondt for at forlikes, fandt hverandre i dette.

De sat i omgivelser av et eget slags, i en dal som har mere ro i linjerne end de fleste daler paa Island. Vid var den, og venlig, med lange lave lier ned mot en slette som svakt skraanende gik vestover og i det fjerne lot ane fjord og hav. Men kilder røk paa sletten, og længst i øst kom et vildt land: Langjökul som en hvit mur bak fjellene, og nord for den Eiriksjökul. Ro og vælde paa én gang, — det var det landskap, hvor Snorre Sturlasons verker blev til.

„Edda“, ingen kan sie med visshet, hvad der ligger i dette bok-navn. Hvor ordet ellers findes i den norrøne litteratur, har det meningen „oldemor“, og det kan være, at dette er dets mening ogsaa hos Snorre. En „edda“ var nævnt i det gamle kvad om Ríg: hun sitter ved arnen, graa, under gammeldags skaut; en tung og tyk brødleiv, hvor saerne ligger tæt, sætter hun frem for farende mand, som gjester hende. I Snorres egen tekst, ikke bare i bok-navnet, findes ordet „edda“; som i kvadet maa det oversættes med „oldemor“. Om ogsaa selve bok-navnet skal oversættes slik, da er meningen sikkert den, at det som nu kommer er „gamle minder“, en gammel tids visdom. Og det gir god mening. Heller ikke var det første gang et „kone-navn“ blev brukt som boktitel; det verk, som abbeden Karl Jonsson skrev om kong Sverre, kaldtes Gryla, — det var et trollkjærring-navn, som kan oversættes med „skræmmende varsel“¹.

¹ Se tillægget.

Det Snorre gav i sin Edda var broget nok. Forrest kom fortællingen om de hedenske guder; siden en „skaldskaps-tale“ som forklarte det gamle skaldesprog, først og fremst de mange omskrivninger i kvadene; og til slutning kom Snorres eget „Háttatal“, gjennemsat av slike omskrivninger, og av anden stilkunst som „skaldskaps-talen“ hadde fortalt om, — det hele digt i en ramme av prosa, som gjorde rede for de ulike „vers-maater“. Med alt dette var der allikevel sammenheng i verket. Fortællingen om de hedenske guder — som stod forrest — kastet lys over „skaldskaps-talen“ med dens opregning av digtsprogets omskrivninger, og fra skaldskapstalen til Háttatal med Snorres egen bruk av „talen“s lære, var veien ikke lang.

Gjennem hele verket strøk vers; i gudelæren stod de oftest som støtte for Snorres egen fremstilling og var næsten undtagelse-løst hentet fra de oldtidskvad, som siden fik navn efter Snorres Edda og kaldes Eddakvad; i skaldskapslæren gav versene eksempler paa den stilkunst, Snorre her skrev om, og var oftest tat fra digtning av navngivne skalders.

Vers og tekst-ramme tilsammen vidnet stort om Snorres viden, om hans nøie kjendskap til fortidens digtning, sagnverden og tro. Men Snorres egen tekst vidnet om mere. Denne gang var det „prosa“, denne gang gjaldt det ikke at tale skaldedigtingens kunstlede sprog, men at føre klar tale, og i sin Edda viste Snorre, at opgaven faldt ham let. Høiest naadde han i fortællingen om guderne, og allerhøiest hvor han fortalte om Tors færd til Utgarda-Loke. Det var en fremstilling, fuld av liv og fuld av fortællerens egen glæde, fra først til sidst skinende klar. Alle maatte se jotnen, der han „steg med noksaa store skridt“, alle maatte se asaguden, der han het og harm, men i al uvidenhet, stred sin ihærdige og haabløse strid mot kræfter, som i virkeligheten var tilværelsens urkræfter.

Andre ganger kunde fortællingens strøm være svakere, og det kunde skorte paa dyp som paa lune. Men sjelden

svigtet ordføringens mesterskap, dens kraft og gjennemsigtige klarhet. Om verket som helhet kunde det sies, at det ikke fik alle enkeltheter til at stemme med hverandre, at det stundom hadde en noksaa tilfældig orden paa tingene, og at det hist og her rykket ut med anlægsplaner, som det ikke gjennomførte. Men om en viss usikkerhet kunde merkes, saa naadde den ikke sikkerheten i selve fortællemaaten og stængte ikke for gjenoplevelsen av Snorres oplevelse.

Edda var et verk av en gransker som hadde fantasi-menneskets glæde ved at se en sunken verden stige op. Anderledes end Sólarljóðs skald, som med angst merket hvor nær den var kommet, saa han paa „Odins viv“. Men derfor var han ingen hedensk mand. Han visste vel, at det var digt og drøm, det han saa — en „synkverving“ kaldte han det, og ikke sandhet — men han elsket det som digt og drøm og glans, og som den sandhet det var, sandhet for en svunden tids slegter og i skaldernes gamle kunst-verden, historisk sandhet.

Granskeren Snorre Sturlason arbeidet for god løn; seerens glæde var lønnen. Aldrig var han gransker og seer i lykkeligere forening end i sagaen om Olav den hellige, den han siden omgav med andre kongesagaer, saa den blev en del av det store verk, som efter de ord det indledes med er kaldt Heimskringla¹.

Snorre kunde ha mere end én god grund til at skrive fortællingen om Norges konger. Den laa ham menneskelig nær. Han selv og mange av hans like mellem høvdingerne var ættet fra mænd, som spillet en rolle i den; den stormand han vokset op hos, var dattersøn av en norsk konge, og *hans* kongelige blod hadde hun i sine aarer, den husfrue Snorre Sturlason førte hjem til Reykjaholt. Tidlig laa det i Snorres tanker, at han skulde fare til Norge; da han kom dit, blev han Skule jarls ven og kong Haakons lendermand, jævnbyrdig med „her-serne“ som i fortællingen om Norges konger stod fyrsten

¹ Heimsins kringla = jordens kreds.

nærmest. Det er sagt om Snorre, at han tok efter hvad han hadde set i Norge, at han holdt gjestebud paa „norsk“ vis og lot fylke sit ting-følge paa „norsk“ vis. Og om ham som om Sturla Sighvatsson — den ivrige avskriver — med en husfrue av kongelig blod, ogsaa han, gjaldt dette: sagaerne om Norges konger og deres kamp for høvdingmagt og hæder kunde gaa sammen med ens egen storhetsdrøm, lægge glans over det liv en selv levet og det maal som lokket.

Paa den anden side kunde mennesker og hændelser i Snorres islandske samtid hjelpe ham til en nærmere oplevelse av skikkelser og skjæbner i en svunden tids Norge. I sagaen om Haakon Ladejarl har han fortalt, hvorledes jarlen vilde hævne sin fars død paa dronning Gunnhild og hendes sønner, farens banemænd, og at han først ikke kom nogen vei og blev tvunget til forlik. Og „da blev der stor kjærlighet mellem Haakon jarl og Gunnhild, men stundom la de svigraad mot hverandre“. Det var billedet av et venskap, som nogen hver av Sturlunga-tidens mænd hadde oplevet maken til. Senere i fortællingen har Snorre sagt, at da jarlen kom til Danmark og grundet som mest paa hævnen han ikke hadde faat, da „la han sig i seng“. Men om en mand, Snorre Sturlason selv kunde mindes, er det sagt at han gik til-sengs med sine skuffede hævntanker, og at „saa var hans vane, naar han var hugsyk“. Dette var Hvam-Sturla, Snorres far.

En mand som biskop Gudmund, uryggelig sikker i sin kamp for det han kaldte retfærdighet, jævnlig i strid med høvdingerne, tilslut drevet i utlændighet av dem, maatte i meget minde om Olav den hellige og hans skjæbne. Og et av de største optrin i Snorres saga om kong Olav, fortællingen om hvorledes han en søndag i Agvaldsnes kirke blev kringset av uvenner og rolig gik frem gjennem mandgarden, som var stillet op fra kirkedøren ut mot kongsgaarden, der en høvding stod og ventet, fyldt av motvilje, — dette optrin hadde i Snorres første magtdager

havt et sidestykke paa Island, da Ravn Sveinbjørnsson, altid tryk paa Guds værn, traadte ut av sit herberge og gjennem en gard av avindsmænd gik frem til Torvald Snorreson, som stod og holdt om sit sværd og hadde det halvveis ute av sliren. Mange aar senere — aaret efter det aar, som er nævnt hvor der tales om „sagabøker“, som Snorre Sturlason „satte sammen“ — hændte det paa Altinget, at Snorre selv stillet sit følge i mandgard og stod der brynjeklædt og ventet paa en motstander, som han med sine frænders hjælp hadde ydmyget og nu nødte til at gaa gjennem mandgarden.¹

Der var da mangt og meget i Snorres samtid, som kunde gjøre kongesagaens „gamle minder“ levende for ham. Om en anden er det uttrykkelig sagt, at han saa sammenhæng mellem gammelt og nyt; biskop Gudmund spaadde om Sighvat, Snorres bror, som stræbte efter andre høvdingers rike for sin søn og sig, at det vilde gaa ham som det var gaat Harald Sigurdsson, Norgeskongen som faldt i England. Kanske hadde han denne forestilling fra Snorre selv. I Heimskringla er der gjort meget væsen av motsætningen mellem Olav den hellige og hans bror kong Harald, mellem høvdingen som sank „paa sin egen jord“ og han som faldt „paa andre kongers eiendoms-jord“. Og da Sighvat Sturlason hadde fundet døden, nævnte Snorre — i den ellers forsonlige vise han sendte til Tord kakale, Sighvats søn — at dette var gjengjældelse for ran.

Men mere end i livet laa de ytre forudsætninger for Snorres Heimskringla i litteraturen. Snorre arbeidet med „kilder“. Ikke bare skaldekvadene stod til hans raadighet, men ogsaa skrevne sagaer, eller kortere historieverker, om hele raden av Norges konger.

Snorre naadde længer end nogen av forgjængerne. Han laante fra dem, og kunde i de enkelte fortællinger følge dem noksaa nøie. Men hans stil var klarere end deres, stoffet ordnet han med langt sikrere sans for sammenhæng

¹ Se foran s. 216.

og rimelighet, og menneskeskildringen gik oftest dypere hos ham end hos de andre.

Den glæde Snorre kjendte ved at opleve sagaens verden, den vilde han gi andre. Men samtidig vilde han sand tale og oversigtlig tale. For sandhetens skyld strøk han mangt og meget av det, som snarere var eventyr end historie, og for oversynets skyld sløifet han mange fortællinger som i sig selv kunde være meget værd, men sinket kongesagaens gang, — som fortællingerne om Harald haardraade og hans islandske skalder, og mange andre. Slike fortællinger var der nok av i den sagasamling, som senere er kaldt „Morkinskinna“, og de gjorde dette verk til morsom læsning; men Snorre ofret dem for sit strengere helhetskrav, et krav som visse sider baade ved granskeren og kunstneren i ham naturlig maatte sætte frem.

Hvor langt den hjælp naadde, som mundtlig overlevering gav ham, kan være uvisst. Mange smaadrag har han tat fra den mundtlige tradition, saa meget er sikkert, men ellers er det vanskelig at vite, hvor grænserne for dens indflydelse gaar. Det blir altid en mulighet, at mange av de fortællinger, som han fortæller med andre ord, og ofte med andre drag, end de skrevne „kilder“ har, — dem kan han ha hørt av „frode mænd“ og stundom i saa ypperlig form, at han uten videre kunde bruke den. Men selv om hans kunst i slike tilfælde skulde være denne, at han med sikker haand har skrevet ned det talte ord, saa er det ingen ringe kunst, det heller. Og om vegt skal lægges paa det talte ord, kan det sies, at ogsaa i det maa Snorre ha havt nogen del. Det han selv hørte eller selv læste, det har han sikkert fortalt videre, før han skrev det ned, og fortalt det mere end én gang. Og da er det trolig, at en spændt lyttende kreds ofte har lokket frem i hans fortælling netop de ord og de drag, som kunde gjøre virkning. Mange kapitler i Heimskringla har en mundtlighet og samtidig en sikkerhet, som kunde tyde paa en mange ganger gjentat fortælling. Men om den plads det talte ord — Snorres eller andres — har i Heimskringla,

staar viss kundskap ikke til at skaffe. Snorre selv kan synes at nævne den mundtlige tradition som sin vigtigste kilde. I den fortale, han gav sit verk, har han sagt: „Jeg lot skrive gamle frasagn — — saaledes som jeg har hørt frode mænd fortælle dem.“ Men her er det at merke at det gamle sprog bruker ordet „høre“, ogsaa naar det gjælder læsning. Det heter: „Den hellige skrift skal være dit speil; læs den, og følg det du *hører*.“

Men om nu Snorre har hørt fortællinger i mængde, eller om han mest har været henvist til skrevne kilder, — éngang ihvertfald hadde kongesagaen været bare fortælling eller fortællinger. Og i mange maater kom den aldrig bort fra sin oprindelse, fra den opgave den først hadde havt: at tjene til „gaman ok skemtan“. I skreven form kunde den søke helhetsvirkning, men gav knapt noget helhets-„syn“, og for anden tendens end en geistlig skri-vers religiøse aapnet den sig sjelden og sparsomt.

Snorre Sturlason hadde intet samlet syn paa drivkræfter og utviklingsgang i norsk historie; men til gjengjæld hadde han syner. Han saa det svundne netop saa broget og skiftende som det var, og saa det klart. Og om han har set en enhet i mangfoldigheten, har det knapt været en anden end denne: Norges konge. „Kongesagaer er skrevne her.“ Det var mange sagaer og mange konger, og den ene av kongerne kunde ha hélt andre kaar end den andre. Bare det blev tilbake, at herskeren altid var der, — midtpunktet i hver av sagaerne.

Snorre hadde ingen tendens i Heimskringla; han lot fortiden være i fred med sig selv. En retfærdstrang, som i hans liv laa under for andre kræfter i ham, fik raade i hans granskning og kom alle til gode, om det saa var avgudsdyrkeren Haakon jarl „den onde“. Saa varsom var han med at ta parti, at han stundom kan virke kold; der var steder i sagaerne, hvor Morkinskinna skriver lot omtalen av en voldsgjerning følge av en religiøs-moralsk dom; Snorre tok den ikke med.

Det tendensløse ved Heimskringla satte et skarpt skille mellem Snorres verk og mange av de ypperste historieverker i det øvrige Europa. Utenlands var det gjerne saa, at forfatteren holdt en filosofisk eller religiøs eller statsretslig teori, som lot ham træde frem med et klart „syn“ eller — om han skildret strid — med en klar stilling til de stridende. Han saa sin opgave i at tjene: Gud, eller kirken, eller moralen, eller fædrelandet, eller herskeren. For slike opgaver maatte hensynet til den strenge sandhet, eller til selve fortællingens kraft ofte vike. Fremstillingen fik altfor meget sit maal utenfor sig selv; den kunde bære frem en livs-opfatning, som var værdifuld nok eller merkelig nok, men for skildringens og fortællingens liv kunde livs-opfatningen være farlig. Heimskringla blev like fuld av liv, som den blev fattig paa tendens.

Om en historieskriver fra de store utland skulde fortalt om Magnus den gode, som vender hjem til Norge og blir konge i landet 5 aar efterat hans far kong Olav har fundet døden paa Stiklestad, vilde han visstnok brukt mange ord om det store tidsskifte som med Guds hjælp var indtraadt i Norge; og han vilde kanskje sagt, at kong Magnus blev optændt av retfærdig harme mot de onde mænd, som hadde slaat ned den hellige kong Olav. Snorre tok det ikke paa den vis, han nøiet sig med at fortælle. Først fortalte han om den hævn kong Magnus og hans venner tok over Haarek av Tjotta. Og siden fortalte han, hvorledes kongen fór til Stiklestad i følge med Kalv Arneson — som gik for at være hans fars banemand — og hvorledes han spurte Kalv ut og fik den tro, at rygтет hadde ret, og blev blussende rød og sa fra om sin tro. Og tilsidst fortalte Snorre, hvorledes Kalv, natten efter, styret sit skib ut gjennom Trondhjemsfjorden og seilet vestover „dag og nat“, bort fra Noregskongens vælde. Det var en fortælling og intet andet; men den gav et klart billede baade av kong Magnus og av Kalv Arneson og av tidsskiftet i landet: med et eneste utbrudd, med en skylrødme over sit ansigt kan den barnekonge, som er

den hellige Olavs søn, jage en av landets mægtigste mænd — nylig den aller-mægtigste — til havs. Dette flygtende seil paa Trondhjemsfjorden, det gir billede nok.

Olav den helliges skikkelse og skjæbne var det som sterkest optok Snorre i Norges historie. Hvor det gjaldt kong Olav, kunde han mere end ellers falde i fristelse til at dømme. Sterkt fremhævet han Olavs „retfærdighet“; og mens han lot kongerne Eysteин og Sigurd holde sin mandjævning i fred, tok han tydelig parti for kong Olav, hvor han — eller den tradition han kan ha brukt — „mandjævnet“ denne konge med Harald haardraade.

Fordi Olavssagaen oprindelig var et helt selvstændig arbeide, som ikke trængte at ta plads-hensyn, gav den Heimskringla en viss skjævhet, da den blev sat ind i raden av de øvrige kongesagaer; hver for sig var de andre meget kortere. Til gjengjæld gav Olavssagaen verket en glans som ingen anden saga. Levende, sterk og merkverdиг var den i sin bygning, endda enkelt-fortællingernes mængde var større her end ellers og gjorde det vanskeligere at „sætte sammen“. Rik var dens stil: ordknap og rolig, hvor der var ro over handlingen, eller over den mand som handlet, fyldig og jagende hvor manden stod med oprørt sind; hvilende paa ordene, hvor de skulde ha en særskilt vegt og værdighet eller gi et særskilt kraftig billede — ofte blev slike ord gjentat — men med sikker evne til at komme over i nye ordelag, hvor det var dette som trængtes. Med opbygningens og stilens klarhet fulgte det, at ogsaa sagaens skikkelser blev klare; vanskelig kan Snorre ha set dem tydeligere end han fremstillet dem.

Han hadde en hjælp i det forhold, at Olav den helliges historie bød ham makeløst mange og merkelige skjæbner, nær knyttet til kongens egen. Paa den anden side møttes han av den vanskelighet, at den kirkelige legende, som hadde sterk magt i litteraturen og traditionen og som han selv laante fra, gjerne vilde se kongens mange motstandere under étt, „som onde mænd“, og slaa hans venner sammen til „gode drenger“. Snorre overvandt denne hindring.

Endda kong Olav længe hadde været en helgen i høie himler, og endda Snorre priste hans retfærdighet, har Heimskringla ikke lagt skjul paa, at kongens motstandere ogsaa kunde ha sin ret. Og som Snorre fortalte om hver av dem, og om hver av kongens venner, stod de alle med tydelige særdrag.

Den største vanskelighet, og den mest lokkende, møtte Snorre hvor han skulde tegne billedet av kongen selv. Den mand, han her hadde for sig, var den merkeligste i Norges ældre historie; men der taltes om ham paa to maater. Den strengt historiske tradition om ham kjendte en høvding, som med storhet og smaalighet i underlig blanding stred for jordiske maal; den kirkelige legende saa ham som et under av fromhet. I forvirrende fylde møttes de to grener av traditionen; helhets-billedet vilde let bli uklart.

I fortællingerne om de jertegn, som helgenkongen hadde øvet efter sin død, kunde Snorre uten videre følge den kirkelige overlevering; her var der intet som sa den imot, den hadde oplagt ret, og Snorre gik ikke av veien selv for de kraftigste av jertegnene. Allikevel hændte det stundom, at han holdt helgenkongens hjælp utenfor, hvor andre sagemænd tok den med; indtrykket av guddommelig styrelse blir ikke altid sterkest, hvor der med rene ord pekes paa en slik styrelse. I sagaen om Ravn Sveinbjørnsson er det sagt, at de 12 mænd, som Magnus den gode valgte til at binde sine krigeres saar efter slaget paa Lyrskogshede, dem hadde den hellige kong Olav nævnt for kong Magnus i et drømmesyn kongen hadde; Snorre tier om drømmesynet og helgenkongen; men han sier, at ingen av de 12 mænd hadde bundet saar tidligere, og at de like fuldt blev de bedste læger. Han nævner, at lægedoms-evnen gik igjen hos ætlinger av lægerne fra Lyrskogshede; men han fortæller ikke, som Ravnssagaen, at dette var en naade, den hellige Olav hadde utvirket hos Gud. Like fuldt kan netop Snorres ord gi en sterk kjensle av et unders nærhet.

I skildringen av Olav Haraldsson, som han var i levende live, gjaldt det at berge indtrykket av *mennesket*, og samtidig gjaldt det at skildre ham slik, at det kunde bli forstaat, hvorfor dette menneske nu hadde helgenlorien over sig.

Der findes en islendsk Olavssaga — den saakaldt „legendariske“ — som fortæller, at kongen en gang paa en hellig søndag i tankeløshet skar sponer av et træstykke, og at han siden vilde straffe sig selv for helgedagsbruddet og lot sponerne brænde i sin hule haand; „men,“ føier sogaen til, „haanden blev hel og ubrændt som før.“ Snorre har ogsaa fortalt om denne tildragelse; men han stanser hvor sponerne brænder, og nævner ikke det under som følger. For ham var fortællingen et vidnesbyrd om, hvor uryggelig kong Olav „ønsket at holde fast ved lov og budord“, — den blev en del av Snorres menneskeskildring, ikke en legende som bare maatte svække indtrykket av en mands strengt mot sig selv.

Kong Olav, som vender hjem fra landflygtighet og rider ned gjennom Trøndelag, heftig grepet av minderne Norge gir ham, fik i Snorres skildring meget av en helgens evner; i fjernsyn ser han hele sit land og tilslut den hele verden, baade byggede og ubyggede land; en nedtraakket aaker staar med kornet høit, uken efter at kongen har ridd omkring den og bedt Gud berge den. Men like fuldt er han et menneske og deler et menneskes kaar. Den „legendariske“ Olavssaga har fortalt, at da kongen blev saaret og sank, da *bad han for sine vvenner* — som Krist paa korset. Men Snorre skrev: „Efter det saar heldte kongen sig op til en sten, kastet sværdet og *bad Gud om hjælp for sig.*“

Snorres Olav Haraldsson er én mand; han er skildret slik, at han ogsaa kunde bli étt med Olav den hellige; men der er ikke gjort vold paa hans menneskelighet. Der er talt om en sjælelig utvikling i ham og i sammenheng med den om løndomsfulde guddomskræfters utfoldelse gjennom ham.

Det Snorre saa og fortalte var dette: Som ung, kampglad kriger kommer kong Olav til landet, vinder det med sine vaaben og styrer det siden, avindssyk paa andre, med fasthet og kraft, indtil et tyngdepunkt i hans væsen, en ubøielig retskjensle, med haard følgerigtighet trækker ham ned fra magten, fra arbeidet og de store planer; da utvider ulykken hans sind, eftertanken gjør ham dypere og varmere, spændingens ekstase hæver ham stundom over menneskelige evners grænser, han ender faa skridt fra helgenskrinet, — bare ikke saa høit, at han er hævet over hjælpen fra Gud, den intet jordens barn kan undvære.

* * *

„Kongesagaer er skrevne her,“ — det var overskriften Heimskringla fik. Længe varet det ikke, før Snorre Sturlason selv blev en sagaskikkelse.

Striden paa Island gik videre efter hans død, vild og skræmmende. Sturlungerne kom til magt igjen, først gennem Tord kakale, søn av Snorres bror Sighvat, siden — da landet var kommet under kongen og stod med fred — gennem Sturla, søn av Snorres bror Tord. I mange aar sat Sturla Tordsson med lagmands embede i landet og bodde paa Stadarhol. Han blev en gammel mand; jævnlig mindtes han sin ungdoms Island, og da drog de forbi hans syn, mændene av Sturlungablodet og alle de andre som hadde fyldt tiden med uro og kamp og glans: Snorre og Sighvat, Sturla og Urøkja, Gudmund Areson og Kolbein unge og Gissur Torvaldsson. Og han skrev sagaen om sin tid og sin ætt, ned til Snorre Sturlasons fald.

Tillæg.

Indledningen s. 1—3.

S. 2: „Og i Norge levet — — en mand som skrev at —“. Forf. av Historia Norvegicæ.

S. 2: „visstnok mellem 70 000 og 80 000“. Se B. M. Ólsen i Safn til Sögu Íslands IV 295—384.

S. 3: „Biskoperne blev valgt — —“. Jfr. s. 255 i teksten.

Havlide Maarsson og Torgils Oddeson s. 4—35.

S. 4: „Han var en gammel mand“. Jfr. B. Th. Melsted (mot G. Storm) i Safn til Sögu IV 774.

S. 5: „landnaamsmanden — — farfars farfar til Havlide“. Slegtledene tilbage til landnaamstiden er ofte forbausende faa.

S. 18: „i haanden holdt han (Torgils Oddeson) en øks“. I et 3-linjers bruddstykke av et ellers ukjendt digt „Havlidamaal“ heter det: „Reis dig nu, øks! Far hen til boden! Der er allikevel mange nok til at støtte saken“. Antagelig er dette ord fra en mand i Havlides flokk til Torgils Oddeson. Egentlig staar der: „Reis dig nu, *Faala* (jotunkvinde)!“ og dette navn hadde en skald nylig git Torgils Oddesons øks (Sturl. S., ed. Kålund, I s. 25, jfr. F. Jónsson: Skjalde-digtning I B 466).

S. 21: „Den 23. juni i 1121, dagen før Johannesmesse, red Havlide ind paa tingstedet.“ Her er et punkt, hvor vi kan kontrollere sagaens nøiagtighet: Altingets første møtedag skulde altid være en torsdag, og i 1121 faldt „dagen før Johannesmesse“ ganske rigtig paa en torsdag. Sagaen om Havlide og Torgils (nu en del av „Sturlunga“) er antagelig sat sammen av ølenvidner og tidlig kommet til nedskrift (slutn. av 12. aarh.). Hele „Sturlunga“, som i stor utstrækning er

samtidshistorie, udmerker sig ved historisk paalidelighet. Se om verket og dets enkelte deler B. M. Ólsen i *Safn til Sögu III* 193—510.

S. 24: „Biskopen — — vilde sætte dem i ban“. Dette er tat fra tillæggene til *Landnámabók* (*Islendinga Sögur I* 330).

S. 26: „Siden bød jeg manden hjem til mig“. Ketil nævner ikke hans navn, men i *Ljósvetninga Saga* (kap. 31) er han kaldt Gudmund Oddeson, og det er søgt, at Ketil „bød ham til sig“, da manden var blit fattig og trængte hjælp.

S. 27 (anm.): „80 hundrede tre-alens ører“. Hvor det gjælder pengesummer, skal „hundrede“ forstaaes som et „storhundrede“, d. e. 120. Ved værdi-angivelsen av slike „hundreder“, i moderne mynt, har jeg fulgt Kålund; han har ikke sat værdien for høit, snarere for lavt. — Hvor det ikke gjælder „gods“, men f. eks hærstyrke er de islandske hundreder altid omregnet i moderne og gjengit med tal.

S. 32: „Olav den hellige og Harald haardraade“. Det er søgt om begge brødre, at de sendte tømmer til Tingvalla-kirken. Jfr. *Kristni Saga*, utg. av B. Kahle (1905) s. 52 anm.

Sturla Tordsson s. 36—64.

S. 49: „Gudny husfrue var vaagnet“. Det er vel Gudny, som selv har fortalt om dette, se B. M. Ólsen i *Safn til Sögu III* 217. Men jeg kan ikke være enig med B. M. Ó., naar han tror, at Snorre Sturlason er den, som har skrevet Sturlas saga. Jeg synes ikke de grunder, B. M. Ó. nævner, holder stik. Ellers er hans avhandling kjendt som en mesterlig analyse av Sturlunga-komplekset.

S. 53: „Paal fra Vatsfjord — — druknet — — i 1175“. Saa maa sagaen læses. Jfr. *Diplomatarium Islandicum I* 190. Paal maa være en anden end annalernes „Paal prest Tordsson“, som druknet i 1171.

S. 54: „I Reykjaholt — — i Sunnlendinga-fjerdingen“. Om grænsen mellem denne fjerding og Vestfirðinga-fjerdingen, se Kålund: *Historisk-topografisk Beskrivelse av Island I* 331—337. Her vil det sees, at det kan være tvilsomt, til hvilken av de to fjerdinger „Reykjaholt i Borgarfjord“ har sognet.

Snorre Sturlasons barndom og første ungdom s. 65—82.

S. 74: „Høvdingen sparer paa huggene“. Jfr. Sigurður Nordal: *Snorri Sturluson* s. 58. Jeg nyttter leiligheten til at gjøre opmerksom paa Nordals bok om Snorre. Hans bok og min kan paa sæt og vis udfylde hverandre; Nordals er litteraturhistorie i samme grad som min er historie.

S. 75: „Kirken var viet til Maria“. I Reykjavík findes nu den gamle „máldagi“, som fortæller om Reykjaholt kirke og dens eiendom, og nævner dem som har givet kirken gaver, Snorre Sturlason og andre. Jfr. Dipl. Isl. I 466—480.

S. 80: „slikt som er svidd“. Egentlig bare „svið“ (islandsk navn paa den ret det her gjælder).

Islands kirke s. 83—100.

S. 85: „ridderligheten i kamp sjeldnere — — grusomheten større“. Jfr. A. Heusler: Zum isländischen Fehdewesen in der Sturlungenzeit* s. 7—15.

S. 94: „Erkebiskop Eystein søkte at hjælpe ham med brev“. P. A. Munch (Det norske Folks Hist. III (d) s. 789—791) har sat et av disse brev til erkebiskop Eiriks tid. Det er urigtig. Jfr. Dipl. Isl. I 260—264.

S. 97: „— ved at pryde kirken i Skaalaholt“. Jfr. den interessante skildring i sagaen om Paal. Se, til det hele, Fredrik B. Wallem's bok: De islandske kirkers udstyr i middelalderen.

S. 111: „Jodis, sin fosterdatter“. Abbed Arngrim, som i det 14. aarh. skrev en saga om Gudmund har forstaat *fóstra* som fostermor. Men efter Arngrims og vor kilde, en ældre saga om Gudmund, synes „fosterdatter“ at være det rettere.

S. 121: „Der spurte de kong Sverres død“. Sturlungasagaen henlægger dette til Suderøyerne; men Grim Hjaltasons vers — se teksten like efter — tyder paa at Gudmunds-sagaen har ret: budet om Sverres bane har færdemændene faat i Norge.

S. 122: „Baade han og kongen sat i Nidaros om vinteren“. Det er den længere saga om Haakon Sverreson, som sier at kongen sat i Nidaros denne vinter. Den kortere saga fortæller at han var i Bjørgvin. Munch har givet den længere saga ret: Det norske Folks Hist. III (d) 429. Munchs bevis er, at den kortere saga lar Gudmund Areson være sammen med kongen om vinteren, og om Gudmund synes det visst at han var i Nidaros. Men den kortere saga sier ikke, at Gudmund var sammen med kongen *om vinteren*; den sier at han var *det en tid*. Kanske har han været paa et kort besøk i Bjørgvin. Sturlungasagaen sier uttrykkelig, at Gudmund og kongen møttes i Bjørgvin, og at Gudmund derfra drog til Nidaros. — Det kan da kanske være tvilsomt, hvor kong Haakon hadde vinter-ophold 1202—1203. Allerede abbed Arngrim (Biskupa Sögur II 54) tør ikke ha nogen sikker mening om, hvor Haakon og Gudmund var sammen.

S. 122: „den 13. april i 1203“. Abbed Arngrim sætter Gudmunds vigselssdag til 16. september 1202, ti i Arngrims tid var Eufemias messedag lagt til denne datum. Senere i sit verk er abbeden selv

kommet i tvil — av gode grunder — og nævner, at gamle kalendarier sætter Eufemia-dagen til 13. april (Biskupa Sögur II 53 og 74). Arngrims oplysning, at vigselen fandt sted paa en søndag stemmer bare med 13. april 1203, ikke med 16. sept. 1202.

S. 127: „— at han kvad i en av disse vanskelige stunder“. Versene er enten i al almindelighet lagt til „dagen før Kolbein faldt“, eller sat i umiddelbar sammenhæng med fortællingen om klokkeklangen, som K. ikke hørte (Biskupa Sögur I 568 og II 62).

S. 135: „Arnor Tumeson fór over havet sommeren 1213“. Dette aastal maa være det rette. Jfr. Dipl. Isl. I 360—361.

S. 136: „den sommer døde erkebiskop Tore“. En lang samtale mellem ham og Gudmund (Biskupa Sögur I 574—583) tør være opdigtet.

S. 136: „hos biskop Nikolas Arneson“. Gudmunds farbror Torvard hadde tjent biskopens halvbror kong Inge krogrygge, og Gudmunds far var falden i Norge paa Inge-partiets side.

Ravn Sveinbjørnsson s. 137—148.

S. 146: „det som var hændt i den hellige apostels pinsler.“ Se Postola Sögur 340—341.

Snorre Sturlasons Norges-færd s. 149—167.

S. 150: „første gangs valg maatte være enstemmig“. Jfr. dog de nærmere bestemmelser i „Graagaasen“. Særskilt er de trykt i Konr. Gislason: Synisbók s. 526—528.

S. 151: „Ved den tid Snorre blev lovsigemand“. Annalerne sætter kampen paa Mel i Midfjord til 1216. Det kan stemme med Sturlungasagaen.

S. 151: „Første sommer Snorre var lovsigemand“. Den tildragelse, som nu følger, er ikke tydelig tidfæstet i sagaen. B. Th. Melsted har, som jeg, sat den til 1215 (Safn til Sögu IV 881).

S. 159: „Av Skule fik han 15 stor-gaver og desuten det skib —“. Saa sier Sturlungasagaen. Men i kvadet Háttatal har Snorre selv takket kongen for skibet (jarlen for de 15 stor-gaver). Kanske er skibet git ham i kongens navn, mens gaven i virkeligheten skyldtes Skules iver.

S. 160: „haard-mulet — — mot det glimtende guld“. Sliik har F. Jónsson opfattet stedet (Skjaldedigtn. II B 60); jeg maa ogsaa fortolke det saa. Anderledes Benedikt Sveinsson i Reykjavik-utg. av Sturlungas. IV 247.

S. 163: „Da Bjørn fik se ham, kvad han“. Det maa være Bjørn, og ikke Lopt, som kvæder. Jfr. F. Jónsson: Den oldn. og oldisl. Litt. Hist. (2. utg.) II 137.

Islands stat s. 168—175.

S. 171: „islandsk lov gav nordmænd, svensker og dansker — — bedre ret“. Se f. eks. Staðarhólsbók s. 74—75 og Skálholtsbók (m. m.) s. 448.

S. 175: „først at han ikke kom nogen vel med landets folk“ (jfr. Haakon Haak. saga, Flatøyboken III s. 38). Men han *har* altsaa forsøkt sig. De som skriver anderledes har ikke kilderne med sig. — Snorres fortælling (i Heimskringla) om Einar Eyjolvsson, som ikke vil slippe nordmændene (Olav den hellige) til paa Island, har jeg latt ligge. Det kan nemlig være overmaade tvilsomt, om Einars agitation er Snorres egen. Kan hændte har Snorre bare referert en „kilde“; saa er min tro. Men om han, da han skrev, har set saken som Einar i sin tid saa den, — saa er det bare et av de mange vidnesbyrd om vekslende stemninger hos Snorre. Paa Island tok spørsmålet sig anderledes ut for ham, end det gjorde i Norge.

Eyjolv Kaarsson og Aron Hjørleivsson s. 176—195.

S. 183: „Aron Hjørleivsson het han“. Om Aron er der en egen saga. I hovedsaken, men ikke i alle enkeltheder, stemmer den med „Sturlunga“. Hvor de to kilder viker av fra hverandre, har jeg oftest fulgt „Sturlunga“. Jfr. B. M. Ólsen i Safn til Sögu III 254—272.

S. 191: „Høsten 1224 flakket Aron —“. Det maa ha været 1224, endda Arons saga kunde tyde paa 1223. Høsten 1223 (og vinteren over) var Sturla Sighvatsson paa Grund og ikke i kamp med Aron. Jfr. Sturlunga Saga, ed. Kålund, I 369 og 374.

S. 194: „Det ser ut til at det var i 1225“. Det er abbed Arngrim som fortæller om Gudmunds budsending til paven. Arngrims kronologi er fuldkommen forvirret. Men Munch (Det norske Folks Hist. III (d) 874) og Dipl. Isl. I 516 sætter hændelsen til aaret 1223. Det maa være galt. I 1223 faldt paasken saa sent, at den reisetid som Arngrim sætter for Gudmunds utsending og som synes at bygge paa god tradition, ikke vil passe. Utsendingen kunde ikke været tilbage ved St. Hans 1223. Derimot stemmer Arngrims omtale av reisons data ypperlig med aaret 1225, og bare med det.

Arngrim nævner at „kongen av Frankrig“ var i Rom samtidig med Gudmunds utsending. Den franske konge har imidlertid ikke været i Rom nogen gang i 1220-aarene. Derimot var de levantinske „franker“s konge Johan av Brienne vaaren 1225 i Italien og i stadig kontakt med paven. Se Winkelmann: Kaiser Friedrich II, 2 bd., s. 228 og 234—235.

Endnu er der den vanskelighet, at paven, sidst i april eller først i mai 1225 flyttet ut til Tivoli; men Gudmunds utsending kan jo ha faat hans svar der. (Jfr. Winkelmann: Kaiser Friedrich II, 2 bd., s. 236, og Gregorovius: Gesch. d. Stadt Rom, 4. utg., V 132 og 133 anm. 1).

S. 195: „biskop Magnus — — skulde vike fra sit embede“. Den rette grund til dette har Dipl. Isl. I 423—425. Anderledes P. A. Munch: Det norske Folks Hist. III (*d*) 874—875.

Sturla Sighvatsson s. 196—245.

S. 197: „Med Saudafell fik Sturla høvdingdømme —“. Jfr. Sturlunga Saga, ed. Kålund, I 352. Senere (I 372) er det sagt, at Sturla fik høvdingdømmet som brudkjøpssum (altsaa ikke før 1223). Kan hælde har han oprindelig ført styret paa sin fars vegne.

S. 215: „En av mændene kvad“. Han kaldes Olav. F. Jónsson tror det er Olav Leggsson svartaskald (Den oldn. og oidisl. Litt. Hist., 2. utg., II 93), Benedikt Sveinsson tror det er Olav Tordsson hvitaskald (Reykjavik-utg. av Sturlungas. IV 260. Men det er vel ikke visst, at det har været en av dem. Sommeren 1230, idetmindste, var Olav svartaskald i Norge; og Olav hvitaskald stod ikke i det forhold til sit søskenbarn Sturla, at han godt kan ha været med i hans flokk.

S. 226: „I mai 1234 blev pave Gregorius 9. drevet i utlegd“. Jfr. Gregorovius: Gesch. d. Stadt Rom, 4. utg., V 166. Før mai kan Sturla og Paal knapt være kommet til Rom. Efter Haakon Haak. saga (Flatøyboken III s. 109) synes det som om Paal ikke reiste ut før om vaaren 1234. Pavens avgjørelse i Paals sak faldt i oktober, i Perugia. Sturla maa være gaat som pilgrim til Rom paa pavens bud; men han har møtt Gregorius selv i utlegd.

S. 227: „I Tunsberg møtte Sturla kong Haakon“. Jfr. B. M. Ólsen i Safn til Sögu III 430—432.

S. 240: „Straks efter stod de i Surtshelleren“. Sagtens har Sturla villet skræmme Urøkja mest mulig.

S. 240: „Biskop Magnus gav Sturla Tordsson — — avlæsning.“ Jfr. note til Kålunds oversættelse av Sturlungasagaen I s. 434: „Hvad Sturla har forbrudt — — fortier sagaen“. Antagelig har hans brott været dette, at han har fulgt Urøkja, som maa være falden i ban ved sin voldsfærd, først og fremst ved drapet paa Sturla Sighvatssons ombudsmand i Vestfjorderne. Naar Urøkja i det følgende findes i pilgrimsfærd til Rom, er det sikkert en bot biskop Magnus har paalagt ham.

S. 241: „Kolbein unge, som — — hadde været — — i pilgrimsfærd“. Ogsaa dette maa ha været en botsfærd, visstnok en følge av de strenge ord, som erkebiskopen i 1232 sendte biskop Gudmunds motstandere mellem høvdingerne, og som allerede i 1233 drev Sturla Sighvatsson til at forlate Island.

S. 241: „Hinsides de store aacer som var grænsen for Oddeverjernes land.“ Nærmest Tjorsaa.

S. 242: „I Sunnlendinga-fjerdingen — — sat Torleiv av Gardar“.

Gardar hører „Borgarfjord“ til, og det er ikke visst, om egnen har været regnet til Sunnlendinga-fjerdingen eller Vestfirdinga-fjerdingen. Se Kálund: Historisk-topografisk Beskrivelse af Island I 331—337.

Biskop Gudmunds sidste dager s. 246—256.

S. 247: „med Jakob apostel“. Jfr. Jakobs brev: „Har ikke Gud utvalgt dem som er fattige i denne verden til at arve det rike, han har lovet dem som elsker ham“ — og Biskupa Sögur II 56: „Smaatroende mænd saa ikke, at arven efter den korsfæstede Jesus tilhører de fattige“.

S. 250: „høvdingerne — — gik til forlik med ham“. Gudmund var nok suspendert, men samtidig havde erkebiskopen brukt haarde ord mot hans fiender, og dette var det vel bl. a. som drev dem til forlik med ham.

S. 254: „nonnen Ellsabet av Skanogia“. Se „Visionen u. Briefe d. heiligen Elisabeth“, ed. Roth, 2. opl., s. 153.

S. 255: „geistlighed og folk skulde vælge biskop“. Jfr. Paasche: Kong Sverre 167—169 og 295.

Gissur Torvaldsson s. 257—292.

S. 280: „For disse ord, sier den store Augustinus — —“. Det hele er citat efter et haandskrift: *AM*, 461, 12 mo — og er avskrevet efter dette haandskrift. Fra norrøne kilder kjender jeg ingen anden „Augustinusbøn“, som det her kan være tale om. Denne passer til Sturla Sighvatssons situation: den er kort, og alt maatte gaa i flyvende fart; den er indholdsrik, og dens indhold er netop et slikt som Sturla kunde trænge; han har ikke tid til at gaa til skrifte, og bønnen gir efter sit væsen (jfr. kommentaren til den) erstatning for skriftemaalet.

S. 291: „— Sturla skulde verget overgangen over aaen — —“. P. A. Munch kalder det (med urette) „besynderligt“, at han ikke gjorde det. Jfr. Det norske Folks Hist. III (d) 990. Aaens løp over dalsletten var dengang noget anderledes end nu, men ihvertfald var der bare sletteland ved bredden.

Snorre Sturlasons fald s. 293—306.

S. 295: „Det bud Tord kakale fik fra Snorre —“. F. Jónsson (Skjaldedigtn. II B s. 90) og Benedikt Sveinsson (Rk.vik-utg. av Sturl. S. IV 265—266) fortolker verset paa *litt* ulike vis. I hovedsak er meningen klar.

S. 300: „Da han (Sturla Tordsson) og Snorre møttes, maatte han høre ond-ord av farbroren“. Dette kan vel ikke godt nævnes mellem

beviserne for, hvor upartisk Sturla skriver. Det er jo bare latterlig, at Snorre gir ham ond-ord, fordi han trætter med sine frænder. Ti det er Snorre, som i al stilhet staar bak trætten; for at bli kvit Urøkja i Stavaholt har han egget ham ind paa Sturla. Jeg tror, at Sigurður Nordal (Snorri Sturluson s. 252—253) ikke har set helt rigtig i denne detalj. Skulde ikke Sturla ha skrevet om Snorres ond-ord med et litt smil? I hovedsaken — sagaens rolige upartiskhet — vil jeg være den sidste til at strides med Nordal; men ved denne leilighet synes jeg nok Sturla morer sig litt over farbroren. Om Snorres skyld i hele trætten, jfr. fortællingen om samtalen mellem Snorre og Urøkja i Tumes bryllup, og Urøkjas ord (litt nedenfor s. 300) at det er *hans far*, som „vælger boliger“ for ham.

Snorre Sturlason og hans verk s. 307—33.

S. 310: „— den yngste av Sturlasonnerne —“. Sigurður Nordal og jeg møtes, i det væsentlige, i vor opfatning av Snorres personlighet. Og jeg tror ikke kilderne gir grund til et syn, som er meget avvikende.

S. 312: „Med sine like mellem høvdingerne sluttet han mange venskaper“. P. A. Munch sier, at Snorre „altid stod paa en venskabelig fod med Ravn Sveinbjørnsson“, og at dette „taler særdeles meget til hans fordel“. Gustav Storm „slutter sig ganske til“ Munch og citerer fra ham. Men jeg kan ikke finde, at kilderne noget steds taler om venskap mellem Snorre og Ravn, eller nævner dem sammen. En gang er det sagt, at Ravn kom til Reykjaholt, men ved den leilighet er Snorre ikke nævnt. (Jfr. Munch: Det norske Folks Hist. III (d) 1005 og Snorre Sturlasons Kongesagaer, overs. av Storm, s. XXII).

S. 313: „Knut jarl — — sigtet til Snorre.“ Se Sturlunga Saga, ed. Kålund, II 146.

S. 313: „Ikke skal der hugges —.“ Gustav Storm oversætter: „Ikke skal du hugge.“ Men saa staar der ikke. Og derfor er det knapt rigtig at Snorre vilde „imponere drapsmanden“. (Se Snorre Sturlasons Kongesagaer, overs. av Storm, s. XXI).

S. 315: *Háttatal* med sine 102 vers —.“ Jeg er klar over, at dette digt, i originalitet og varme, ikke staar paa høide f. eks. med Egils eller Hallfreds kvad. Men jeg har søkt at vurdere digtet ut fra tidens egne forutsætninger.

S. 318: „Jarlen fik de fleste av versene“. Anderledes kan jeg ikke læse *Háttatal*. F. Jónsson sier: „v. 1—30 handler om kong Haakon, v. 31—67 om Skule jarl, v. 68—101 om begge fyrster, men dog fortrinnsvis om kongen“. Jfr. Den oldn. og oldisl. Litt. Hist., 2. utg., II s. 79. Med utgangspunkt i v. 68, 69 og 70 maa jeg se dette anderledes (jfr. ogsaa v. 77, 82, 83, 86, 91, 94, 95 og den sammenheng ver-

sene staar I). Er det ikke næsten altid jarlen der tales om i avsnittet v. 68—102? I v. 95 heter det, at Snorre hadde 15 stor-gaver at takke fyrsten for, da han bragte ham „fire kvad“. Av disse kvad var to digtet i Norge (jfr. Sturlunga Saga) og er tapt nu, det tredje staar i Háttatal v. 31—67, det fjerde (jfr. v. 69) i Háttatal v. 68—96.

S. 318: „— laget han en svar-vise“. Helt sikkert, at den er av Snorre, er det ikke; men meget rimelig. Jfr. s. 165—166 og 284.

S. 325: De andre tydninger av ordet *edda* er: „digtlære“, og „Odde-boken“. — Navnet paa den første del av Sverres saga, *Grýla*, maa tydes slik, at det som her fortelles er et skræmmende varsel (for Sverres motstandere). Jfr. teksten i Eirspennill: „Her er sagt fra om nogen av hans strider, og eftersom fortællingen skrider frem vokser hans styrke, og denne styrke varsler de større ting (som fulgte); derfor kaldte folk denne del av boken *Grýla*“. *Grýla* i betydningen skræmmende varsel, se Sturl. Saga, ed. Kålund, I 344 og 398.

Med betydningen av navnet *Grýla* følger det vel, at denne del av Sverres saga knapt har naadd frem til fortællingen om hans avgjørende seiervindinger, ikke til 1184, knapt nok til 1179.

S. 327: „— sagaen om Olav den hellige, den han siden omgav med andre kongesagaer —.“ Efter Sigurður Nordals bok „Om Olaf den helliges saga“ (1914) maa det ansees sikkert, at den selvstændige Olavssaga er ældre end Heimskringla.

S. 331: „læs den, og følg det du *hører*“. Heilagra Manna Sögur I 467.

S. 333: „Olavssagaen — — gav Heimskringla en viss skjævhed“. Jfr. Nordal: Snorri Sturluson 241—242.

S. 335: „haanden blev hel og ubrændt som før“. Jfr. Paasche, i „Edda“ VI (1916) s. 377.

Sturlungernes ættetal

		Sturla Tordsson fra Hvam d. 1183 g. m. Gudny Bedværdatter d. 1221			
Tord Sturlason d. 1237	Sighvat Sturlason d. 1238	Snorre Sturlason d. 1241			
		Sturla Tordsson d. 1238	Jon Murt d. 1231	Urækja d. 1245	Hallbera g. m. Kolbein unge
Sturla Tordsson d. 1284	Sturla Sighvatsson d. 1238 og hans brødre.	Tordis g. m. Torvald	Ingebjørg g. m. Olseur	Vatsfirding	Torvaldsson

Register.

[Tillægget er utenfor registret.]

a) Personnavn.

- Aalov 46
Aamunde Arneson, kirkebygger 97
Aaskel, erkebiskop 40
Aasmund 102
- Absalon, erkebiskop 96
Aleksander III, pave 90
Alv av Tornberg 225
Alvheid 266
Ambrosius 114, 116, 123, — saga om A. 134
Andreas apostel 146
Andreas Ravnsson 240
Andres prest 69
Are frode 7, 29, 34, 63, 67, 259, 321
Are d. sterke 63, 65
Are Torgeirsson 101
Arnbjerg Arnorsdatter, Urøkjas hustru 223—225, 235, 239 f.
Arnbjörn prest 305
Arne, biskop av Bjørgvin 263
Arne Audunsson 283
Arne beisk 305 f.
Arne ureida 302
Arnfinn Tjovsson 298
Arnor Tumeson (d. 1221) 129, 131—135, 165, 176—178, 180—182, 198, 203, 206 f., 246, 290
- Aron Hjørleivsson 183—185 (Malmøy); 185—189 (Grimsøy); 190 f. (Svinafell); 192 f. (Norge og Jorsaler); 226 (A. og Sturla); 270; 294 f. (A. og Gaut paa Mel, A. og Tord kakale)
Atle (Lyrshogshede) 137
Atle prest, billedmaler 97
Aud d. dyptænkte 38 f.
Aud, Gisle Surssons hustru 138
Augustinus 280
- Baard d. svarte 23 f.
Balder 66, 322
Baldvine, konge 69
Barbara, St:a, 75
Berse „lik-kjøtt“ 105
Berse prest d. rike 71
Bjarke 322
Bjarne Kolbeinsson, biskop paa Orknøyerne 72 f., 138
Bjørg, Hneites hustru 9
Bjørn 233
Bjørn fra Aas 283
Bjørn Sæmundsson fra Odde 258, 266, 268, 278
Bjørn Torvaldsson av Haukdølaætten (d. 1221) 158; 160—165

- (strid med Snorre og Lopt);
174 f., 182, 202 f., 284, 298,
303, 311
- Botolv, biskop av Holar (i 1238) 256
- Brand i Høvde 250
- Brand Sæmundsson, biskop av
Holar (d. 1201) 47, 56, 60, 76,
96 f., 99, 108, 110, 114 ff.
- Bruse prest 127 f.
- Brynjolv 276
- Bødvar, far til Gudny, Snorres
mor 47, 55—59
- Bødvar Asbjørnsson, 17, 19, 23, 28
- Bødvar i Bø 258
- Bødvar Tordsson (av Stad) 206,
252, 258
- Børk d. digre 63
- Clemens pave 24
- Dagfinn bonde 159
- „Dala-Frøy“ 210 f., 220
- Dansa-Berg 315
- David 89
- Dionisius biskop 75
- Domitianus 75
- Egeas jarl 146
- Egidius, St., 139
- Egil, heimemand hos Snorre 73 f.
- Egil Skallagrimsson 28, 45, 64, 71,
73 f., 307
- Einar, se Ravnssønnerne.
- Einar Ingebjergsson 45—48
- Einar klaap 276
- Einar skemming 184 f.
- Einar Skuleson, skald 72
- Einar Torgeirsson (d. paa Grøn-
land) 107 f.
- Einar Torgilsson paa Stadarhol
(d. 1185) 39—51, 54, 62, 66
- Einar vipa 104
- Eirik birkebein 192
- Eirik „greve“ 229
- Eirik Ivarsson, erkebiskop 95 f.,
98, 122 f., 134
- Eirik (Erik) Knutsson, konge 157
- Eirik unge 167
- Ellisabet av Skanogia 254
- Eljarne 222
- Erlend prest 111
- Erling skakke 93 f., 101
- Eskil lagmand 157
- Eyjolv Kaarsson (d. 1222) 177—
189, 201
- Eyjolv prest fra Vellir 251
- Eyjolv Snorreson, skald 121, 144
(d. s. ?)
- Eyjolv Sæmundsson i Odde 68
- Eystein, erkebiskop 69, 91—96,
105, 107 f., 172, 260
- Eystein (Magnusson), konge 4, 333
- Flose (Njaals saga) 79, 115
- Franciskus, St., (d. 1226) 247, 251
- Fredrik II, keiser 227
- Fridrek, biskop 38
- Frøy (210) 220, 321
- Gamle, munk og skald 87—90
- Gaut fra Mel 294, 296 f.
- Geir 39
- Geirmund heljarskinn 7
- Geirmund tjyv 288
- Gest, læresvein 111 f.
- Gisle d. gautske 320
- Gisle Sursson 138, 164, 284, 322
- Gissur Hallsson av Haukdøla-ætten
(d. 1206) 96, 115, 259 f.
- Gissur Isleivsson, biskop av Skaa-
laholt (d. 1118) 4, 22, 25, 29,
31 f., 34
- Gissur Torvaldsson 165, 202, 208,
242, 258—260; 262—264 (G. i
Norge); 265 (karakteristik); 266,
268—274; 278—288 (Ørlygs-
stad og Miklebø); 289 f., 299,
301—304; 305 (Reykjaholt 1241);
312 f., 336

- Godesti, abbedisse 31
Gregorius (d. store), pave 32, 34, 134
Gregorius VII 90
Gregorius IX 226 f., 252
Gregorius Dagsson 42
Grette (d. sterke) 10
Grim, se Ravnssønnerne
Grim, nordlensk mand 41
Grim fra Snoksdal 221
Grim Hjalteson, munk og skald 120 f.
Grim Snorreson 14—16
Groa biskopsdatter 25 f., 34
Gudlaug 164, 166
Gudmund Areson, biskop av Holar (d. 1237) 61, 82, 99—102; 102—106 (skibbruddet); 107 (prest-vies); 108; 109—113 (Vellir); 113—116; 116—118 (vælges til biskop); 119—122 (henter vig-selen); 122—128 (strid med Kolbein); 129—131 (fange); 131—133 (hos Snorre); 134; 135 f. (til Norge 1214); 137, 140, 142 f., 147—149; 176 (hjem, 1218); 177—182 (strid med Ar-nor); 183—185 (Malmøy); 185—189 (Grimsey); 193—195 (2den gang i Norge); 198, 206 f., 216, 225, 231, 246—250; 250 f. (dør); 252—256 (karakteristik, jfr. 123 f.); 262, 275, 279, 308, 310, 315, 328 f., 336
Gudmund dyre (d. 1212) 56, 76, 78—83, 86 f., 122
Gudmund d. mægtige 25
Gudmund Oddsson, skald 158, 189, 214, 220, 222
Gudny Bødvarsdatter, Snorres mor (d. 1221) 45, 48 f., 57, 63 f., 65, 71, 155, 196, 203, 242, 307 f.
Gudny Sturladatter 210
Gudrun (Eyjafjord) 77 f., 81
Gudrun Gjokedatter 322
Gudrun (Osvivrsdatter) 39
Gunn 129, 321
Gunnar paa Lidarende 67
Gunnhild, dronning 328
Gunnlaug munk 114, 134
Gunnlaug ormstunga 23, 71, 74
Guttorm, erkebiskop (d. 1224) 136, 193, 195, 253
Guttorm Kalvsson (d. 1234) 230
Gøndul 129, 321
Haakon galen, jarl (d. 1214) 154, 157, 315
Haakon Haakonsson, konge 155; 156 f. (karakteristik; 158 f., 167; 172 f. (planer paa Island); 193, 226—228 (H. og Sturla), 236, 241, 249, 253, 262 f., 275, 293, 295; 295—298 (H. og Snorre); 299; 302—304 (brev til Gissur); 313; 316—319 (Háttatal); 327
Haakon Ladejarl 72, 328, 331
Haakon Sverreson, konge 122
Haakon Tordsson (d. 1198) 78—81
Haarek av Tjotta 332
Haavard styresmand 102—104
Hall Kleppjarnsson 180 f., 230
Hall Teitsson av Haukdøla-ætten (d. 1150) 20 f., 24, 27, 30, 35, 259
Hall Torarinsson i Haukadal 259
Halla, biskop Paals datter 98
Hallbera Snorredatter (d. 1231) 207, 222 f., 302
Halltdor Jonsson 220 f.
Halltdora, Sighvat Sturlasons hu-stru 66, 196, 199, 229
Hallfred vandrædaskald 180
Hallgerd (paa Helgafell) 52—54
Hallkatla Einarsdatter (paa Eyre) 145, 148
Hallstein styresmand 104
Hallvard svarte, hirdmand 293

- Hallveig Ormsdatter (d. 1241)
 202 f., 217, 298, 300, 302 f.,
 307, 311, 315, 327
 Hallveigssønnerne 203, 217, 298,
 303—305, 307, 315
 Halvdan Sæmundsson paa Keldur
 258
 Halvdan svarte 68
 Harald gilles sønner 72
 Harald gullskegg, konge 5
 Harald Maddadsson, jarl 70
 Harald Sigurdsson (haardraade),
 konge 5, 32, 231, 329, 333
 Harald Sæmundsson fra Odde
 167
 Havlide Ljotsson 276
 Havlide Maarsson (d. 1130) 4 f.,
 8—11, 13—30, 32 f., 35 f., 38,
 52, 58, 63, 140, 149, 168, 170
 Havtore, Arons morbror 192
 Heimdall 66
 Hel 323
 Helga, Are d. sterkes datter 65
 Helga d. fagre 71, 74
 Helge, klerk 250 f.
 Helge d. magre 101
 Helge prest, læge 47, 66, 106
 Henrik, konge (H. II) 90
 Herburt 152
 Herdis, biskop Paals hustru 98
 Herdis Bersedatter, Snorres hustru
 71, 75, 198, 223, 262 f.
 Herdis Ravnsdatter 177
 Hermund Hermundsson (221) 266,
 288
 Hild, einsætekone 34
 Hjalte biskopsson 270, 272, 284 f.
 Hneite (Stranda-H.) 5—10, 30
 Honorius III, pave 195
 Hromund Gripsson 14, 322
 Hrongvid viking 14
 Hvam-Sturla, se Sturla Tordsson
 Illuge prest 279
 Inge Baardsson, konge 154—156,
 315
 Inge (Haraldsson) krokryg, konge 42
 Ingebjørg, Hvam-Sturlas første hu-
 stru 36, 39, 42, 45, (61), 101
 Ingebjørg Snorredatter 202, 262—
 265
 Ingemund prest (i Reykjaholar, d.
 1169) 10—12, 14, 19, 23, 30, 35
 Ingemund prest, biskop Gudmunds
 farbror (d. 1189) 101—108, 133
 Ingjald paa Skarvstad (d. 1171)
 48—50
 Ingunn (i Holar) 62, 321
 Innocentius III, pave 99, 124, 136
 Isleiv, biskop (d. 1080) 31, 259
 Jakob apostel 139, 145, 247
 Jodis 111 f.
 Jon (Johannes) apostel 75, 87, 123
 Jon baptista 22, 107 (anm.), 116
 Jon, bror av Gudm. dyre 56
 Jon d. heilige, biskop av Holar
 (d. 1121) 4, 27, 31, 34, 41, 68,
 114, 320
 Jon Gissursson 264
 Jon Grettesson 277
 Jon grønleendinga-biskop 97.
 Jon Loptsson i Odde (d. 1197)
 50—55, 59—61, 69—71, 79—81,
 94—96, 149 f., 161
 Jon murt Snorreson (d. 1231) 262
 —264, 311 f.
 Jon prest (i Holar) 250 f.
 Jon Sigmundsson fra Svinafell 261 f.
 Jon Sturlason 299
 Jonssonerne fra Steingrimsfjord
 199 f.
 Jora biskopsdatter 260—262
 Jorunn d. rike 153
 Josep i Sudavik 143
 Kaar 243
 Kalv Arneson 332

- Kalv (Guttormsson d. 1234) 180 f., 229 f., 288, 313
Karl Jonsson, abbed 114, 325
Ketil, biskop av Holar (d. 1145) 25—27, 33—36
Ketil prest (i færd til Rom) 194 f.
Ketilbjørg, einsætekone 115
Kjartan Olavsson 38 f., 66
Klæng, biskop av Skaalaholt (d. 1176) 34, 40—42, 43—45, 47, 51, 93, 260, 321
Knut jarl (Haakonsson) 313
Kodran 153
Kol, klokkestøper 97
Kol d. rike 266—268, 270, 309
Kolbein Sighvatsson (d. 1238) 237, 285—287
Kolbein Tumeson (d. 1208) 66 f., 114, 116—118, 122—126; 127 (K.s vers); 128 (fælder); 129, 132, 135, 176, 180, 262, 279
Kolbein unge (Arnorrsson) 207 f. (gifter sig); 213, 222—224; 229—232 (mot Sighvat, mot Snorre); 241 (utenlands); 246, 248, 250 f., 258, 265; 271—274 (mot Sturla); 278 f.; 281—283 (Ørlygsstad); 287—291, 301—305, 312 f., 336
Kolfinna, Torgils Oddesons hustru 7
Kraak, se Ravnssønnerne
Kristin, Haakon galens hustru 157, 315
Kristrun tiggerkone 212
Kygri-Bjørn 275 f.
- Langliv jarlsdatter 70
Loke 66
Lopt biskopsson 161—167 (vers om L. 163 og 166), 175, 182, 199, 202, 258 f., 298
Lopt Sæmundsson i Odde 68—70
- Maar, Havlides far 4 f.
Maar, Havlides brorsøn 5—9, 30
- Maar „kubbe“ 267
Magnus (I), biskop av Skaalaholt (d. 1148) 34, 51
Magnus (II), biskop av Skaalaholt (d. 1237) 153, 161, 194 f., 202, 231 f., 240, 249, 252, 255, 260, 270
Magnus barfot, konge 68—70
Magnus Erlingsson, konge 48, 69, 93 f., 107, 172, 193
Magnus d. gode, konge 68, 137, 332, 334
Magnus Gudmundsson 152 f.
Magnus prest (Reykjaholt) 73, 75
Magnus tale-svein, munk 250
Margret hin hage 98
Margret Skuledatter 157
Maria, St.a, 75, 87, 103, 112, 116, 118 f., 123, 128, 132, 195, 240, 253 f., 276
Maria Magdalena 89
Markus Mærdsson 305
Markus Sighvatsson (d. 1238) 258, 285, 305
Markus Skeggeson, skald 45, 64, 307
Markus Skeggeson (d. y.) 66 f.
Markus Sveinbjørnsson 138
Mauritius, St., 305
Maximianus 75
Mikael, St., 116
- Nikolas, St., 68, 115, 162
Nikolas Arneson, biskop av Oslo 98, 136
Njaal 67, 79, 115
Njord 323
- Odalrik Gunnfardsson 37 f.
Odd, svein 263
Odd Aaleson (d. 1234) 228 (225)
Odde Torgilsson (paa Stadarhol) 37, 39
Oddkatla (Eyjafjord) 76 f.
Odin 57, 62, 296, 321, 323, 327

- Olav Haraldsson d. hellige 2, 32, 86, 117; 171 f. (planer paa Island); 186, 259, 310; 324 f., 327—329, 322—336 (Snorre om O.)
- Olav Hildeson (d. 1120) 5—10, 12—16, 18, 30
- Olav hvitaskald (Tordsson) 192, 242—245, 252, 293, 298
- Olav hærmandskonge 14
- Olav Klakkason 50
- Olav paa 66
- Olav svartaskald (Leggsson) 263 f.
- Olav Sølveson, prest 52 f.
- Olav Trygvason, konge 86, 114
- Olav fra Odøy 224
- Orm Barrøyskald 14
- Orm Jonsson fra Odde (d. 1218) 154 f., 158, 160 f., 175, 203
- Orm Jonsson fra Svinafell 189—191 (O. og Aron); 215 f. (i mandgard); 223, 241 f., 266, 268, 270 f., 329
- Osk (i Miklebe) 230
- Ovidius 41
- Paal (Paulus) apostel 103, 116 (87)
- Paal, biskop av Hamar 226 f.
- Paal Jonsson, biskop av Skaalaholt (d. 1211) 96—99, 114 f., 119, 124, 135, 161 f., 249
- Paal Sæmundsson fra Odde (d. 1216) 152, 154
- Paal Sølveson, prest i Reykjaholt 54—62, 73
- Paal Tordsson fra Vatsfjord 52 f.
- Peter apostel 24, 31, 75, 89, 116, 230, 288
- Peter, erkebiskop (d. 1226) 195
- Peter Skuleson 296
- Peter Støyper 228
- Placitus, St., 87
- Ragnheid, Torlak d. helliges søster 95 f.
- Ragnheid, frændkone av Ravn Sveinbjørnsson 142, 144
- Ragnhild, Arons hustru 193, 294
- Ragnvald 191
- Ragnvald Mørejarl 67
- Rakel (d. synske) 211
- Rannveig, biskop Gudmunds mor 101
- Rannveig (i Holar kirke) 34
- Rannveig (d. synske) 112 f.
- Rannveig, Havlide Maarssons hustru 4, 18 f.
- Ravn (Eyjafjord) 77 f.
- Ravn lagmand 240
- Ravn Sveinbjørnsson (d. 1213) 119—122 (i Norges-færd med biskop Gudmund, jfr. 140); 137 f.; 139 (i pilgrimsfærd); 139 f. (lægedomsevne); 141; 142 f. (i mandgard); 144 f.; 146 f. (blir dræpt); 177, 183, 192, 199, 208, 228, 321, 329; 334 (Lyrskogshede)
- Ravnssønnerne 148, 191, 200, 202, 204 f., 209 f., 214—216; 222 (Einar og Grim drukner i 1231), 225, 228, 245, 248, 267; 286 f. (Sveinbjørn og Kraak blir dræpt, i 1238)
- Rig 325
- Rikinni (i Holar) 321
- Rolv Krake 208, 322
- Rolv av Skalmarnes 14
- Selkolla 133 f.
- Sighvat Sturlason (d. 1238) 65; 66 (gift med Halldora); 67, 72 f., 114, 121, 143, 149, 152, 158; 165 f. (hos Snorre i Stavaholt); 181 (til Grund); 182; 185—189 (Grimsey); 193—199, 201, 204—207, 210, 214—216, 223, 225, 229, 231, 234 f.; 236—238 (mot Snorre); 239, 241, 246, 249 f., 252, 257—259, 266—268, 273—

276; 281—283 (falder); 285, 288, 290 f., 293, 295, 297; 307—310 (karakteristik); 311 f., 329, 336
 Sighvat Runolvsson, djakn 283
 Sigurd, erkebiskop 225 f., 252
 Sigurd Favnesbane 322
 Sigurd græker 80 f., 196
 Sigurd Jorsalafarer, konge 4, 10, 69, 333
 Sigurd kjærringnæse 45 f.
 Sigurd (mund) konge 259
 Sigurd ribbung 193 f.
 Sigurd slembe 35, 45
 Sigvard, biskop av Skaalaholt (1238) 256
 Simon (Eyjafjord) 77
 Simon knute 305 f.
 Skalde-Ravn 74
 Skallagrim 71
 Skapte Torarinsson, prest 28
 Skarphedin 67, 319 f.
 Skarthedin 323
 Skegge (i Hvam) 38
 Skegge, bonde 36 f.
 Skegge, bonde 209
 Skule jarl Baardsson (d. 1240) 155 f. (karakteristik); 157—160 („haard-mulet var S.“); 165 f., 174 f., 189, 192—194, 225—227, 249, 263, 296—298, 302, 311, 313; 315—319 (Háttatal); 327
 Skuma d. lille 177 f.
 Snorre, se Torvaldssønnerne
 Snorre (Eyjafjord) 81
 Snorre gode 36, 63
 Snorre, læge 105
 Snorre Sturlason (d. 1241) 38, 45, 54; 60 (til Odde); 63—65; 67—71 (i Odde); 71 (gifter sig med Herdis); 72—74 (Borg); 73—75 (til Reykjaholt); 76, 79, 81 f., 95, 113, 129; 131 (i Holar 1209); 132—135, 137, 145, 149; 150 (lovsigemand); 151 (paa Mel);

152 f.; 154—160 (i Norge); 160 (midvers om S.); 161—165; 166 (vers om Graasida); 174 f. (S. og Norge); 176, 182, 189; 198 (S. og Solveig); 199—201; 202 f. (S. og Hallveg); 204—215 (mot Sturla); 215 f. (mot Orm Svinfelling); 217 f.; 222—224 (mot Kolbein unge); 225, 231—234; 236—239 (paa flugt for Sturla); 242—246, 262—265, 284, 293; 295—298 (2den gang i Norge); 299—304; 305 f. (falder); 307—314 (karakteristik); 315 (hjemmeliv); 315—319 (Háttatal); 321; 324—327 (Edda); 327—336 (Helmskringla), 333—236 (Olavs-sagaen)
 Snæbjørn 276
 Solveig Sæmundsdatter fra Odde 198—200, 202 f., 211 f., 214 f., 222, 267, 278, 292, 298, 311 f.
 Sote 4
 Starkad 322
 Steingrim (paa Eyre) 146
 Steinvør Sighvatsdatter 258, 274
 Sturla Baardsson, skald 208, 315
 Sturla Sighvatsson (d. 1238) 185—189 (Grimsey); 190—197; 197 (til Saudafell); 199 (gift med Solveig); 200—204; 205—207 (Hvams-færden); 208—213; 214 (paa Altinget); 215 f.; 217—222 (mot Torvaldssønnerne); 223 f.; 225—228 (i utlandet); 235 (hjem); 236—245 (mot Snorre, Urækja og Torleiv); 246, 249 f.; 257—259 (paa Grund, i 1237); 265—267; 268—275 (mot Gissur og Kolbein); 277—282; 283 f. (falder); 285, 288; 289—291 (karakteristik); 292—295, 297—299, 301 f., 305, 308 f., 312 f., 321, 325, 328, 336

- Sturla Tordsson fra Hvam (d. 1183)
36—61; 61—64 (karakteristik);
65 f., 69, 87, 90, 101, 106, 150,
289; 296 (Gaut paa Mel); 307 f.,
321, 328
- Sturla Tordsson d. y. 63 f., 203,
214, 233 f., 237, 239 f., 250,
252, 266, 268, 275, 286, 289,
299—301, 303 f., 308, 313—315,
336
- Stutt-Lina 39
- Styrme d. frode 298, 315
- Styrme fra Gilsbakke 23
- Svavad 323
- Svein Jonsson „bygdebot“ 132
- Svein Sturlason 50, 54, 72
- Sveinbjørn, se Ravnssønnerne
- Sverker, konge 157
- Sverre Sigurdsson, konge 14, 48,
54, 70, 82, 93, 94, 96 f., 99,
107, 114, 121, 126, 138, 154—
156, 172, 259, 279, 315, 325
- Sverting, Snorres søstersøn 213
- Sæmund frode i Odde (d. 1133)
25, 33 f., 39, 50, 67 f., 94
- Sæmund Jonsson i Odde (d. 1222)
54, 67, 70 f., 73, 81, 119, 149,
152—155, 158; 161—167 (Lopts
strid); 166 (vers om S.); 182,
194; 198 (dør); 199, 203, 255,
260, 263, 285, 304
- Sæmundssønnerne (fra Odde) 70,
192, 198, 241, 266, 278 (se Bjørn,
Halvdan, Harald, Paal)
- Sævalde 324
- Tangbrand 259
- Tavi-Berg 315
- Teit (Eyjafjord) 76
- Teit Ísleivsson i Haukadál (d. 1110)
29, 259
- Tomas Becket 90, 113, 124 f., 139,
254 f.
- Tomas Ragnheidsson i Selaadal 146
- Tor 66, 326
- Tora, Jon Loptssons mor 68, 70,
262
- Tora d. y. 260—262
- Tora d. æ. 260—262
- Torarin, bror av Orm Svinfelling
190 f.
- Torarin (paa Eyre) 145
- Torarin roste 105
- Torbjerg, Paal prests hustru 56—
58, 61 f., 296
- Torbjørn humla 104
- Tord, se Torvaldssønnerne
- Tord, Hvam-Sturlas far 36, 38, 61
- Tord, Sturlasønnernes morbror 72,
130
- Tord kakale Sighvatsson 235, 237,
293—296, 299, 311, 329, 336
- Tord kraaka 104
- Tord krok Sighvatsson 258, 286
—288
- Tord Snorreson fra Vatsfjord 141
- Tord Sturlason (d. 1237) 63, 65 f.,
72 f., 129, 145, 148 f., 152, 155,
158, 182, 192, 198, 203; 204
(til Hvam), 205—209, 214, 217,
223 f., 228, 231—234, 236—
238, 241 f., 246, 250; 251 f.
(dør); 299; 307—310 (karakte-
ristik)
- Tord (Torvaldsson) Vatsfirding 11—
14, 16, 23, 52, 140
- Tordis, Snorre godes mor 63
- Tordis Snorredatter 202, 209, 224
f., 228
- Tore, erkebiskop (d. 1214), 98, 134,
136, 253
- Tore, biskop av Hamar 96
- Tore jökul (d. 1238) 286 f.
- Tore d. trolíkyndige 39
- Torgeir Brandsson (d. 1186) 108
- Torgeir Halleison 101 (47)
- Torgerd lygekjærring 39
- Torgils arbeins-stjup 148

- Torgils Oddeson paa Stadarhol (d. 1151) 6—30, 32 f., 35—39, 168
Torggrim prest 46
Torkel 233
Torkel, klerk 250 f.
Torkel hvalros 72 f.
Torlak Runolvsson, biskop av Skaalaholt (d. 1133) 22—24, 29, 31, 33 f., 40, 170
Torlak Torhallsson d. hellige, biskop av Skaalaholt (d. 1193) 59, 68, 92—96, 98, 114, 148, 240, 242, 260
Torlaug Paalsdatter 54 f.
Torleiv beiskalde 51 f., 54
Torleiv av Gardar 242—245, 252, 257 f., 293, 296—299, 312
Torljot 151
Tormod, læge 18 f.
Tormod Kolbrunarskald 10
Torstein (Eyjafjord) 81
Torstein (Haukadal) 21
Torstein Egilsson 71
Torstein Gudineson 305 f.
Torstein langbein 240
Torstein skrinsmed 98
Torvald Gissursson av Haukdølaætten, far til Bjørn og Gissur 164—167, 260—262, 264 f., 290
Torvald (Snorreson) Vatsfirthing (d. 1228) 140—148, 199—202, 204 f., 207 f.; 209 (brændes inde); 210, 213, 224, 329
Torvald vidfarle 38
Torvaldssønnerne fra Vatsfjord (d. 1232) 210—213 (overfalder Saudafell); 213—218; 218—222 (falder); 223, 286, 289
Torvard, bonde i Eyjafjord 196 f.
Torvard (Torgeirsson), Hvam-Sturlas maag) 39—45, 47, 101, 117
Torve prest 217 f.
Tume Sighvatsson d. æ. (d. 1222) 182—187, 286 anm.
Tume Sighvatsson d. y. 286, 292, 295, 300 f., 304
Tungu-Odd 74
Ulvrún, einsætekone 119
Una 111 f.
Unnar 324
Urækja Snorreson 217; 223—225 (til Vatsfjord); 228—239 (i Vatsfjord og Stavaholt); 240 (i Surts-helleren); 241 (til utlandet); 289, 296—304, 310, 312, 315, 336
Utgarda-Loke 326
Valde prest (paa Eyre) 147
Valdemar (seier), konge 216, 241
Valla-Ljot 109
Valgard, tjenestesvein 264
Valgard Styrmeson 152, 162
Vermund, læresvein 111 f.
Vidkunn 39
Vigdis Gislisdatter 199
Vølund 138, 321
Yngvild Torgilsdatter fra Stadarhol 39—42, 45, 101
Ævar d. gamle 5
Øgmund Torvardsson 102, 116 f., 126—130, 132
Ønund i Langalid (d. 1197) 78—80, 109, 122
Øssur, erkebiskop 4, 24, 29

b) Stedsnavn.

[Her er henvist bare til de sider, hvor stedet er nævnt første gang, eller hvor det skildres, eller hvor en særskilt interesse knytter sig til.]

Aalk 5

Aas 176

Agvaldnes 328

Almannagjaa 21, 260

Alptavatn 270

Apavatn 268

Arnarfjord 137

Bari 68

Beitevollerne 272

Bergtorshvaal 67

Bessastad 237, 303

Bjergvin 54, 69, 97, 107, 154, 157
f., 167, 193, 195, 226, 263, 293
f., 296 f.; Kristkirken 264; Ma-
riakirken i B. 195

Blaaskogaheien 268

Borg 71, 75

Borgund 225

Breidabolstad (i Vesterhop) 4

Breidabolstad (i N. Reykjardal) 74

Breidabolstad (i Steingrimsfjord)
199 (133)

Breidabolstad (i Fljotslid, sydlan-
det) 161, 298

Breidefjord 7

Bø (i Borgarfjord) 244

Bø (ved Breidefjord) 209

Canterbury, se Kantaraborg

Compostella 139

Deildartunga 55

Dyrafjord 142

Eiriksøkul 325

Eyjafjallajökul 67

Eyjafjord 42

Eyrar (sydlandet) 154, 245

Eyre (i Arnarfjord) 137 f.

Fagerøy 233

Faksafjord 51

Flatøy 179

Fljotslid 298

Gaasar 102

Gardar 245

Gautland 157

Geirsholm 245, 273

Geirtjovsfjord 138

Gestilren 157

Geysir 259

Gilsbakke 23

Glaama 140

Grimsey 171, 185—189

Grund 181

Grønland 107 f., 154 f.

Hamarkaupang 96

Hardanger 155

Haukadal 20, 259

Helgafell 52

Helgastad i Reykjadal 180 f.

Heljardalsheien 110 f.

Hekla 75

Hittaraa 233

Hitardal 51, 234

Hjardarholt 66

Holar 122; H. kirke 251; H. skole
34, 41, 320 f.

Holt i Önundarfjord 215

Horn (Austfjorderne) 172

Hornstranderne 102 (se Stranderne)

Hraun 234

Hrutafjord 133

Hugl 317

Hunafloen 4

Husavik 248

Hvam 38

Hvassafell 101

Hvítá 177, 244
Ilansborg (St. Giles) 139
Isafjord 140
Island (l.s. natur) 1—3, 179, 319 f.

Jordan 193
Jorsaler 10, 192 f.
Jökulsá 275, 278—281

Kantaraborg 139
Keldur 198
Kerlingarfjord 178
Kjølén 271, 277 f.
Kleifar 272
Konungahella 69
Krossavík 116

Langalid 78 f.
Langjökul 325
Lidarende 67
Lincoln 92
Luccaborg 55
Lund 3, 29, 40, 96
Lyrskogshede 137, 334

Malmøy 183
Mel 151
Midfjord 151
Miklebø i Skagafjord 230, 275,
278—281, 286—288
Miklegard (Konstantinopel) 5, 80,
196

Munka-Tværaa 272, 288
Mødruvellir 25
Mødruvellir i Hørgaadal 257

Nidaros 41, 96, 107, 117, 121, 154,
157, 192 f., 195, 225, 263, 296
—298; Kristkirken i N. 72, 107,
118, 122

Odde 67, 74
Oslo 136, 194, 296

Parisiusborg 25, 75, 92, 254 f.
Perugia 227

Rangaa 67
Rangaavollerne 269
Raptalid 130
Raudamei 191
Raudstokk (Rostock) 195
Reykir (i Midfjord) 212
Reykir (i Skagafjord) 278
Reykir (Gissurs gaard, sydlandet)
242, 265, 270
Reykjaholar 10—14, 113, 300
Reykjaholt 54, 74, 325; R. kirke
74 f., 203
Reykjardal, Nordre 74
Romaborg 54 f., 136, 139, 148,
157, 225—227, 241, 249

Saudafell 197; 210—213 (overfal-
det paa S.)
Saurbø 20, 37 f.
Selaadal 146
Selja 60
Skaalaholt 29, 160; S. kirke 41, 97 f.
Skaanøy 74
Skagafjord 122
Skardsheien 243, 312
Skrivla 208
Snæfellsnes 65
Stad (Snæfellsn.) 65 f.
Stad (Norge) 154, 172, 225
Stadarhol 6 f., 38, 74, 336
Stavaholt 164, 303
Steinbjarnartunga 209
Steingrímsfjord 133
Stranderne 5, (102), 144
Suderøyerne 121
Surtsheller 240
Svarvadardal 109
Svignaskard 205
Svinafell 94, 115, 189
Svolder 259
Sælingsdalstunga 39, 63

Tingeyrar 38, 82, 114, 119
Tingvollerne 21

Trékyllisvík 5
Tunga, se Sælingsdals-T.
Tunsberg 157, 227
Tuscía 226
Tuvabrændingerne 102
Tværaa, se Munka-T.
Tykkvebø 87, 93

Valshamar 192
Valtjovsstad 116
Vatnafjord 4
Vatnajökul 115
Vatsfjord 140
Vellir i Svarvadardal 109, 116, 251

Vesterhop 4
Vestfjorderne 137
Vestmanna-øyerne 67, 155, 160,
165 f., 298
Videdal 151
Videmyre (114), 117, 122, 213
Videvellir 280 f., 285
Vidøy 265

Ædøy 224, 237 f.

Øksaraa 21
Ørygsstad 280 f.

c) Kort sakregister.

Altinget 3
Andreasdraapa 146
Andvaka 157
Augustinusbønnen 279 f.

Brynjebiter (sværd) 196 f.
Buske (hund) 199

Dans 14, 48, 162, 248, 315
Drøm-viser 74, 129 f., 144, 243,
272—277
Dyreboken (*Physiologus*) 87

Edda 324—327
Eddakvad 326
Erkebispemagten 172, 256

Flekket-kind (hest) 19, 23
Flos peregrinationis 259
Fugleberg 179
Følske (hest) 273

Geisli 72
Godordene 3, 169
Graasida (spyd) 164, 166, 175, 284,
322
Gryla 153, 163, 325

Háttatal 315—319, 326
Harmsol 88—90
Heimskringla 324 f., 327—336
Haukdøla-ætten 161, 259

Island (samfundet) 3, 29 f., 168—
174; I. og Norge 158 f., 171—
174

Islandingabok 34, 321

Jomsvikingerne 72

Kirkeutstyr 41, 75, 97 f., 203
Kristendom 31—33, 83—86

Laterankonciliet 136, 256
Leidarvisan 87
Lovsigemanden 150

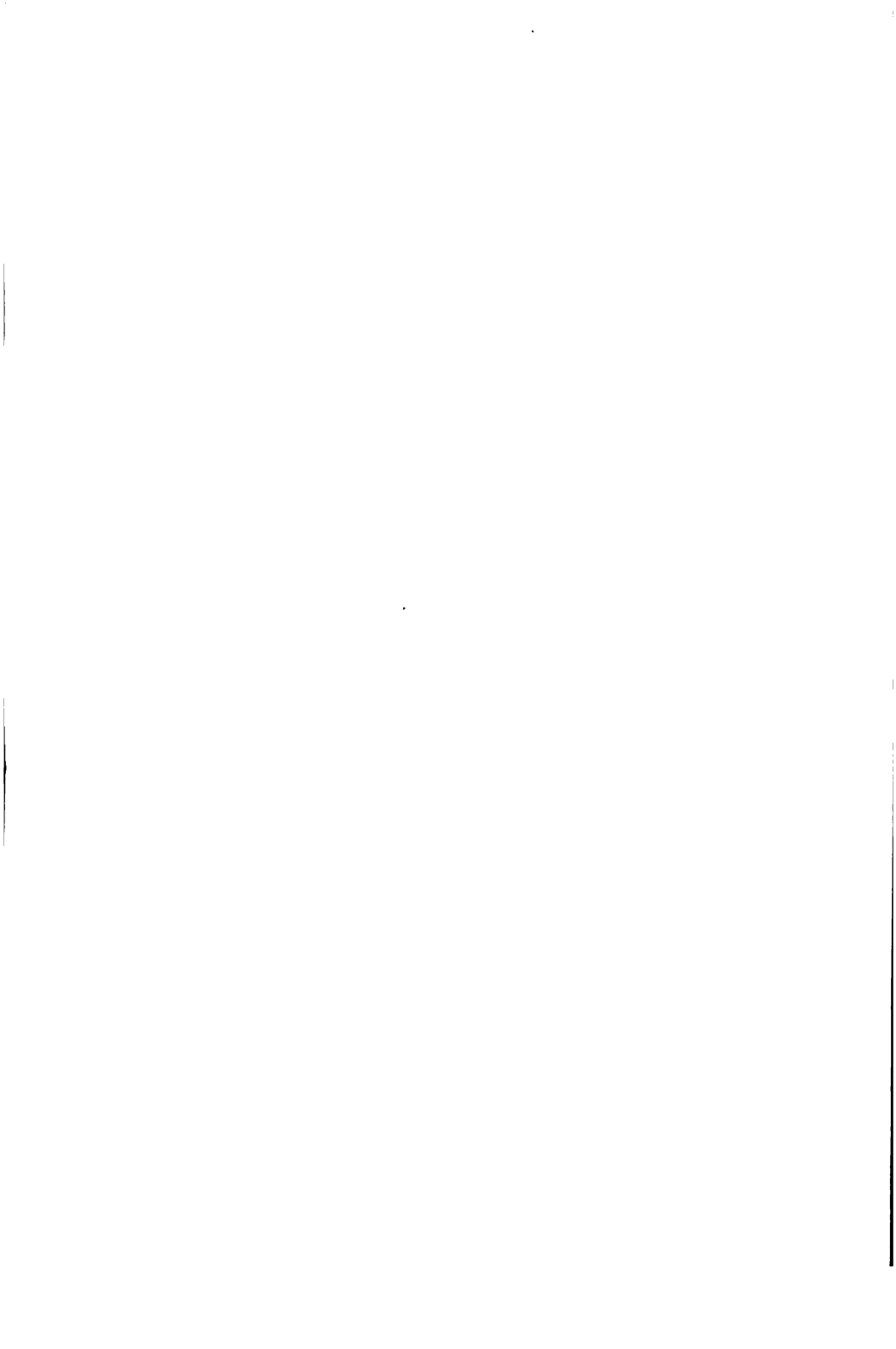
Mariamesse (I 1208) 126—128;
M. (I 1219) 178 f.

Merlins spaadom 114
Morkinskinna 330 f.
Mødruvellingerne 26

Navnets magt 103 f.

Oddeverjerne 67—70, 161	„Strandtulling“ 120
Olavssagaen 324 f., 327, 333— 336	Støyper (sværd) 228
Sagaen 320	„Sumrung“ 51
Sagafortælling 14, (63?)	Svane-legg (hest) 214, 289, 313
„Sand-vinteren“ 205	Tumanaut (sværd) 187, 190 f.
„Sangmøer“ 203	Valhall 207, 321
Snorungernes godord 36, 66, 197 f., 204—209, 299	Valhalls-kaiven 207
Stjerne (øks) 283, 288 (229)	Västgötalagen 171
	Vøluspaa 310, 324

三

1225
2

401.

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 05504 5895

**DO NOT REMOVE
OR
MUTILATE CARD**

